DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS

IN THE GOVERNMENT MANUSCRIPTS LIBRARY

PREPARED UNDER THE SUPERVISION OF
THE PUBLICATION DEPARTMENT OF
THE BHANDARKAR ORIENTAL
RESEARCH INSTITUTE,
POONA

Bhandarkar Oriental Research Institute
POONA
1939

Descriptive Catalogue of the Government Collections of Manuscripts

deposited at the

Bhandarkar Oriental Research Institute

COMPILED BY

Dr. HAR DUTT SHARMA, M.A., Ph D.

Professor of Sanskrit

Hindu College, Delhi

Vol. XVI, part I

VAIDYAKA

Bhandarkar Oriental Research Institute

POONA

1939

CONTENTS

VAIDYAKA

PREFACE

I take the liberty of presenting to the world of orientalists this Volume of the Descriptive Catalogue of the Vaidyaka Mss. in the Govt. Mss. Library at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona. This Volume is based on the lines on which the first Volume in this series was brought out by the Government of Bombay in 1916.

Out of the 321 Mss. described in this Volume, the following 41 are found *in this library only*.—

No.			Name of work
11	...	...	Amṛtasāgara
18	...	...	Āyurveda
35	...	...	Auṣadhisaṅgraha (I)
36	...	...	„ (II)
37	...	...	„ (III)
38	...	...	Kalpacintāmaṇi
39	...	...	Kalpadrumasārasaṅgraha
40	...	...	Kalpasaṅgraha
74	...	...	Cikitsāsāgara
75	...	...	Cikitsāsārasaṅgraha
76	...	...	Cikitsāśāstrasaṅgraha
113	...	...	Nāmaguṇasārasaṅgraha
115	...	...	Nighaṇṭunāmāvalī
131	...	...	Pākaśāstra
132	...	...	Pākārṇava
136	...	...	Pratāpakalpadruma
142	...	...	Māgarājapaddhati
143	...	...	Mādhavacikitsita
168	...	...	Yoganidhāna
169	...	...	Yoganibandha
187	...	...	Yogaśāstra
191	...	...	Ratnasāgara
194	...	...	Rasanānigraha
219	...	...	Rasasaṅgraha
223	...	...	Rasasāra
224	...	...	Rasasiddhiprakāśa

229	..	...	Rasendracūḍāmaṇi
230	..	...	„
233	...	...	Rogārogavāda
238	...	...	Vibodhasāra
240	...	...	Vṛndasaṅgrahaśeṣa
244	..	...	Vaidyakapaddhati
245	...	..	„
254	..	..	Vaidyakasārasamuccaya
272	...		Vaidyanāmamālā
275	...	...	Vaidyapradīpa
293	...	...	Vyākhyākusumāvalī
303	...	...	Śakunaparīksādi
304	..	..	Satkarmasaṅgraha
305	...	...	Sadyogacintāmaṇi
314	...	..	Siddhayogamālā

It would be interesting to note that this library contains several works dealing with the *Kalpa* or *Kāyākalpa* treatment. They are :—

29—31 Auṣadhikalpa.
38 Kalpacintāmaṇi.
40 Kalpasaṅgraha.
43 Kādambakakalpa.
85 Jyotiṣmatīkalpa.
91 Takrakalpa.

I would like to draw the attention of the scholarly world to Cikitsāsāgara (No. 74) which, though a compilation from several works (specially Garuḍapurāṇa), is written by *Vatseśvara*, a minister who descended from a line of ministers. Following is his genealogy—

Devāditya
- *Vīreśvara* (mantrin)
- *Bhūdharadatta* (mantrin)
  - *Hareśvara* („)
    - *Deveśvara* („)
      - *Vatseśvara* („)
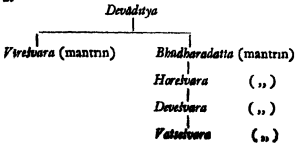
We know (See I. O. Cat. No. 1387) that *Caṇḍeśvara*, son of *Vireśvara* (son of *Devāditya*), and minister of king *Harasiṁhadeva* of Mithilā (or Nepāla), had Kṛtyaratnākara compiled under his direction. *Caṇḍeśvara* was living in A D 1314 He was a cousin of *Hareśvara*. Our Ms. informs us that *Bhadharadatta* was a younger brother of *Vireśvara* If we add about 50 years to the age of *Hareśvara*, who, being a cousin of *Caṇḍeśvara* might be considered to be his contemporary, we get 1364 A. D. as the time of *Vatseśvara*, the author of Cikitsāsāgara.

For fear of making this preface too lengthy, I would only make a passing reference to the following Mss which give some historical data

11 Amṛtasāgara.
74 Cikitsāsāgara
126 Pathyāpathyavibodha.
136 Pratāpakalpadruma
142 Māgarājapaddhati.
166 Yogataraṅgiṇi
169 Yoganibandha.
199 Rasaratnadīpa.
229 Rasendracūḍāmani
233 Rogārogavāda.
234 Laksmaṇotsava.
237 Vicārasudhākara
239 Vīrasimhāvaloka.
253 Vaidyakasārasamuccaya.

The problems connected with the dates, etc of some of these Mss. and their authors have been already worked out by the indefatigable Mr Gode in his articles. I also have written about Lakṣmaṇotsava in the Karnāṭaka Historical Review, Vol III, Nos 1 and 2. I would invite the attention of historians to these Mss. specially to Māgarājapaddhati which is written by one *Māgarāja* of Sahigila family ruling at Sādhāraṇapura. My efforts to solve the identity of this ruler or his family or even Sādhāraṇapura, have been of no avail as yet.

This volume contains the following Hindi Mss.—

11 Amṛtasāgara.
35—37 Auṣadhisaṅgraha.
41—42 Kaṅkālīgrantha.
130 Pākaśāstra.
168 Yoganidhānā.
248 Vaidyakasāra
253 Vaidyakasārasamuccaya
276-278 Vaidyamanotsava
303 Śakunaparīkṣādi.

In the end, it is my most pleasant duty to thank the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute to assign this work to me. I take this opportunity of sincerely thanking my friend Mr. P. K. Gode, M.A , the Curator of the Institute who was always kind to me and who never grudged any help that I required in preparing this Catalogue Last but not the least, I have to thank also Mr. G. N Shrigondekar, B A., of the Publication Department of the Institute, and Mr. M. M. Patkar, B A., who helped me in various ways in the present volume.

Har Dutt Sharma

REGULATIONS OF

THE MANUSCRIPTS DEPARTMENT

1. "The Government Manuscripts Library" formed and maintained by the Government of Bombay, and formerly deposited at the Deccan College, Poona, is now, subject to the general control of the Department of Education, Bombay, placed under the direct charge of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona.

2. The Department is administered by a Superintendent appointed by the Executive Board of the B. O. R. Institute subject to the approval of Government

3 The Manuscripts are available at the Institute, during working hours, for purposes of *bona fide* study.

4. The Manuscripts in the Library, if, in good condition, and subject to the requirements of Department, are lent out to *bona fide* scholars on their applying for them in writing to the Superintendent of the Department or to the Secretary of the Institute. Such scholars shall, however, execute a bond for the value of the manuscripts required, this value being fixed by the officers in charge of the Library.

5 In the case of scholars from outside India, all requisitions for loans of manuscripts shall be made to the Secretary of State for India in council, through whom also the transactions in manuscripts shall take place. Such sholars shall execute the necessary bond with the Secretary of State for India in Council, at his discretion.

6. In the case of scholars in India the execution of the bond shall be necessary before the manuscripts are lent out. When the applicant is not sufficiently known to the Superintendent of the Department, this latter officer shall have the power to call upon the applicant to produce a certificate as to his interest in the study of Sanskrit Literature, and of his being a fit person to be entrusted with Government manuscripts. Such a certificate shall have to be signed

by Orientalists of recognised position, or by Government officers of the Provincial or other highest service, not below the rank of a Deputy Collector or Extra Assistant Commissioner. The certificate should contain a reference to works or essays published by the applicant.

N. B.—In the case of scholars residing within the jurisdiction of a Native State, the certificate may be signed either by the Chief Sahib or the Divan or the administrator of the State

7. All applications for manuscripts shall state the reasons for which the manuscripts are required and the period for which the loan is sought.

8. If any manuscripts belonging to this Library have been used in the publication of an edition, or in any other learned disquisition, the authors should present to the Manuscripts Library a copy of the work or works so published

9 The number of manuscripts to be lent out at a time to a scholar, and the period of loan, is determined by the officer in charge of the Library. Usually, however, in the case of Indian scholars, not more than five manuscripts are allowed to remain with them at a time, and the period of loan shall not normally exceed six months.

10. Immediately on receipt of manuscripts, the scholars are requested to examine them carefully before signing and returning the receipt-form accompanying the manuscripts, as no complaints will be entertained thereafter

11. When the manuscripts are returned to the Library they are duly examined, and if found in their original condition, the receipt formerly signed for them is returned and the bond cancelled. The liability of the borrowers ceases only after the return of this receipt.

12. If scholars find that, owing to the work on the manuscripts not being completed within the stipulated period, they cannot return the manuscripts when due, they shall, sufficiently in advance, apply in writiug to that effect to the Superintendent of the Department, or to the Secratary of State for India in Council, as the case may be. The period of loan will be extended at discretion. In no case, however, shall any manuscripts be allowed to remain with a scholar longer than two years in India, and five years outside India.

13. The Manuscripts Department reserves to itself the right of refusing to lend out any manuscript to any scholar at any time, and in the case of manuscripts lent out, of demanding their return before the expiry of the stipulated period, if the manuscripts be required for library or other purposes.

14. All postal charges shall be borne by the applicant.

15. The Department undertakes to procure on loan, for the members of the Institute, manuscripts from other lending Libraries.

A LIST OF
PRINTED CATALOGUES AND REPORTS
ABOUT MANUSCRIPTS

The following is the list of works (Catalogues, Reports, etc.) already published embodying the results of the search and preservation of Sanskrit manuscripts in the Bombay Circle from 1868 to 1915. All lists published up to 1884 have been incorporated in our consolidated Catalogue prepared by Mr. S R Bhandarkar, M A., in 1888. The lists for the subsequent years are to be found embodied in the various Reports published thereafter. These Reports are of considerable value, in as much as they give in many cases the history of individual manuscripts, personal details of authors, their chronology, and such other items All these works are therefore here put together in one place for ready reference

Papers relating to the Collection and Preservation of the Reports of ancient Sanskrit Literature, edited by order of Government of India, Calcutta, 1878, by Mr E. A. Gough This is a useful work for the general history of the Search during the earlier period upto 1878 and contains, among other, things lists of manuscripts brought for Government during the years 1868-69, 1869-70, 1870-71, 1871-72, 1872-73 and 1874-75 All these lists, originally published at different times, were also included in our consolidated catalogue (to be mentioned below) published in 1888.

Report on the results of the Search for Sanskrit Manuscripts in Gujarat during 1871-72, by G. Bühler, Surat, 1872, 11 pages in folio.

Report on Sanskrit Manuscripts 1872-73, by G. Bühler, seven and seventeen pages. Bombay, 1874.

Report on Sanskrit Manuscripts 1874-75, by G. Bühler, 21 pages. Girgaum, 1875.

Detailed Report of a Search of Sanskrit Manuscripts made (in 1875-76), in Kashmir, Rajputana and Central India, by G. Bühler. Extra No XXXIVA, Vol XII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1877, Bombay.

Lists of the Sanskrit Manuscripts purchased for Government during the years 1877-78, and 1869-78, and a list of the Manuscripts purchased from May to November 1881, by F. Kielhorn, Poona, 1881.

A Report on 122 Manuscripts, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1880, 37 pages in folio

Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1883-81, by F. Kielhorn, Bombay, 1881

A Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of the Deccan College (being lists of the two Viśrāmabāg collections) Part I prepared under the superintendence of F Kielhorn , Part II and Index prepared under the superintendence of R G. Bhandarkar, 1884 , 61 pages in folio

A Report on the Search of Sanskrit Manuscripts during 1881-82, by R. G Bhandarkar, Bombay, 1882.

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1882-83, by R. G. Bhandarkar, Bombay, 1884

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1883-84, by R. G Bhandarkar, Bombay, 1887

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1884-87, by R G Bhandarkar, Bombay, 1894

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1887-91, by R G Bhandarkar, Bombay, 1897.

A Consolidated Catalogue of the Collections of Manuscripts deposited in the Deccan College (from 1868-1884) with an Index, by S R. Bhandarkar

A Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during 1891-1895, by A V Kathawate, Bombay, 1901.

Detailed Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, August 1882 to March 1883, by P Peterson. Extra No. XLI, Vol. XVI of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1883, Bombay.

A Second Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1883 to March 1884, by P. Peterson. Extra No. XLIV, Vol. XVII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1884, Bombay.

A Third Report of Operation in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1884 to March 1886, by P. Peterson. Extra No. XLV of Vol. XVII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1887, Bombay.

A Fourth Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1886 to March 1892, by P. Peterson. Extra No XLIXA of Vol XVIII of the Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, 1894, Bombay.

A Fifth Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1892 to March 1895, by P. Peterson, Bombay, 1896.

A Sixth Report of Operations in Search of Sanskrit Manuscripts in the Bombay Circle, April 1895 to March 1898, by P. Peterson. Bombay, 1899 This contains also a list of manuscripts purchased by Professor Peterson from 1898-99.

Lists of Manuscripts Collected for the Government Manuscripts Library by the Professors of Sanskrit at the Deccan and Elphinstone Colleges containing the following Collections —

(i) 1895—1982, (ii) 1899—1915, (iii) 1902—1907, (iv) 1907—1915, (v) 1916—1918, (vi) 1919—1924 and (vii) 1866—68.

Bhandarkar Oriental Research Institute

POONA 4 (INDIA)

Descriptive Catalogue of Manuscripts

IN THE

Government Manuscripts Library

VOLUMES PUBLISHED

Vol. I, Part I—*Vedic Literature, Saṁhitās and Brāhmaṇas* pp. xlviii + 420; Size·—9½ inches × 6 inches. 1916, Compiled by the Professors of Sanskrit, Deccan College, Poona.—Price Rs. 4.

Vol. XII—*Alaṁkāra, Saṁgīta and Nāṭya Mss.* pp. xx + 486 Size:—9½ in × 6 in. 1936. Compiled by P. K. Gode, M.A., Curator, B. O. R. Institute, Poona.—Price Rs. 5.

Vol. XVII. Part I—*Jaina Literature and Philosophy* (*Āgamika Literature*) pp. xxiv + 390; Size.—9½ in. × 6 in. 1935. Compiled by Prof. H. R. Kapadia, M.A., Price Rs. 4.

„ „ **Part II**—(*Āgamika Literature* contd.) pp. xxvi + 363 + 24, Size:—9½ in. × 6 in. 1936. Compiled by Prof. H. R. Kapadia, M.A., Price Rs 4.

Vol. XIV—*Nāṭaka Mss.* pp (xviii + 302), Size:—9½ in × 6 in. 1937. Compiled by P. K. Gode, M.A., Curator, B. O. R. Institute, Poona.—Price Rs. 4.

Vol. II, Part I—*Grammar Mss* (*Vedic and Pāṇinīya*) pp. xvi. + 348; Size.—9½ in. × 6 in. 1938. Compiled by S. K. Belvalkar, M.A. Ph D. Price Rs. 4.

Vol. XVI, Part I— *Vaidyaka Mss.*— pp. xxi + 418. Size —9½ in. × 6 in 1939. Compiled by H. D. Sharma, M.A., Ph.D. Price Rs. 4.

Other volumes in preparation.

For copies apply to :— The Secretary, B. O. R. Institute, POONA 4, (INDIA).

SYSTEM OF TRANSLITERATION

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū

ऋ ṛ ॠ ṝ ऌ ḷ ए e ऐ ai ओ o औ au

क् k ख् kh ग् g घ् gh ङ् ṅ

च् c छ् ch ज् j झ् jh ञ् ñ

ट् ṭ ठ् ṭh ड् ḍ ढ् ḍh ण् ṇ

त् t थ् th द् d ध् dh न् n

प् p फ् ph ब् b भ् bh म् m

य् y र् r ल् l व् v श् ś

ष् ṣ स् s ह् h

visarga ḥ, *anusvāra* ṃ

VAIDYAKA MANUSCRIPTS

VAIDYAKA

अजीर्णमञ्जरी **Ajirnamañjari**

No 1 $\frac{1033.}{1886\text{-}92}$

Size.— $7\frac{3}{8}$ in by $4\frac{1}{8}$ in

Extent — 7 leaves, 9-10 lines to a page, 20 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad, though legible, paper is old and worn out, ends of pages are in a decaying condition, same as No 10.

Age — Bears सवत् १८०११ (Sam 1811) ना वरषे

Author — Kāśinatha

Begins —fol 1b

श्रीकृष्णा नम ॥

नालीकेरिफलेषु तन्दुलमथो क्षीर रसाले हित

जबीरोत्थरसो घृते समुचित सर्पिस्तु मोचाफले ॥

etc same as in No. 10

Ends— fol 7b

तसन्महाजीर्णविपापनेश्री

जाया चिरायाश्रुतमंजरय ॥

etc same as in No. 10

The colophon at the end is—

इति श्रीकाशीनाथेनाविरचिताऽजीर्णमजरीसपूर्णा ॥ श्रीकल्याणमस्तु ।

इति मीति श्रावणवदी १० वार रवेतु शुभ भवतु । लषित शुभ भवतु ॥

References.— See No 10

अजीर्णमञ्जरी Ajirnamañjari

No. 2 $\frac{1034\ A}{1886-92}$

Size.— 11¾ in by 5¾ in

Extent — 5 leaves, 12 lines to a page, 36 letters to a line

Description — Country paper, Devanagari characters, hand-writing good, the work extends upto the 3rd line of folio 5ª. After this begins another work The Ms when compared with other Mss of अजीर्णमञ्जरी, is found to be wanting in many verses After each verse, a Gujarati translation in Devanāgarī characters is given This work and the next one, viz, अनुपानमञ्जरी, are both written by the same scribe

Age — Samvat 1919

Author.— Kāsinātha.

Begins — fol 1ª

ॐ श्रीहरए गुरुवे नम ॥
यो रावण रणमुखे भुवनैकभार ॥
हत्वा चकार जगत परमोपकार ॥
etc same as in No 10

Ends — fol 4ᵇ

पद्यैर्मुनिनामनवद्यपद्य ॥ श्रीकाशिनाथेन शशिद्ये सुखाय ॥ स्फुटी-कृताजीर्णविषापहश्री ॥ जाया चिरायामृत मजरीय ॥ ३९ ॥ टी० ॥ मुनी ये पोताना सिष्यने अर्थं

fol 5ª श्रीकासीनाथने अनेक ग्रथी उधरीने स्पष्ट कीधी तेते अजीर्णमजरी अनेक विषने हने छे ॥ ३९ ॥ मृणालखर्जूरकह्लारहृरा ॥ कसेरुश्रृंगाटकशर्करा-णा ॥ यथा विपाका यत्रभद्रमुग्ता ॥ तथा रसो नेषु पय प्रशस्त ॥ ४० ॥ टी० ॥ इति श्रीअजीर्णमजरी समाप्त ॥

References — See No 10

अजीर्णमञ्जरी
(अमृतमञ्जरी)

Ajirnamañjari
(Amrtamañjari)

No 3

530
1892-95.

Size.— 10⅜ in. by 4 9/10 in.

Extent— 9 leaves; 6 lines to a page, 29-30 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgari characters, hand-writing legible, explanatory notes given on the top of lines and margins, borders ruled with two rows of double red lines, marks of punctuation and the last colophon in red ink, its name अमृतमञ्जरी based only on the last colophon, name of scribe ईश्वरीदास, very old musty and worn out paper

Age — Appears to be very old

Author.— Kaśinātha

Begins — fol 1[b]

॥ श्रीगणेशाय नम ॥

श्रीकठ गिरिजागणेशसहित नत्वा शरण्यं सतां ॥
नानाद्रव्यगुणागुणात्कथयते ग्रथाम्बिचार्यासिकत ॥
पथ्यापथ्यविवेगुणागुणयुतं यद्वस्तु तोयादिक
तस्मक्षेपतया ब्रवीति हि शतश्लोक्या भिमल्ल कवि ॥ १ ॥
स्वाद्वम्लौ पटुतिक्तकौ कटुकषायौ चेत्यमी षड्रसा ॥
द्रव्यस्था महतांशकेन रसनैर्व्यक्तिं प्रयाता पृथक
तत्राद्या पवनं ग्रयोभ्यवहृता श्लेष्माणमताश्रय—
स्ते पित्त तु कषायतिक्तमधुरा धर्मीतरे तन्वते ॥ २ ॥ etc.

Ends — fol. 9[b]

अत्राद्यपथद्वयतस्तु सर्वानवौषि पथान्यथवेदविद ॥
श्रीकाशीनाथ स्मृतये शिष्यानामार्थैर्वचोभि रचितैरतानी ॥ ४८ ॥
तत्तन्महानेत्रविषापनेत्री जीयाच्चिरायामृतमजरीयं ।
सभ्यद्पदानदमयीमसतो घुणाद्वैनामवधोरयतु ॥ ४९ ॥
इति श्रीकाशिनाथकृतौ अजीर्णमजरी समाप्ता ॥ शुभं भवतु ॥ श्री ॥
लिखत ईश्वरीदासेन स्वपठनार्थं ॥ श्री ॥

References.— See No. 10.

अञ्जननिदान Añjananidāna

No 4 537 / 1892-95

Size — $8\frac{1}{8}$ in by $4\frac{5}{8}$ in

Extent— 106 leaves 6 lines to a page ; 24 letters to a line

Description — Modern paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double lines in red ink on borders, benedictory phrase, marks of punctuation, the word टीका before the beginning of Hindi comment on each verse and the topic headings written in red ink The Sanskrit text is ascribed to Agnivesa and the commentary in Hindi is anonymous. Paper is very modern but worm-eaten at several places

Age — Saṁvat 1944, Saka 1809

Author — Agniveśa

Begins —fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

अबोधतिमिरछन्नचक्षुषा भिषजां कृते ।

सूक्ष्म करोत्यग्निवेशो ग्रथमंजननामयया ॥ १ ॥

दोषरोषो रुजां हेतुस्तत्प्रकोपे तु कारण ॥

प्रत्येक हीनमिथ्यातियोगकालार्थकर्मणां ॥ २ ॥

टीका ॥ अग्निवेश जो हे सो अज्ञान जो अधेरो ता करिके ढकी हे दृष्टि जिनकी अेसे जे वैद्य तिनके निमित्त अंजननिदान हे नाम जाको अेसो सूक्ष्म जो ग्रथ ताहि करे है ॥ १ ॥ etc

Ends.— (text) fol 105[b]

चकार चतुरोचित तदिदमग्निवेशोजन

परोपकृतये कृती परिमित रुजां ज्ञापक ॥ २४० ॥

ततः समुदितै सदा सुकृतराशिभिस्तुष्यतां

तुषारगिरिकन्यकापरिवृढ सयोषित्सुत ॥

Ends — (com.) fol 106[a]

टीका ॥ सुकृती जो अग्निवेश सो ओर जो वैद्य तिनपे जो उपकार ताके निमीत प्रमानके जो रोग तिनको जतायवेवारो ओ चतुरनकुं उचित अेसो जो अंजननिदानग्रंथ । ताहि करत भयो तातें उदय भई जे बहुत सुकृतन की

राशि तिन करिकें हिमाचल पर्वत की कंन्या के पति ओ शिव त कार्य (fol 106[b]) ती गणेश सहित प्रसन्न होहु ॥ इति श्री अग्निवेशविरचित निदानांजन पूर्णम् ॥ समाप्तं ॥ लीखीत गुजराती गणेशलाल ॥ लीखायत भटजी अमुलालाजी आत्मपठनार्थम् ॥ मीति फाल्गुण शुक्ल १४ रवौ संवत् १९४४ ॥ शके १८०९ ॥ लीखीतं कोटानन्द ग्राममध्ये ॥ श्रीरस्तु ॥

References — (1) Mss-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum —1, 6[a], II, 2[a], and 186[a], III, 2[a]

B-Descriptive Catalogues — I O Catalogue No 2714 Mitra's Catalogue of Bikaner Mss, p 650, No 1419

(2) Printed Editions — Edited with Hindi Translation and Notes by Rāmeśvarabhaṭṭa, Kalyan, Bombay, 1889

अञ्जननिदान — Añjananidana

No 5 — 211. / A 1883-84

Size — $11\frac{1}{8}$ in $5\frac{1}{10}$ in

Extent — 15 leaves, 10 lines to a page, 33 letters to a line

Description Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, borders on each side have double lines in red ink, marks of punctuation are given in red ink except on fol 13[a] Last colophon is in red ink Paper is not old and is in good condition.

Age — Appears to be modern

Author — Agnivesa

Begins — fol 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

अथोधातिमिराच्छन्नचक्षुषां सिषिजांहते ॥ etc.

Same as in No. 4.

Ends.— fol 15^a

चकार चतुरोविद तविदमाग्निवेशोंजन, etc

Same as in No 4.

Last Colophon— इत्यग्निवेशकृतमंजनाख्यनिदान समाप्तम्

References.— See No 4

अञ्जननिदान Añjananidāna

No 6 $\frac{449}{1895-98}$

Size — $8\frac{1}{8}$ in by 4 in

Extent — 17 leaves, 9 lines to a page, 30 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, handwriting good, verse numbers, topic endings and the colophon tinged with red pigment. Place of copying is written in red ink. The name of the copyist is Gangādharabhaṭṭa Vaidya and the place of copying is Poona Foll 1^a and 17^b have 4 lined borders in ink on all the sides. In the centre of fol 1^a is अथ अग्निवेशकृदजननिदानप्रारंभ । In centre of fol 17^b is इति अग्निवेशकृदजननिदानस्समाप्त ।

Age — Śaka 1716=1794 A D.

Author — Agniveśa

Begins— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नम । श्रीधन्वतरये नम

अथोपतिमिरछन्नचक्षुषां भिषजां कृते ।

सूक्ष्मं करोत्याग्निवेशो ग्रंथमंजनमाख्यया ॥ १ ॥ etc.

Same as in No 4

Ends.— fol. 16^b

चकार चतुरोचित तदिदमग्निवेशोंजन, etc

Same as in No. 4.

Colophon at the end — fol 17ᵃ इति श्रीमदग्निवेशविरचितमंजन-निदानं समाप्तं शके १७१६ आनंदनाम संवत्सरे दक्षिणायने शरदृतौ कार्तिके मासे कृष्णपक्षे दशम्यां इंदुवासरे इद पुस्तक गंगाधरभट्टवैद्येन लिखित शुभं पुण्यग्रामे लिखित शुभ भवतु श्रीकाशिविश्वेश्वरार्पणमस्तु

Reference — See No 4.

अञ्जननिदान — Añjananidāna

No 7 — 583. 1899-1915.

Size.— $11\frac{7}{10}$ in by $5\frac{3}{10}$ in

Extent — 24 leaves, 8 lines to a page, 24 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold and legible, benedictory phrase, double lines on both the borders, marks of punctuation, topic-headings, topic endings and the last colophon are in red ink Although the copy is not very old still it is worm-eaten and its leaves are affected by dampness

Age — Appears to be modern

Author — Agniveśa

Begins.--fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

अथोद्धृतिमिरच्छन्नचक्षुषां भिषजां कृते ॥ etc.

Same as in No 4

Ends.— fol 24ᵃ

चकार चतुरोचित यदिदमाग्निवेशोंजन, etc

Same as in No 4

Last Colophon—इत्यग्निवेशविरचित श्रीनिदानस्थानेजनसमाप्ति श्री

References.— See No 4

अनुपानमञ्जरी Anupānamañjarī

No. 8 1034 B / 1886-92

Size — $11\frac{1}{8}$ in by $5\frac{3}{5}$ in.

Extent — 11 leaves 12 lines to a page, 36 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, the work extends from folio 5ᵃ (3rd line) to folio 15ᵃ It also has got the text accompanied by Gujarātī translation in Devanagarī characters The work is divided into 5 chapters and was composed in Sam 1822, caitra 5, Thursday.

Age — Sam 1919.

Author — Pītāmbara

Begins.— fol 1ᵇ, line 3

अथ अनोपानमजरीमाह ॥
यस्य ज्ञानमइ मूर्ती ॥ सच्चिदानदकारणी ॥
तत्पादपंकज वन्दे ॥ ग्रथसंपूर्णहेतवे ॥ १ ॥
धातुस्तथोपधातुश्च ॥ विष स्थावरजगमं ॥
तस्य विकारशात्यर्थे ॥ वक्ष्योनुपानमजरी ॥ २ ॥ etc

Ends — fol 15ᵃ

कूर्म देशे अर्जुनपुरे ॥ तत्र वासी सदा किल ॥
गुरु जीवाभिधानस्य ॥ गच्छचांगमसाज्ञिक ॥ ४० ॥ टी० ॥
कछ देशने विषे आनापुरमध्ये तिहां वसमार निरतर गुरु जीवाजी ने प्रसादे गछ आगम जाणवो ॥ ४० ॥
तस्य पीतांबरो शिष्य तत्पादवादिक सदा ॥
देवगुरुप्रसादेन ॥ विश्रामग्रंथकारक ॥ ४१ ॥
इति श्री अनुपानमजर्यां धातु उपधातू मारणगानुपानप्रकरण नाम पचम समुद्देश ॥ पू ॥ लिखतं वैष्णव हरीचर्णदासेन स्व अर्थे मार्ग० कृष्ण बुध-वासरे संवत १९०१९ ना वर्षे मगलं लेखकाना च ॥ पाठकानां च मगलं ॥ मगल मगलानां च ॥ भूमीभूपतिमंगल ॥ १ ॥

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 16ᵇ

(2) Printed Editions — One work of this name is published with Telegu translation, based on that of P. Sūryanārāyana Rāu, Madras, 1915

अनुपानमंजरी **Anupānamañjari**

No. 9 $\frac{617}{1895-1902}$

Size — $10\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 11 leaves, 6-7 lines to a page, 32 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good and neat, double lines in red ink on borders. In the space between the lines, a Gujarātī translation of the work, the text is very corrupt. The text is the same as No 8 The date of composition here may be interpreted as 1824 or 1827 Sam

Age — Sam 1864

Author — Pītāmbara

Begins.— fol. 1^b

श्रीपार्श्वप्रशादलीष्यते ॥

यस्य ज्ञांन मयी मुर्त्ति शाचिदानंदकारिणी

तत्पादपकज वदे ग्रथसंपुर्त्तिहेतवे ॥ १ ॥ etc

Same as in No. 8.

Ends — fol 11^b

कुर्मदेशे अर्जुनपुरे etc

Same as in No 8.

The date of copying is given— संवत् १८६४ ना माघवद ११ दने वार रवौ दने लपि कृत्वा पुज्यकुश्री ५ नेणसीजी तत्सिष्यकृ अमरशी लपीकृत्वा (स्व आत्मा disfigured with chalk) अर्थेणमा टकाराग्रामे ॥ श्रीपार्श्वप्रशाद ॥ श्री श्री श्री

References — See No 8

अमृतमञ्जरी Amṛtamañjarī

No 10 210. / A. 1883–84.

Size.— $9\frac{5}{8}$ in. by $3\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 6 leaves, 5-6 lines to a page, 31–32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good upto fol 4^a, the rest is legible, paper old, worn out and musty, folios 4^b to 6 written in a different hand, folios have double black lines on the borders, contains 41 verses; 40th verse numbered as 50th by mistake, 41st verse bears no number

Age — Bears Sam. 1816, Āsādha-śukla 13, Ravih (Sunday).

Author — Kāśinātha.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नम ॥
यो रावणं रणमुखे भुवनैकमारं
हत्वा चकार जगतां परमोपकारं।
यं ब्रह्मणाभिदधिरे परतोपि पारं
—नौमि मैथिलसुताहृदयैकहारं ॥ १ ॥
नारीकेरफलेषु तन्दुलमथ क्षीर रसाले हित
अर्बीरोत्थरसो घृ (?) ते सद्दाधिः सर्पिस्तु मोचाफले।
गोधूमेषु च कर्कटी हिततमा मांसान्यये कांजिकं
नारंगे गुड़(?)क्षण च कथित पिंडालुके कोद्रव ॥ २ ॥

Ends.— fol 6^b

अन्नाधपथ्यद्वयजस्तु सर्वा—
पयाँधि पथ्यन्यनवपथा
श्रीकाशिनाथ स्मृतये शिशूना
मायवंचोभिर्विविधैतैरतानीत् ॥ ५० ॥
ततन्महाजीर्णविषापनेश्री
जीयाधिरायामृतमजरीय
सत्पथवानदभपीव संस्तो
भुणाग्रवैनामवधारयंतु ॥

Colophon at the end—श्रीकाशिनाथः विरचितायां अमृतमंजरी समाप्ताय ॥ आषाढ शुक्ल नवो रविः सं. १८१६.

References.— (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum —
1, 28^{b} (our ms), ii, 6^{a}. See under अजीर्णमंजरी iii, 2^{a}.

B-Descriptive Catalogues — See Mss. Nos 1374 and 1375 of the Bikaner Catalogue by Mitra.

अमृतसागर Amrtasāgara

No 11 — 450 / 1895-98.

Size.— 13⅛ in by 6⅛ in

Extent.— 118 leaves, 14 lines to a page, 48 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, except for a few leaves, the rest have two rows of two lines and one line in red ink on each border, benedictory phrases, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. Foll 87-100 missing; fol. 86^{b} has only 1⅛ lines The work is written in Hindi by Savāi Mahārāja Pratāpasiṁha (perhaps by some one at his behest) of Jaipur, son of Mādhava Siṁha and grandson of Iśvarī Simha. The latter is accredited in this book with composing a work on नाडीपरीक्षा Pratāpasimha flourished in the latter half of the 18th century. The work is divided into 25 chapters and deals with almost all the aspects of medicine

Age.— Appears to be old

Author.— Mahārāja Pratāpasimha of Jaipur

Begins.— fol 1^{b}

॥ श्रीगणेशाय नम ॥ ॐ नम सिद्धेभ्यः ॥
॥ श्रीधन्वंतरये नम ॥ श्रीगुरुवे नम॰ ॥

अथ श्रीमन्महाराजाधीराज माहाराजराज्येंद्र श्रीसवाइ परताप सिंघजी विचार करि मनुष्या का रोगां का दूरि करवा वास्तै परमकरुणा करि के चरक सुश्रुत वाग्भट भावप्रकाश आचार्यांने आदि लेकरिकैं वैद्यक का सर्व ग्रंथा को विचारि सार काढि अतिसक्षेपतै सर्वरोगां को निदान पूर्व करि अमृतसागर नाम ग्रथ कर्‌यो तीकी वचन का करिकै औषध्यां का अनेकप्रकार का अजमाया जतन विचार पूर्व करिष्यते etc.

Ends.— fol 132ᵃ

दुखसै अजीरणसै वेद्रसै यांसै भी गलानि होय अवलथ की उछाह नहि होय तीनै आलस कहिजे तीनै आदि ले रजाण लिज्यो और भी बुधिवान ॥

इति सरीर नाम ई मनुष्य का सरीरमै ज्यो कछु छै सो सक्षेप सै सरव निरुपण कर्‌यो सो सपूर्ण ॥ इति श्रीमनमहाराजाधीराजराजेंद्र श्रीमवाइ परतापसिंघजी देव विरचिते अमृतसागरनाम ग्रथे रितु वरणन मास रीतु वरषादीर दिन चजा रात्रचरजा सागि अंगा संयुक्त वरणन नाम पंचविंशति मस्तरग ॥ २५ ॥ समाप्तोय ग्रथ ॥

अर्कप्रकाश Arkaprakāśa

No 12 883 1887-91

Size.— (i) $9\frac{7}{10}$ in by $4\frac{4}{5}$ in

„ (ii) $10\frac{1}{2}$ in by $3\frac{9}{10}$ in

Extent — 52 leaves, (i) 13, (ii) 8 lines to a page, (i) 32 (ii) 49 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing of (i) is legible, of (ii) good I have divided the Ms into 2 parts, (i) extending upto folio 7ᵃ and which seems to have been added afterwards to the main Ms, the first 10 folios of which are lost, (ii) the main part of the Ms foll 11–55. On fol. 1ᵃ the list of contents is given. It consists of 10 *śatakas* (or centuries) and has thus 1000 verses On fol 5ᵃ, the अर्कयंत्र or charm full of figures and letters is given. The name of the Scribe is चुन्नभुज and the place of writing is कोटा

Age.— Bears Sam. 1857, Mrgasara (= Mārgaśīrṣa) — **Kṛṣṇa 9,** Candravāsara

Author — Rāvana, the Lord of Lankā

Begins— fol 1[b]

॥ श्रीगणेशाय नम. ॥
औषधीपतिनेत्राय पद्मिनीपतिमूर्तये ॥
कालकालाय नीलाय पार्वतीपतये नम ॥ १ ॥
गर्भभारपरिक्लिष्टा कन्या मंदोदरी शुभा ॥
रावण परिपप्रच्छ पुजांते तुष्टमानस ॥ २ ॥

मंदोदर्युवाच ॥

स्वामिन् दैत्यसुराध्यक्ष चतुर्वेदविशारद ॥
सदा शिवादाप्तकाम भुवनत्रयपालक ॥ ३ ॥
इदं शुक्रं ममोघ ते यदारभ्योदरे स्थित ॥
तदारभ्य न शक्नोमि कर्तुं चक्रमण मनाक् ॥ ४ ॥

Ends— fol 54[b]

एवमुक्त्वा तु भेषज्यरहस्य स दशा(fol 55[a])नन ।
साय सध्याविधिं कर्तुं उत्थितो मंदिर ययौ ॥ १००० .

इति लंकानाथरावणकृतेऽर्कप्रकाशे धातुशुद्धिशतक दम समाप्त । संवत् १८५७ वर्षे मिति मृगसरमासे कृष्णपक्षे तिथौ ९ चंद्रवासरे इद पुस्तक लिखित ब्राह्मण चुन्नभुज ग्रामकोटामध्ये लिखीत्वा शुभ भतु कल्याणमस्तु । श्री श्री श्री श्री लिखाइतम् पचोलीरामकृष्णजी ज्ञाती दधि च शुभं भवतु ॥

References.— Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 30[a], ii, 6[a], iii, 7[b]

Printed Edition — with a Telegu commentary "Vidvotha' by Pandit D Gopalacharlu, Madras, 1914 (Āyurvedāśrama Series).

अर्कप्रकाश Arkaprakāśa

No. 13 $\frac{85}{1907-15}$

Size.— 12 in. by 4 in

Extent.— 30 leaves, 11 lines to a page, 45-46 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good and clean, names of speakers as well as the colophons at the end of each chapter tinged with tint, paper is old and musty and at places touched by worms. It is complete and almost correct The name of the owner of Ms is **दिनकरज्योतिष**. name of scribe is **नारायण धुंडीराज केळकर**. It has got a charm-table on fol 4^b

Age.— Bears Śaka 1735 (= 1869 A D.), Vaiśākha-suddha 2 Ravivāra

Author — (Rāvaṇa), the Lord of Laṅkā

Begins.— folio 1^b

श्रीमन्महागणपतये नम ॥

औषधीपतिनेत्राय पद्मिनीपतिमूर्तये ॥

कालकालाय नीलाय पार्वतीपतये नम ॥ १ । etc.

Same as in No. 12

Ends — fol 30^a

एवमुक्त्वा तु भैषज्यरहस्य स दशानन ।

साय सध्याविधिं कर्तुमुत्थितो मंदिरे ययौ ॥ १०० ॥

इति लंकनाथकृतार्कप्रकाशे शुद्धिशतक दशम समाप्त ॥ग्रंथ ॥१०००॥

शके १७३५ श्रीमुखनामसवत्सरे वैशाखशुद्ध २ रविवासरे समाप्त पुस्तकं । इति श्रीमल्लंकानाथकृत अर्कप्रकाश समाप्त ॥ इदं ज्योतिषोपनामक दिनकरस्येद पुस्तक । केळकरोपनामधुंडीराजात्मजनारायणेन लिखित ॥

References.— See No. 12.

अश्वचिकित्सा Aśvacikitsā

No. 14 $\frac{1035.}{1886\text{-}92.}$

Size — $14\frac{1}{8}$ in by $5\frac{8}{10}$ in.

Extent.— 50 leaves ; 11 lines to a page ; 49 letters to a line.

Description — Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing legible, two black lines on each border, benedictory phrase and topic-endings upto fol. 5ª are tinged with red pigment, paper is old and musty The work deals with the treatment of horses It contains 68 chapters and 1800 verses. In his उद्देशाध्याय which is reproduced below, the author gives a list of contents in the work. This work is different from नकुल's Ms No 15.

Age — Sam 1878

Author — Jayadatta

Begins.-- fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥
प्रणम्य शंकरं भक्त्या शंकर सर्वदेहिनां
शिवाय जगतो जातां शिवां चापि विशेषत' १
सुखावबोधशब्दार्थं ग्रंथ विस्तरवर्जितं ।
लक्षण वाजिदेहस्य संक्षेपेन यथाक्रम २
चिकित्सां च समासेन सिद्धौषधिसमान्वित ।
मुनिप्रोक्तानि शास्त्राणि सम्यगालोच्य वाजिनां ३
श्रीमद्विजयदत्तस्य पुत्रेण क्रियतेधुना ।
श्रीमता जयदत्तेन वाहानां हितमिच्छता ४
अध्यायानां यथायोगां षष्ट्यष्टाधिकसख्यया ।
श्लोकानां च सहस्रेण शताष्टकयुतेन च ॥
प्रदेशं लक्षण चैव जीवितं च वयस्तथा ।
दशाविभाग क्षेत्र च देशज्ञानं च वाहनं । ६ ।
संख्याक्रम प्रसूतायाः शिशोश्च परिपालनं ।
द्रव्यमात्राविधिं चैव निघंटं पोषणक्रम । ७ ।

विधिं क्षाराग्निशस्त्राणां शिरावेधविधिं तथा ।
निरूहे च विधिं सम्यग्विधि चैवानुवासने । ८ ।
नस्ये स्वेदे विधिं चैव स्नेहपाने विधिं क्रमात् ।
तैलपाकविधान च घृतपाकविधिं तथा । ९ ।
अंतोपचार वाहाना तथारिष्टत्रय पुन ।
मृगरोगचिकित्सां च चिह्नपूर्वं समासतः । १० ।
वातादीनां च दोषाणां कोपाहेतुतथैव च ।
निदान चैव चिन्हं च रोगाणा च चिकित्सितं । ११ ।
साध्यासाध्यविवेक च कृच्छ्रसाध्ये च निश्चय ।
प्रकृतिं चतुरगाना कथयाम्यनुपूर्वशः । १२ ।
रसोनादीन् तथा कल्पान् मुनिभि पूर्वनोदितान् । १३ ।
इत्युद्देशाध्याय

Ends.— fol 49[b]

हरीतक्यामयाकल्प· प्रावृट्काले विशेषत ।
तेनात्र नो विनिर्दिष्ट पुनरुक्तशकर । ६ ।
इति श्री न्म सा द ज द क श्वा वें शा इषष्टितमोध्याय· ६८ समाप्तश्चाय ग्रथ
यावद्वर्णविपर्यास तावदारोग्यमिच्छति

अन्यथा रक्तमाछं च पैत्तिक । कालिकानिलं चैव श्लेष्मपांडु पिछिल । कपोतकं कर्षविज्ञेय पित्त शिरोगतं चैव सर्व । दोष विजानीयात् । शोनित सांनिपातिक । एव विरक्त विशुद्धागं कृत्वा यत्नेन वाजिनाना । दद्यान्नोमूत्र-संयुक्ता स (fol 50[a]) तैला च हरीतकी ॥ नित्य त्रिसप्तक यावत् । पलपच-प्रमाणता ॥ शुभमस्तु ॥ सवत् १८७८

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 34[b]

(2) Printed Editions — Bibliotheca Indica, Vol 108, Calcutta 1848

अश्वचिकित्सा **Aśvacikitsā**

No. 15 **351. / 1879-80.**

Size — $9\frac{9}{16}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent — 27 leaves, 8-9 lines to a page, 32-41 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing irregular but legible, paper is old, musty and worn out, fol. 1 is wanting This work deals with the diseases and treatment of horses It is ascribed to Nakula. It has 18 chapters —

(1) प्रश्नाध्याय ends on fol. 2b, (2) जात्यधिकार ends on fol 4a, (3) वर्णनाध्याय ends on fol. 5a; (4) आवर्त्ताध्याय ends on fol. 6b, (5) दंतोत्सेधाध्याय ends on fol. 7a; (6) अश्वलक्षणाध्याय ends on fol 8a, (7) वेगवर्णनाध्याय ends on fol 9a, (8) वाहनाध्याय ends on fol. 13b; (9) धातुपरीक्षाध्याय ends on fol 16b, (10) शिरामोक्षाध्याय ends on fol 17a; (11) षड्ऋतुचर्याध्याय ends on fol. 20a; (12) नस्याध्याय ends on fol. 21b, (13) पिंडाध्याय ends on fol. 23b; (14) घृताध्याय ends on fol 24b, (15) क्वाथाध्याय ends on fol. 25a, (16) विषयोगाध्याय ends on fol. 26a, (17) अश्वपालविधि ends on fol. 26b, (18) अश्वरोगितनामाध्याय ends. on fol 28a.

Age.— Sam 1726

Author.— Nakula

Begins — fol 2a

ऋषिमद्भुवन् ॥
दीना हु स्वश्रमोपेता रुधिरेण परिप्लुता ॥ ९ ॥
भगवन् किं निमित्तेन पक्षछेदकस्त्वयाकृतः ॥
अपराधाविहिनानां यद्दिच्छ संति सज्जना ॥ १० ॥
तस्मादिति भय त्यक्त्वा सर्वेषामिह वाजिनां ॥
यथा स्यात्सर्वथा सौख्यं पुष्टिश्च ह्मुनिसत्तमा ॥ ११ ॥ etc

Ends.— fol. 28a

ह्रहंह्रहंप्रशक्रत्करोति यो विन तायश्चमानोप्यनुलोमयायी ॥
अकाय भीतो ह्मविलोचनश्च शिव न भर्तुस्तुरगो न दद्यात् ॥ १४ ॥

इति नकुलकृते अश्वचिकित्सिते अश्वेरोगितनामाध्यायोष्टादश-
स्समाप्त ॥ सवत् १७२६ वरषे मार्गशीर्षमासे शुक्लपक्षे एकादश्यां भौमवासरेण
लिखितमिद ग्रथ ॥ श्री ॥ अथेह श्रीसुर्यपुर (Surat ?) वास्तव्यभार्गवज्ञातिय
भटश्रीहरिसुतसेवक भगवानेन लिखितमीद पुस्तक ॥ शुभं भवतु कल्याण-
मस्तु ॥ जयोस्तु । यादृस पुस्तक दृष्ट्वा तादृश लिखितं मया ॥ यदि शुभमशुभं
वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ भग्नदृष्टिकटीग्रीवा बद्धदृष्टिरधोमुखं । कष्टेन
लिखीत ग्रंथं यत्नेन परिपालयेत् ॥ २ ॥ तैलाद्रक्षेत् जलात् रक्षेत् रक्षेत्
श्रथलबधनात् । मूर्खहस्तगताद रक्षे एवं वदति पुस्तका ॥ ३ ॥ श्लोकसख्या
सर्वथैने ४६४ ॥ श्रीराम ॥

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum —
i, 34^b , ii, 7^a , iii, 8^a

B-Descriptive Catalogues — I O Cat No 2764, 6260 Burnell's Cat p 75^a (by Śālihotra)

(2) Printed Editions — Published in the appendix of the अश्वचिकित्सा of जयदत्त. Bibliotheca Indica, Vol 108, Calcutta, 1848.

अष्टादशसंस्कार
(रसहृदयं सटीकं)

Aṣṭādaśasaṃskāra
(Rasahṛdaya with comm.)

No 16 — 284 / Vis I.

Size.—13 in by $4\frac{1}{2}$ in

Extent — 53 leaves , 9 lines to a page , 47 letters to a line

Description.— Country paper , Devanāgari characters , hand-writing beautiful and neat , borders are decorated with double lines in red ink on both sides. It is a mistake to call this work अष्टादशसस्कार Its real name is रसहृदय. The work is ' a treatise, in *Āryā* verses, on certain *Tantric* practices by means of mineral drugs (especially mercury); composed, for *Madana,* lord of Kirāta, by *Bhikṣu Govinda* , with commentary (*ṭīkā*) by *Caturbhuja Miśra* son of *Miśra Maheśa,* of the *Kurala-vaṃśa* '. I. O. Cat Ms. 2617, p. 912. For

fuller information, see I. O. Cat. p. 912. Dr. J. Taylor puts this work under 'Tantra' which is a mistake. The work deals with the 18 *saṁskāras* of mercury and other minerals. It belongs to 'Vaidyaka'. Fol 53[a] contains a list of contens

Age.— Appears to be a modern copy.

Author — (Text) Govindabhikṣu, (Comm) Caturbhuja Miśra

Begins.— fol 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अष्टादशसंस्कारा ॥

स्वेदन १ मर्दन २ मूर्छा ३ स्थापन ४ पातन ५ निरोध ६ नियमा ७ श्च ॥

दीपन ८ गगनग्रास ९ प्रमाण १० मथ चारणविधान ११ च ॥ १ ॥

गर्भद्रुति १२ बाह्यद्रुति १३ जारण १४ रसराजसारणं १५ चैव ॥

क्रामण १६ वेधौ १७ भक्षण १८ मष्टादशमिति रसे कर्म ॥ २ ॥ etc.

End — fol 52[b]

कर्ता स्वनाममहत्त्व सूचयन्नाह ॥

तस्मात् किरातनृपतेर्बहुमानमवाप्य रसकर्मरतः ।

रसहृदयाख्य तंत्रं विरचितवान् भिक्षुगोविंदः ॥ ८१ ॥

इति श्रीमत्कुरलवंशपयोधिसुधाकरमिश्रमहेशात्मजविरचितायां खं-

डेलवालान्वयरसहृदटीकाया रसप्रशंसात्मको एकोनविंशावबोध ॥ श्री ॥

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 497[a], ii, 116[b]

B-Descriptive Catalogues.— I. O Catalogue, Ms No 2617, p 912 B B R A S Catalogue, No. 192.

(2) Printed Editions — Edited by Trimbak Gurunāth Kāle and Jādavji Tricumji Āchārya, Bombay, 1911 (Ayurvedīya-grantha-mālā, no 1)

आनन्दमाला सटीका — Anandamālā with comm.

No. 17 — 922. / 1891-95.

Size.— 12 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 75 leaves, 7-15 lines to a page, 30-49 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; several handwritings, the handwriting is bold in the beginning with 7 lines on a page, but it grows smaller from fol 41 onwards till towards the end it has 15 lines on a page with 49 letters in a line. The work chiefly deals with different *rasas* but takes into consideration other medicines also. On fol 8ᵃ we find diagrams of 4 different types of utensils used in preparing the *rasas* Sanskrit text is followed by Hindi Translation. The name of the author is आनन्दभारती in the beginning, but the last colophon on fol. 74ᵃ gives the name of नृसिंहभारती. The work ends there. On fol 74ᵇ we find medicine for व्रन(ण)पूयसग्रहनी(णी) in Hindi. On fol. 75ᵃ, we find a record of the sale of the Ms for 14 Rupees The date of the sale is curiously 3 years earlier than the copying of the book Paper is old and musty. There are four lines in black ink on both the borders Fol 56 is missing

Age — Sam 1717

Author.— Anandabhāratī or Nṛsiṁhabhāratī.

Begins. fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीआनंदभारतीविरचिते आनंदमाला रसाधिकारलिषिते सत्तिरमहा
यो जक्ष्मानिलकुष्टदोषसमन श्लेष्मापहो मूर्क्षित'
पश्चत्व च गतो ददति नियत राज्य चिरंजीवित
बद्धः से गमन कराति सतत विद्याधरत्व जथा
सोयं पातु जुगे जुगे जुगपतिः श्रीसूतरायो प्रभुः ॥ १ ॥
पारद सर्वरोगानां येता पुष्टिकर स्मृत
ग्रझेन साधित कुर्जात्संसिग्धं देहलोहयो ॥ २ ॥ etc

Ends — fol. 74ᵃ

सीतलान्यहुपानानि प्रभात मैथुन तिज्येत्
त्रिदिनं रक्तमोक्षार्थी स्नान क्रोधं श्रम तथा ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीनृसिंहभारती आनंदमालविराचितायां ॥ आनंदमालां रक्तमोक्षाधिकारसमाप्तं ॥ शुभ भवतु ॥ सवत् १०१७ शके १५८२ प्रवे आश्वनि शुक्लपक्ष ७ आदित्यवारे

„ —fol. 75ª

संवत १७१४ वर्षे फाल्गुनमासे शुक्ले पक्षे तिथौ पूर्णिमायां चंद्रवासरे पूर्वाफाल्गुनी नक्षत्रे गंडयोगे। स्वस्ति श्रीसर्वब्राह्मणकर्मपरायश्रीनृसिंहपाद-पूजातत्परसकलब्राह्मणमणि श्रीलक्ष्मीदास तत्पुत्र निखिलद्विजीयावाररत्न-पोहृसद्ब्राह्मणप्रमादीसदशाशामंडलमंडितकीर्तिकताशिरोरुहानिवारितघर्मातप स्वच्छतया विराजमानः। श्रीमदशेषभूपतिकविकुशलनिकामणचरणपूजित। सकलांगलक्ष्मीवासवासितभुवनभूतपनत्वकीर्तिः। श्रीअस्तराजः तत्पुत्रः सकल कुमंडलखंडनसंडितविकीर्तिकीर्तिशुभ्रद्योतितादिग्मंडल। सर्वीयधर्ममार्तंड-वाचस्पतिः श्रीरामदत्तः तत्पुत्रेण गीर्वाणवाणीविनोदानंदानंदितमानसातिर-स्कृतजायता प्राकोसिद्धुस्वयिगुणानिकरेण। —(crased) भूतानास्तधर्म-परिधर्मिलभुवनाशेषनैरतर्योद्भूतज्ञानातिशयांदोलिना। निखिलकिल्बिषविनाश-द्योतितसौभाग्यपत्रेण। श्रीसौभाग्यदेन एषा पुस्तिका ब्राह्मण दीपचंद तस्या-त्मज चोखा तत्पुत्र परमभागवत देवऋषि तस्यात्मजाय शिवदत्ताय पंडित-पंडितीपांडिताय सपंडित्यपांडित्यद्योतनाय पंडित्येव दत्ता चतुर्दशरजतैर्कृत्वा तेनास्य। भूमंडलसतत्यभिवासोस्तु। चिरं नंदतु नारायणपरायणो नारायणेन नारायण ॥ श्री ॥

References.—(1) Mss —A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 48ª, ii, 9ᵇ and 189ª, iii, 11ª.

B–Descriptive Catalogus.— Catalogue of Ulwar Mss mentions one आनन्दमालिका (1629, Extr. 415) by आनन्द-भारती which seems to be different from our work

---

आयुर्वेद — Āyurveda

No 18 — 618. 1895–1902

Size — 8⅜ in by 4⅞ in.

Extent — 216 leaves; 8 lines to a page, 20 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing bold and legible, double lines in black ink on both the borders, topic headings, topic endings and colophons tinged with red pigment. It is incomplete, has neither

beginning nor end, begins with fol 10 and ends with fol. 235. Following folios are missing. — 13, 14 170–75, 205 and 206 Paper is old, worn out, musty and worm-eaten The work deals with almost all the aspects of the science of medicine. In its colophons it is called an उपवेद and a धर्मशास्त्र written by Veda Vyāsa For example, we read on fol 15^b.-- इति वेदव्यासकृतौ धर्मशास्त्रे उपवेदखंडे आयुर्वेदे दोषादिकज्ञानाध्याय ॥

Age.—Appears to be old

Author — Veda Vyāsa.

Begins.—fol. 10^a

रसासृङ्मांसमेदोस्थिमज्जाशुक्राणि धातव ॥
वातपित्तकफा दोषा विण्मूत्राद्या मला स्मृता
अल्पमध्योत्कटत्वेन दुष्टा दोषास्तथा त्रयेत् ॥
अधोमध्योर्ध्वसंस्थाना ह्रस्वाभ्योव्यापिनोपि ते ॥
अन्त्यमध्योद्विगास्ते च वयोभुक्तदिवानिशं ॥
ते क्रूरमृदुमध्या स्यु कोष्टमध्यश्च ते समे ॥ etc.

Ends — fol 235^b

सूरण सैंधवं व्योषरसेंद्र हंति शोल्यता ॥
विष्टभ मलमूत्रं वा त्रिफलोदकपानत ॥
रक्तमूत्रप्रमेहादि कुमारीत्रिफलै सह ॥
कषायपलवैपक्क बालबिल्वस

आयुर्वेदप्रकाश
or
अर्कप्रकाश

Ayurvedaprakaśa
or
Arkaprakāśa

No 19

531.
1892–95

Size.— $13\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 89 leaves, 9-10 lines to a page, 42-48 letters to a line

Description.-- Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good in parts, sometimes very irreguler and bad, the

Ms consists of two parts I सूतसाधनाध्याय and II dealing उपरस. The first part has different hand-writings. Folio 23[b] and a half of 23[a] are blank It extends from fol. 1 to 44 The colophon on folios 44[a] and 44[b] is— इति श्री सौराष्ट्रीवेशोद्भवे सारस्वतकुलावतंस उपाध्यायमाधव विरचितायुर्वेदप्रकाशे सूतसाधनाध्याय. समाप्त । Then begins— अथोपरसा ॥ गंधो १ हिंगुलगंधोतालकशिला स्रोतोंजनटंकण राजावर्तकंबुधकौ स्फुटिकचाशंख खटी गौरिक काशीसरसक कपर्दी सिकता बोलाश्च कंकुष्टकं सौराष्ट्री च मतामी उपरसा सूतस्य किंचिद्गुण ॥ १ ॥ तुल्या स्तु यदि ते विशोध्य विधिना ससाधिता सेवितास्सततरोगहरा गुणेन सहिते यौगेश्चिरायुप्रदा. ॥ अथादौ गंधकोत्पत्तिप्रकार शोधनस्य च ।. नामलक्षणसंयुक्तान् वक्तुमर्हसि शंकर ॥ After this there is an extra leaf on the *a* side of which is अर्कप्रकास पत्र ४४, संख्या १३२० सपूर्ण २१२०. On the *b* side of this leaf which bears number 29, there is मतान्तर of सूर्यतापीलोहभस्म, which is found in the second part, fol 29[b]. Now follows the second part (folios 1-44) beginning with ईश्वर उवाच श्वेतद्वीपे पुरा देवी क्षीरे क्षीरपयोनिधौ क्रीडत्या. सखिभि· सार्द्धं प्रभवत्प्रसृत रजः प्रसूत बहुल तत्र तद्रजोतीव शुभ्राणि सुगंध सुमनोहरं क्षीरार्णवे तु स्नातायाः दुकूल रजसान्वित धौतं यत्सखिभिस्तत्र तज्जातं गंधकं रज ॥

Age — Bears- गिरिनगवसुचंद्रे वत्सरे शुक्लपक्षे प्रतिपदि गुरुवारे लेखित पौष्यमासे। भवतु भवजनानां व्याधितानां सुखायासकृतिरसयुक्तग्रंथभानुप्रकाश ॥ १ संवत् १८९७ शुक्लपक्षे प्रतिपादातिथौ गुरुवाशरे पौष्यमासे श्री श्री श्री.

Author — Mādhava Upādhyāya

Begins —part 1. fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम· ॥
अर्कप्रकाशकासारविमर्शांबुजनीमयं ।
सच्चिदानंदविभव शिवयोर्वपुराश्रयेत् ॥ १ ॥
देवेंद्रमौलिमंदारपुष्परागकणारुणाः ।
विघ्न हरतु हेरंबचरणांबुजरेणव. ॥ २ ॥
अधुना रसराजस्य संस्काराम् समग्रक्ष्महे ।
नानातत्राणि संहृत्य भिषजां सिद्धिहेतवे ॥ ३ ॥ etc

Ends.— II Part. fol. 44[b]

फलानि चेंद्रवारुण्याश्चतुर्भागमिता अमी ।
एकत्र मर्द्दयेच्चूर्णं इंद्रवारुणिकारसे· ॥

माषोन्मितां वटीं कृत्वा दद्यात्सर्वज्वरे बुधः ।
छिन्ना रसानुपानेन ज्वरघ्नी गुटिका मता ॥
इति आयुर्वेदप्रकाशे श्रीमदुपाध्याय सारस्वतकुलावतंसकाशीनिवासि-
माधवविरचिताध्याय समाप्तः । शुभं भवतु कल्याणमस्तु श्री श्री

References — (1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum -- i, 52[a], ii, 10[a]

B-Descriptive Catalogues — I O. Catalogue, Mss Nos 2696 and 2697

(2) Prinded Editions :— Edited by Jādavji Tricumji Āch ārya, Bombay, 1913, (in Āyurvedīya-grantha-mālā)

आयुर्वेदप्रकाश — Āyurvedaprakāśa

No 20 — 364. / 1882–83

Size.— 9⅓ in. by 4⅓ in.

Extent — 87 leaves, 11 lines to a page, 36 letters to a line

Description -- Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good. double lines in red ink on both the borders, verse numbers, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment Paper is old, worn out and worm-eaten A few folios in the beginning very much damaged by worms It is incomplete

Age — Appears to be old

Author — Mādhava Upādhyāya

Begins.—fol. 1[a]

First line श्रीगणाधिपतये नम ॥ अथ शकासार मर्णोतु वयोर्व—
Second line पुरात्रये ॥ १ ॥ देवेंद्र ˋलेमदार . कराकणा । विघ्नं हरंतु .
व चरणांबुजर... ..धुना रस

etc. same as in No. 19.

Ends —fol 87

अथ लवणभेदीद्रवाविधि ॥
पिष्ट पाडुपट्टुमगाढममलं वज्रपत्रुमा चैकश
सूत धातुयुत सटीकवलित त सपुटे रोधयेत् ॥
अतस्थ लवणस्य तस्य च तले प्रज्वाल्य वह्निं जडाह्वुम—

References — See No 19

आयुर्वेदमहोदधि Āyurvedamahodadhi

No 21 $\frac{1039}{1886\text{-}92}$

Size — 10 in $4\frac{7}{10}$ in

Extent — 28 leaves, 13 lines to a page 46 47 letters to a line

Description — Country paper, Devanagari characters, hand-writing beautiful almost correct on borders two rows of double red lines, the list of contents is—(1) सवादौ सकल प्रगुणप्राधान्याद्वारिगुणा कथ्यते fol 1ᵇ Colophon on fol 4ᵃ इत्यायुर्वेद शास्त्रे महोदधौ सुखेणकृत पानीयगुणा । (2) अथ जलाधिवास folio 4ᵃ Colophon on fol 4ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते जलाधिवासस्य विधि । (3) इदानां क्षीरगुणा कथ्यते fol 4ᵃ Colophon on fol 6ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणकृते क्षीरवर्गो द्वितीय । (4) अथ दधिगुणा fol 6ᵃ Colophon on fol 7ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते दधिवर्ग । (5) इदानीं मस्तुगुणा कथ्यते fol 7ᵇ Colophon on 7ᵇ इति मस्तुवर्ग । (6) अथ तक्रगुणा कथ्यते, fol 7ᵇ Colophon on fol 8ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुषेणकृते तक्रवर्ग । (7) अत पर नवनीतगुणा कथ्यते fol 8ᵃ Colophon on fol 8ᵇ इति श्री आयुर्वेदमहोदधौ श्रासुखेण कृते नवनीतवग स्वास । (8) अथ घृतगुणा fol 8ᵇ Colophon on fol 9ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ घृतवर्ग । (9) अथ तैलगुणा fol 9ᵇ Colophon on fol 10ᵃ इति तैलवर्ग । (10) अथ मधुगुणा fol 10ᵃ Colophon on fol 10ᵃ इति मधुवर्ग । (11) अथेक्षुगुणा कथ्यते fol 10ᵃ Colophon on fol 11ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ इक्षुवर्ग ।(12) अथ मद्यवर्ग fol 11ᵃ Colophon on fol 11ᵇ इति मद्यवर्ग (13) Colophon on fol 11ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ कांजिकवर्ग । (14) अथ मूत्रवर्ग fol 11ᵇ Colophon on fol 12ᵃ

इत्यायुर्वेदमहोदधौ मूत्रवर्ग. । (15) अथ धान्यगुणा· कथ्यते, fol. 12ᵃ. Colophon on fol 12ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ यावधान्यवर्ग । (16) अथ शंबिधान्यगुणा कथते , fol. 12ᵇ. Colophon on fol 13ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते शिबीधान्यवर्ग । (17) Colophon on fol. 14ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणकृते धान्यवर्ग ।(18) अत पर पक्वान्नगुणा कथ्यते· fol. 14ᵃ Colophon on fol 15ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते कृतान्नवर्ग ।(19) अत पर फलगुणा कथ्यंते, fol 15ᵇ. Colophon on fol 17ᵇ इतिफलवर्ग समाप्त ।(20) अथ शाकान्युपदेक्ष्याम. fol. 17ᵇ Colophon on fol. 19ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुषेणकृते फलशाकादिवर्ग । (21) इदानीं शिखरीणि कथ्यते, fol. 19ᵇ. Colophon on fol 20ᵇ. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते शिखरिणीवर्ग ।(22) हिंगूषणाजिमहौषधानि, fol 20ᵇ Colophon on fol 21ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते व्यजनवर्ग ।(23) अथेदानीं मांसोपकल्पनाकल्पना कथ्यते, fol. 21ᵃ Colophon on fol 22ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते मांसवर्ग । (24) अथ व्यायामोद्वर्तनाभ्यंगगुणा कथ्यते, fol 22ᵃ Colophon on fol 23ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते मर्दनाभ्यगनीरगुणा ।(25) अथेदानीं भोजनविधि कथ्यते, fol 23ᵃ. Colophon on fol. 25ᵃ इत्यायुर्वेदम (fol. 25ᵇ) होदधौ भोजनवर्ग । (26) ताम्बुलगुणा कथ्यते, fol 25ᵇ (27) इति पूगगुणा , fol 26ᵃ (28) Colophon on fol. 26ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते अनुलेपनवर्ग । (29) अत पर वस्त्रगुणा कथ्यते, fol. 26ᵇ. Colophon on fol 27ᵃ. इति वस्त्राधिकार (30) Colophon on fol. 27ᵇ. इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुखेणकृते सुखवासाधिकारसमाप्त । (31) Colophon on fol 28ᵃ इत्यायुर्वेदमहोदधौ सुषेणकृते धूपवर्ग । (32) अथ वाजीकरणविधि , fol 28ᵃ Colophon on fol 28ᵇ इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणपंडितविरचिते वाजिकरणविधि· समाप्त ।

Age.— Bears Saṁ 1878, Āsāḍha-vada 10, Śukravāsara

Author.— Suṣeṇa.

Begins.—fol. 1ᵇ

ॐ नमः परमात्मने ॥

मत्वा धन्वंतरिं देवं गणाध्यक्ष दिवौकसां ।
अन्नपानविधिं वक्ष्ये समस्तमुनिसमतं ॥ १ ॥
श्रेष्ठा शाकाफपतंत्रे कफपवनहरा दीपनी पाचनी या
शूलोदावर्तगुल्मज्वरगदगुदजान् कुष्टपांडुप्रमेहान् ।

कासश्वासातिसाराश्मरिजठररुजो नाशयत्याशु राजन्
सेयं पायादपायात्सकलसुखकरी सर्वदा चारु पथ्या ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol 28^b

पुत्राय जनयते वीराय नरसिंहपराक्रमात् ।
नारसिंह इति ख्यात चूर्णो रोगगणापहः ॥ ६५ ॥
नारसिंह चूर्णं ॥

इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेणपंडितविरचिते वाजिकरणविधिः समाप्ता समाप्तश्चाय सुषेणनामप्रबंध ॥ संवत् १८७८ ना आसाढवद १० तिथौ शुक्रवासरे लिपि कृत्वाः पूज्यजी श्री १०८ श्री श्रीलखमीचंदजी पूज्यजी श्री १०८ श्री सुखचंदजी तत् शिष्यलिपत श्रीस्वंदनगररीयां मध्ये

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 52^a, ii, 10 (our Ms)
B-Descriptive Catalogues :—I O Catalogue Nos 2732-3.

आयुर्वेदमहोदधि — Āyurvedamahodadhi

No 22 — 363. / 1882-83.

Size — $10\frac{1}{8}$ in. by $5\frac{5}{8}$ in.

Extent — 10 leaves, 15 lines to a page, 37 letters to a line.

Description — Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing bad, double lines in red ink on both the borders; benedictory phrase, verse numbers, topic headings and topic endings tinged with red pigment Paper is old, worn out, musty and worm-eaten

Age.— Sam 1791

Author — Suṣena

Begins.— fol 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥
नत्वा धन्वंतरिं देवं गणाध्यक्षादिवौकसां ॥
अन्नपानविधिं वक्ष्ये समस्तमुनिसंमतं ॥ १ ॥

etc. same as in No. 21

Ends— fol. 10^b

आचितं कुसुमसीव सरू वा दुर्ल्भमेव सुकुमारसुमनो ॥
सद्य एव बलिपुष्टिकर स्यात्पुत्रजं श्वयथुनाशकरं च ॥ ४९ ॥
उद्रंकंदु घृतं पाके श्लेष्मकृमिमवापह ।
दीपन कफवातघ्नं कुष्ठगुल्मोदरापहं ॥ ५० ॥
इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुषेणविरचिते रसवीर्यघृताधिकार समाप्त ॥
यादृशं पुस्तके दृष्टं तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ भग्नपृष्टिकटिग्रीवाबद्धदृष्टिरधोमुखं । कष्टेन लिखितं ग्रंथ यत्नेन परिपालयेत् ॥ लेखकपाठकयो शुभं भवतु ॥ संवत् १७९१ शाके १६५६ प्रवर्त्तमाने फाल्गुनवद्यी १ बुधे लिखितोय ग्रंथ स्वात्मार्थममत ॥

References.— See No. 21.

आयुर्वेदमहोदधि Āyurvedamahodadhi

No 23 309. / Vis (1)

Size.— $13\frac{1}{10}$ in by $4\frac{1}{2}$ in

Extent— 39 leaves, 9 lines to a page, 50-51 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, fol. 1^a bears अथ सुषेणवैद्यकप्रारंभः १०५० संख्या पत्रे ४० , fol 39^b, blank, borders have double lines in red ink, has got many lacunae, the same work as No 21

Age — Appears to be modern

Author.— Susena.

Begins.—fol. 1^b

श्रीगणेशाय नम ॥
नत्वा धन्वंतरिं देवं गणाध्यक्ष दिवौकसां ।
अन्नपानविधिं वक्ष्ये समस्तप्राणिसम्मत ॥ १ ॥
ऋतु विपरीतवर्षे(।)ष्वपीये सिद्धा वदंति जलं तस्मादिशिये शरद्
पूर्वे लोकारिकस्ततो हिमवद्यु सर्वोदयाग्रत ।

मध्याह्ने च तथा वदंति निपुणा ग्रैष्मी ऋतु· स्यात्सको
वासंती कथिता ऋतुस्तुह्निभि· पूर्वान्हमेवं सदा ॥ २ ॥

हरीतकीगण

पीयूषं पिबतो विहगमपतेर्ये बिंदवो विच्युता
तेभ्योद्भूवभवा दिवाकरकरश्रेणीव दोषापहा ।
कालिंद्रीव बलप्रहषजननी गंगेव शूलिप्रिया
वन्हेर्दीप्तिकरी घृताहुतिरिव क्षोणीव नानारसा ॥ ३ ॥
श्रेष्ठा शालाक्यतत्रे कफपवनहरा दीपती पाचनी या
शूलाद्यावर्त्ते ह्युल्मज्वरगदगुदजान् कुष्टपांडुप्रमेहान् ।
श्वासातीसारकासास्मरिजठररुजो जो नाशयत्याशु राजन्
सेवं पायाद् वाचा ध्वकलङ्कसकरी सर्वदा चारु वक्त्रा ॥ ४ ॥ etc.

Ends — fol 39ᵃ

पुत्रात् जनयतो वीराश्चिरसिंहपराक्रमात् ।
नारसिंह इति ख्यातश्चूर्णो रोगकथावहा ॥

नारसिंहचूर्ण

स्नान चदनलेपनं मृगमदक्षोदोदोजलं शीतलं
वाताशीतसुगंधमद्मधुराक्षीरं हिमं माहिषं ।
द्राक्षादाडिमनालिकेरसलिल स्वाधपि मृदु·
शीत कांतजनो भवं व्यतिकरे सेवेत नित्यं सुख: ॥
एषोऽ कृतो लोके हितार्थमपि दोषहरो सविस्तृत ।
रसस्य सर्वस्य गुणाश्च दोषा मया श्रुता सुश्रुतसूत्रप्रशस्ता ॥ ४ ॥
इदं अतीवइह सकौतुक विरचित···क ··णं भवति
वैषश्चमन्यशरीरिणां शुभिमथार्थवैद्यसुखेन वा ॥ ५ ॥
इत्यायुर्वेदमहोदधौ श्रीसुखेनदेवविरचिते अन्नपानविधि· समाप्त' ॥
एकौ शो रुचकाशुभौमरीचत सुठयाजयो जीरका
चत्वारोर्ह कृतात्समुद्रलवणाद्भागस्तथा सिंधवान्
चूर्णे सिंहमखुजा निगदितं क्रमेण सयोजितं
गुल्माध्मानविशूचिकामयहरं स्याद्भोजनांते सदा ॥ १ ॥
इति श्रीसुखेनसंपूर्णे समाप्तगमत् ॥ श्री ॥ राम ॥

References.— See No. 21

आयुर्वेदरसायनाख्या
हेमाद्रिविरचिता
वाग्भटीयाष्टाङ्गहृदयस्य
सूत्रस्थानान्तर्गतैका-
दशद्वादशाध्याययोष्टीका

No. 24

Āyurvedarasāyaṇa,
a comm. by Hemādri
on the 11th and 12th
chapters of Vāgbhata's
Aṣṭāṅgahrdaysūtrasthāna

220.
A 1883-84

Size.— $11\frac{3}{8}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 12 leaves, 14 lines to a page, 44 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, paper is old, musty and worn out, *pratikas* are tinged with red pigment. The Ms is a fragment, foll 9–10 are missing It deals with Hemādri's commentary on दोषादिविज्ञानीयाध्याय and दोषभेदीयाध्याय—the 11th and 12th chapters of लक्षणस्कंध of सूत्रस्थान of वाग्भट's अष्टाङ्गहृदय It contains only the commentary and not the text of अष्टाङ्गहृदय

Age — Appears to be very old.

Author — Hemādri

Begins— fol. 1[b]

हेतुस्कंधानंतर लक्षणस्कंधमारभते ॥ तत्र दोषादिविज्ञानीयमध्याय व्याख्यातु प्रतिजानीते ॥ अथात इत्यादि । दोषादिविज्ञानाधीनलक्षणस्य । दोषदूष्यवैषम्यं च रोगलक्षणं । वैषम्यज्ञानं च साम्यज्ञानाधीन । अत एवादौ साम्यज्ञानं । etc

Ends.— fol 14[b]

रसादिभिर्दूष्यै प्रत्येकं संसर्गाद्वहवो भवन्ति । अथ एषां दूष्याणां क्षयादिभेदै संसर्गास्ततोपि बहव । तेषामेव तारतम्यजैर्भेदै संसर्गास्ततोपि बहव । एवमानत्य याता तानपरिहतमानसो जानीयात् । यथास्व स्वेन लक्षणेन ॥ इति हेमाद्रिटीकायामायुर्वेदरसायने द्वादशोध्यायः ॥ १२ ॥ अथ दोषोपक्रमणीय

References.— See No 25

आयुर्वेदरसायनाख्या
हेमाद्रिविरचिता
अष्टाङ्गहृदयटीका

Ayurvedarasāyana
Hemādri's comm on
Aṣṭāṅgahṛdaya of Vāgbhata

No. 25

631.
1895-1902.

Size — $10\frac{9}{10}$ in by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent — 64 leaves, 12 lines to a page, 43 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good; foll. 3-4 have three lines in red ink on each border, the remaining foll have single line in black ink on both the borders, the text is quoted within inverted commas, topic-headings and colophons are tinged with red pigment. Paper is very old, musty, worn out and worm-eaten, leaves are in a decaying state It is a fragment of Hemādri's commentary Āyurvedarasāyana on Vāgbhaṭa's Aṣṭāṅgahṛdaya Foll 1, 48-49 and 67-70 are missing. Hence the actual number of foll 71-7=64. It has neither beginning nor end. The names of the author and the work are given in various colophons, one of which is given here fol 15[a]— इति हेमाद्रिटीकायामायुर्वेदरसायने। अध्याय आयुष्कामीय. सामस्त्येन निरूपित '। १ ॥

Age — Appears to be very old

Author — Hemādri

Begins.— fol 2[b]

सवधी वेद। इति। सकरणमायुर्वेदलक्षणज्ञापनार्थं। आयुषां सवधी वेद इति। "सवधश्च पाल्यपालनलक्षण।" उक्तहि संग्रहे। आयुष पालन वेदमुपवेदमथर्वण इति। "स प्रजापतिरश्विनावायुर्वेदमजिग्रहत् तावश्विनौ सहस्राक्षमजिग्रहतां। स इन्द्रोऽत्रिपुत्रादिकान् मुनीनजिग्रहत। etc.

Ends — fol. 71[b]

किंतु तुडालुरिति पठ -- अत्र त्रुटित ॥ स्वादुकषायं पित्तजित्य.... (illegible) सराफजी करीर स्याद्भरुज। वातपित्तहरा भद्दी पर्वणी चर्च-पुष्पिका ॥ इति शाकवर्गः ॥ अथ....(illegible) तत्र द्राक्षागुणानाह। द्राक्षाफलोत्तमा वृष्या चक्षुष्या सृष्टमूत्रविट्। स्वादुपाकरसा स्निग्धा

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— 1, 36^a, II, 7^b, III, 9^a.

B-Descriptive Catalogues — Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., P. 631, No 1383 I O Catalogue No. 2656 Haraprasad Shastri's Notices of Sanskrit Mss., Second Series 2-266.

उत्तरनिबन्धसंग्रह Uttaranibandhasaṅgraha

No 26 $\frac{909}{1884-87}$

Size.— 12 in by 5 in

Extent.— 91 leaves, 11 lines to a page, 50 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रास, hand-writing legible, thick red line encased in two black lines on each border, marks of punctuation and colophons are tinged with red pigment The Ms is the work of Dallana as is evident from the following verse found on fol 946^a. निबंधाश्निखिलान् दृष्ट्वा वैद्यश्रीभरतांगभूः । श्रुतविद्यास्पदं स्पष्ट चक्रे श्रीडल्हणः सुधी । Paper is very old and worn out, many of the folios have lost their numbers. It is a collection of 5 fragments which are —(1) शारीरस्थान, foll 376-77. (2) शालाक्यतंत्र has 40 foll, six of them have lost their numbers, the rest are foll 712-15, 717-40, 761, 763-66 and 781 (3) कुमारतन्त्र, 7 foll. One has lost its number, the rest are foll 783, 789-91, 797 and 799 (4) कायचिकित्सा foll. 27. Six have lost their numbers, the rest are 820-21, 824-27, 829, 831-33, 844-48, 885-86, 888-89, 892 and 894 (5) भूतविद्या, रसभेदविकल्प and स्वस्थवृत्त, 15 foll Six have lost their numbers, the rest are foll 945-47, 96-, 915, 915, 95—, 949 and 950.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Ḍallaṇa.

Begins —fol. 376[a]

1st line ..... पुरुषस्य षोडशगुणाः । एत एव कला इत्युच्यंते । पुरुषगुणानभि-
भाय शेषास्तत्वाविद्युक्तस्य म-

2nd line . .. णाभिर्विंशत्वाह ॥ सात्विका आनृशंस्यं संविभागरुचिता तितिक्षा
सत्य धर्म आस्तिक्यं ज्ञान बुद्धिर्मेधा धृति स्मृतिरनभिषं-

3rd line नृशंस्यं अक्रूरकर्मकारित्वं । सविभागरुचिता सविभज्य भोक्तुम-
भिलाषुकता । तितिक्षा क्षमा । सत्य भूतहितं । तथ्य वाचो वा । etc

Ends.— *a* Side of the unnumbered fol. following fol. 950.

क्षतोद्भवां रुग्विनिवारणेन आयद्रसानामसृजश्च पाने ॥ रुग्विनिवारणेन
क्षतोद्भवरुगपनयनेना रसानां मासरसानां ॥ अतज इति ॥ एणादिशोणितस्ये-
त्यर्थ । क्षयजाया सृष्टायां चिकित्सितमाह । क्षयोत्थिताक्षीरघृत निहन्यात
मांसोदक वा मधुकोदकं का ॥ क्षीरघृत क्षीरमथनोद्भूतं घृत क्षीर·

References — Sec No 119

उपचारसार

Upacārasāra

No. 27 — $\frac{86.}{1907-15.}$

Size — 11⅛ in by 4 in

Extent — 42 + 2 leaves, 7 lines to a page, 37 letters to a line.

Description — Country paper, Devanagarī characters, hand-writing good and bold, each important word is tinged with red pigment The Ms has only the text. It has 42 foll.; apart from these there is an extra folio in the beginning which bears the legend अथ उपचारसारप्रारंभो विलसति in the centre of its *a* side and on the *b* side it has got a list of contents of the work, there is another extra folio at the end which is blank on *a* side and bears the legened इति उपचार-सारस्य समाप्तिर्विराजतेऽस्मै in the centre of its *b* side. Occasionally some notes in red ink are given in margin.

Age.— Śaka 1736

Author.— Mukunda Daivajña, son of Raṅganātha.

Begins — fol 1^a

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

त्रिलोकेशं त्रिकालेशं त्रितापघ्न परं रविं ।

etc. same as in No. 28

Ends.– fol 42^b

जातं श्रीरंगनाथस्य शुकुदेवेति सूनुना । etc.

Same as in No 28

The date given is—शाके १७३६ भावनामसंवत्सरे उदगयने माघे मासे शुक्लपक्षे दशम्यायां तिथौ रविवासरे इदं पुस्तक समाप्त ॥ The name of the scribe is erased. Then follows स्वार्थे परार्थे च ॥ श्रीकृष्णो जयति ॥

References — See No 28

उपचारसार दिनकरकृत-टीकासहित

Upacārasāra with the comm. of Dinakara

No. 28

587 / 1899-1915

Size.— $11\frac{4}{5}$ in by $4\frac{3}{8}$ in

Extent. — 121 leaves, 11 lines to a page, 42 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, but it is very good from fol 24^b to 73^b There are several handwritings Borders are decorated with three lines in red ink on both the sides upto fol. 24^a, the text is given in the centre of the page and the commentary above and below it. Topic headings and colophons are tinged with red pigment Mistaken portions are disfigured with yellow pigment The work is an admixture of medicines and charms It has got 5 chapters named as follows (1) द्रव्यज्ञप्तिनिरूपण, (2) रोगव्यक्तिनिरूपण, (3) कार्यादिनिर्णय, (4) प्रकीर्णनिरूपण and (5) रसाद्युपचारनिरूपण. The commentator

दिनकरज्योतिष composed his commentary गूढप्रकाशिका in Śaka 1740 He was a resident of Golappa Paper is very old, musty and worm-eaten

Age — Appears to be old

Author —(Text) Mukunda Daivajna, son of Ranganātha

, (Comm) Dinakara Jyotisa

Begins —(text)

त्रिलोकेश त्रिकालेश त्रितापघ्न पर रविं ॥
मुकुन्दो वक्ति नत्वोपचारसार भिषद्धदे ॥ १ ॥
यत्तत्क्वापि सिद्धार्थं सकलज्ञानोपचारयुक् ॥
नानाभेद च तद्वीक्ष्याल्पौषधाल्पयोगिक ॥ ~ ॥ etc

, —(com) fol 1^b

श्रीगणशाय नम ॥
नत्वादौ गणनायक रघुपतिं सूर्यं तथा शकर शर्वाणीमुपचारसार-कठिणाशार्थावबोधा मता ॥
ज्योतिर्वित्तनय सुखाय विदुषा शाण्डिल्यगोत्रोद्भवो गोलप्पा-ऽडपुरे वसन् दिनकरष्टीका करोमि स्फुटां ॥ १ ॥
तथैव पितरौ वदे गगानतौ सुशोभनौ ।
तत्प्रसादादह वक्ष्मि टीका गूढप्रकाशिकां ॥ २ ॥
ग्रथकर्ता शिष्टाचारप्राप्त विघ्नविघातद्वारा ग्रथसमाप्तेर्मंगलमाचरति ॥

etc

Ends —(text) fol 120^b

जात श्रीरगनाथस्य मुकुंदेनाति सूनुना ।
रसादीना कृतश्चापचारसारनिरूपण ॥ ३१ ॥
वात्स्यायनान्वयभवो भुवि सबभूव श्रीरगनाथगणको द्विजर्दवय ॥
तस्यात्मजोऽखिलकलाकुशलो मुकुंदो
धीमानितीममकरोदुपचारसार ॥ ३२ ॥
इति श्रीरगनाथात्मजमुकुंददैवज्ञविरचिते उपचारसारे रसाद्युपचारनिरू-पण नाम पचमाधिकार ॥

Ends.— (com.) fol. 121ª

सप्तग्राभ्रब्धाके बहुधान्याख्यवत्सरे ।
कार्तिके पूर्वपक्षे च चतुर्थ्यामिंदुवासरे ॥ १ ॥
दिनकरोऽट्टिकां नाम्ना गूढप्रकाशिकां ॥
पुण्यग्रामे यथामत्या स्वीकुर्वंतु भिषग्वरा ॥ २ ॥

इति ज्योतिषोपनामाद्दिनकरेण कृतायां टीकायां गूढप्रकाशिकाख्यानायां रसाद्युपचारनिरूपणं पंचमाधिकार' समाप्तः ॥ In the centre of 121ᵇ— इति उपचारसारस्य गूढप्रकाशिकाख्यटीकाया समाप्तिर्विलसति

Reference.— (1) Mss— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — Aufrecht does not mention it
B-Descriptive Catalogues — B B R A.S Catalogue, No 167

औषधिकल्प Ausadhakalpa

No. 29 452. / 1895-98

Size.— 8⅛ in by 6 1/16 in.

Extent.— 25 leaves, 9 lines to a page, 24-26 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, paper old and musty, 1st folio worn out, it is in book-form, some of the folios are joined, contains कल्पs of 26 medicines, which begin as follows fol 1ª (1) माहाकाल तैल, 1ᵇ (2) वचाकल्प, 1ᵇ (3) मुसलीकल्प, 3ᵇ (4) मुसलीकल्प, 5ª (5) श्वेतपलाशकल्प, 5ᵇ (6) गुडूचीकल्प, 6ª (7) त्रिफलाकल्प, 7ª (8) त्रिकुटाकल्प, 8ᵇ (9) गधककल्प, 9ª (10) पवनारिमहाकल्प, 10ᵇ. (11) पलासकल्प, 11ᵇ. (12) शाल्मलीकल्प, 13ª. (13) तुलसीकल्प, 13ᵇ (14) चित्रककल्प, 15ª (15) ज्योतिष्मतीतैल, 15ᵇ. (16) रक्तस्नुहीकल्प, 16ª (17) वृहतिकल्प, 17ª (18) रिंगणीकल्प, 17ª. (19) स्वेतगुंजाकल्प, 17ᵇ. (20) निर्गुंडीकल्प, 18ª (21) स्नुहीकल्प, 19ª (22) रुद्रतिकल्प, 20ª. (23) नरकसाकल्प, 21ª. (24) स्वेतार्ककल्प, 23ª. (25) पुनर्नवा or वर्षाभूकल्प, 25ª. (26) मूसलीकल्प.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol 1^a

> श्रीगणेशाय नम ॥ अथ उडीस सासत्र की पोथीलु लीपी
> अथातः संप्रवक्ष्यामि ऊषधीनां विधिर्वरा ।
> येन विज्ञानमात्रेण सर्वसिद्धिर्भवेत्प्रिये ॥ १ ॥
> महाकाल विजानीयात् प्रस्थमेकं समाहरेत् ।
> धाविरसेन देवेश सप्तराात्राणि भावयेत् ॥ २ ॥

Ends.— fol 25^b

> रमातोयेन पीतव्य चार्धशीर्षहरं परं ।
> मूलकस्य रस पीत वमिहिक्कानिवारण ॥ ४९ ॥
> तद्रज गविमाज्येन शर्कराभिसहित पिबेत् ।
> बलपुष्टिकरं चैव पुर नागार्जुनोदितं ॥ ५० ॥
> इति मुसलीकल्प ॥ सर्वकल्पसपुर्ण ॥ इंति ॥

References — (1) Mss —A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum .—
i, 77^a, ii, 15^a, iii, 17^b (our Ms)

B-Descriptive Catalogues — See Bikaner Mss Catalogue by Mitra, p. 630, No 1380

औषधिकल्प Auṣadhikalpa

No 30 $\frac{929}{1887-91.}$

Size — $9\frac{1}{2}$ in by $4\frac{1}{5}$ in

Extent.— 10 leaves, 10 lines to a page, 40 letters to a line

Description. Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, a fragment of औषधिकल्प which forms a part of रुद्रयामल, it begins with fol 27 ending with folio 37 and has the following contents.

fol.		
	27^a—29^b	विजयाकल्प
	29^b—30^b	उच्चटाकल्प
	30^b—31^b	नागदमनीकल्प (ईश्वरीकल्प)

	31^{b}—32^{a}	वजवल्लिकल्प
Fol.	32^{a}—32^{a}	वज्रदंतीकल्प
	32^{a}—33^{a}	अस्थिकर्णीकल्प
	33^{a}—34^{a}	नीलीकल्प
	34^{a}—37^{a}	शैलोदकाविविधि (कल्प)

colophon at the end of शैलोदककल्प is—इति श्रीरुद्रयामले औषधीकल्प. समाप्तः ॥ रामाय नम ॥ Then, after श्रीशांबसदाशिवायनम , follow सकोच, ब्राह्मण, केशरंजन, धातुमारण and भस्मसूतक , fol 37^{b} has only 3 lines.

Age.— Appears to old

Author — Anonymous

Begins — fol 27^{a}

दे सदानदे पदद्वय ॥
नम स्यामि नम·स्यामि योगमार्गप्रदर्शिनीं ॥ १ ॥
त्रैलोक्यविजयां देवीं समाधिगुणरूपिणीं ॥
भृंगी भृर्गी महाभृंगीं आनदोदयवर्द्धनीं ॥ २ ॥
सिद्धमूलीं महादेवी हीनबुद्धिप्रबोद्धनीं ॥
बीजमत्र प्रवक्ष्येह साधूनां सिद्धिदायिनीं ॥ ३ ॥ etc

Ends.— fol 37^{b}

आस्ताद्युपरि दद्याच्च पानीयस्य विचक्षण ॥
एव यामद्वयं कुर्यात्ततस्त्वांशा न दापयेत् ॥ ३ ॥
वह्नि खरतर कुर्याद्याममेकं निरतर ॥
गधोपरि रसस्तत्र सूयते स्फटिकप्रभः ॥ ४ ॥
भस्मसूतक एव स्यात्तत कार्येषु योजयेत् ॥
इति भस्मसूतक ॥ रामाय नम ॥

Reference.— See No. 29

औषधिकल्प Ausadhikalpa

No. 31 1040. / 1886-92.

Size.— $8\frac{7}{10}$ in. by 6 in.

Extent.— 20 leaves, 18 lines to a page, 17-18 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, in book form, except folio 15^a, others have two double rows of red lines on borders, contains 304 verses, following is the list of contents

fol 1^a—2^b ब्रह्मबीजे तैलरसायनं I
2^b—2^b किंशुकतैलरसायनं II
2^b—3^a ब्रह्मवृक्षपल्लवरसायनं III
3^a—3^b ब्रह्मवृक्षपुष्परसायन IV
3^b—4^b ब्रह्मवृक्षबीजरसायनं V
4^b—5^a श्वेतपलाशकल्प· VI
5^a—5^b सुवीरसायन VII
5^b—7^a देवदालीरसायन VIII
7^a—7^a श्वेतार्ककल्प IX
7^a—7^b हस्तिकर्णकल्प X
7^b—8^a रुदतीकल्प XI
8^a—9^a निर्गुंडिकल्प XII
9^a—9^b सिंदुवारकल्प XIII
9^b-10^a शुनकशाल्मलीकल्प XIV
10^a-11^a पथ्यारसायन (by mistake it is written as इति शुनकशाल्मलीकल्पं on fol. 11^a XV
11^a-11^b आमलककल्प· XVI
11^b-12^a त्रिफलारसायन XVII
12^a-13^a शुंठिरसायन XVIII
13^a-13^b पिप्पलीकल्प XIX (by mistake इति शुंठीरसायनं समाप्त on fol. 13^b)
13^b-14^a चित्रककल्प XX
14^a-14^b भल्लातकिकल्प XXI
14^b-15^a सूकदंबकल्प XXII
15^a-16^a भृंगराजकल्प XXIII
16^a-17^a कुमारीकल्प XXIV
17^a-17^a सुशालीकल्प XXV
17^a-18^a इन्द्रवलीकल्प- XXVI
18^a-20^b ज्योतिष्मतीकल्प XXVII

It has only 5 lines on fol 20^b.

Age.— Appears to be modern.

Author — Anonymous

Begins.— fol. 1^a

श्रीगणेशाय नमः ॥
अथ ब्रह्मबीजतैलरसायने ॥ देव्युवाच ॥
मलदमायाविहीनेश जराजन्मगदापह ॥
त्वत्प्रसादेन विदितं रसादीनां रसायनं ॥ १ ॥

इदानीमोषधीनां मे रसायनमनुत्तमं ॥
ब्रूहि मे भगवान्देव यद्यस्ति मयि ते दया ॥ २ ॥
ईश्वर उवाच ॥
शृणु पार्वति तिं यत्नात्त्वमोषधिनां रसायनं ॥
इदानीं ते प्रवक्ष्यामि न कस्यापि प्रकाशितं ॥ ३ ॥ etc

Ends.— fol. 20b

यत्र ज्योतिष्मती वल्ली सा भूमि पुण्यभूमिका ॥
तत्रैव सर्वतीर्थानि सिद्धयो विविधा अपि ॥ १०४ ॥
ज्योतिष्मतीफलमयं सेव्यं दिव्य रसायनं ॥
इति ज्योतिष्मतीकल्पं समाप्तम् ॥

References.— See No. 29.

औषधिकोश Ausadhikośa
(महाराष्ट्री पर्यायसहित) (with Marāthi synonyms)

No. 32 923 / 1891-95

Size.— 8 in. by 6 in.

Extent.— 13 leaves, 25 lines to a page, 10-15 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing fair and legible, the Ms contains an alphabetical list of medicines along with their Marāthi equivalents, upto folio 9 there are two columns, but there are three columns in the rest of the pages, it is in book form and not in *Pothi* form, folios 10 and 13 are missing, hence the actual number of folios is 15-2 = 13. there is a single line border around the page in black ink; marks of punctuation in red ink

Age.— Appears to be old.

Authors.— Anonymous

Begins.— fol. 1[b]

1st col.	2nd col.
॥ अकारादि: ॥ प्रारंभ: ॥	अतिसारघ्न ॥ पितपापडा
अमृतवल्ली ॥ गुळवेल.	अंबु ॥ वाळा
अमृता ॥ गुळवे.	आचमन ॥ वाळा
अमृतसंभवा ॥ गुळवे.	अमृतफळ ॥ कडुपडवळ
अमृतसिंव्ही ॥ गुळ	अंगारवल्लि ॥ मारंगमूळ
अमृतलता ॥ गुळ	अचटा ॥ पाहाडमूळ
	etc.

Ends.— fol. 15[b]

1st col.	2nd col	3rd col.
रुहा ॥ केळदुर्वा	लघु ॥ लाख	वरवर्णिनि ॥ हळद
रुवुक ॥ एरंड ॥ श्वेत	ललितक ॥ गंधक	वर्णविलासि ॥ हळद
रेतिपत्रिका ॥ हुगसवेल	ललना ॥ राळ	वहूक ॥ चोरा

(औषधि) नामावली (Auṣadhi) Nāmāvalī

No. 33 — 1042. / 1886-92.

Size — $11\frac{1}{10}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent — 102 leaves, 10 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing good, paper is not very old, but thick and in good condition. Right hand and left hand borders have double rows of three and two lines in red ink. On top there are double lines and one line in red ink between the side borders In bottom there are two lines in red ink. Each page is divided into 4 columns. It seems to be a copy of our Ms. वैद्यनाममाला, No. 272 in arrangement and subject matter. The beginning of वैद्यनाममाला very much agrees with our Ms. on fol. 3[b] For details, see No. 272 Fol. 50 is repeated.

Age.— Appears to be modern.

Author — Anonymous.

Begins.— fol. 1ª

अ	अ	अ	अ
२ अर्क अर्कपर्णो स्फटिके रवौ ताम्रे विषस्फतौ २ अंबिका आंबिली प्र. २ अम्लिका अचां- गेर्यां च २ अल्लूक अल्लू भा। गौडे २ अ... ... . ४ अ. . . .. (erased with whitish powder) विषमहूकी स्रक्ता स्रक्तौ	५ अश्मगधक तिनिशे ६ अङ्कुशिरीषिका टिटोणि भा टिटिणि भा बा- रौलि गौडभाषा ४ अरिष्टकः अरीष्टा भा ३ आरुक्क । ३ अलूकं अलू भा ४ अक्षोडक । अषरोट भा. ४ अश्मतक । अम्ल- लोलिका कोषि- दारयो ६ असनपुष्पक । पतच गेदने	२ अम्लिका आंबिला २ अशोका कटुरोहि ण्या अशोको बकुले मत २ अशोकं पारदे ३ अतिका शातलायां ४ अबष्टकी पाठायां माचिकायां च ४ अरलुक अरलु भा ४ आवर्तकी आउलि भा ४ आमलकी प्र ४ अकोलक अकोले	४ अम्लानकः पीत- सावरे ४ अम्लशाक तिंति- डीके ४ अरणिक । अग्नि- मथो ४ आढकी । फटिकी- भेदे ६ अक्कशिरीषिका शिरीषिकायां ३ आरक पित्तले ३ आढकी । प्र ४ अलक्तक । प्र ४ आम्रातक । अबाडा भाषा। आमड गौड भा ४ अगारक । करंटके भगे च

etc.

Ends.— fol 10ᵇ

हांता

ब । द । प । म ।	प । क । र । व ।	श । स ।	स । ह ।
२ बीजाह्वा । बीजपूरे २ बीणाह्वो । स्रुजे ३ कपिच्छ । श्रीवासे ८ पातालगरुडाह्वय छिलहरे २ दलाह्व । पत्रे २ वीसाह्वालायां ३ मनोह्व । मन - शिलाया ४ मयूराह्वा । मयूर- शिखा भा २ मदाह्व । बालके ।	५ पुष्कराह्वय । पुष्करमूले ४ सूर्याह्वयोर्के २ पौण्ड्राह्व । पुण्डरीके ५ काञ्चनाह्वय । पद्म- केशरे ३ पद्मास्यं । पद्मबीजे ३ राजाह्व । राजादने ४ रोगाह्वय । कुष्टे २ रत्याह्वय ताम्रे ३ बाधाह्व । पुष्कर- मूले ४ कामाह्व राजाम्रे	२ शिलाह्वं । शिला- जतुनि २ शताह्वा । शत- पुष्पाया २ शुकाह्वा । नलि- कायां २ शुकाह्व । पारिषेले ४ शबराह्वया । शमी- भेदे २ शक्राह्व । इंद्रयवे २ सप्ताह्व । सप्तपर्णे ३ सुराह्व । देवदारुणि ३ सुगंधाख्यं सौव- र्चले	४ स्फटिकाख्या । फीटकडी २ सूर्याख्य । सूर्य- मणौ ४ हेमाह्वय । नाग- केसरे ४ हयाह्वया । अश्व- गंधाया इति मामावली

References.— (1) Mss —A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum — Aufrecht mentions one औषधिनामावली ' names of medicinal Plants, in alphabetical order, by Rādhākṛishna. Rādh 31" on 1, 76ᵃ There is no other entry.

औषधिनाममाला — Auṣadhināmamālā

(लघुनिघण्टु) — (Laghunighantu)

No. 34 — $\frac{1041}{1886\text{–}92.}$

Size — $9\frac{1}{5}$ in by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent.— 9 leaves, 14-20 lines to a page, 27-39 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, bold at the beginning but letters grow smaller and lines more in number towards the end. Benedictory phrase, first topic-heading, double borders of two lines and one line are in red ink, the remaining topic headings and the colophon at the end are tinged with red pigment. It seems to be a portion named लघुनिघण्टु of some bigger work named औषधिनाममाला It contains 239 verses. First Gujarāti names are given and then their synonyms with qualities follow in Sanskrit verses

Age.— Appears to be modern.

Author — Keśavarāma

Begins — folio 1ᵃ

श्रीगणेशाय नम ॥ अथ लघुनिघंट लिख्यते ॥
सरस्वतिं गुरू लंबोदर धन्वतरिं हरिं ।
नत्वा भक्त्या विलेख्येह सार वैद्योपयोगिक ॥ १ ॥
गलोनाम गुडुच्यामृता छिन्ना छीन्नांगज्वरनाशनि ।
छिन्नोद्भवामृतलता धारावत्सादनि स्मृता ॥ २ ॥
कुंडली कुंडली श्यामा विशल्या नागकन्यका ।
[illegible] ॥ ३ ॥

Ends--- fol 9^b

शालपर्णीनामः

काश्मर्यो सर्वतोभद्र केन्दुरि छल्णवर्तिका ।

श्रीपर्णी मधुपर्णी च गभीरा च विदारिका. ॥ ३८ ॥

गुणाः

श्रीपर्णी मारुतश्लेष्मशोफमेहक्रमीन् जयेद ॥ ३९ ॥

इति धन्वंतरिशीष्य व्यासकेशवरामरचिता औषधिनाममालायां लघुनिघंटसमाप्तिर्भवति ॥

References.—(1) Mss— A-Aufrecht's Catalogns Catalogorum — Aufrecht mentions only our Ms on ii, 15^a.
B-Descriptive Catalogues — B. B. R. A S. Catalogue, No. 168.

औषधिसंग्रह (१) — Ausadhisangraha (1)

No. 35 — 1083 (v) / 1886-92.

Size.— $9\frac{3}{8}$ in. by $5\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 7 leaves, 12 lines to a page, 28 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible It begins with fol 54^a of the Ms described under No 222 and ends with fol 60^a. It is written in Hindi and is a collection of prescriptions on various diseases culled from books or known after the name of some physician. For example, the first prescription is ascribed to some Saiyyad, second to Motīrāma Gujarātī, etc As it had no name, I have given it one as described above.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymons.

Begins.— fol. 54^b

श्री दमा श्रह की सुभरद् साईयद् वाणी

औषध कलमी सोरा २५ अफीमी कुब लोहे के कढडे मे सोरा डाले

उपरि लवण डाले पीच टुकडा करिके २१ भेजावे दो दो टूक करके अग्नि उपरि कढछा रखे जब गरम होय तब मिलावे का टूक घिसदे खुंतली सेती रगडे तब तेल छुटे इसी तरां एक दो रगडे पीछे तोरा पिघले पीछे एक एक टुकड़ा मिलावे का गेरता जाय तब एकम एक होय तब उतारले सकत होय जायगा छुरी सेती उतारे १ मासा पानमे देणा पीच बहुत पाचा दंमा अनेक वर्षका क्षई जाय ॥ etc

Ends.— fol. 60ª

श्री प्रमेह की औ०

आव की अंतरछाल सेर २ कूट अर्क काडणा पीच १ मासा चूना डाल सीघ्र घावण गजा दूर की खीचडी पटावया लामते प्रमेह जाय

श्री औ धातुपुष्ट

वेतसड वड के पात अथपा पाणी मे पीस छाणना जीरा मासा २ पीस डालना चीनी पाड १ तोला डाल पीवणा गआ दही भात श्री

औषधिसंग्रह (२) Ausadhisaṅgraha (2)

No 36 1083 (VIII). / 1886-92.

Size — $9\frac{3}{8}$ in by $5\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 2 leaves, 12 lines to a page, 28 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible It begins with fol. 4ª of the Ms. described under No 222 and ends with fol 5ᵇ. It contains several medicines in Hindi and is of the same character as औषधिसंग्रह (१) As it had no name, I have given it one as described above.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 4ª

श्रीराम । श्री औषध महुम हजरद ।

हरघासिंह तोला ऽऽपा तोला ऽऽपा ऽपी हलदी ,मीला थोथा आमर

तोला सगजराइत पाव तोला कथा सुपेद आधा तोला अफीम पाव तोला सुपारी आधा तोला कपूर तोला १ सिंहरफ पाव तोला रसकपूर मासा एक गेरु आधा तोला मासपाल आधा तोला नीबके पत्र आधा तोला राल तोला १ रस धावकाडी तोल १ सर्व की बराबर मोम सर्व सो दूणा घीव प्रथम घीव चढावे फेर मोम डाले फेर कापूर डाले फेर सर्व औषध डाले श्री ॥ etc.

Ends.— fol. 5ᵇ

श्री ॥ तेलथेस कुचले टांक ५ काले धतूरे के बीज टाक ५ मिठा जहर टांक १० श्वेतकनेर टांक ५ स्वेत घुघची टांक ५ हिंगन टांक २ खुरासानी टांक २ रकरकरा टाक २ गंठा नरगस का टाक २ जोक टाक २ गोरोचन टांक २ जीस्त रूमी टांक १० मालकगणी टांक १५ सेरकी चरबी टाक ५ सूवर की चरबी टाक ५ भिलावा २॥ भर सर्व औषध कूट कपडछाण करे करके पोस्त के पाणी माह भिगो रखे नरगस के गठे विना १ दीन फेर काढ लेय फेर काढ के सुकावे फेर नगरस का गठा पीसे सर्व औषध कडुवे तेलमे भिगोवे दीन ७ रखे फेर आतसीसी मे घाले घालक तेल काढे फेर बराबर का सहत मीलावे ।

औषधिसंग्रह (३) Ausadhisangraha (3)

No. 37 | 1083 (IX). / 1886–92

Size.— $9\frac{3}{8}$ in. by $5\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 1 leaf, 12 lines to a page, 28 letters to a line

Description— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible It begins in the middle of fol. 7ᵃ of the Ms described under No 222 and ends in the middle of fol 7ᵇ. The language is Hindi and it is of the same character as औषधिसंग्रह (१) As it had no name, I have given it one as described above.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1^b

श्री ॥ औषध न्हारू की रामबाण चंदूसेठ की खुलासी ॥

शुद्ध पुराणा वर्ष ४ तथा ५ का राल दोनो समभाग लेइ कूट कर बोडी बडा रीठा प्रमाणि कर गोली १ सूर्य की सन्मुख डाले गोली १ आप खावे रविवारे न्हारू जाय etc.

Ends — fol. 7^b

श्री औ॰ अतिसार की ॥

१ तोला इसबगोल १ तोला आवले १ तोला खसखस का डोडा दोना कपडछाण करणा पीछ इसबगोल मिलाणा पीसणा नही तीनो की ३ पुडी करणा जलसेती देणा प्रात मध्याह्न सायकाल बंद होय ॥ श्री

कल्पचिन्तामणि — Kalpacintāmani

No 38 — 387. / 1884-86

Size.— $7\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{3}{5}$ in

Extent — 40 leaves, 9 lines to a page, 15 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, two lines in red ink on each border; paper old and musty, fol. 2 torn. The work is a strange mixture of medicine and sorcery, in Sanskrit and Hindi. Following is the list of contents — fol 1^b तश्रादौ कालानिर्णय, fol. 3^a पलाशकल्प, fol 5^b बिल्वकल्प, fol 6^a शाल्मलिकल्प fol. 9^a. वंध्यानां गर्भधारण, fol 13^a जलग्रह उपाय (Hindi), सुखसुगंधिकरणं fol. 13^b. निधिसाधनप्रयोग, fol 18^a अजनानि, fol. 22^b. श्वेतार्ककल्प', fol 23^b. ग्रंथांतरे श्वेतार्ककल्प, fol 25^b. मानसंज्ञा; fol. 27^b. ग्रंथांतरे बिल्वकल्प, fol. 28^b. देवदालीकल्प', देहशुद्धिकरणं, fol. 30^b ज्योतिष्मतीकल्प, fol 35^a पुन. श्वेतार्कप्रयोग., fol 35^b पुनर्नवाकल्प; fol. 36^a राजितकरण, वशीकरणप्रयोग, fol. 38^b. भूतिधरप्रयोग, fol 39^a गोहाविकरण, रसायनक्रिया, fol. 39^b. भृंगराजकल्प; fol. 40^a. अदृश्यांजनम्. On the left-hand top-margin of each page and in the following colophon on fol. 3^a, the work is called कल्पसागर—अथ वैद्यकशास्त्रे कल्पसागरे ग्रंथांतरे नाना कल्प । In the beginning and in the last colophon it is named as कल्पचिन्तामणि.

Age.— Seems to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1^{b}

श्रीगणपतये नमः । अथ कल्पचिंतामणिप्रारंभः । अथौषधाविधिमंत्र ।
विधिमंत्रसमायुक्तमौषधं सफलं भवेत् ।
विधिमंत्रविहीनं तु कार्यकृद्भेषज न हि ॥ १ ॥
तत्रादौ कालनिर्णय ।
सूर्येंदुग्रहणे प्राप्ते दीपोत्सवदिनत्रये ।
पुष्यार्कलार्कवारे वा महानवमिवासरे ॥ २ ॥
युगादौ वा मन्वादौ वा प्रोद्धरेत्तां महौषधीं ।
खादिरेण तु कीलेन द्वादशांगुलमानत ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol 40^{a}

कपिलाआज्यतेनैव कज्जल कारयेद्बुध ।
तेन नेत्रांजने क्षिप्रमदृश्यो जायते नर ।
इति अदृश्यांजन ।
इति कल्पचिंतामणिसंपूर्णमस्तु ।
श्रीशिवार्पणमस्तु ॥

कल्पद्रुमसारसंग्रह Kalpadrumasārasaṅgraha

No. 39 $\frac{910}{1884-87}$

Size.— 9⅝ in. by 4⅝ in.

Extent.— 14 leaves, 12 lines to a page; 40 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double lines ruled in black ink on borders, topic-headings and colophons tinged with red pigment. It is a fragment, the first 26 folios of which are missing. The text is an admixture of Sanskrit and Hindi. The last 7 lines on fol 40^{b} are added by some one afterwards in a different hand; the subject matter is a prescription of quicksilver pills.

Age.— Saṁ. 1746.

Author.— Jairāmagiri, disciple of Caitanyagiri.

Begins. fol. 27ᵃ

गुंजामात्रं ततो भुंक्ता प्रभाते उदिते रवौ ।
मध्याह्ने भोजयेदन्नं चणकं च यथाविधि ।
लवणं वर्जयेद्यत्ना निर्वात निवसेत्सदा ।
कुष्टमष्टादश हन्यात्साध्यसाध्य न संशय ॥

इति कुष्टहरो रस ।

अथ तालकविधि

तालक पैसा ४ रस पैसा १ अर्कदुग्ध कुमार्या रसेन खरल प्रहर ४ etc.

Ends.— fol. 40ᵃ

अक्षरं द्विगुणं (fol 40ᵇ) कृत्वा मात्रां चैव चतुर्गुणं ।
शिवनेत्रहरेद्भागं शेषांकं फलमाविशेत् ।
द्विमासे त्रिमरण शून्यके पुरुषस्य तु । इति पृक्षा । यस्मिन्पृक्षे भवेत्पूर्णे
तदा नरजन्मर्क्षगणनीयात् ॥ अथ फलं ॥

शृगयुग्मे रुजाभंगं नवशृगं भंगकारिका ।
कोणाष्टक जयोलाभ अन्यत्र हसदा स्मृता ।

चैतन्यगिरिशिष्येन जैरामगिरिः कृत कल्पद्रुमसारसंग्रहं सर्वलोको-पकारार्थं सिद्धिरस्तु ॥ इति श्रीकल्पद्रुमे सारसंग्रह जैरामगिरि विरचितं सप्तम समुद्देश ॥ सवत १७४६ वर्षे माघवदि ५ रविवासरे ॥ शुभ भवतु ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum.— ii, 16ᵃ. This is the only entry by Aufrecht.

कल्पसंग्रहः
(अश्वगंधामुसली-
विजयाकल्प)

A collection of **Kalpas**
(of Asvagandhā, **Musalī**
and Vijayā)

No. 40

451.
1895–98.

Size.— $7\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 11 leaves, 16 lines to a page, 11–12 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, the name कल्पसंग्रह given by me; from the colophon at the end it seems that these *kalpas* are taken from रुद्रयामल, book-form with two rows of double lines in black ink on the borders; contents as follow.—

1. अश्वगन्धाकल्प folio 1—2[a]
2. तुलसीकल्प 2[b]—5[a]
3. विजयाकल्प 5[a]–11[b]

Age.— Appears to be old

Author — Anonymous.

Begins.—fol. 1[a]

श्रीगणपतये नमः ॥ अथाश्वगन्धाकल्पं व्याख्यास्यामः ॥

त्रैलोक्ये रत्नमेकं तु अश्वगंधां च भक्षयेत् ॥
मासमात्रप्रयोगेण सर्वकुष्ठानि हंति वै ॥
मेधाविस्मृतिमात्रेण किन्नरैः सह गीयते ॥
समानकरणी ह्येषा सर्वसिद्धिकरी सदा ॥ etc

Ends.— fol. 11[b]

द्विजवाहुर्वर्षैस्तस्य खेचरी सिद्धि जायते ॥
स्वांगुला विजयाभक्षणात् वज्रदेही भवेद्ध्रुवं ॥
रसोबीजसमायुक्ता मधुना स्वांगुला पिबेत् ॥
अजरामरतां जातो वर्षे द्वादशभिर्नरः ॥

इति श्री आगमसारे रुद्रयामले उमामहेश्वरसंवादे विजयाकल्पः संपूर्णं

References.— (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — III, 8[b] (our Ms. mentioned as अश्वगन्धाकल्प)

कंकालीग्रन्थ Kankālīgrantha

No. 41 $\frac{1055}{1886-92}$

Size.— $8\frac{1}{16}$ in. by $4\frac{4}{16}$ in.

Extent.— 40 leaves; 11 lines to a page; 27 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; four lines in black ink on each border till foll. 4, after which there is single line; benedictory phrase, verse numbers, topic-headings and colophons are tinged with red pigment, paper is very old, musty and worn out. This Ms. seems to be a complete copy of the work. See also another Ms. of this work, No. 42. Fol. 1ᵃ has got a prescription for blisters on hands and feet.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nāsira Shah ?

Begins.—fol. 1ᵇ

स्वस्ति श्रीगणपतये नमः ॥

नत्वा श्रीभैरवं देवं कुमारीनायकं सदा।
विघ्नानां हारके देवीं श्रीकाली श्रीविनायकम् ॥
सुखसूतस्य सत्कारा भोक्ता वाक्षरसा महत्।
एकास्य शिरस्तारंभे कुर्यान्माशेव सूर्यतः।

श्रीकंठे नमः ॥ उस्ताद की बंदगी करी कराही । सारे ज्ञानकौं सह लेई कराही । etc. same as in No. 42

Ends.—fol 40ᵇ

जंमाल टं २१ लोह चूरण टं६ नवसादर ट६ बंचहुं आंबु काढीजे। मोर-सूथो घी टकणखार ए तीन्यो घालीमैं पछे गालीए। पछे आंहूं तोला १ मासा ६ सूपे(ध)जलद वा २ ऊकालीए ओढो खाई ॥ इति श्रीरसग्रंथःसमा(प्त.)

After this a recipe for an ointment is given in a different hand

कंकालीग्रंथ

Kaṅkāligrantha

No. 42

533.
1892–95.

Size.— 9½ in. by 4 in

Extent.— 36 leaves; 8–9 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good; paper is very modern, colophons, verse numbers and the benedictory phrase tinged with red pigment. The Ms. is an odd mixture of Sanskrit and Hindi. First four verses are in Sanskrit, then follow the 18 purifications of quick-silver and other minerals in Hindi till folio 26. From fol. 27 till 32 there is रसविधान in Sanskrit. From fol. 33[a] starts in Hindi अन्यरससिंदूरघातगातवेधी विधि. From fol 35[a] starts in Sanskrit अथ धात्वादिमारणोपयुक्तान्यप्रकारामाह and the work is broken in the middle. It is a fragment Amongst the authors and works quoted are भास्कर, रसप्रदीप and भावप्रकाश. The work seems to have been written by some courtier at the court of Nasir Shah Khalji of Malwa, his date has been fixed by Mr. P. K Gode in his Note II *Date of "Kankali Grantha" attributed to "Nasirshah" A. D. 1500 to 1510* Annals of the Bhandarkar Research Institute, Vol XII pp. 289-91.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Nāsira Shah ?

Begins.—fol 1[a]

श्रीगणेशाय नम ॥ अथ ककालीग्रंथे नासीरस्याही लिख्यते ॥

नत्वा श्रीभैरवं देवहृधाभिह्मयकं सदा ।
विघ्नानां शांतये देवि वाणीश्रीविनायक ॥ १ ॥
छद्रसूतस्य संस्कारा प्रोक्ता वाक्षरसा महत् ।
एकस्यापि रसारम्भो कुर्यान्मासैकपूर्वक ॥ २ ॥
ब्रह्मचर्यं भुविस्वाप हविष्यान्न च भोजनं ।
रसो पृष्ठे प्रकुंपति तपो नष्टि फल नहि ॥ ३ ॥
तपो निष्ठो न सिध्यति तपस्याध्या रसादय ।
दोषा सर्वोपरि त्यक्ता सिद्धिर्भवति नान्यथा ॥ ४ ॥

उस्ताद की बन्दगी करी कराई सारे साखि के ई कराई श्रीककाली जाको नाम ऐसे योगीश्वर रसायंन काकं सेव करताहै यह शास्त्र अनुभवसिद्ध है यह शास्त्र बडे बडे पातिसाहुं लायक हैं खलची वंश उद्योतकार के पातिसाहशिरोमणि सुलतान श्रीनासिरसाह आप अनुभवकरण के ताईं और

रससेन शुद्ध करने के तांई पारा के अठारह सस्कार जुदे जुदे करने की सुगति फरमाई है । etc

Ends —fol. 36[b]

विद्याधराभिधं यत्रमेतत्तशैलव्याहृत ॥

विद्याधरयंत्रं वालुकाद्य समस्तानं गते मूरधारसान्वितावीतोपले संपुट-पात् यत्रं भूधरनामकं भूधरयंत्र यंत्रं डमरसज्ञं स्यात्तत्स्यात्योर्ध्वश्रिते इसे डमर यंत्र

काद्म्बककल्प — Kādambakalpa

No 43 — 453. / 1895-98.

Size.— 10½ in by 4½ in.

Extent — 3 leaves, 15 lines to page, 33-35 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs; hand-writing bad but legible, a small work on Alchemy, it praises a certain *kādamba* Hill on the Śatruñjaya mountains in Saurāṣṭra (Gujarat); soil and stones taken from this Hill when subjected to different chemical processes produce gold, there is a recatangular space left blank in the centre of each page for tying up the Ms with a thread passing through its centre.

Age — Appears to be fairly old.

Author.— Īśvara.

Begins.—fol. 1[a]

अथ कादंबककल्प लिख्यते यथा ।

अस्ति सौराष्ट्रदेशे श्रीशत्रुंजयशिखरात्मकं कादंबकनामा गिरि । पंचयोजन मध्ये क्षेत्रं विवराणि संति लोकानां हितकाम्यया हरं पृच्छति पार्वती । तत्र किं निर्धनो लोको यत्र कादंबको गिरि । पदे २ निधानानि योजने ९ रस ॥ १ ॥

कांचनकल्प पूर्वेण महाशिखर स्थितौ । सविनिष्ट सदिवे । अहागुहास्य वृत्तिका ग्राह्या । गोमयपंचगव्येन भाविता श्रीखण्डहिता वहिला रसं प्राशयन् तेन रसेन तांत्र कोटिविधं हेमं भवति ॥ २ ॥

Ends.—fol. 3^b

अथ तत्रैव सह प्रांशेन सर्वकोशानि हेम कुर्वंति । तत्रैव नालिकेरासनयः समानजः इक्षवाकेन समसमान तारं हेमं करोति ॥ ५९ ॥ इति कांचनकल्प ईश्वरेण विरचितः समाप्तमिति ॥

Reference — (1) Mss.-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — III, 29ª (our Ms)
The only Ms noted by Aufrecht.

कामरत्न Kāmaratna

No. 44 632. / 1895 1902

Size.—9⅜ in. by 5 in.

Extent.—11 leaves, 11-12 lines to a page, 30 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad, but legible, paper old, worm-eaten, a fragment beginning with fol 13ª and extending upto 23ᵇ, on the top-margin of *b*-side of folios, a different numbering, viz, 2647 to 2657, found, it is wrongly named as *Viṣaharaṇam* in the B. O R I Library Catalogoue, its real name कामरत्न established by the following colophon—fol 20ª— इति श्रीनाथविरचिते कामरत्ने विषनिवारणं नामोपदेश १४ ॥ Then the next topic is— अथ वीर्यस्तम्भनवाजीकरणादिप्रयोगरसयोगादिलिख्यते रसादिशोधनमारण । The original work seems to have been very big and विषहरण or विषनिवारण is perhaps the 14th chapter. Most probably it is a fragment of बृहत् कामरत्न referred to by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum I, 93ᵇ.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrīnātha.

Begins.—fol. 13ᵃ

श्रीगणेशाय नमः अथ विषहरणं ।
शृंगीसुस्तावत्सनाभं च मस्तुविषाहिषं ॥
एषां सद्यविषाणां च लक्षणमुच्यते ॥
वांतिमूर्छातिसारश्च भ्रांतिः शूलं च कंपनं ॥
कासश्वासौ तीव्रदाहो लक्षयेच्च गद्स्वर ॥ etc.

Ends.—fol 23ᵇ

॥ क्षारसारः ॥
मूल कोद्रवपल्लीनां क्षारं गोमूत्रलोडितं ॥
वस्त्रपूतं जलं ग्राह्यं गंधकं तेन भावयेत् ॥
शतवारस्वरे घर्मे विधेयं सर्वमारणे ॥
गंधक शंख.. . .

References — (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum —
i, 93ᵇ, ii, 18ᵃ, iii, 20ᵇ
B-Descriptive Catalogues — I. O. 2631, the 14th ch. of India Office Ms is named as विषनिवारण, which name agrees with the name of the 14th ch of our work Also See Mitra's Notices Vol. II, No. 991

कालज्ञान Kālajñāna

No. 45 — $\frac{911.}{1884-87.}$

Size.— 6¼ in. by 4$\frac{8}{10}$ in.

Extent.— 18 leaves, 17-18 lines to a page; 32-33 letters to a line.

Description — Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing fair but not quite legible at places. Diffusion of ink makes it difficult to decipher some pages; small letters, very closely written; folio 11ᵇ is blank but for— श्रीगणेशाय नमः ॥ ग्रंथं पुस्तिकाविलिखितं बहुधीयु(?) यो ... कालिमतं देवकल्पेन प्रतिपद्येत ॥ १ ॥ Some additional verses found on the margins

of folios 10, 12 and 13. The chapters (समुद्देश) are as follows—

fol		
2ᵃ	I	इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचिते कालावर्णनं प्रथमसमुद्देशः ।
3ᵃ	II	इति श्री का० २
4ᵇ	III	इति श्री ३ श्री
5a	IV	इति श्री० ४ श्री
7a	V	इति श्री का० ५ श्री
9ᵇ	VI	इति श्रीकालज्ञाने० षष्ट ६
11a	VII	इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचितायां नाडीकापरीक्षा नाम सप्तमसमुद्देश ७
15ᵃ	VIII	इति कालमूत्रपरीक्षा ८ सुद्देश
16ᵃ	IX	इति श्री का० मलनेत्रपरी ९ श्री
17ᵇ	X	इति श्रीका० ज्वर
19ᵇ	XI	इति श्रीकालज्ञाने शिवविराचिते ज्वरोत्पत्तं नामैकादमोद्देश ११ श्री ।

Age.—Fairly old.

Author — Śiva (Śambhu—See verse 2 in the beginning)

Begins.—fol. 1ᵃ

श्रीगणेशाय नम । श्रीधन्वतराये नम ।
अविरलमदजलनिवह भ्रमरगणानेकसेवितकपोलं ।
अभिमतफलदातारं कामेशं गणपतिं वंदे ॥ १ ॥
कालज्ञानं कलायुक्तं शंभुना वेदृभाषित । (v l यक्ष on the top of the word वेद)
प्राते यत्रमिश्र येनायं ज्ञायते रोगिणो स्मृति ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 18ᵇ

निंबतैलन नस्ये भाग्रमंग करोति च ।
तस्य क्रमति जो देहे स्थावर जंगमं विषं ॥ १३ ॥
कृष्णापत्थार शिशुक्ष शिल्कसैंधवसंयुत ।
पिबते तस्य नश्यंति वात. प्रधि भ्रमाकृषि ॥ १४ ॥
इति श्रीकालज्ञाने शिवविरचिते ज्वरोत्पत्तं नामैकादमो द्देश ११ श्री ॥

References — (1) Mss - A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum .— 1 96ᵃ, ii 19ᵃ, iii 20ᵃ.

B-Descriptive Catalogues .— Bikaner Mss. Catalogue (Mitra) pp 644-45

A medical work Kālajñāna is referred to on fol. 94ᵃ of the Ms of Bālacikitsā, Madras Oriental Mss. Library Catalogue, Vol *XXIII*, p. 8866 B. B R. A. S. Cat Vol. I, No. 169.

I O 2716

(2) Printed Edition — With Hindi Translation, Benares, 1882

कालज्ञान **Kālajñāna**

No 46 | .1044. / 1886-92.

Size.— 9 in by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent 8 leaves, 9-10 lines to a page, 26-27 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgari characters, hand-writing good and clear, edges of folios worn-out The Ms is very old and paper is brittle, borders of folios ruled in two double black lines Incomplete

Age — Saṁ 1711, Caitra-vadi 7, Somavāra

Author — **Śambhu.**

Begins —fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥

कालज्ञान कलायुक्त शम्भुना यच्च भाषितं ।

येन षाण्मासिक पूर्व ज्ञायते मृत्युरोगिणां ॥ १ ॥

काल सृजति भूतानि काल· संहरते प्रजा ।

काल स्वप्नेषु जागर्ति कालो हि दुरितक्रमः ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 8ᵇ

अन्यरोगेषु दातव्यं रसत्रिपुरभैरव॑ ।
गौधा अग्रे समाख्यातो हरेण पुन्यहेतवे ॥ १३ ॥
श्लोकार्द्धेन प्रविक्षामि यत्कृत ग्रन्थकोटिभि॑ ।
परोपकार॰ पुन्याय पापाय परिपीडनम् ॥ १४ ॥

इति श्रीकालज्ञानसमाप्तमिति ॥ १ ॥ शुभ भवतु ॥ सवत् १७११ वर्षे मिती चैत्रवदि ७ वार सोम लिखत मथेनकला । दाहिमासिवरामपषनार्थी ॥ श्रीजोधपुरमध्ये ॥

References — See No 45.

कालज्ञान

Kālajñāna

No 47

1043.
1886–92

Size.— 11½ in. by 5 in.

Extent — 21 leaves, 9 lines to a page, 35–36 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good and clear letters bold, verses numbered and marks of punctuation in red ink, borders of folios ruled in two double red lines

folio No.	No Ch	Colophon
3^b	1	इति श्रीकालज्ञाने कालविचारो नाम प्रथमसमुद्देस ।
4^a	2	,, जीव्यतलक्षणं नाम द्वितीयो समुद्देश॰
7^a	—	इति श्रीकालज्ञाने नक्षत्रविंशतिघटिकाप्रमाण भय-विचारविलोक्य नाम
9^a	3	इति श्रीकालज्ञानवैद्यके कालविचारस्तृतीयोऽध्याय
10^b	4	इति श्रीकालज्ञाने नाडीपरीक्षा चतुर्थसमुद्देश
13^a	5	इति श्रीकालज्ञाने रोगलक्षणाचिकित्सा नाम पचमो समुद्देश ।

Incomplete

Age.— Saṁ. 1842, Phālguna—śukla 3, Bhārgava (Friday) vāsara.

Author.— Mahādeva (Śambhu in the 2nd verse on folio 1^b).

Begins.—fol. 1^b

श्रीराधागोपीनाथौ विजयतां ॥

अविरलमदजलनिवह भ्रमरकुलानेकसेव्यत कपोलं ।

अभिमतफलदातार कामेश गणपतिं वंदे ॥ १ ॥

कालज्ञान कलायुक्त संभुनाचार्य्यभाषित ।

मासैश्च पक्षभिरश्चैक ज्ञायते मृत्युरोगिणाम् ॥ २ ॥ etc.

Ends —fol 21^b

भूनिंबदारुदशमूलमहौषधांबु-

तिक्तेंद्रबीजधनिकोभकणाकाषाय ।

तद्राप्रलापकसमाकाचिदाहमोह-

श्वासाद्वियुक्तमखिल ज्वरमाशु हन्यात ॥

श्लोकार्द्ध च प्रवक्षामि यदुक्त ग्रंथकोटिभि ।

परोपगारपुण्याय पापाय परिपीडनं ॥

इति श्रीमहादेवस्य तत्वकालज्ञानबोधसपूर्ण ॥ संवत् १८४२ ॥ के मासोत्तममासे शुभे फाल्गुनमासे शुक्लपक्षे तिथौ तृतियायां भार्गववासरे अमृतघटिकान्वितायां प्रथमजामे इदं ग्रंथं समाप्त ॥ शुभमस्तु ॥ मगलस्तु ॥ लिखित जयनगरमध्ये श्रीगोपीनाथदेवमदिरसान्निधौ नीमचरणदासेन स्वय पठणार्थम् ॥ श्री ॥

The following verse follows in a different handwriting—

तालीविधिर्यंत्र हरिर्मृदंगी वीणापटुर्वाग्भ् शिवनृत्यकारी ॥

गीते पटुर्नारदतुंबरौ च तत्तांडव व कुशल करोतु ॥ १ ॥

References — See No 45

कालज्ञान Kālajñāna

No. 48

454
1895-98.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 29 leaves ; 6 lines to a page , 27-28 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing good and clear, letters bold, verses and marks of punctuation in red ink. borders of folios ruled in two double red lines, contains 7 chapters, has got marginal notes on fol 2^b The chapters (समुद्देशs) are—

I	कालज्ञानविचार	(fol 4^b)
II	जीवतिलक्षण	(,, 6^a)
III	मृत्युलक्षण	(,, 7^b)
IV	नाडिलक्षण	(,, 12^b)
V	ज्वरलक्षण	(,, 16^a)
VI	ज्वरोत्पत्तिविवरण	(,, 17^b)
VII	ज्वरचिकित्सा	(,, 29^b) it is erroneously called अष्टम

Age — Appears to be fairly old

Author — Śambhu.

Begins —fol. 1^b

ओं नम सिद्धेभ्य· ॥
कालज्ञान कलायुक्त शम्भुना यच्च भाषितं।
येन षण्मासित पूर्वं ज्ञायते मृत्युरोगिणा ॥ १ ॥
काल सृजति भूतानि काल सहरते प्रजा।
काल· स्वप्नेपि जागर्ति कालो हि दुरितक्रम ॥ २ ॥

Ends —fol 29^a and 29^b

ज्वरो दाहो भ्रमो मोहो अतीसारो वमितृषा।
अनिद्रा च मुष रक्त तालु जिह्वा च शुष्यते ॥ ५ ॥
ग्रीवामध्ये च दृश्यंते स्फोटका सरसपोपमा।
एतानि अस्य चिह्नानि सुघोरकस्य लक्षण ॥
इति सुंघोलक्षण ॥ इति श्रीकालज्ञानवैद्यकग्रंथे ज्वरचिकित्सासमुद्देश अष्टम· ॥

References.—See No 45.

कालज्ञान Kālajñāna

No. 49 588.
1899–1915

Size — $10\frac{3}{8}$ in by 5 in

Extent — 23 leaves, 11 lines to a page 28-30 letters to a line

Description — Country paper, Devanagarī characters, hand-writing legible, but very incorrect, verses are numbered, marks of punctuation in red ink, borders of folios are ruled in 3 and 2 lined double rows There are marginal notes on folio 18ᵃ and explanatory notes in the body of the text on folio 19ᵃ Incomplete and extends upto verse No 86c of the VII ch of Ms No 48

Age — Fairly old

Author — Śambhunātha (But the text is identical with the other Mss of Kālajñāna of Śambhu)

Begins —fol 1ᵇ

श्रीमद् महागणाधिपतै नम । अथ कालज्ञान लिष्यते ॥
अविरलमदजलनिभहं भ्रमरकुलानैकशोवित कपोल ।
अभिमतफलदातारं कमेसिं गणपतिं वदे ॥ १ ॥
कालज्ञानकलायुक्त मभुनाथेन भाषित ।
मासै षड्भिरप्येव ज्ञायते मृत्युगेगिनां ॥ २ ॥ etc

Ends fol 23ᵇ

भूनिंबमजरियुता महोषधी च
हरीतकिगजकणा खदिरस्य सार ।
वासारसेन गुटिका वदनै धृता च

There is no colophon and the Ms abruptly ends here

References — See No 45

कालज्ञान **Kālajñāna**

No 50 619. / 1895–1902.

Size — 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in

Extent — 17 leaves, 7 lines to a page; 29-30 letters to a line.

Description — Old country paper. Devanāgarī characters hand-writing fair but slightly illegible on account of Tippaṇī in old Gujarātī which runs on the head of each line The material is very old and the pages are worm-eaten The text almost agrees with that of Ms No 49 up to the 5th chapter After this follow the following topics—

नाडीपरिषा, मूत्रपरीक्षा, दोषपरीक्षा, मूत्राविड्परीक्षा Borders of folios have two red lines on both the sides

Age.— Appears to be very old

Author.— Sambhu

Begins —fol 1[b]

श्रीधनतराय नम ॥
कालज्ञान कलायुक्त शभुना तत्प्रभाषित ।
देहिना ज्ञायते मृत्यु षड्भिर्मासैर्यथाग्रत ॥ १ ॥
काल सृजति भूतानि काल सहरते प्रजा ।
काल सुप्तेषु जागर्ति कालो हि दुरतिक्रम· ॥ २ ॥ etc

Ends —fol 17[b]

कुंभघशीर्षायुधहस्तदेहिमां
समानि रूप समनाय रूप
यदी मूत्रपातको बिंभति तैल
चलु बिंदुप्रमांण सुमयस्तु रूप ।
भवेसदा ओररापरम्पता च
मृत्यु न स्यस्थि नरस्य रोगिणा ॥ ७ ॥

Colophon at the end—इति मूत्रबिंदपरीक्षासपूर्ण ॥

References.— See No 45.

कूटमुद्गर, Kūtamudgara

सटीक with comm.

No. 51 $\frac{913}{1884-87}$

Size — $9\frac{9}{10}$ in by $4\frac{9}{10}$ in

Extent — 8 leaves, 11-15 lines to a page, 28-38 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, paper is thin and slightly worn out The text and the commentary are by the same author It is a small treatise of 22 verses which would be unintelligible without a commentary

Age — Sam 1876

Author — Mādhava

Begins —(text) fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥
कफवातौ वातकफौ वात पित्तं च वृद्धिसमौ
त्रिभिराद्यैस्त्रिभिरंत्यैस्त्रिभिराद्यापरैस्तदन्यैश्च ॥ १ ॥

,, —(comm)

श्रीगणेशाय नम श्रीगुरुवे नम मधुराम्ललवणकटुतिक्तकषाया षड्रसा·
तत्र त्रिभिराद्यैर्मधुराम्ललवणै कफवातौ यथाक्रम वृद्धिशमौ ॥ etc

Ends.—(text) fol 8[b]

क्षीरमिव वारिमिश्र विभज्य हसैस्तु पीयते यद्वत्
हित्वा दोषमशेष गुणमिह गुणिनो ग्रहिष्यंति ॥ २१ ॥
भिषजा माधवेनेदं किंज्ञामेनाल्पदर्शिना।
यत्किंचिदुक्तमज्ञानात्तत् क्षमध्व मनीषिण ॥ २२ ॥
इति कूट॰ माधवोक्त सपूर्ण ॥

,, (comm)

इति माधवविरचित कूटमुद्गरग्रंथ सपूर्ण १ सवत १८७६ शा. १७४१ का. मिति फाल्गुनकृष्ण ९ भौमवासरे लिखितं रामनारायणेन पठनार्थः शुभं भूयात्

References — (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum ·— 1, 113^b, II, 23^a and 194^b, 25^b

(2) Printed Editions — (1) With a new commentary by Krishna Sastri Bhāṭavadekar, Bombay, 1884

(2) Translated and edited by D J Rubern Jayatunga. Revised by the Revd M Nanissara Sanskrit and Sinhalese. Colombo, 1889

कूटमुद्गरः , **Kūtamudgara**

सटीकः **with comm.**

No. 52 **924. / 1891–95.**

Size.— 12 in. by 5⅜ in.

Extent.— 6 leaves, 11–12 lines to a page, 50 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, paper is thick, old, musty and worn out edges are in a decaying condition, on borders 4 lines on each side in black ink Text is given in the centre of the page with commentary above and below it

Age — Sam 1818

Author — Mādhava

Begins —(text) fol 1^b

डोशैद ॥ कफवातौ वातकफौ यात पित्त च वृद्धिशमौ । etc.

,, —(comm.)

श्रीगणेशाय नमः ॥ कफवातावित्ति । मधुराम्ललवणकटुतिक्तकषायाधाः षड्रसा ।

etc same as is No. 51

Ends.—(text) fol. 6^a

यत्किंचिदुक्तमज्ञानात्तत् क्षमध्व मनीषिण. ॥२०॥ इति माधवविरचितः कूटमुद्गरः संपूर्ण· । श्रीः । शुभमस्तु लेखकपाठकयोः । राम. ।

Ends.—(comm.)

एतेन विनयत्वमुक्तं । अन्यत्समानं ॥२०॥ इति कूटमुद्गरटिप्पणिका समाप्ता ॥ संवत् १८१८ पौषशुदि १४ शनौ लिखित विशधरेण

References.— See No. 51.

कूटमुद्गरः सटीकः

Kūtamudgara with comm.

No 53 — 912. / 1884-87.

Size — $9\frac{7}{10}$ in by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 6 leaves, 13 lines to a page, 38 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing fairly legible, borders are decorated with two rows of lines in black ink on each side, one row consisting of two lines and the other of one, benedictory phrase, verse numbers and the word टीका (preceding the commentary of each verse) and the last colophon tinged with red pigment. The author of the text and commentary is the same, paper is old and musty

Age — Appears to be old

Author — Mādhava

Begins —fol 1ª

श्रीचिद्घनानंनाथो जयति ॥

कफवातौ वातकफौ वात पित्तं च वृद्धिशमौ । etc

same as is No. 51

Ends.—fol 6ª

भिषजा माधवेनेदं किंजानेनाल्पदर्शिना ।

यत्किंचिदुक्तमजान तत्क्षयमर्ध्यं मनीषिण ॥

किंजानेननिय जातेन अ(fol. 6ᵇ)ल्पदर्शिना अल्पाध्ययनेन एतेनात्मन साविनयत्वमुक्त ॥ इति माधवविरचित कूटमुद्गर ॥ १ ॥

References.— See No. 51.

कूटमुद्गरः सटीकः Kūtamudgara with comm.

No. 54 213. / A. 1883-84.

Size.— $6\frac{1}{10}$ in by $3\frac{1}{10}$ in

Extent.— 28 leaves; 6 lines to a page; 16 letters to a line

Description.— Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing good, paper is of a very thin variety, copy is almost correct, no specific marks to distinguish the text from the commentary, both of which are by one and the same author.

Age.— Appears to be old.

Author.— Mādhava.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

कफवातौ वातकफौ वातः पित्तं च वृद्धिशमौ । etc.

same as in No 51

Ends.—fol. 28[a]

भिषजा माधवेनेदं किंज्ञानेनाल्पदर्शिना ।

यत्किंचिदुक्तं मज्ञानात्तत्क्षमध्वं मनीषिण ॥ १८ ॥

किंज्ञानेन निंद्यज्ञानेन अल्पदर्शिना अल्पाध्ययनेन । एतेनात्मन. सवि-

नय त्वमुक्तं ॥ इति श्रीमाधवेविरचितः कूटमुद्गर· समाप्तश्च शुभमस्तु

References.— See No. 51.

कूटमुद्गरः
सटीकः

Kūṭamudgara
with comm.

No. 55

885.
1887-91.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{16}$ in.

Extent.— 2 leaves; 18 lines to a page, 45 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good; paper is old and musty; three lines in red ink on each border, signs of punctuation, verse numbers and the last colophon in red ink, text in the centre and the commentary above and below it. Verses 7, 8, 14, 17 and 18 of Ms. No. 51 are missing here. The commentary is also summarised. There is no commentary on the last two verses.

Age — Appears to be old

Author.— Mādhava.

Begins.—(text) fol. 1ª

कफवातौ वातकफौ वात पित्तं च हृद्धिसमौ ।

„ —(comm)

प्रथमं षड्रसाः । स्वाद्वम्ललवणकटुतिक्तकषायका. कफवातावावेभिः
स्वाद्वम्ललवणैः हृद्धिशमौ वात· कफौ वृद्धिं याति वातः शमं याति etc.

same as in No. 51

Ends.—fol. 2ᵇ

भिषजा माधवेनेदं किंज्ञानेनाल्पदर्शिना ।
यत्किंचिदुक्तमज्ञानात्तत् क्षमध्वं मनीषिणः ॥ १७ ॥
इति माधवविरचित कूटमुद्गरसंपूर्णम् ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— See No. 51.

कूटमुद्गर: Kūtamudgara

सटीक: with comm

No. 56 886. / 1887-91.

Size.— $8\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 13 leaves, 9 lines to a page, 25-26 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgari characters; hand-writing good, borders decorated with rows of double and single lines in red ink, benedictory phrase, punctuation marks, the word टीका preceding the commentary of each verse and the colophon are in red ink Text and commentary by the same author Text not very correct Text of the last verse not given

Age.— Sam 1804

Author.— Mādhava

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

कफघातौ वातकफौ यात पित्तं च वृद्धिशमौ ।

etc. same as in No. 51

Ends.— fol. 13[a]

विज्ञानेन विपक्षमेवं अल्पदर्शिना अल्पध्यायतेन यतेनात्मनः सविनयत्व-मुक्तं ॥ २२ ॥ इति माधवविरचितकूटमुद्गरो ग्रंथ ॥ संवत् १८०४ का वर्षे माघकृष्ण तृतीया लीपतं वोहरा पुरुषालीराम पठनार्थं व्यासजी श्री-दोलतरामजी शुभं भवतु

Reference.— See No. 51.

गन्धककल्प	Gandhakakalpa
and	and
पारदकल्प	Pāradakalpa
from रुद्रयामल	from Rudrayāmala
No. 57	198. / 1992-7.

Size — $12\frac{7}{10}$ in by $6\frac{3}{10}$ in

Extent — 190 leaves, 12 lines to a page, 35-37 letters to a page

Description —Counrty paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, paper is worn out and in a decaying condition, there are two different numberings of pages, one at the right-hand corner of the *b* side of a page and the other is in the centre of the right-hand border. The former has repeated numbers 81, 115 and 163 and hence the final page number is 187 The latter has forgotten No 169, and hence the final page number is 191 On folios 133-145 (corner number) bad ink is used which has blackened the whole surface of the page The work consists of two parts (गधककल्प and पारदकल्प) of the 28th chapter of रुद्रयामल. Colophon on fol 50[b] reads— इति श्रीरुद्रयामले पार्वतीप्रश्ने अष्टाविंशतिमे पटले गधककल्पे गधकफलसमाप्त. । The beginning of fol. 51[a] is— श्रीगणेशायनम । यस्यानंदमयेन मंगलकर ना संभावितेन स्फुरद्धाम्नो तेन रसायनेन करुणाविक्षासुधासिंधुना । भक्तानां प्रभवप्रसहतिजरारोगादिरागात् क्षणात् शांतिर्याति जगत्प्रधानभिषजे तस्मै नमो पारदे ॥ १ ॥

Age.— Appears to be old

Author — (from रुद्रयामल)

Begins —fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीमहालक्ष्मै नम ॥ अथ रुद्रयामले गधककल्प आदिपत्र ॥ २३ ॥ अध्याय ॥ ८ ॥ कमि अरु मध्य का पत्र ॥ १४ ॥ कमि सो मिनका दा सुधे (corrected on the top margin क्रमश कथिता पुंसि) सेवनीया सदा सुधे ॥ १७ ॥ पथ्या (corrected as आर on the top) द मासमेक स्य (cancelled) फल (तेन supplied on the top) सार्द्धं सर्वांसत पथ्या (corrected on the top भवत्) क्रमेण (corrected as मोद) क्रमेणैव क्षीयते धातुकर्मजैः ॥ १८ ॥ etc.

Ends.— fol. 187b (corner numbering)

प्रसवा जायते सत्य षोडशी षोडशाक्षरी ।
पठने पारदं बंधं नान्यथा वचनं मम: ॥ २३ ॥
तस्मात्ते यत्नपूर्वेण मंत्रज्ञेन सदैव हि ।
पठनीयं परं बंधं नीत्यं मेव न संशयः ॥ २४ ॥
प्रहिमार्गगतं ते च पुस्तकं नित्यानित्यशः ।
वशवर्त्याग्रसेत्पुण्यं लभते नात्र संशयः ॥ २५ ॥

इति श्रीरुद्रयामले पार्वतीप्रश्ने पारदकल्पे अष्टाविंशतिपटले रसकल्प-
समाप्त मिती

References.— This work is not referred to by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum

B-Descriptive Catalogues .— One गन्धककल्प is mentioned in the Madras Oriental Mss Catalogue Vol 23, No 1337, and the beginning or end of it does not tally with our Ms which is a fragment

Printed Editions — Edited and published by Vaidya Jādavji Tricumji Ācharya, 2 Vols Bombay 1911, 15 (Āyurvedīya granthamālā, No III).

गदनिग्रह Gadanigraha

No. 58 — 589 / 1899–1915

Size.— 9½ in. by 4⅝ in.

Extent.— 357 leaves, 11 lines to a page; 32–33 letters to a line.

Description— Country paper, Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रा, hand-writing good, it is a complete Ms. of the work Paper is old, musty and very much worm-eaten. The work is divided into 2 parts First part consists of six topics of (1) घृत, (2) तैल, (3) चूर्ण, (4) गुटिका, (5) and (6) अवलेह The second part contains nine topics—(1) काय, (2) शल्य, (3) शालाक्य, (4) भूततन्त्र, (5) बालरोग, (6) विष, (7) रसायन, (8) वाजीकरण and (9) पंचकर्मविधि. Our Ms. seems to have been utilised for his edition by Jādavaji Trikumji.

Age.— Saṁ. 1666 ; Caitra-kṛṣṇa 2, Bhṛgudina.
Author.— Sodhala.
Begins.—fol. 1[b]

ॐ नमो धन्वंतरये ।
करकिशलयसंगी यस्य पीयूषकुंभ
परममरवधूनां श्रूयसे मंगलाय ।
स खलु निखिलदुग्धाम्भोधिरत्नेषु रत्नं
हरतु दुरितराशीनाशु धन्वंतरिर्वः ॥ १ ॥

तथा च

त्रिभुवनजनरोगग्राससंत्रासज-(eaten up by worm)
ऽमृतमृतघृतकुंभोद्दीर्णहस्तायुधश्री ।
अमरमाथितदुग्धाम्भोधिलब्धोदयोऽसौ
विदलतु दुरितोघानाधवैधा धियो वः ॥ २ ॥
नानास्थानिकृते श्लोकै सोढलेनाल्पमेधसा ।
विबुधप्रतिबोधाय ग्रथ्यते गदनिग्रह ॥ ३ ॥ etc

Ends — fol 357[b]

न दूषयति यद्दोषान् समानोदीरयत्यपि ।
समीकरोति च क्रुद्धांस्तत्संशमनमुच्यते ॥ १८ ॥
इति श्रीवैद्यसोढलग्रथिते गदनिग्रहे पंचकर्माधिकार समाप्त । ग्रंथाग्रं
२० ॥ समाप्तोयं गदनिग्रह ॥ एवं ग्रंथाग्रं ४३१ ॥
यावता शेषनागेन ध्रियते शिरसा रसा ।
पठ्यमानं सुधैस्ताव जीया पुस्तकमुत्तमं ॥
एवं सर्वसंख्यया ग्रंथाग्रं १३४०८ ॥ शुभं भवतु ॥ कल्याणमस्तु । संवत्
१६६६ वर्षे चैत्रमासे कृष्णपक्षे द्वितीयायां पुण्यतिथौ भृगुदिने लिखि-
तोय ग्रंथ ॥
यादृशं पुस्तके दृष्टं तादृश लिखितं मया ।
यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥
लेषकपाठकयो शु.

References.— (1) Mss — A-Autrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 145[a], III, 31 (Ms No 59 of our library)
B-Descriptive Catalogues —
Mitra's Catalogue of Bik. Mss No 1394. B. B R A S. Cat Ms No 211
(2) Printed Editions :—
Edited in 2 parts by Vaidya Jādavaji Trikumji, Bombay, 1911, 1915.

गदनिग्रह Gadanigraha

No. 59 $\frac{888.}{1887-91.}$

Size.— 11 in by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent — 241 leaves, 12 lines to a page, 30 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad and not uniform, paper is very old, musty and worm-eaten, all the corners and sides are giving away, it starts with folio 1[b] and the last folio is numbered as 302, folios 44-100, 132, 133 and 224 are missing, it is a fragment which stops with the 4 lines in the beginning of क्षुद्ररोगचिकित्सा under शल्याधिकार, in the 2nd part of the work This Ms also is perhaps used by Vaidya Jādavaji Tricumji for his edition

Age.— Appears to be very old

Author — Soḍhala.

Begins —fol 1[b]

ॐ नम श्रीधन्वंतराय ॥

करकिशलयसंगी यस्य पीयषकुंभ

परममरवधूनां भूयसे मंगलाय ।

स खलु निखिलकुंभांभोधिरत्नेषु रत्न

हरतु दुरितराशीनाशु धन्वंतरिर्वः ॥ १ ॥

etc. same as in No 58

Ends — fol 302[b]

अथात क्षुद्ररोगचिकित्सित व्याख्यास्याम ॥ तत्राजगल्लिकामामां जलौकाभिरुपाचरेत् । शुक्तिसौराष्ट्रिकाक्षारकल्कैश्च लेपयेन्मुहु ॥ श्लेष्मविद्रधिकल्पेन जयेद्यानुशयीं भिषक् । विवृतामिंद्रवृद्धां च गर्दभीं जालगर्दभां ॥ इरिवेल्लिकां गंधनामां जयेत्पित्तविसर्पवत् । मधुरौषधसिद्धेन सर्पिषा नाशयेद्व्रणं ॥ रक्तावसेकैर्बहुभि स्वेदनैरपतर्पणै. । जयेद्विदारिकालेपैः शिग्रुदेवद्रुमोद्भवै ॥ पनसिकां कच्छपिकां

गुणसंग्रह Guṇasaṁgraha

No 60 $\frac{349.}{1880-81.}$

Size — 10 in. by $3\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 95 leaves, 7 lines to a page, 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रास, hand-writing good, borders are decorated with double lines in black ink, marks of punctuation, topic-headings and the colophons are tinged with red pigment The work deals with the qualities of herbs and other eatables. The author belongs to Rāyakabāla family and was the pupil of Asodha Paper old, musty, worn out and worm-eaten

Age.— Sam 1469 = 1413 A. D

Author —Sodhala

Begins.— fol 1[b]

ॐ नम श्रीधन्वंतरये ।
तम सद्धृसंभ्रमलोकाकर्षणकर्म्मठं ।
कराभ्यां निकरं दृष्ट्वात्तारणाशराशि' स्वयं ॥
महानामगदकार. स एव सकलोऽद्भुमान् ।
सुधायामौषधीशोऽपि क्षीणोऽयं भवते क्षणे ॥
तं नमस्य नमस्कृत्य देवदेवैर्नमस्कृतं ।
सोढलोऽसोढशिष्योघक्लेशोऽक्लिष्टमहं क्रमात् ।
द्रव्यावलीविहीनेषु हीनवर्गक्रमेषु च ।
अनादिनामनिर्वाणग्रंथेष्वर्थकदार्थितं ॥
शिष्यसंघ समालोक्य हृदि जातदयोदय' ।
अग्निवेशादिकान् ग्रंथान् विचार्य विदितान् सुहृ ॥
छिन्नं छिन्नादिकैर्वर्गैर्द्रव्य द्रव्यादिनामभि ।
नानातंत्रविसंवादिसंदेहविनिवर्त्तकं ॥
बाललीलावगम्यार्थं नातिसंक्षिप्तविस्तरं ।
रसवीर्यविपाकाद्यैर्युक्ताति गुणसंग्रहम् ॥ etc.

Ends.— fol. 94[b]

योऽमुं शेषगुणसंग्रहवेत्ता वैद्यवृंदवरतामधिरूढः ।
सर्ववस्तुषु हिताहितदर्शी सोऽगिनां भवतु मंगलहेतु' ।

आयुर्वेदसुधारहस्यरसिकोसाहित्यसौहित्यधी-
ज्योति:शास्त्रविचारसारचतुरो यो लक्षणे दक्षण: ।
श्रीमान् रायकवालवंशतिलक स्फारोपकारोद्यतो
जीयान्नित्यमसावसोढललित प्रशोज्ज्वल: सोढल: ॥

इति भिषग्वरश्रीसोढलकृते गुण (fol 95ᵃ) संग्रहे मिश्रिकाध्याय: समाप्त: ॥ श्री ॥ स्वस्ति संवत् १४६९ वर्षे प्रथम आषाढमासे शुक्लपक्षे पञ्चमी तिथौ रविदिने अद्येह वीरमग्रामे महाराय श्रीकान्हडदे विजयराज्ये सागुर-ज्ञातीय राऊलसीधसुत वजाकस्य अध्ययनाय श्रीगौडज्ञातीय महंदांफाकेन निघंटस्य पुस्तकं लिखितं ॥ श्री ॥ मंगलमस्तु ॥ शुभ भवतु । लेखकपाठकयो: ॥ श्री ॥

References.— (1) Mss—Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
1, 155ᵃ, the only entry by Aufrecht and perhaps refers to our Ms. Another Ms of गुणसंग्रह, No. 61 exists in this library.

गुणसंग्रह Guṇasaṁgraha
(निघण्टु) (Nighaṇṭu)

No. 61 927 / 1884-87

Size.—$10\frac{7}{10}$ in by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 79 leaves, 12 lines to a page, 34 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, benedictory phrase, topic-headings, topic endings and colophons tinged with red pigment, paper is old, worn out and musty. On the left-hand top-margin, each page bears निघण्टु सोढलकृत The work is really गुणसंग्रह, another copy of which (No 60) exists in this library. Our Ms has the introductory portion (foll. 1ᵇ to 3ᵃ) which is missing in the other Ms, after this both are identical Our Ms. again stops $3\frac{3}{4}$ verses before the other Ms. which ends at the proper place At the end our Ms adds कोहलपाक and a वाजीकरण medicine. Fol. 53 is missing.

Age.— Saṁ 1782.

Author.— Soḍhala.

Begins.— folio 1[b]

श्रीमहागणाधिपतये नम ॥

जयति जगदेकदीपस्तमोमदीपांतरालपतितस्य

कलयति कर्षणकर्मणि करनिकर विम्वविम्वस्य ॥ १ ॥

भेषजोनाम कुशलो वैद्या नो वेत्ति वैद्यक शास्त्रं

तस्मात्सारतरौषधनामां सग्रहामिम वच्मि ॥ २ ॥

सप्तम्यतं च नामादौ प्रथमांतान्यत परं

प्रत्येक भेषज व्यत्र क्रमोथ नामसग्रह ॥ ३ ॥

नामानि भेषजैकस्य सगतानि च बहूनि च ॥

एकमेव तथा नाम बहुभेषजसगत ॥ ४ ॥ etc.

Ends.— fol 79[a]

भेषजाचतभोग्य वस्तुषु यत्प्रमादवशितोपि विस्मृतां स्यावृतस्त (fol. 79[b]) दिह सूतिकै शुणे शिष्यागदितया सुधैः ॥ १ ॥

वत्सगोत्रान्वय स्वच्छवैद्यानवनचवन

शिष्यसंघदयालु श्रीरायकवालवंशज ॥ २ ॥

सोढालाख्यो भिषग्भानुपादपंकजषट्पद

चिकित्साम चकारेम समग्र गुणसग्रह ॥ ३ ॥

विकारोपेक्षयया पंच सप्त वा दश वा भिषक् ॥

तुल्यविकारहत्रीणि भेषजानि बहून्यपि ॥ ४ ॥

समाहृत्य पचेत्तैलं-

Colophon and date इति श्रीसोढलकृतनिघंटु सपूर्ण सवत१७८२ वर्षे शाके १६४६ प्रवर्त्तमाने महामांगल्यकप्रदमासोत्तममासे माघमासे शुक्ल-पक्षे तिथौ १ रविवासरे लिषत व्यास बकसराम भागचंद पठनार्थे शुभ-मस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥ मगल ददातु ॥

References — See No 60.

चक्रदत्तसंग्रहः
निश्चलकरविरचित-
प्रभासहितः

Cakradattasaṁgraha
with
Niścalakara's comm. Prabhā

No 62

620
1895-1902.

Size.— $10\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 637 leaves ; 12 lines to a page , 48 letters to a line.

Description.— Country paper , Devanāgarī characters , several hand-writings, but all good , there are double rows of lines in red ink on borders—one row of three lines and the other of one line. The text is given in the centre of the page and the comm above and below it. *Pratīkas* and topic headings tinged with red pigment. Paper is very thin and strong Some pages are yellow-coloured and thicker than the rest. The name of the commentator is Niścalakara Some folios are worm-eaten

Age.— Sam. 1814

Author.— Cakradatta

Begins — fol 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

(comm.)— पंचभूतप्रपंचेन पंचगोचरचारिणे ।
पंचात्मपंचचक्षुषाय निःप्रपंचात्मने नमः ॥ १ ॥

,, — (text) fol. 1[b]

गुणत्रयविभेदेन मूर्तित्रयमुपेयुषे ।
त्रयीभुवे त्रिनेत्राय त्रिलोकीपतये नमः ॥ १ ॥

Ends.— fol 637[a]

गौडाधिनाथरसवत्यधिकारपात्र-
नारायणस्य तनय सुमनोन्तरंगात् ।
भानोरथ प्रथितलोध्रवली कुलीनः
श्रीचक्रदत्त इह कर्तृपदाधिकारी ॥
य सिद्धियोगलिखिताधिकसिद्धयोगा-
नत्रैव निक्षिपति केवलमुद्धरेद्वा ।

ऋग्वेदयजुस्सामवेदविदा अनेन
दत्तं पतेत्सपदि कर्षति तस्य शापः ॥
इति श्रीचक्रदत्तसंग्रहः वैद्यकग्रंथ. संपूर्णमगमत् । संवत् १८१४ वर्षे
मिती चैत्र शुक्ल द्वितीयायां तिथौ ॥ लिपी कृता श्री–(erased but may
be deciphered as ग्वालियरनगरमध्ये) शुभं भूयात् ॥

References.—(1) Mss —A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum — I, 174[b].

B-Descriptive Catalogues — Mitra's Catalogue of Bikaner Mss, p 634, No 1388. I O. Catalogue 2674-5 (only the text).

(2) Printed Editions —

(1) Calcutta, 1872

(2) Calcutta, 1916.

(3) Meharchand Lachmandas, Lahore, 1928.

चक्रदत्तसंग्रह निश्चलकरविरचित- प्रभासहितः	Cakradattasaṁgraha with Niścalakara's comm. prabhā
No 63	889. 1887–91

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in

Extent -- 637 leaves, 12 lines to a page, 50 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, two handwritings, (i) foll 1-478 and 579-637, (ii) foll 479-578, first one is very neat clean and good and there is the same fine thin quality of paper for both the portions, second one is very bad and paper is also of a coarser quality. Borders are decorated with double rows of 3 lines and one line in red ink. The first, the central and the last letters of the text are tinged with red pigment. Topic-headings, *pratīkas* and colophons in the commentary are also tinged with red pigment

Age.— Saṁ. 1784

Author.— Cakradatta.

Begins -- (com) fol. 1^b

श्रीगणेशाय नम ॥

पचभूतप्रपचेन पंचगोचरचारिणे ।

पचात्मपंचवक्त्राय निःप्रपंचात्मने नम. ॥ १ ॥ etc

„ -- (text) fol 1^b

गुणत्रयाविभेदेन मूर्तित्रयमुपेयुषे । etc.

same as in No 62.

Ends — fol 636^b

गोडाभिधानरसवत्यधिकारिपात्र etc.

same as in No. 62

The date and the name of the Scribe--सवत् १७८४ वर्षे मिती मिगसिर मास शुक्लपक्षे सप्तमीतिथौ ७ गुरुवारे ॥ लिषतु मथेन वेणीदासपुस्तिका ॥ श्रीवीकानेरमहानगरमध्ये ॥ श्रीधन्वतराय नम ॥ तैलाद्रक्षेज्जलाद्रक्षेद्रक्षेच्छिथिलबधनात् । परहस्तग (fol 637^a) ताद्रक्षेदेवदति पुस्तका ॥ १ ॥ इति श्रीचक्रदत्तसंग्रह सपूर्णसमाप्त. । ग्रंथ २९०० वैद्यकशास्त्र ॥

Reference.— See No 62.

चरकसंहिता Carakasaṁhitā

No. 64 925 / 1891-95.

Size.— $11\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 402 leaves, 11 lines to a page, 47 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, several hand-writings, all quite legible. Paper is very old, brittle, musty and worn out It has been patched up at several places Foll 109, 136, and 362 are missing though there is no break in the text. Foll 277^b and 316^b are blank.

Fol. 405, which is unnumbered, is impossible ~~to~~ locate. This is a complete Ms of *Caraka-saṁhitā* except a few pages at the end of सिद्धिस्थान. It has got all the 8 स्थान्s (1) सूत्रस्थान foll 1b—94a, (2) निदानस्थान foll. 94a—110b; (3) विमानस्थान foll 110b—146b, (4) शारीरस्थान foll. 146b—180a, (5) इन्द्रियस्थान foll. 180a—210a; (6) चिकित्सास्थान foll. 210a—364a, (7) कल्पस्थान foll 364a—377a and (8) सिद्धिस्थान foll. 377a—404b. Colophons are tinged with red pigment.

Age — Appears to be very old.

Author.— Caraka

Begins —fol 1b

श्रीगणेशाय नमः श्रीधन्वन्तरये नमः अथातो दीर्घंजीवतीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माह भगवानात्रेयः । etc.

Ends.— fol. 404b

अत ऊर्ध्वं वृष्यतमान्स्नेहान्वक्ष्यामः । शतावरीगुडूचीक्षुविदार्यामलक-द्राक्षाखर्जूराणां यंत्रपीडितानां रसप्रस्थमेकैकं तद्वत् घृततैलाभ्यंगगोमहिष्यजा क्षीराणां च द्वौ द्वौ दद्यात् जीवकर्षभकमेदामहामेदात्वक्क्षीरीशृंगाटकमधू-लिकामधुकोच्चलापिप्पलीपुष्करबीजनीलोत्पलकंदपुण्डरीककेसरकल्कान् वृषतश्च

References. — (1)—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 184a, ii, 37a and 199b, iii, 39b

B—Descriptive Catalogues — I O. Catalogue Nos 2637—2643.

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss., p 635, No 1390

B B. R. A S Catalogue, No 172

Madras Oriental Mss. Library Cat. No. 13090.

(2) Printed Editions—(1) Nirnayasāgara Press, Edited by Vaidya Jādavji Tricumji, Bombay, 1935 (Second Edn)

(2) Edited by Narendranātha Śāstrī, Punjab Sanskrit Book Depot, Lahore, 1929

चरकसंहिता Carakasamhitā

No. 65 555. / 1875-76

Size.— 10 in. by $6\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 488 leaves, 17 lines to a page, 25 letters to a line.

Description.— Country paper, Śāradā characters; hand-writing good, colophons written in red ink, it is in book form and leather bound. The Ms. may be divided into 3 parts according to pagination. First part extends from fol. 1^b to 232. It contais I श्लोकस्थान foll. 1—112^a; II निदानस्थान foll 112^a—133^a, III विमानस्थान foll. 133^a—177^a, IV शारीरस्थान foll. 177^a—217^a, and V इन्द्रियस्थान foll. 217^a—232^b. After this is संवत् ६३ पौष शुति त्रयोदश्यां शुक्रे लिखितं मया राजान लसकेन राजानन्दोन्दुकपुत्रेण। शुभमस्तु सर्वजगता। Second part extends from fol 1^b to fol 207^b and contains VI चिकित्सास्थान, on fol. 1^a तक्र qualities are described in a different hand, चिकित्सास्थान is incomplete Then follows the third part consisting of 49 folios but without any numbering of pages, it has got VII कल्पस्थान foll 1—15^a and VIII सिद्धिस्थान foll. 15^b—49^b Paper is old and musty, it is repaired at places.

Age.— (Saptarṣi) Sam 63 = 1688 A D

Author — Caraka

Begins— fol. 1^b

ॐ स्वस्ति ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ अथातो दीर्घंजीवितमध्याय व्याख्यास्यामः ॥ दीर्घंजीवितमन्विच्छन् भरद्वाजमुपागमत्। इंद्रमुग्रतपा बुध्वा शरण्यममरेश्वर ॥ etc.

Ends.—fol. 49^b

इदमखिलमधीत्य सम्यगर्थान्
विदिशति योऽविमनाः प्रयोगनित्य।
स मनुज....जीवित ...
भवति धृतिस्मृतिबुद्धिधर्मवृद्ध ॥

इति चरकतंत्रं समाप्त। सं ६३ का. शुति एकादश्यां शुक्रे लिखितं लेखकोत्तरराजानकसकः

References — See No. 64.

चरकसंहिता Carakrsaṁhitā

No. 66 $\frac{368.}{1882\text{-}83}$

Size.— 11 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 49 leaves, 8 lines to a page; 38 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, with पुष्टमात्रास hand-writing very good, borders are decorated with four lines in black ink on each side. Paper is old and very much worm-eaten; right-hand border is completely destroyed in some of the pages. The Ms. deals with शारीरस्थान of चरकसंहिता and is complete.

Age — Appears to be old.

Author — Caraka

Begins.— fol. 1[b]

अथात कतिधापुरुषीयं शारीरं व्याख्यास्याम॰ ॥ विमानस्थानमेतत्तु यथावत्परिसमाप्यते । इति ह स्माह भगवानात्रेय कथिधापुरुषो धीमन् धातु-भेदेन भिद्यते । पुरुष कारण कस्मात्प्रभव पुरुषस्य क॰ । etc.

Ends —fol. 48[b]

शरीर चिंत्यते (fol. 49[b]) सर्वं देवमानुषसपदा ।
सर्वभावैर्यतस्तस्माच्छारीरं स्थानमुच्यते ॥
इति श्रीचरकसहितायां शारीरस्थाने जातिसूत्रीयं नामाष्टमोऽध्याय॰ ।
समाप्तं चेदं शारीरस्थानं चतुर्थं ॥ ग्रथाग्रं ११९८ ॥ श्री ॥

Reference.— See No. 64

चरकसहिता Carakasaṁhitā

No 67 $\frac{118}{1866\text{-}68}$

Size.— $12\frac{4}{5}$ in. by $3\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 405 leaves, 8 lines to a page, 60 letters to a line.

Description.— Modern paper, Devanāgarī characters; hand-writing good. It is a modern copy by Bālakṛṣṇa done in Śaka 1789=1868 A D It is full of lacunae and mistakes The arrangement is also not in proper order, for example— सूत्रस्थान foll 1-110, रसायनपाद begins with new numbering and is mixed up with वाजीकरण and both end on fol. 20ᵃ where a part of निदानस्थान is introduced Then इन्द्रियस्थान again starts with new numbering; its first chapter is not given; it ends on fol 13ᵇ where again अभयामलकीय of रसायनपाद is introduced Then starts निदानस्थान with new numbering and is mixed up with चिकित्सास्थान. The latter ends on fol 193ᵃ, कल्पस्थान ends on fol. 226ᵇ and then comes सिद्धिस्थान The book is half-leather bound

Age.— 1868 A. D

Author — Caraka

Begins.--fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ नमः श्रीपरमात्मने पुरुषोत्तमाय ॥ अथातो दीर्घंजीवितीयमध्यायं व्याख्यास्याम ॥ इति ह स्माह भगवानात्रेय ॥ etc.

Ends— fol. 260ᵃ

अग्निवेशकृते तन्त्रे दृढबलप्रतिसंस्कृते सिद्धिस्थान चरकसंहिता समाप्त ॥ सिद्धस्थान (fol 290ᵇ) मेकपिंडेन शतद्वाष्टाधिष्टानि ॥ समाप्त चरक चरकमित्यपि ॥ शुभमस्तु । राम राम राम राम हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृश लिखित मया । यदि शुद्धमशुद्ध वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ शके १७८९ प्रभवनामसंवत्सरे क्षेत्र कोल्हा० नृसिंहात्मज बाल०

इद पुस्तकं अकाहिधराधरक्ष्मिते शके १७८९ प्रभवनाम्नि हायने चैत्र-सितद्वादश्यां लेखनेन समाप्तिं समनीनयत ॥ ग्रंथसंख्या १००४० सर्वाणि प्रकरणानि समीक्ष्य संपूर्णस्य ग्रंथस्य संख्या १४०४१ इद पुस्तक रुकडी-करेत्युपनामक गणे शास्त्रिणा यथामति अशोधि ॥

Reference.— See No. 64

चरकसंहिता Carakasaṁhitā

No. 68 534 / 1892-95.

Size.— $12\frac{1}{2}$ in by $4\frac{5}{8}$ in.

Extent.— 454 leaves; 9 lines to a page; 43 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, several hand-writings, all legible, double lines in red ink on borders, सूत्रस्थान and चिकित्सास्थान have marks of punctuation in red ink Some pages are coloured yellow The Ms. consists of 8 parts with new page-numbers. Arrangement is faulty.

I सूत्रस्थान foll 1-100, II निदानस्थान foll. 1-20, III विमानस्थान foll 1-14, IV इन्द्रियस्थान mixed up with शारीरस्थान foll 1-36, V शारीर and विमान mixed up, foll 1-41, VI सिद्धिस्थान foll 1-32, VII कल्पस्थान foll 1-19, VIII रसायनपाद, वाजीकरण and चिकित्सास्थान foll. 1-193 The name of the Scribe is Baijanātha. Paper is worn out.

Age.— Saka 1725 = 1804 A D

Author — Caraka

Begins.— fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥ ओं नम परमात्मने पुराणपुरुषोत्तमाय नम ॥ अथातो दीर्घंजीवितीयमध्याय व्याख्यास्याम ॥ इति ह स्माह भगवानात्रेय ॥

etc

Ends.— fol 193[a]

अग्निवेशकृते तंत्रे चरकप्रतिसंस्कृते
चिकित्सितमिदं स्थानमष्टम परिपूर्यते ॥ २२९ ॥

इति श्रीचरकसंहितायां चिकित्सितस्थाने वातरक्तचिकित्सितं नाम सप्तविंशोध्याय ॥ २७ ॥ ६ ॥ समाप्त चेद् चिकित्सितस्थान षष्टम ॥ पंचविंशत्रिखशाके मासि मार्गे सितेतरे ॥ सप्तम्यां मंदवारेषु बैजनाथेन लिख्यते ॥१॥

Reference — See No 64.

चिकित्साकलिका Cikitsākalikā

No. 69 $\frac{915}{1884-87.}$

Size.— $10\frac{5}{8}$ in by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent — 19 leaves, 15 lines to a page, 42 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double lines in red ink on each border, benedictory phrase, verse numbers and colophons tinged with red pigment, paper is old, musty and worn out. It is based on *Caraka, Suśruta, Vāgbhaṭa,* etc and is a handy compendium for beginners It consists of 406 verses. The author was the son of *Vāgbhaṭa* and father of *Candraṭa*. Another name of this work is *Yogamālā*

Age.— Appears to be old.

Author.— Tīsaṭa.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

सूर्याश्विधन्वंतरिसुश्रुतादीन् भक्त्या नमस्कृत्य पितुश्च पादान् ।
कृता चिकित्साकलिकेति योगैर्माला सरोजैरिव तीसटेन ॥ १ ॥
हारीतसुश्रुतपरासरभोजभेडवाग्भटाग्निवेशचरकादिचिकित्सितोक्तै ।
एभिर्गणैश्च गुणवद्भिरतिप्रसिद्धैर्धन्वंतरीयरचनाकचिरप्रपंचैः ॥ २ ॥
स्वल्पश्रुतस्य भिषजः किल सुश्रुतादिशास्त्रोदधौ मतिरबोधहतप्रमूढा ।
अस्मद्विधग्रथितयोगसमुच्चये तु बध्नाति बुद्धिमबुधः सुभिषग्वरो वा॥३॥

etc.

Ends.—fol. 19[b]

इति कथितमिदं सपुष्पिताग्रा-
चरणचतुष्टयवेष्टनेन शिष्टैः ।
अभिशमितसकृत्यपायभाजः-
मिह खलु योगचतुष्कमाप्रकल्प्य ॥ ३ ॥
पिबति च पयसातकृशो घनत्रिकटुकं मधुकं बहुपुत्रिकां ।
अतिबलामथ नागबलामिह हि नागबलः स पुमान् भवेत् ॥ ४ ॥

एषा चिकित्साकलिका सदर्थे गंधाभिषक्षट्पदपुंगसेव्या ।
निरूपिता वृत्तशतैश्चतुर्भिर्योगैः प्रसूनैरिव तीशटेन ॥ ५ ॥
जातैर्विशाला बहुश्रुताद्विशाखोदयौ योगविशेषरत्नैः ।
आस्तां चिरं सद्गुणकंठिकेव कंठे स्थिता वैद्यमहीपतीनां ॥ ६ ॥

इति श्रीतीशटसूत्रं समाप्तं ।

References.— (1) Mss — A-Autrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 186ᵃ, 11, 38ᵃ and 199ᵇ, 40ᵃ

B-Descriptive Catalogues.—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 636, No. 1391.

B. B R A S. Catalogue, No. 174

I. O. Catalogue Ms. No 2708 (योगतरङ्गिणी) and No. 2709 (योगरत्नाकर) refer to चिकित्साकलिका.

(2) Printed Editions :—

Edited by J Jolly in Z. D. M. G, 1906, pp. 413-68.

चिकित्साकलिका — Cikitsākalikā

No 70 — 621. / 1895–1902.

Size.— 10 in. by 4⅝ in.

Extent — 36 leaves, 10 lines to a page, 36 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, borders have three lines in red ink on both sides; topic-headings, topic endings and the colophon are tinged with red pigment. Between foll 2ᵇ and 3ᵃ, verses 22-27½ are wanting Paper is very old, musty, worn-out and worm-eaten. Dampnerss has almost obliterated the writing Fol. 1ᵃ with another leaf pasted has a description of Śikharinī and Pūrṇapolī (two sweet-meat dishes) in a different hand The text has got several extra verses which are not found in other Mss. On fol 36ᵇ, after the date follow 3 verses which have no connection with the text and which are added by someone in a different hand.

Age.— Śaka 1500 = 1579 A. D

Author.— Tīsaṭa.

Begins.—

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्व · . सुश्रुतादीन्मक्त्या

नमस्कृत्य पितु ..

Same as in No 71.

Ends -- fol. 36[b]

कषायस्याढक दत्वा घृतस्य कुडव तथा ।

०षमे हस्तु मा· शौरकसमुद्भव ॥

वातिक पित्तकं चैव श्लेष्मिक सन्निपातक

ये च दुर्नामजातानि ना .द्विविधानि च भवतिती सिद्ध ॥ इति वाजीकरण समाप्त ।

शके १ ५०० बहुधान्यसवत्सरे आश्विनवदि ७ गुरौ लिखितमिदं पुस्तक

References.— See No. 69

चिकित्साकलिका Cikitsākalikā

No. 71 $\frac{916.}{1884\text{–}87}$

Size.— $10\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent — 19 leaves, 14 lines to a page, 48 letters to a line

Description -- Thin country paper, Devanāgarī characters, handwriting good, borders have four lines in black ink on each side, numbers of verses, topic-headings and the colophon tinged with red pigment. Paper is very old, musty and thin

Age — Appears to be very old

Author — Tīsaṭa

Begins.—fol. 1[b]

श्रीधन्वंतराय नम· ॥

सुर्याश्विधन्वतरिसुश्रुतादीन् भक्त्याननमस्कृत्य पितुश्च पादान् ॥

etc. same as in No. 69.

Ends.— fol 19^b

(शतावरी)

पिबति यः पयसा कृतशोधन· त्रिकटुकं मधुक बहुपुत्रिकां ॥
अतिबलामथ नागबलाबलामिह हि नागबलः स पुमान् भवेत् ॥ ४१० ॥
इति वृत्तसंख्या ॥ वाजीकरणतत्र । इति श्रीवाग्भटसुततीसटविरचि·
तायां चिकित्साकलिका समाप्ता ॥ लेखकस्य शुभ भूयात् ॥ ग्रंथसंख्या

References.— See No 69

चिकित्साकलिका — Cikitsākalikā

No. 72 — 890. / 1887-91.

Size.— $9\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent — 24 leaves, 11 lines to a page, 43 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand writing legible, has got double rows of two lines and one line in red ink on both the borders, marks of punctuation in red ink Paper old and musty

Age — Saṁ 1806.

Author — Tisaṭa

Begins.— fol 1^b

श्रीगणेशाय नम· ॥
प्रणम्य पाराशरसुश्रुतादीन् (on margin सूर्याश्विधन्वतरि इति वा पाठ)
भक्त्या नमस्कृत्य पितुश्च पादान् ॥
कृता चिकित्साकलिकेति योगै-
र्माला सरोजैरिव तीसटेन ॥ १ ॥ etc
same as in No. 69

Ends.— fol. 24^b

पिबति य· पयसा कृशो धन त्रिकटुकं मधुकं बहुपत्रिकां ।
अतिबलामथ नागबलां पुमानिह हि नागबल· स पुमान् भवेत् ॥ ४० ॥

सुरतरुकृतमालो व्यालदार्वीकराल-
स्तपनफलगणालोऽर्ध्वांगगौरीविशालः ॥
विहितशशिकलार्द्धः सेव्यमानोतिभक्त्या
पशुपतिरिव चूर्णः सर्वकुष्ठानि हन्यात् ॥ ४०२ ॥
इति श्रीवाग्भट्टसूनुना तीसटदेवेन रचितं चिकित्साशास्त्रं ॥ अद्भि गात्राणि शुध्यंति मनः सत्येन शुध्यति । विद्यातपोभ्यां भूतात्मा बुद्धिर्ज्ञानेन सिद्ध्यति ॥ ४०३ ॥ इति तीसटसंज्ञो ग्रंथ समाप्त । संवत् १८०६ मिती माह वदी १४ दिने झिंझपुरमध्ये लिखितं श्वेतांबरऋषभदासेन । श्लोक-सख्या सवास्ततसे

Reference — See No. 69.

चिकित्साकलिका Cikitsākalikā

No. 73 $\frac{214.}{\text{A. 1883-84.}}$

Size.— 12⅞ in. by 5⅝ in.

Extent.— 17 leaves ; 11 lines to a page , 65 letters to a line

Description.— Modern paper ; Devanāgarī characters , hand-writing very good , written in blue-black ink , benedictory phrases, double lines on each border, topic endings and the last colophon are in red ink It is a modern copy.

Age.— Date of copying given on fol 1ª 27-9-91

Author.— Tisaṭa.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीगुरुभ्यो नम ॥ श्रीधन्वंतरये नम ॥
प्रणम्य पाराशरसुश्रुतादीन् भक्त्या नमस्कृत्य पितुश्च पादान् ॥
etc. same as in No. 69

Ends— fol 17ᵇ

सुरतरुकृतमालो व्यालदार्वीकरालस्तपनफलगणालोऽर्ध्वांगगौरीविशाल. ॥
विहितशशिकलार्द्धः सेव्यमानोतिभक्त्या पशुपतिरिव चूर्ण सर्वकुष्ठानि हन्यात् ॥ ४१२ ॥

इति वाग्भट्टसूनुना तीसटदेवेन विरचित चिकित्साशास्त्रं ॥ अद्भिर्गात्राणि शुध्यंति मन सत्येन शुध्यति ॥ विद्यातपोभ्यां भूतात्मा बुद्धिर्ज्ञानेन शुध्यति ॥ १ ॥ इति चिकित्साकलिका समाप्ता.

Reference.— See No. 69.

चिकित्सासागर | Cikitsāsāgara

No. 74 | 428. / 1884-86.

Size — 12 in by $4\frac{3}{8}$ in

Extent — 37 leaves, 11–12 lines to a page, 30–34 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad and irregular, borders have double lines and single line in black ink, paper is old and musty. It is a compilation by the author from several works, the one most frequently referred to being *Garuḍapurāṇa* He gives his genealogy in the beginning.

Age — Sam. 1785.

Author.— Vatsesvara

Begins —fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम । श्रीवटुकाय वालभैरवाय नम ॥
देवावित्यतलन्द्रध क्षितितले श्रीमंत्रिवीरेश्वर.
ख्यातो भूधरदत्तमंत्रितिलकस्तस्यानुजस्तीक्ष्णधी ।
तत्सूनु सवितेव नंदितजनो मन्त्रीशहोरेश्वरो
विद्यावृत्तविवेकवान् हसचिवो देवेश्वरस्तत्सुत ॥ १ ॥
तस्यात्मजेन कृतिना श्रीवत्सेश्वरमंत्रिणा
चिकित्सासागरो नाम ग्रंथोय क्रियते मुदा ॥ २ ॥
गरुडादिपुराणानि शुश्रुताद्यीन्यनेकस ।
दृष्ट्वा तत्सारमाकृष्य ग्रंथेस्मिन् विलिख्यते ॥ ३ ॥
चिकित्सा गारुडे प्रोक्ता हरये हरिणा यथा ।
तथैव आकृष्य ग्रंथेस्मिन्नभिलिख्यते ॥ ४ ॥ etc.

Ends — fol 37[b]

अश्वगंधातिले छाद्र तेन गौ क्षीरिणी भवेत
रसायनं च पिण्याकं भर्त्यो यो धार्यते वपे । १३
वृषाणां योजये शुद्धो गीतवाद्यरतैर्वहिः ।
गवां तु लवण देय ब्राह्मणानां च दक्षिणा ॥ १४ ॥
इति चिकित्सासागरे गोवृषभादिचिकित्सा ॥

इति चिकित्सासागरग्रंथोयं समाप्त स १७८५ जेठ वदि १२ लि० धनराजेद

References.— (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum .— 1, 186[b] (our Ms.),

चिकित्सासारसंग्रह Cikitsārasaṅgraha

No 75 369 / 1882-83.

Size.— 11⅛ in. by 5⅝ in

Extent — 75 leaves, 9 lines to a page, 25 letters to a line

Description — Country paper Devanāgarī characters, hand-writing bold and good, but the text very corrupt The Ms contains 897 verses numbered consecutively. After each hundred, it starts from one Fol 26 unnumbered Fol 1 missing Paper is old, musty and worn out Edges are worm-eaten

Age.— Saṁ. 1811 •

Author — Semasaımmācārya (= Ksemaśarmācārya)

Begins — fol. 2[a]

न त्रिधा मत तथाग्रुरादि वृशात् स्वशात् शीतादिप्रमतो पर ६
जाप्या केचित्प्रकृत्यैव केचित् जाप्या उपेषिता ७
क्रियया याप्यते यस्तु याप्य व्याधित्वमाविशेत्
न चासौ म्रियते तेन भत्वलो चा प्रशाम्यति ८ etc.

Ends.— fol. 76[a]

हरीतकी सपीप्य माहिष कथित क्षीर मेतेनोद्वर्तन पर
सुवर्ण (fol. 76[b]) करं स्त्रीणां तिलकानां च नाशनं ॥ ९७ ।

इति श्रीगौतमात्मजषेमसर्म्माचार्यविरचिते चिकित्सासारसंग्रहं सपूर्णं समाप्तमिति श्रीजैपुरमध्ये लिखितं ब्राह्मणगुर्जरगौडशुक्लाचार्य पुन्य पवित्र आचार्य्य जी श्रीजैचंदजी तत्पुत्र चिरजीव मुकंदराम स्वय-पठनार्थे शुभ भवतु श्रीरस्तु कल्याणमस्तु याहशं पुस्तकं हष्ट्वा ताहश लिखितं

मत्ता यदि शुद्धमशुद्ध वा मम दोषो न दीयते १ संवत १८११ वर्षे मिति मृगशीर सितात् लेषकः पाठकयो शुभ भवतु श्रेयोस्तु

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 186[b] (the only entry by Aufrecht).

One चिकित्सासार is ascribed to क्षेमंकर मिश्र by Aufrecht ii, 38[a], on the authority of Stein's Catalogue of Jammu Mss, pp 183 and 347 The extract given in the latter catalogue does not agree with our Ms.

चिकित्सासारसंग्रह　　Cikitsāsārasaṅgraha

No. 76　　$\frac{926}{1891-95.}$

Size.— 11¾ in by 5½ in.

Extent — 346 leaves, 7-9 lines to a page, 38 letters to a page.

Description — Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing irregular but legible, first two folios and the last one are damaged and repaired on the right-hand top-corner, the whole Ms is written without any mark of punctuation and the topic headings are tinged with red pigment upto fol. 213[a], after which it is impossible to distinguish the heading or colophon from the text The numbering of leaves starts 1-100, then again 1-100, then 1-39, then 240-348 Foll 128 and 136 missing The work is one of the largest compilations from older works and contains very copious extracts from Mādhava's works The author according to Hoernle (J R. A S, 1909, p. 860, fn. 1), flourished in the twelfth century A. D This Ms is a fragment stopping in the middle of गलगडाधिकार, the text is very corrupt.

Age — Appears to be old

Author.— Vangasena

Begins — fol. 1[a]

ओं नमः श्रीगणपतयनमः श्रीभवानिशंकराय नमः

नत्वा शिव प्रथमतः प्रणिपत्य चापि

चिकित्सासारसंग्रह Cikitsāsārasaṅgraha
or or
वङ्गदत्त वैद्यक Vaṅgadatta Vaidyaka

No 78 352 / 1879-80

Size.— 11½ in. by 4 7/10 in

Extent.— 104 leaves, 13 lines to a page, 42 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, with पृष्ठमात्राs, hand-writing legible, double lines in black ink on both the borders, benedictory phrase, topic headings and marks of punctuation tinged with red pigment. The Ms. is a fragment of चिकित्सासारसंग्रह. Its folios are 314, 351-454. Foll 315-350 are missing The text of this Ms on fol 314ᵇ, in the beginning is identical with that of चिकित्सासारसंग्रह (No 77) fol 342ᵇ l 8 to fol 343ᵇ l 1 The text of our Ms from fol 351ᵃ onwards entirely agrees with that of चिकित्सासारसंग्रह (No. 77) fol 395ᵇ, line 4 and onwards Hence, the Ms. should be named as चिकित्सासारसंग्रह and not वङ्गदत्तवैद्यक It is the oldest dated paper Ms in this library

Age.— Sam 1376 (= A D 1320).

Author.— Vangadatta.

Begins —fol. 314ᵇ

ॐ नमो विनायकाय ॥ ॐ नमो वैद्यनाथाय ॥

स्निग्धा सत्वर्णा ग्रथिता नीरुजा मुद्गसन्निभा ।
कफवातोत्थिता ज्ञेया बालानामजगल्लिका ॥

etc same as in No 77

fol 342ᵇ, lines 8 ff

fol 351ᵃ

र सुदृष्ट ॥

त्रिफलाद्यं घृतं ॥

त्रिफला त्र्यूषण द्राक्षा मधुक कटुरोहिणी ।
प्रपौंडरीक सूक्ष्मेला विडंग नागकेसर ॥

etc. same as in No. 77

fol. 395ᵇ lines 4 ff

Ends.— fol 454^b

पोयं मया चिरपरिश्रमत· कथंचित् ।

etc. same as in No. 77

fol. 536^b

The last Colophon is—इतिश्रिय वैद्यश्रीगदाधरसुतवैद्याचार्य-श्रीवंगसेनस्येति ॥ संवत् १३७६ वर्षे लौकिक काल्गुन सुदि १२ शनौ अद्येह श्रीआपुरवास्तव्य नागब्रह्म ज्ञातीय ठ० आलासुत ठ० रणसिंहेन आत्मनोऽध्ययनार्थं सवाहयेन पुस्तकमलेखि । मंगलं महाश्री । शुभं भवतु । लेखकपाठकयो । यादृश पुस्तके दृष्ट तादृश लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्ध वा मम दोषो न दीयतां ॥

Reference —See No 76

चिकित्सासारसंग्रह Cikitsāsārasaṅgraha

No 79 891 1887-91

Size — $12\frac{1}{2}$ in by $5\frac{1}{10}$ in

Extent — 414 leaves, 12 lines to a page, 40 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing is bad and irregular from fol 1-20, then it is bold and uniformly good till the end. There are two systems of numbering the folios, one on the left-hand top corner and the other on the right-hand corner The former stops after 129, with another leaf bearing 129 and but for three and a half lines on its *a* side, entirely blank The bottom corner numbering starts with 1 and after leaving the number 34 runs upto 39 Then it again starts with number 1 and goes upto 378. Colophons and topic headings are tinged with red pigment It is almost a complete copy

Age — Appears to be somewhat modern.

Author — Vaṅgasena.

Begins,— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥
नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चंडी etc.
same as in No 76

Ends — fol 378ᵇ

यत्नेन मया चिरपरिश्रमतः कथंचि-
त्संवर्द्धितो जगति कीर्तिलताप्ररोहः ।
छिन्नो भविष्यति वचोभिरल खलानां
न कौतुकेन सुजना परिवर्द्धयंतु ।
कृतिरियं श्रीगदाधरवैद्यसुतवैद्यविद्याचार्यश्रीवंगसेनस्येति ।
समाप्त परिपूर्णजातोय वंगसेनग्रंथ ॥

Reference.— See No 76

चिकित्सासारसंग्रह

Cikitsāsārasaṁgraha

No. 80

219 A
1883-84

Size — 11½ in. by 5¼ in

Extent — 135 leaves, 8 lines to a page, 31 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold and good, double lines in black ink on borders, paper is very old, musty and worn out, topic headings, marks of punctuation and colophons are tinged with red pigment. It is a fragment extending from the beginning (folio 1) to the middle of श्वासाधिकार (folio 170ᵇ), foll 20-24, 26-29, 49, 52, 85, 95, 128 and 132-153 (= 35) are missing Hence the actual number of folios is 170-35 = 135 It agrees at some places with another fragment in the same bundle, but the differences are many.

Age.— Appears to be very old

Author — Vaṅgasena.

Begins.— fol. 1b

श्रीकृष्णाय नमः ॥
नत्वा शिवं प्रथमतः प्रणिपत्य चण्डी
वाग्देवतां तदनु तातपदं गुरूंश्च ।
etc. same as in No. 76

Ends.— fol. 170b

चित्रका सौवर्च्चलक्षारपथ्याग्निकटुहिंगुभिः ।
समांशैर्घृतं सिद्धं सक्षीरं श्वासकासनुत् ॥
शुकाख्यां नैचुलं फलं ॥
काकादनी शृंगबेरं वर्षाभूर्बृहतीद्वयं ।
पलसान्त्रैर्घृतं प्रस्थं पचेदेतैर्जलाढके ॥
कं उष्णं पीतमेतादि श्वासामयविनाशनं ॥
शुचहार्यं घृतं ॥
तैलं दशगुणे सिद्धं भृंगराजरसे शुभे ।
पीयमानं यथान्यायं श्वान्यासकासौ व्यपोहति ॥
भृंगराज

Reference — See No. 76

चिकित्सासारसंग्रह Cikitsāsārasaṅgraha

No 81 219 B / 1883-84

Size.— $11\frac{9}{10}$ in by $4\frac{7}{10}$ in

Extent — 189 leaves, 7 lines to a page, 34 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good and bold, borders are decorated with double red lines upto fol 279 The Ms starts with fol 184 and runs upto fol 372, topic headings, marks of punctuation and colophons in red ink upto fol 279 After this topic headings and colophons are in red ink upto fol 348, but there are no marks of punctuation at all, fol 372 (which does not bear any number) is a mere repetition of the

text on fol. 273 , fol. 198ª has only 3 lines and fol. 198ᵇ is blank , fol. 272ᵇ is also blank The Ms is a fragment and starts with the middle of कुटजाद्यघृत on अर्शोरोग and it extends upto वातव्याधि Paper is old and musty and some leaves are in a decaying state on account of dampness.

Age — Appears to be old.

Author — Vangasena

Begins —fol 184ª

लकल केसर नीलोत्पलधातकीकल्कै
सिद्ध घृत विधेय शूले रक्तार्शसा भिषजा।
घृतश ४ पाश १६ कुटजस्य फल त्वक च चूर्णा प्रप १ तो २ मा.
रत्ती ४ वातिके रक्तार्शसि कार्य्य ॥ कुटजाद्यं घृत ॥
त्रिकत्रय वचा हिंगु पाठा क्षार निशाद्वय।
चव्यतिक्ताकलिंगाग्निशताभ्वालवणानि च ॥
ग्रथिबिल्वाजमोदा च गणोष्टाविंशतिर्मत ॥ etc.

fol 372

अथ हिक्काश्वासयो ॥
हिक्काश्वासातुरे पूर्व्व तैलाक्ते स्वेद इष्यते।
स्निग्धैर्लवणयोगैश्च मृदुवातानुलोमन ॥
ऊर्ध्वाध शोधन शक्ते दुर्व्वले शमन मत । etc

Ends.— fol. 371ᵇ

इदमेव साधितदशमूलतैल भोगव्यार्थे यथाशक्ति सुगधिद्रव्य
गधाम्बुचंदनाम्बुभ्या गोलयित्वा पचेत् तिल
तैलश ४ दशमूलप्रप ६ क १ मा १ र ६ पाश ६४ शेश १६ दुग्धश ८
कल्क जीवकद्वय ऋषभकद्वय काकोलिद्वय ऋद्धिवृद्धि प्रक २
वृषपुष्पाष्टवर्गादि यत्र कल्क प्रकीर्तित
पल चतुष्टय तत्र कल्कमाहुर्मनीषिण
दशमूलतैल० इति सारसंग्रहे वातव्याधिचिकित्सोपदेश

fol 352ᵇ

अभयानागरकल्कं पौष्करयवशूकमरिचकल्क वा।
तोयेनोष्णेन पिबेच्छ्वासी हिक्की च तच्छान्त्यै ॥ ० ॥

Reference.— See No 76

चिकित्सासारसंग्रह
or
चिकित्सातत्त्वसंग्रह
or
चिकित्सामहार्णव

Cikitsāsārasangraha
or
Cikitsātattvasangraha
or
Cikitsāmahārnva

No. 82

918.
1884-87.

Size.— $11\frac{3}{8}$ in. by 6 in

Extent.— 553+2 leaves, 11 lines to a page, 30 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgari characters, hand-writing good The Ms can be divided into 2 parts (1) foll. 1-262 and (11) foll 263-550, the first part, which differes in the hand-writing and quality of paper used, is obviously of much later date than second part which is much older, more musty, brittle and almost in a decaying condition, borders, colophons and topic-headings are in red ink, first part has even the marks of punctuation in red ink Foll. 306-339 are missing, fol 361^b has only 3 lines, fol. 455^b is blank, fol. 489 is repeated, foll 527-546 are worm eaten in the middle of the right-hand border In the 4th verse, fol 1^b, the work is named as चिकित्सातत्त्वसंग्रह, in all its colophons it is called चिकित्सामहार्णव, and as its text entirely agrees with the Mss of चिकित्सासारसंग्रह, I have put it under that name After the body of the text 2 folios contain an index of the whole work As about one-third of folio 549 is lost it is impossible to determine its exact date. The last word on fol. 549^b is संवत. The beginning on fol 550^a is णवदि ७ दिने वार मगल.

Age — Appears to be very old.

Author — Vangasena

Begins.—fol. 1^b

ॐ नमो धन्वतरये ॥ श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीसरस्वत्यै नम ॥
नत्वा शिवं प्रथमत प्रणिपत्य वाग्गी
वाग्देवतां तदनु तातपदे गुरूश्च ॥

etc. same as in No. 76

Ends.—fol. 549ᵇ

line 4. श्रीवगसेनग्रथिते चिकित्सामहार्णवेरिष्टाध्याय ॥
5. चिरपरिभ्रमत कथिञ्चित्संवर्द्धितो जगति कीर्त्तिलताभरो
6 यदि गोभिरल खलानां छित ॥ कृतिरियं वैद्यश्रीगदाधर
7 चार्यं ७ श्रीवगसेनस्यात्ति ॥ अदर्शदोषान्मतिविभ्र
8 लिलिखे मयात्र ॥ तत्सर्वमार्यै ॥ परिशोधनीय प्रायेण हु
9 ति ॥ यावती शेषनागेन प्रयाताशिरसा रसा व्याख्यमानं धु
10. त्पुस्तकमुत्तम । शिवमस्तु सर्वजगत पर हितानिरता भवं
11 दोषा । प्रसांतु नाशं सर्व्वत्र सुखी भवतु लोका ॥ संवत

fol 550ᵇ

गवदि ७ दिने वारमगल ॥ शुभ भवतु ॥ यादिसं पुस्तकं दिष्टंवा ॥ ताद्रिसे लिखते मया ॥ यदि शुद्धमशुद्धं वा ॥ मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ महाराजाधिराज श्री १०८ मोहनदासजी पुस्तक लिपीकारापिते गांगा on the margin सु० सहदेवके ताई ठाकुरा धर्मार्थेऽपुन्यार्थे दत्ता ॥ राज्य(?)श्रीवगसेनग्रथ सपूर्ण कीयौ ॥ लिषत महातमा जैमल अलिराज । मनहरदासः स्यामदास लिपीकृत ॥ १ ॥

References — See No 76

-

चिकित्साशास्त्रसग्रह Cikitsāśāstrasaṅgraha

No. 83 $\frac{919}{1884\text{-}87.}$

Size.— $8\frac{7}{10}$ in by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent — 59 leaves, 11-12 lines to a page, 22-24 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs hand-writing bad and very irregular, paper is very old, worn out and musty, edges have begun to decay, single line in black ink on borders, benedictory phrase, topic headings and colophons tinged with red pigment From colophon on fol. 3ᵇ, viz , इति आत्रेय भाषिते हारीतोत्तरे व्यैयक-सुभदोषशास्त्रपठनविधि । नाम प्रथमोध्याय , the name of the work should be हारीतोत्तर. The name हारीतोत्तर is repeated in other

colophons also It is a fragment and stops abruptly in the middle of describing inauspicious things which stop one from travelling.

Age — Appears to be very old

Author — Hārīta ?

Begins fol 1[b]

ॐ नमो धन्वंतरये ।
नत्वा शिव सकलतत्त्वकलाधिरूढ
ज्ञात्वामृतैकपटुलं परमात्मरूप ।
रोगादिरोगशमन दमनं स्मरस्य
शांतिक्षपाधिपनर त्रिगुणात्मरूप ॥ १ ॥
हिमवतश्चोत्तरे कूले सिद्धर्षिगणसेविते ।
प्रशांतमृगजाकीर्णे नानापादपशोभिते ॥ २ ॥
तत्रस्थ तपसा युक्तं धृतर्द्धितविग्रहं ।
शुद्धस्फटिकवत् शुभ्रं तरुणादित्यतेजसं ॥
जटाजूटाटवीमूर्ति भासित शुभमंडलं ।
आत्रेयं बहुशिष्यैस्तु राजितं तपसा व्रतं ।
पप्रच्छ शिष्यो हारीत सर्वज्ञानमिदं महत् etc

Ends —fol 59[b]

मार्गेश्छिद्यति मार्जार सर्पो वा कृकलासक ।
गोधा वापि प्रवेशे च पदमेक न तु व्रजेत् ॥
प्रस्खलनपादशरसौ वसनानि स्खलंति च ।
विरुद्ध वचन श्रुत्वा न गच्छे सिद्धिमिच्छता ।
गृहाणां द्वा

Reference — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— ii, 38[a] (our Ms. The only entry by Aufrecht).

चिकित्साञ्जन Cikitsāñjana

No. 84 917. / 1884-87

Size.— $9\frac{3}{10}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in

Extent.— 14 leaves, 12 lines to a page, 36 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, benedictory phrase and marks of punctuation in red ink, borders decorated with double lines in red ink, topic-headings and colophons are tinged with red pigment. On fol 1[a] we find an extract from वैद्यालंकार on मात्राभाव. On the margins of foll 1[b] and 2[a] we find 20 verses (11 and 12 missing, otherwise the number is 22) on नाडीपरीक्षा written by a different hand On foll 2[b] and 3[a] we find the पाकs of रसs and मृत्युलक्षण on the margins On the margins of foll 5 and 6[a] we find some extracts from रसरत्नप्रदीप. On the margins of fol. 7 we find extracts from रसराजलक्ष्मी Fol 8[a] is blank On the margins of fol 9[a] some prescriptions in Hindi are given On the margins of foll 10 and 11 we find recipes on स्तंभन The same subject along with a charm is described on the margins of fol 12[b] Margins of foll 13[b] and 14 are full of recipes on वाजीकरण

Age.— Saṁvat 1816

Author.— Upādhyāya Vidyāpati.

Begins —fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥
सहस्रकरसशोभिधनुर्धाणमभीष्टद् ।
कार्त्तवीर्यार्जुन वदे रक्तांबरविभूषण ॥ १ ॥
चिकित्साज्ञानतिमिरछक नेत्रप्रसादन ।
भिषजा प्रीतये सूक्ष्म सुयोगाजनमुच्यते ॥ २ ॥
ये प्राकृतैर्वैद्यवचोभिरुक्ता योगा सतां यत्र भवति मान्याः ।
प्राच्यां निबध्नाति वचोभिरेष विद्यापतिस्ताम्बहुशोद्धृताम् ॥ ३ ॥

etc.

Ends.— fol. 14^b

वनैला केशरं विल्वं जातीफल दल पन ।
त्वक् स्थौणेय च मधुना ग्रुटिकास्य विधारिता ॥
दौर्गन्ध्यमास्यग हन्यादपि मधादिसभवं ।
नयनसुखमनोयहोत्थ्यस्य प्रभवति मूलमिद मुनिप्रणीते ।
अतिसुगमसुसिद्धयोगवाक्यै रचितमतांजनमस्तु सर्वतुष्ट्यै ॥
इति श्रीमदुपाध्यायविद्यापतिकृत चिकित्सांजन समाप्त ॥ संवत
१८१६ कार्त्तिकमासे कृष्णपक्षे तिथौ चतुर्दश्यां शुक्रवासरे ॥ लिखितं कल्याण-
दास हरिदासस्तथैव च । उभयो भ्रातृभ्यां च

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum – 1, 186^a, II, 38^a and 199^b

---

ज्योतिष्मतीकल्प

Jyotiṣmatīkalpa

No 85

928 / 1891-95

Size — $6\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in

Extent — 5 leaves, 10 lines to a page, 24 letters to a line.

Description.— Modern paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double lines in red ink on each border, pages have been lined with pencil for writing Paging of leaves starts with 3 and ends with 7 The Ms contains two parts (1) ज्योतिष्मतीकल्प foll 3-5 and (2) ज्योतिष्मतीपचाग foll. 6-7 First part contains 46 verses and the second 29

Age — Appears to be modern

Author — Anonymous

Begins.—fol 3^a

श्री ॥ ज्योतिष्म० क०
कैलासशिखरासीन देवदेश महेश्वर ॥
प्रणम्य परया भक्त्या देवी वचनमब्रवीत् ॥ १ ॥

भगवान्मानवा सर्वे घोरे क्लिश्यति दुष्कृते ॥
तेषामेव हितार्थाय सुसव्यक्त सुखावहं ॥ २ ॥
येनोपायेन देवेश सर्वे तुष्यति मानवा ॥
येन सिद्धिर्भवेज्जातौ येन याति परां गतिं ॥ ३ ॥
इति पृष्टस्तया देव्या विमलार्थमथाब्रवीत् ॥
शृणु देवि महाभागे लोके विस्मयकारण ॥ ४ ॥
ज्योतिष्मतीति विख्यात रसायनमनुत्तम ॥ etc

Ends.—fol 7^b

ततस्तैलसमक्षीरं मधुनापि समन्वित ॥
शनैर्वह्निमनपाककृत्वा तैलशेषं तु कारयेत् ॥ २८ ॥
जातीफलं बीजपूर ककोल त्वचमेव च ॥
एतानि समभागानि चूर्णयित्वा पलं क्षिपेत ॥ २९ ॥
इति ज्योतिष्मती कल्प ॥

References — Aufrecht mentions only our Ms in his Catalogus Catalogorum, III, 45^b.

ज्वरतिमिरभास्कर

Jvaratimirabhāskara

No. 86

1050. / 1886–92.

Size.— *$10\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{5}{8}$ in.*

Extent.— 80 leaves, 10-11 lines to a page, 25-32 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, two handwritings and two sorts of papers, foll 1–52 have bold but shaky hand-writing and paper is very old, musty and worn out, borders have double lines in black ink on both the sides, marks of punctuation and colophons are in red ink, topic-headings tinged with red pigment Foll 53-80 are written in good hand, there are no border-lines and only the topic headings are tinged with red pigment Foll 69 and 76 have lacunae There are marginal notes in the Ms The author is Kāyastha Cāmuṇḍa, resident of Mewar, who composed this work in Sam 1646 = A D. 1590.

The work contains 16 chapters and gives an elaborate des-cription and treatment of different sorts of fevers. On account of dampness several leaves are stuck together.

Age.— Saṁ 1762

Author. — Kāyastha Cāmuṇḍa

Begins —fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥
स्फुरदमितपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधयन्
प्रणम्य च कृशां रिपुं प्रथमवैद्यसंमोधिजं ।
विलोक्य विविधागमान् करणधीरकुंजात्मज
चिकित्सितमतिं निजां प्रथयतीव चांडाभिधः ॥ १ ॥
(on margin चूडाभिधः)

कारणमंडलविततं लक्षणयभेषजोपेतं ।
ज्वरतिमिरभास्कराख्यं ग्रंथं तनुते स रोगिणव्यातुं ॥ २ ॥
सति यद्यपि तंत्राणि सुविस्तीर्णान्यनेकश ।
तथापि बालबोधाय सारमुद्धृत्य लिख्यते ॥ ३ । etc.

Ends.—fol. 79ᵇ

विबधे वातजित्कर्म्म कुर्याद्वातानुलोमनं ।
मल प्रवर्त्तयेनाशुतीक्ष्णाभि फलवर्त्तिभि ॥
इति विग्रधचिकित्सा ॥
शाद्वे ज्वराविरोधेन यथाशास्त्रं भिषग्जित ॥
इति अग्निसाद ॥

देशे श्रीमेदपाटे रसयुगरसभूमत्तवर्षे दसम्यां
शुक्लयो माश्विनस्या त्रिदशगुरुदिने योगिनीपत्तनस्य ।
भूपे श्रीराजमल्ले विलशति वसुधामंडले कुमतज्ञ·
कायस्थ चामुंडनामा ज्वरतिमिरहरं भास्कर संविधत्त ॥
इति श्रीकायस्थचामुंडकृते ज्वरतिमिरभास्करे सेव्यधत्त ॥ इति का-
कायस्थचामुंडकृते ज्वरतिमिरभास्करे ज्वरोपद्रवो नाम षोडशोध्याय ॥१६॥
श्रीकृष्णजी सहाय ॥ संवत १७६२ चैत्रसुदी १० भृगुवासरे लिखित लक्ष्मी-
पति ओझा आत्मपठनार्थं ॥

After this, folow some prescriptions in Hindi in a de-fferent handwriting

References.— (1) Mss — A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum .—
i, 214ᵃ, ii, 44ᵃ and 202ᵃ, iii, 46ᵃ
B–Descriptive Catalogues —
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss , p 643, No. 1404.

ज्वरतिमिरभास्कर Jvaratimirabhāskara

No 87 $\frac{892}{1887\text{–}91.}$

Size — $10\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in

Extent.— 75 leaves , 9 lines to a page , 35–44 letters to a line

Description — Country paper , Devanāgarī characters , hand-writing good , borders have two rows of three lines and one line in red ink , benedictory phrase, topic-headings and topic-endings, marks of punctuation, verse numbers and colophons in red ink The hand-writing is bold in the beginning and gets smaller towards the end Paper is very old, musty, worn out and brittle

Age — Sam 1763

Author.— Kāyastha Cāmuṇḍa

Begins —fol. 1ᵇ

श्रीमहागणपतये नम' ॥

स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधय्

etc same as is No 86

Ends.—fol 75ᵃ

देशे श्रीमेदपाठे रसयुगरसभूमत्सवर्षे दशाम्या

etc same as in No 86.

The date and the name of the Scribe—fol 75ᵇ

संवत् १७६३ मार्गशिरसुदी १३ वार शुक्रवारे लिषत मिश्र छजमल

आत्मज मिश्र रूपचंद आत्मपठनार्थे शुभ भवतु ॥ सकथा पत्राणं

Reference.— See No. 86.

ज्वरतिमिरभास्कर Jvaratimirabhāskara

No. 88 920 / 1884-87

Size.— $9\frac{1}{2}$ in by $5\frac{7}{10}$ in

Extent — 177 leaves, 10 lines to a page, 26 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, several handwritings, all bad and childish, except on fol 1b, and foll 114-16, all letters have separate head-lines, full of lacunae, foll 67a, 69a, 73a, 75a, 77a, 79a, 80a, 81a, 82a, 84a, 89a, 92a, ½ of 92b, 102a, ½ of 102b, 103(II)b, 108b, 112b and ½ of 113b are blank. Fol 103 is repeated, benedictory phrases, topic-headings, verse numbers and colohpons tinged with red pigment Paper is very old, musty, worn out and brittle Place of transcription, Ajmer

Age.— Sam 1689.

Author — Kāyastha Cāmuṇḍa

Begins.— fol. 1b

स्वस्ति श्रीगणपतिकुलदेव्यो प्रशादात् ॥
स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधयन्
etc same as in No. 86

Ends.—fol. 116a

देसे श्रीमेदपाटे रसयुगसरक्ष्मानवर्षे दसम्यां
etc. same as in No. 86

Date and name of Scribe—सवत् १६८९ व० शा १५५४ प्र० कार्त्तिक सुदि ७ बुधे श्रीगढ अजमेरमध्ये लिपीकृता । साह श्रीरेषापठनार्थे शुभ भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ श्री ॥ मांगलिं ददातु ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥

References — See No. 86

ज्वरतिमिरभास्कर **Jvaratimirabhāskara**

No. 89 **455. / 1895–98**

Size.—12 $\frac{7}{10}$ in. by 6 in

Extent.— 55 leaves, 11 lines to a page, 45 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment Paper is thick, old and musty Last folio is much worn out

Age.— Sam 1875.

Author.— Kāyastha Cāmunda

Begins.—fol 1b

श्रीगणेशाय नम ॥

स्फुरत्त्रिपुरसुंदरीचरणयुग्ममाराधयन्

etc same as in No 86

Ends —fol 55a

देशे श्रीमेदपाटे रसयुगशरभूमानवर्षे दशाम्यां

Date मिती फाल्गुण सुदी ७ सवत १८७५ बुधवार श्री श्रीराम ॥

श्रीसीताराम· श्रीलक्ष्मीनारायणाय नम ॥ श्री ॥

Reference — See No 86

ज्वरनिदान **Jvaranidāna**

No. 90 **590 / 1899–1951**

Size.— 10$\frac{3}{10}$ in by 4$\frac{1}{8}$ in.

Extent — 14 leaves, 10 lines to a page; 32 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī Characters, handwriting legible, adorned with double rows of doble lines in red ink on borders, it is very corrupt and most of the verses

are the same as in माधवनिदान. Each verse is followed by an explantion in Hindi which is of Vraja-bhāsā type spoken in Rājputana

Age — सवत १८७३ वरषे साके १७३९ प्रवर्त्तमाने माघमासे शुक्लपक्षे ति १.

Author — Anonymous.

Begins —fol. 1a

श्रीगणेसायनम ॥ अथ ज्वरनिधानं ॥

एवं पृछति माद्री णां ग्रस्यंते व्याधिसंकरा

तस्मावत्नेन सद्वैच रक्ष्यद्भि सिधिह्नत्तम १

अर्थ —इह प्रकार करि मनुष्यां कै कष्ट के करिवा वाले व्याधि के सबू दिषा जै है ती कारण सौ भला वैद्य है सो यत्त करि उत्तम सिद्धिनै राषिनु है इत्यर्थ ॥२॥

ज्ञातव्यो वक्ष्यते योयं ज्वरादीनां विनिश्चय

दक्षापमानसंक्रुद्धरुद्रनिस्वाससंभव: ॥ ३ ॥ etc.

Ends —fol 2b

निश्चैयणै करि ज्वरकरि छुट्यो जो पुरुष जिहकी फेरि सिर पीड न गई होइ सो पुरुष ज्वरसौं छुट्यो नही इसौ जाणि जै सो जाणजे फेरि ज्वर आसी इत्यर्थ ॥ २२ ॥

इति श्रीकक्ष्मनिश्चये ज्वरनिदानसंपुर्ण समापत्ता ॥

तक्रकल्प **Takrakalpa**

No 91 **1052. / 1886–92.**

Size.— $12\frac{1}{8}$ in. by 6 in.

Extent.— 3 leaves, 20 lines to a page, 50–51 letters to a line.

Description — Conntry paper; Devanāgarī Characters; handwriting bad, but legible, paper very old, musty and worn out, contains 129 verses describing the medical 'properties of तक्र, Scribe's name Gaṅgādhara; folios 1a and 3b blank; on borders double lines in black ink.

Age.— Saṁ. 1835, Phālgun va(di), 11.

Author.—(Ārsam)

Begins —fol 1^b

श्रीगणेशाय नम । अथातस्तक्रकल्प व्याख्यास्याम ॥
सुमेरोरुत्तरे शृंगे मणिरत्नविभूषिते ॥
सुखोपविष्ट ब्रह्माण प्रोवाचेद प्रजापति ॥ १ ॥
मनुजा देवदेवेश सर्वज्ञानविदां वर ॥
व्याधिभिर्विविधैर्ग्रस्तास्तेषां ब्रूहि प्रतिक्रियां ॥ २ ॥
श्रुत्वैव मनसा ध्यात्वा धर्म्मार्थसहितं वच ॥
चिकित्सासारसर्वस्व जगादेव पितामह ॥ ३ ॥ etc

Ends —fol. 3^a

पिप्पलीवर्द्धमान च कल्कपिष्ट पिबेन्नर ॥
जठराणा विनाशाय न चान्यत्पिप्पलीसम ॥ १२८ ॥
एरंडो मधुक रास्ना वाजिगंधा पुनर्नवा ॥
शुष्कमूलकसयुक्त वातशोफप्रलेपनं ॥
इति तक्रमस्तुगुणा ॥
इत्यार्षे तक्रकल्पं समाप्त ॥ लि० गंगाधरेण यथादृष्ट ।
स. १८३५ फा व. ११

References — (1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum -- 1, 215^b, ii, 45^a (our ms.)

B-Descriptive Catalogues -

One तक्रकल्प attributed to पराशर is mentioned in Mitra's Bikaner Mss Cat no. 1438, bnt it is different from our Ms.

त्रिशती **Triśati**

No. 92 **536. / 1892–95**

Size.— $8\frac{3}{16}$ in. by 6 in.

Extent.— 24 leaves ; 10 lines to a page , 38 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, book-form and sewn with thread, double lines in black ink on each border, benedictory phrase, verse numbers, topic-headings, topic-endings and colophon tinged with red pigment, paper old and musty, fol 286 torn out It begins its pages with fol No. 264 and ends with fol. 287 The name of the scribe is Svabhāvarāma. It contains only the text There are notes on margins and in between the lines.

Age — 1804 (Śaka ?)

Author — Śārṅgadhara

Begins —fol. 284[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

उदयगिरिशिर स्थो निद्रया मूढमेत-

ज्जगदगदमशेष निर्मिमीतेऽनिश य ।

अमिततमतमिस्रोद्दामदारिद्र्यहारि-

प्रसमरकिरणौघ स्तान्मुदे व स देव ॥ १ ॥

दिव्यस्त्रीकुचपत्रवल्ल्यविरतोल्लासैकहेतु सुधा-

पूर्णं य कलश दधज्जलनिधेराविर्बभूवेच्छया ।

नानाव्याधिभरातुराखिलजगज्जीवातुराशु स्थिर

दिश्याद्वो दुरितौघकुञ्जरहरिर्देव स धन्वतरि ॥ २ ॥ etc

Ends —fol 287[b]

मप्यनुग्रहबुद्धया वा कवित्वश्रुतिकौतुकात्

सत सततमेवैनामाद्रियध्व मनोरमाम् ॥ ३१ ॥

इति श्रीशार्ङ्गधरेण विरचिता त्रिशती सपूर्णतामगात् श्रीरस्तु

युगाभ्रसिद्धीषुमिते सवत्के शुचिप्रकाशवलिते दले च ।

शाके त्रिनै माधवके दशम्यां स्वभावरामस्त्रिशतीमलेखीत् ॥ १ ॥

स्वविनोदार्थे कल्याणमस्तु लेखकपाठकयो

Reference —See No. 93

त्रिशतीव्याख्या
वैद्यवल्लभा

Triśatī-vyākhyā
Vaidyavallabhā

No 93

1053
1886-92

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{3}{16}$ in.

Extent.— 71 leaves, 10 lines to a page, 22 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad and legible with difficulty, double rows of two and one lines in yellow ink on both borders, marks of punctuation in yellow ink which has faded everywhere, benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment Paper old and musty The work is a commentary by Vallabhabhaṭṭa on Triśatī or Vaidyavallabha or Jvaratriśatī by Śārṅgadhara, son of Devarāja, a *Bada-nagara* Gujarātī Nāgara Brāhmaṇa

Age.— Sam. 1832

Author.— Vallabhabhaṭṭa

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
नमस्कृत्य महादेव सोमं सर्वार्थसिद्धिदं ।
क्रियते त्रिशतीव्याख्या मुग्धवैद्यहृदे मया ॥ १ ॥
अथ सार्ङ्गधरनामा वैद्यत्रिशतीनाम ग्रंथमारभते ॥
श्रीमती त्रिशतश्लोकी नानावृत्तसमान्विता ।
कविशार्ङ्गधरप्रोक्ता कुर्व्यांख्येयाल्पबुद्धिभि ॥ २ ॥

सर्वविघ्नपरिहाराय सर्वाभिष्टप्राप्तये सर्वकाग्धितारणाय न्युन्दिततजोराशिं जगत्प्रबोधक धातार स्तौति ॥ तस्याद्यश्लोक ॥ उदयेति ॥ अस्य व्याख्या

Ends.— fol. 70[b]

मयीति सम्त सत्पुरुषा संततमेव निरंतरमेव एनां त्रिशतीं आद्रियध्वं आदरीकुरुत कीदृशीं मनोरमां पदलालत्येन प्रियां । आदरे हेतुमाह मयि विषये अनुग्रहबुध्या कृपाबुध्या वा । अथवा कवित्वश्रुति कविताश्रवणं तस्य कुतूहलात अत्र हि अनेकछंदोराचितानि कवित्वानि सततं कुतूहलादा आदद्वे तु तदाचित्वा-(fol. 71[a]) ...: । श्रीः पार्श्वमार्या-लोढ़ रिक्ति. परिलङ्घुद्दयजादेशः ॥

इति श्रीवैद्यवल्लभभट्टविरचिता वैद्यवल्लभाभाष्यका दीपिका समाप्ति-गात् ॥ सवत् १८३२ कार्तिकमासे शुक्लपक्षे तिथौ ७ सोमवासरे शुभलग्ने पूर्णीकृता शुभमस्तु ॥

After this follow three verses in praise of नागानन, रामचन्द्र and विष्णु

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 613[a] (only text), ii, 146[a] and 227[b], iii, 128[a]

B-Descriptive Catalogues — Peterson's Catalogue of Ulwar Mss No 1634, Extract 417

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. pp. 659 and 664 mention two comm on Vaidyavallabha which are different from ours

I O Catalogue, Ms No 2713 has only the text

(2) Printed Editions — Edited with Hindi Translation of the text by Kiśori-vallabha, Bombay, 1912

त्रिशतीव्याख्या	Triśati–vyākhyā
or	called
सिद्धान्तसञ्चय	Siddhāntasañcaya
No 94	622. 1895–1902

Size — $8\frac{7}{10}$ in by 4 in.

Extent — 230 leaves, 9-10 lines to a page, 27 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, borders are decorated with double rows of two lines and one line in red ink, benedictory phrase, the words सूत्र and टीका, verses numbers, topic-headings topic-endings and colophons in red ink The Ms. contains the text of *Triśati* or *Vaidyavallabha* by Śāraṅgadhara with Nārāyaṇa's comm which is called *Siddhāntasañcaya* in the last colophon, and *Siddhantacikitsa* by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum, ii 146[a] Paper is old and musty and some part of the text is worn out It is very much worm-eaten. Fol. 135 is repeated.

Age.— Appears to be old.
Author (Text)— Śārṅgadhara , (Comm). Narāyaṇa
Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
अथा जगदवलंबा शंबररिपुवैरिशक्तिमंजूषा
मामविलंबाशुभहुसगीर्वाणवंदिता पायात् ॥ १ ॥
लंबोदरमवलंबे सुरानिकुरबावलंबितं नित्यं ।
प्रभवति यस्य स्मरणं विघ्नव्यूहव्यपोहाय ॥ २ ॥
पितरं प्रणम्य कृष्णं गुरु च नागेशमग्रजन्मान ।
नारायणो वितनुते त्रिशतिं वैद्यप्रमोदाय ॥ ३ ॥
नानाचार्यमतान्येकीकृत्यं संचीयते मया ।
चिकित्साशास्त्रसिद्धान्तात्रिशतीविवृतिछलात् ॥ ४ ॥

इह हि सार्ङ्गधराचार्य प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नसमाप्त्यर्थमाशी-र्वादरूप मंगलमाचरति ॥ सूत्रं ॥

उदयगिरिशिरःस्थो निग्रयाग्रहमेतज्जगदगदमशेश निर्मिमीतेनिशं च ।
अमिततमितमिस्रोद्दामदारिद्र्यहारिप्रसमरकिरणौघस्ताम्मुदे व स देवः॥१

etc

Ends — fol. 229[a]

सविनय पण्डितान्प्रार्थयते
मय्यनुग्रहबुद्ध्या वा कवित्वश्रुतिकौतुकात्
संतःसततमेवैतामाद्रियध्वं मनोरमां ॥ २७ ॥

टी० ॥ छंदोनुप्रासादे वैचित्र्यात्कवित्वश्रवणकत् (fol 229[b]) हलपतां त्रिशतीं आद्रियध्वं अध्ययनाऽध्यापनाभ्यां आदरविषयीकुरुध्वं आङ्पूर्वाद्दृङ् आदरे इति धातोस्तुदादित्वाच्छेरिति हस्वे रियादेशे अचिश्नुधात्वितीयकादेशो-णमध्यमबहुवचनम्य . मित्यामादेश च रूपसिद्धिरिति ।

श्रीकृष्णाततचरणात्समधीत्य शास्त्रं भ्रातुश्च वैद्यककलां कविनागनाथात् ।
युक्तिप्रकाशितगंभीरतरार्थमेतन्नारायणो विवरण कृतवान् त्रिशत्या ॥१॥

इति श्रीकृष्णभट्टात्मजनागनाथानुजश्रीमन्नारायणबुधविरचिता सिद्धान्तसंचयो नाम ग्रंथ त्रिशतीव्याख्या संपूर्णमगमत् ॥ शुभं भूयात् ॥
॥ श्रीरस्तु ॥

Reference.— See No. 93

त्रिशतीव्याख्या	Triśatī-vyākhyā
or	or
सिद्धान्तसञ्चय	Siddhāntasañcaya
No. 95	947. / 1884-87.

Size.— 12 in. by $4\frac{2}{10}$ in.

Extent.— 126 leaves, 12 lines to a page, 42 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing legible, some of the folios have double lines in red ink on their borders, verse numbers, topic-headings, topic-endings, pratikas and colophons are tinged with red pigment, paper is old, worn out and musty, foll 1 and 126 are worn out, specially the latter one. After the text which ends on fol 129[a], some prescriptions from *Todarānanda* are given in the same hand-writing.

Age — Sam 1788.

Author (Text)— Śārṅgadhara; (Comm.) Nārāyana.

Begina —fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम श्रीगुरवे नम
अंबा जगद्वलबा शंबररिपुवैरिशक्तिमंजूषा
मामविलंबालंबायुधहस्तगीर्व्वाणवंदिता पायात् १

etc. same as in No. 94.

Ends.— fol 126[a]

श्रीकृष्णतातचरणात्समधीत्यशास्त्रं भ्रातुश्च वैद्यककलां कविनागनाथात्
युक्तिप्रकाशितगभीरतरार्थमेतत् नारायणो विवरणं कृतवान् त्रिशत्याः १
त्रिशतीविवृतिव्याजादत्र सिद्धान्तसंचये
ग्रंथे वैद्यस्य शास्त्रस्य रहस्यं प्रतिपादितं ॥
इति श्रीमत्कृष्णपंडितात्मजभिषङ्नारायणपंडितकृतस्सिद्धांतसंचय·
श्रीरस्तु शुभं भूयात्

Name of Scribe and date on fol. 126[b]

संवत् १७८८ वर्षे शाके १६५३ प्रवर्तमाने पोसवदि १३ गुरुवासरे
लिखित व्यास बकसरामवृधीच चिरंजीव मायचंदग्रीमायपठनार्थं ॥

References.— See No. 94.

द्रव्यगुणशतश्लोकी Dravyagunaśataśloki

No. 96 370. / 1882-83.

Size.— 8⅛ in by 5 in.

Extent — 16 leaves, 9 lines to a page, 27 letters to a line

Description.—Country paper, Devanāgarī Characters, handwriting very good, benedictory phrase and the last colophon along with marks of punctuation in red ink, there are three lines in red ink on each side of the border First folio is slightly worm-eaten on the top

Age.— Appears to be old.

Author — Trimalla-kavi

Begins —fol 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकंठ गिरिजागणेशसहित नत्वा शरण्यं मतां

नानाद्रव्यगुणागुणान् कथयतो ग्रथान् विचार्य सकृत्।

पथ्यापथ्यविदे गुणागुणयुत यद्वस्तु तोयादिक

तं सक्षेपतया ब्रवीति हि शतश्लोक्यां त्रिमल्लः कवि ॥ १ ॥

स्वाद्वम्लौ पटुतिक्तकौ कटुकषायौ चेत्यमी षट् रसा

द्रव्यस्था मधुरांशकेन रसनाव्यक्ति प्रयाता पृथक्।

तत्राद्या पवनं त्रयोऽप्यबहुता श्लेष्माणमत्यात्रय-

स्ते पित्तं तु कषायतिक्तमधुरा घ्नतीतरे तन्वते ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 16a

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुचितपचाननरसा

द्रवात्मा भक्तेभ्य प्रतिदिवससद्धैरमलतां।

अदोषा सानद गदि विरचितास्तो(fol 16b)ग्रनिबद्धा

शिव मे नैरुज्य जनयतु सदानदजननी ॥ १०१ ॥

इति श्रीत्रिमल्लविरचिता द्रव्यगुणशतश्लोकी समाप्ता ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 264a, ii, 57a, iii, 57b.

Aufrecht mentions द्रव्यगुणदीपिका on iii 58ᵃ and 57ᵃ

B–Descriptive Catalogues.-

Burnell's Catalogue of Tanjore Mss. No. LI, p. 72ᵇ.

B B R. A. S, Cat No. 175.

(1) Printed Editions ·—(1) Litho edn., Benares, 1869.

(2) With a Hindi Translation by Krishnalala, Bombay, 1894.

(3) With a Hindi Trans by Sāligrāma Vaiśya, Bombay, 1897.

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी (Dravyaguna) Śataśloki

No 97 — 951. / 1891-95.

Size — $10\frac{1}{2}$ in by $4\frac{4}{5}$ in

Extent — 9 leaves, 11 lines to a page; 48 letters to a line.

Description — Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing good, two lines in red ink on each border; marks of punctuation in red ink, verse-numbers, benedictory phrase and the colophon tinged with red pigment. Paper, not very old

Age — Appears to be old.

Author — Trimalla-kavi.

Begins — fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकंठ गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतीं।

etc. same as in No. 96.

Ends.— fol. 8ᵇ

हि (fol 9ᵃ) माहेकम्यंका सहुपचितपंचाननस्ती।

same as in No 96.

Colophon at the end—इति त्रिमल्लकविविरचिता शतश्लोकी सपूर्णम्

Reference — See No. 96.

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी (Dravyaguṇa) Śataślokī

No. 98 $\frac{1097.}{1886-92.}$

Size.— 9 in by 5 in

Extent.— 11 leaves, 10 lines to page, 36 letters to a line.

Description -- Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, two lines in red ink on each border, verse-numbers, benedictory phrase, topic-endings and the colophon are tinged with red pigment There are explanatory notes in between the lines and on margin Paper is old, musty and worn out

Age.— Saṁ 1843

Author.— Trimalla-kavi.

Begins.—fol 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ शतश्लोकी ॥

श्रीकंठ गिरिजागणेशसहित नत्वा शरण्य सतां, etc.

same as is No. 96.

Ends — fol. 11[a]

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचितपञ्चाननरसा, etc.

same as in No 96.

Colophon at the end —इति काचनादिवर्ग इति श्रीत्रिमल्लकविविरचिता शतश्लोकी समाप्तं संवत् १८४३ वर्षे भाद्रपदमासे शुभे कृष्णपक्षे तिथौ ५ पंचम्यायां चन्द्रवारे लिखित मनोरथरामकृषीच आत्मपठनार्थे. सवाइजयनगरमध्ये पत्र ११ शुभं भवतु धन्वंतरायनम ॥ १ ॥ २ ॥

Then follows a verse on ज्वरक्वाथ and ज्वरहरगण

Reference.— See No. 96

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी (Dravyaguna) Sataśloki

No. 99 $\frac{915}{1887\text{–}91}$

Size.— $8\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 19 leaves, 9 lines to a page, 23 letters to a line

Description —Country paper, Devanāgarī Characters, handwriting bad and irregular, two lines in black ink on each border on foll 1-8, the rest have no border-lines, from fol 5[b] onwards, topic-endings and topic-headings are tinged with red pigment Paper is very old, worn out and musty.

Age.— Appears to be old

Author — Trimalla-kavi

Begins — fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥
श्रीकंठ गिरिजागणेशसहित नत्वा सरण्य सतां

same as in No. 96

Ends.—fol. 19[b]

हिमाद्रेरुत्पन्ना सहुपचितपथ्यागनरसा, etc.

same as in No 96

Colophon at the end —इति श्रीत्रिमल्लकविरचिता शतश्लोकी सपूर्णा ॥

This is followed by—पोथी धरननाथ आगां मोली लीइ कुश-लौले-तिवाडी जगरामनै.

Reference.— See No 96

(द्रव्यगुण) शतश्लोकी (Dravyaguna) Sataśloki

No 100 $\frac{916}{A\ 1887\text{–}91}$.

Size.— 12 in by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 8 leaves, 12 lines to a page, 45 letters to a line.

Description. - Country paper, Devanāgarī Characters, handwriting good; corrections made with yellow pigment, paper is old and musty and the right-hand side is completely worn out resuling in the loss of 4 or 5 letters in each line of almost every page.

Age.— Appears to be old.

Author — Trimalla-kavi.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीकंठ गिरिजापादोरुमाश्रितं नत्वा शरण्य ॥ सतां

etc., same as in No 96.

Ends —fol 8[a]

हिमाद्रेकन्यका समुपचितपञ्चाननरसा,

etc., same as in No. 96

Reference.— See No. 96

द्रव्यगुणशतश्लोकी Dravyaguṇaśataślokī

No 101 $\frac{893}{1887-91}$

Size — $10\frac{1}{2}$ in by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent — 8 leaves; 11 lines to a page, 40-42 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, marks of punctuation, numbers of verses and the colophons are red ink, paper is old and musty, dampness seems to have affected the condition of paper Short notes are given here and there on the margins.

Age.— Saṁ. 1768.

Author.— Trimalla-kavi.

Begins —fol. 1ª

श्रीकंठ गिरिजागणेशसहित नत्वा शरण्यं सतां

etc, same as in No 96

Ends — fol 8ᵇ

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचित पचाननरसा

etc, same as in No 96

Date—स १७६८ वर्षे पोषवदि त्रयोदश्यां

Reference.— See No. 96

द्रव्यगुणशतश्लोकी Dravyagunaśataśloki

No 102 — 921 / 1884-87

Size — $8\frac{1}{2}$ in by $4\frac{7}{16}$ in.

Extent — 13 leaves, 9 lines to a page, 32-35 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double lines in red ink on borders, marks of punctuation and the last colophon in red ink, fol 1ᵇ and part of folio 2ª contain notes in Hindi on the top of lines First three folios bear the marks of पद्मच्छेद (a vertical line on top), paper is very old, musty and worn out On account of dampness the left hand edges of folios 1-3 are in a decaying condition Folio 13 has lost its right-hand top corner and left-hand bottom edge

Age — Appears to be very old

Author — Trimalla-kavi

Begins.—fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥

श्रीकंठ गिरिजागणेशसहितं नत्वा शरण्यं सतां

etc, same as in No 96

Ends.— fol 13ᵇ

हिमाद्रेरुत्पन्ना समुपचितपचाननरसा

etc., same as in No. 96

Reference.— See No 96.

द्रव्यगुणशतश्लोकी — Dravyagunaśataślokī

No 103 — $\frac{464.}{1895-98}$

Size.— $10\frac{3}{8}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 10 leaves, 10 lines to a page, 45 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, topic-headings, numbers of verses and colophons are tinged with red pigment, paper is old but in good condition, fol 1[a] has 3 verses unconnected with the text. Fol 10[b], after the completion of the text has a prescription of प्रमेह in Hindi and after that some one has started a new work अगपृच्छा the page has ten and a half verses of this work

Age.— Bears- अर्ब्देकाब्धिनागेलाप्रमिते इषूमेचकाश्वतिथौ पूर्त्तिमजीगमद्बुध-सुखलालाधीतये लिपिश्रके मद्रस्तात (?) = Sam. 1749

Author — Trimalla-kavi.

Begins —fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

श्रीकंठ गिरिजागणेशसहित नत्वा शरण्य सतां

etc, same as in No 96

Ends.—fol. 10[b]

हिमाद्रेरुत्पन्ना सद्रुपचितपच्चाननरसा

etc, same as in No 96

Reference — See No 96

द्रव्यदीपिका
द्रव्यगुणशतश्लोकी-
टीका

Dravyadīpikā, a comm. on Dravyagunaśataślokī

No. 104 — $\frac{922.}{1884-87.}$

Size — $11\frac{3}{8}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 33 leaves; 17 lines to a page, 38 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, single line in black ink on borders, topic-headings, *pratikas* and verse numbers tinged with red pigment, the Ms contains only the comm. and not the text

Age — Appears to be modern

Author — Kṛṣṇadatta son of Śivadatta

Begins.— folio 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीधन्वतरये नम ॥

यत्कुम्भंस्मरणेनापि प्रत्यूहव्यूहसागर।
नरास्तरति त वदे सिद्धिद श्रीगजानन ॥ १ ॥
त्रिमल्लभट्टै रचितो यो द्रव्यगुणसग्रह ।
कृष्णदत्तेन तट्टीका ,क्रियते द्रव्यदीपिका ॥ २ ॥

अथ ग्रथारभे ग्रथकृदभीष्टदेवतानमस्कारमाचरन्नभिधेयाद्यभिधत्ते।
श्रीकठेति । etc,

Ends —fol 33[a]

पुन किं सदानदजननी सता साधूना धनधान्यादिदानेन इषहेतु यद्वा सदैव नदो येन स सदानदो गणपति निर्विघ्नसिद्धिदानेत्यर्थ ॥
विश्ववादितचतुर्भुजताता ॥ वासवियाशिवादित्तछतस्य ।
कृष्णदत्त कृतिन कृतिरेषा । जयतामखिललोकहिताय ॥ १ ॥
इति श्री द्रव्यगुणशतश्लोकीटीका संपुर्णा ॥ लिखित जगंनाथ स्वस्ति श्री ॥

Reference.— See No 96

द्रव्यावलीनिघण्टु Dravyāvalīnighaṇṭu

No 105 895 / 1887-91

Size.— 12 in by $5\frac{3}{8}$ in

Extent — 54 leaves, 11 lines to a page, 36 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, benedictory phrase and marks of punctuation and double line on borders in red ink, foll 49-54 are different in hand-writing and paper, they must have been added later on So the date of copying given on fol. 54[a] seems to belong to the latter portion The work forms the second part of Mahendra's treatise on निघण्टु The first part (cf Ms No. 106) was called द्रव्यगुणरत्नमालिका which simply enumerates the different synonyms of each medicine This is evident from—द्रव्यावलीनिघण्टूनां द्रव्याणां नामनिर्णयं ॥ लोकप्रसिद्धं वक्ष्यामि यथागममपरिश्रम ॥ verse 14 of our Ms fol 2[a], ll 5-6 On fol 51[a] we read the following verses, which, along with the colophon would have the work ascribed to धन्वतरि—

इत्याद्युक्तानि बहुशो मिश्रीकृत्य समासत ।
उक्तं निखिलमेतद्धि निघुंदुज्ञानमुत्तम ॥ ८९ ॥
भिषजा बुद्धिवृद्ध्यर्थं धन्वतरिविनिर्मित ।
इति धन्वंतरिकृतो निघुंट समाप्त

In this connection see also Mss Nos 273, 107 and 106

Age — Sam 1924

Author — Mahendra Bhogika, son of Krsna Bhogika

Begins.—fol 1[b]

श्रीमद्राधागोपीनाथौ विजयता । श्रीधन्वतरये नम ॥
नमामि धन्वतरिमादिदेव सुरासुरैर्वदितपादपद्म ।
लोके जराकम्भयमृत्युनाश धातारमीश विविधौषधीनां ॥ १ ॥
अनेकदेशांतरभाषितेषु सर्वेष्वथ प्राकृतसस्कृतेषु ।
यद्वेष्वयुद्वेषु च नास्ति सख्या द्रव्याविधानेषु तथौषधीषु ॥ २ ॥
प्रयोजने यस्य तु याचितस्य तावत्स गृन्हाति यथांबु कृपात ।
तथा निघटांबुनिधेरनता गृन्हाम्यह किंचिदिहैकदेश ॥ ३ ॥
नामोक्तमेकस्य यदौषधस्य नामापरस्यापि तदेव चोक्त ।
शास्त्रेषु लोकेषु च यत्प्रसिद्ध न गृह्यतेसौ पुनरुक्तदोष ॥ ४ ॥

Ends —fol 54[a]

अपस्माराभिषूतेभ्यो ग्रहास्तेभ्यस्तथैव च ।
सुवर्णादिरयं वर्ग· षष्ठोक्तोपि यथाक्रम ॥ ६८ ॥

धातुद्रव्यद्रवैद्रव्यमाशद्रव्यसमाश्रय ।
योगानैतान् प्रयजान पुरुषो नित्यमात्मवान् ॥ ६९ ॥
सत्सु पूजामवाप्नोति पर चैव न निंदति ॥
कृष्णभोगिकपुत्रेण श्वानेश्वरनिवासिन ॥ ७० ॥
महेन्द्रभोगिकेनेय मत्ता द्रव्यावली शुभा ।

इति श्रीनिघुंटरसवीर्यद्रव्यावली समाप्ता सवत् १९२४ ॥ वैशाख शुक्ल २ भौमे लिषत ब्राह्मण रामकिशोरदासेन पठनार्थ लघुभ्रातृगोपीनाथशर्मण ॥ श्रीकृष्णो जयति

Reference.— See No 273

द्रव्यावली — Dravyāvalī

No 106 — 894. / 1887–91

Size — $10\frac{1}{2}$ in by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent — 8 leaves, 7 lines to a page, 32 letters to a line

Description — Country paper, Devanagari characters, hand-writing fairly legible, paper very old, musty and worn out on edges, there is a border of four lines in black ink on both the sides This Ms contains the first part of Mahendra's work complete This part is called द्रव्यगुणरत्नमालिका and is finished on fol 7ᵃ, line 4 The last verse is—योगानेतान्प्रयुञ्जान पुरुषो नित्यमात्मवान् ॥ आप्नुयादज्वरारोग्य बलवर्णमतिस्विन ॥ Then द्रव्यगुणरत्नमालिका समाप्ता । After this follow — नामामि धन्वंतरिमादिदेव सुरासुरैर्वंदितपादपद्मम् ॥ लोके जरारुग्भयमृत्युनाश धातारमीश विविधौषधीनां ॥ etc, ending with द्रव्यावलीनिविष्टानां द्रव्याना नामानिर्णय । लोकप्रासिद्ध वक्ष्यामि यथागमपारिक्रमम् ॥ on fol 8^b This latter portion exactely tallies with the first 14 verses of द्रव्यावलीनिघण्टु, No 105 I am, therefore, inclined to ascribe it to Mahendra or Mahendra Bhogika

Age — Appears to be old

Author.— Madhendra Bhogika.

Begins.— fol. 1b

(On the top margin)—

कृष्णात्विषेरिष्टविदारकाय । तुभ्यं जगल्लोचनलोभनाय ।
श्रीपार्श्वनाथाय सनातनाय नमो नमस्तात्पुरुषोत्तमाय ॥ १ ॥

In the text—सिद्धि श्रीगणेशाय नम ॥

पातु वो निकषग्रावामतिहेम्न सरस्वती ॥
प्रज्ञेतरपरिच्छेद वचसैव करोति या ॥ १ ॥
अनतपारस्य विगृह्य किंचित्सार चिकित्सागमसागरस्य ॥
उक्तो मया सप्रति कल्पयोगैर्द्रव्यावली नाम सद्बुद्धयोयम ॥ २ ॥
विचार्य दोषौषधदेशकालवपुर्वय सात्म्यबलाग्निमात्रा ॥
विकारहेत्वाकृतिसाध्यताश्च ततश्चिकित्सेद्भिषगामयार्त्तान् ॥ ३ ॥
ज्वराभिभूते षडहे व्यतीते विपक्वदोषे कृतलघनादौ ॥
यो भेषज वैद्यवर प्रयुक्ते न सशय हन्ति चिरात्म रोगान् ॥ ४ ॥ etc

Ends — fol. 8b

द्रव्यावलीनिविष्टाना द्रव्याना नामनिर्णय ॥
लोकप्रसिद्ध वक्ष्यामि यथागमपरिक्रमम् ॥
इत्यनुक्रमावर्ग समाप्त शुभ भूयात् ॥

In a different hand follows—अथ मूर्वानामगुना ॥

मोरटो मधुर स्निग्ध कफपित्तज्वरापहा ॥
वर्णविस्फोटकुष्टामक्षुद्रदोषनिषूदन ॥

Reference — See No 105

द्रव्यावली (निघण्टु) Dravyāvali (Nighantu)

No 107 $\frac{1054}{1886\text{–}92}$

Size — 11½ in by 4½ in

Extent — 27 leaves, 11 lines to a page, 45–47 letters to a line

Description.— Country paper Devanāgarī characters, hand-writing good, paper very old, worn out and musty Corners are in a decaying condition, folio 14a has only 8½ lines

and fol 14^b is blank, in the centre of the pages spece is left out for a string to pass in order to tie up the Ms It is incorrect and there is no proper arrangement of matter in it For instance, fol 3^b, line 6 reads— एव द्रव्यावली समाप्त· ॥ Then the verse नमामि धन्वतरिमादिदेव, etc, is identical with the first verse of वैद्यनिघण्टु, No 273 Again, the 2nd verse of our Ms, viz, अनंतपारस्य, etc, is found in वैद्यनिघण्टु No. 273, on fol 2^b line 3

Age — Bears सवत् १५७२ वर्षे भाद्रवा सुदि ११ दीतवारे

Author — Mahendra Bhogika

Begins— fol, 1^b

स्वति श्री ॥ ॐ नम सरस्वत्यै ॥

या कुंदेंदुतुषारहारधवला या स्वेतवस्त्रावृता ।

या वीणावरदंडमडितकरा या शुभ्रवस्त्रावृता ।

— (lost) ब्रह्माच्युतशंकरप्रभितिभिर्देवै सदा वदिता

सा व पातु सरस्वती भगवती नशेषजाड्यापह ॥

अनंतपारस्य विगृह्य किंचित्सार चिकित्सागमसागरस्य ।

शक्तो मया सप्रविकल्पयोगा द्रव्यावलीनाम समुच्चयोय ॥ etc

Ends —fol 27^a

वले नागे शुभे शुक्रे रासनेव सुवर्सते ॥

इति बहुवार्थानि ॥

अथ कृतो महेंद्रेण वैद्यकृष्णस्य सूनुना ।

fol 27^b तत्र सवधवर्गोक्तो निर्घटसमणोत्तर ॥

द्रव्यावलीनिर्घटसमणोत्तर ॥ द्रव्यावलीनिर्घटसमाप्तमिति ॥ सवत् १५७२ वर्षे भाद्रवासुदी ११ दीतवारे ॥ पुस्तक लिषाईत पडित श्रीराणा । रणथंभगढमहादुर्गमध्ये ॥ लिष्यत काइस्थ ॥ ठश्रीनांदूं पुत्र नराईण (lost) । शुभ भवतु । मगल ददातु ॥ श्रीयरस्तु ॥

References — (1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — ii, 57^a, iii, 57^b

See also our Ms No 274.

द्रव्यावलीनिघण्टु	Dravyāvalinighantu
or	or
निघंटुनाममाला	Nighantunāmamālā
No 108	1057. / 1886-92.

Size — 10 in by $4\frac{9}{10}$ in

Extent — 39 leaves, 15 lines to a page, 40 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, it has double borders of two lines and one line in red ink on both sides Paper is old and musty The begining of this work is identical with the text of द्रव्यावलीनिघण्टु (No 105) But further on, fol 4^a, verses 80 and 81 are identical with verses 68 and 69 of द्रव्यावलीनिघण्टु, fol 54^a On fol 4^a There is a colophon— इति द्रव्यावलीसमाप्ता, and the following text is identical with the text of द्रव्यावलीनिघण्टु from fol 2^a But both these Mss do not agree at the end The present Ms has 10 वर्गs and is ascribed to धन्वतरि on fol 39^a

Age — Saṁ 1743

Author — Mahendra Bhogika or Dhanvantari ?

Begins.—*fol* 1^b

श्रीगणेशाय नम. । श्रीधन्वतरये नम ।
आमये सर्वसत्वानां मनसुन्मत्ततां गते ।
यो विभाति नमस्तस्मै विश्वरूपाय वेधसे १
नमामि धन्वंतरिमादिदेव सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।
लोके जगरुग्भयमृत्युनाश धातारमीश विविधौषधीनां । २ ।
etc same as in No 105

Ends —fol. 39^b

द्रव्याण्युक्तानि बहुशो मिश्रीकृत्य समासत
उक्त निखिलमेतद्धि निघुद्दुर्ज्ञानसुत्तमं ३०
भिषजां बुद्धिवृद्ध्यर्थे धन्वतरिविनिर्मितं
क्रमेण लिखितं ह्येतत् शास्त्रं सच्छास्त्रकोविदै. ३१
इति श्रीधन्वंतरिविरचिते निघुण्टुनाममालायां दशमो वर्गः समाप्तः

संवद्रामाब्धिनागांबुजमितवकरे वाहुले मासि पक्षे शुक्ले श्रौर्य्यां तृतीया बुधदिनसहिता शोभने चैव योगे
व्यासः श्रीमालजातिः शुभकरणसुतो वर्णपंचुर्गिंदुं श्रीमद्वन्वन्तरीय हरिकरण इमंव्यालिखत् लोकिताख्ये ॥ १ ॥

पत्तने वसमानश्च व्रजलालादिसंयुत·
क्रमेण सकल साध्र सद्गुरूणां प्रसादत· २ श्रीरस्तु

भुक्ते पथ्यामुक्ते पथ्या भुक्ताभुक्ते पथ्या पथ्या
जीर्णे पथ्याजीर्णे पथ्या जीर्णाजीर्णे पथ्या पथ्या १
भुक्त्वोपविशतस्तुंद शयानस्य तु पुष्टता
बलं चंक्रम्यमाणस्य मृत्युर्धावति धावत २
भोजनान्ते शतपद गच्छेत् यदि शय्या न लभ्यते
शय्याया जायते रोगो यदि कांता न लभ्यते ३

पद्यत्रयम् ॥

Reference — See No 105.

(द्रव्यावली) निघण्टु (Dravyāvali) Nighantu
or or
निघण्टुनाममाला Nighantunāmamālā

No. 109 $\frac{897.}{1887\text{–}91.}$

Size — 10 in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent — 28 leaves, 14 lines to a page, 38 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing good, double borders of three lines and one line in black ink; benedictory phrase, verse-numbers, topic-headings, topic endings and colophons tinged with red pigment. Paper old, musty and slightly worn out. It contains 9 वर्गs and is ascribed to धन्वंतरि in the last colophon. Its beginning is identical with the text of द्रव्यावली. On the left-hand top-margin it bears निघंट on every page, except on fol. 1b, where it reads निघंटनाममाला. See No. 108.

Age.— Saṁ. 1747.

Author — Mahendra Bhogika or Dhanvantari ?

Begins.— fol 1[b]

श्रीधन्वंतराय नम ॥
नमामि धन्वंतरिमादिदेवं । सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।
लोके जरारुग्भयमृत्युनासं । धातारमीसं विविधौषधीनां ॥ १ ॥
etc., same as in No 105

Ends.—fol. 28[b]

द्रव्याण्युक्तानि बहुसो । मिश्रीकृत्य समासत ।
उक्त निषिलमेतद्धि । निर्घंटज्ञानमुत्तमं ।
भिषजा बुद्धिवृद्धयर्थे । धन्वंतरिविनिर्मित ।
गडूच्याद् सताह्वादि । तृतीयश्चदनादिक ।
करवीरादिराम्रादि । सुवर्णादिविमिश्रय ।
विषापिविषवर्गस्तु । विषहानिवमोमन ।
इत्येवमेते क्रमसो । न वर्गा परिकीर्तिता ।
देस्यादेस्यविचारिण्यै । सस्मतसाक्ष्वेद्रिवि ॥
इति धन्वंतरीय निर्घंट समाप्ता ॥ यादृस पुस्तक दृष्टे स० १७४७ जेष्ट
वदि ११ दिने श्रीसुब्रदतीमध्ये लिषत प० मतिप्रियेण ॥ श्री श्री

Reference.— See No 105

धन्वंतरि (द्रव्यावली) निघण्टु

Dhanvantari (Dravyāvalī) Nighantu

No 110

924 / 1884-87

Size.— 10⅝ in by 4 in.

Extent.— 44 leaves, 14 lines to a page, 34 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgari characters with पृष्ठमात्राs, hand-writing good, borders are decorated with three lines in red ink on each side, benedictory phrase, verse-numbers, topic headings and the colophon at the end are tinged

with red pigment A rectangular space is left in the centre of the page This space has a beautiful flower-design in red ink Our Ms is identical with द्रव्यावलीनिघण्टु No. 105 Hence it ought to be ascribed to Mahendra Bhogika Paper is old and musty Text is very corrupt Fol. 18 is missing

Age — Sam 1698, Saka 1562

Author — Mahendra Bhogika.

Begins —fol 1[b]

धन्वंतराय नम ॥

नमामि धन्वतरिमादिदेव सुरासुरैर्वंदितपादपद्म

लोके जराकुग्भयमृतिनाश धातारमीश विविधौषधीनां ॥ १ ॥

etc, same as in No 105

Ends – fol 45[b]

अपस्माराभिभूतोभ्यो ग्रहास्तेभ्य स्तथैव च

etc, same as in No. 105

Last verse is—

महेंद्रभोगिके ज्ञेय कृत्या द्रव्यावली शुभा ।

एव धन्वतरिमत्त द्रव्यावली विनिर्मिता ॥ ४० ॥

इति श्रीधन्वतरियो द्रव्यावलीनिघंट सपूर्ण सजात मिति सवत् १६९८ शा १५६२ येष्ट मारस शुक्लपक्ष चाष्टिम्यां स्तिथो चंद्र वासरे सप्त-स्कधाग्रामात ऋषि श्रीमोहण प० विष्णुदासेन लिपि कृत जलाद्रक्षेत्तेलद्रक्षे द्रक्षे सिथिलबधने मूर्षहस्ते न दातव्या होय वदति पुस्तिका ।

Reference — See No 273

धन्वंतरिनिघण्टु Dhanvantari-Nighantu

No 111 $\frac{923}{1884\text{-}87}$

Size — 10 in by $4\frac{1}{2}$ in

Extent — 71 leaves, 11 lines to a page, 40 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs hand-writing very good, both borders have double lines in red ink, topic headings, topic endings, verse-numbers and the colophon are tinged with red pigment. Paper is very old, smoky, brittle and worn out Our Ms is identical with the Ms. of द्रव्यावलीनिघण्टु No 105 Hence, the author of this work also is Mahendra Bhogika. The text is very corrupt.

Age.— Saṁ 1744; Śaka 1605

Author.— Mahendra Bhogika.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीसरस्वत्यै नम । श्रीधन्वत (portion of the leaf torn here)

नमामि धन्वतरिमादिदेव । सुरासुरैर्वंदित पादपद्म ।

etc., same as in No 105

Ends.—fol. 71[a]

सु (fol 71[b]) वर्णादिकमघयांते वर्ग षष्ट उदाहृत ।

धातुद्रव्यद्रवद्रव्यमांसद्रव्यसमाश्रयः ॥ इति श्रीनिर्घंटशास्त्रे षष्ट ॥ ६ ॥ वर्ग समाप्त. ॥ सपूर्ण ॥ संवत् १७४४ वर्षे शाके १६०५ प्रवर्त्तमाने माघमासे शुक्लपक्षे तिथौ म्यां १ प्रतिपदा । सोमवासरे । शु० प० श्री श्री श्री श्री श्रीरामचंद्रजी ॥ तत्पुत्र पं० श्रीसोभाचंद्रजी । तत्पुत्र केसवदास । लिपि कृत्वा एषा पुस्तिका । आत्माऽर्थे शुभमस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥ यादृस पुस्तक दृष्ट्वा ॥ तादृस लिषत मया ॥ यदि शुद्धमशुध वा ॥ मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ लि० मालपुरामध्ये ॥ श्रीरस्तु शुभं भू· ॥

References.— See No. 273.

धातुरत्नमाला
from
अश्विनीकुमारसंहिता

Dhāturatnamālā
from
Aśvinīkumārasaṃhitā

No 112

896.
1887–91.

Size — 9⅝ in. by 4$\frac{1}{10}$ in

Extent.— 7 leaves, 10 lines to a page, 38 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, verse-numbers, topic-headings and colophon tinged with red pigment First leaf is wanting Right-hand side borders are worn out The work deals with the preparation of different metals It is a fragment Paper is old and musty. A धातुरत्नमाला "work on medicine in 184 verses from the Aśvinīsaṃhitā, with Marathi Translation, Poona, 1914, Vaidyaka-granthamālā, No 1" is ascribed to वैद्यवत्स, son of Hari-Gurjara.

Age -- Appears to be old.

Author — Anonymous.

Begins — fol 2ᵃ

रे विपाके सदीपन वीर्यकर हि मध्ये ।
आयु प्रद पुष्टिकर बलस्य पाडुक्षय यक्ष्मह हरेज्वराणाम् ॥ ११
रक्तशांतिकर पुष्टिं मागल्य प्रीतिवर्द्धन ।
आरोग्यं पुष्टिद श्रेष्ठ कायाग्निबलवर्द्धन ॥ १२ ॥
इति रूप्यमारणगुणा ॥ etc

Ends — fol 28ᵇ

क्षयकुष्टप्रमेहाश्च यक्ष्मातीसारविद्रधि· ।
लूता भगदरश्चैवं रक्तार्श पांडुनान्यपि ॥ ६६ ॥
हरति विविधान् रोगान् हीराको योजितो ध्रुव ।
वध्यापि लभते पुत्र षंढोपि तरुणायते ॥ ६७ ॥
इति हीरकनिष्पत्ति ॥
इति अश्विनीकुमारसंहितायां धातुरत्नमाला समाप्ता ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 272[a], iii, 8[b].

B-Descriptive Catalogues — Mitra's Catalogue of Bikaner Mss, p. 637, No 1393

(2) Printed Editions — Poona, 1914

नामगुणसारसंग्रह Nāmaguṇasārasaṅgraha

No. 113 $\frac{925}{1884\text{-}87}$

Size — 9 in. by $4\frac{3}{10}$ in

Extent.— 47 leaves, 13 lines to a page, 32 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgari characters, hand-writing legible Paper is very old and all the ends are worn out First two lines and about ⅙ of the left-hand portion of fol 1[a] is lost A few topic-headings and marks of punctuation are in red ink Colophons are tinged with red pigment. It is incomplete Following are the colophons—

fol 16[a]—इति नामगुणसंग्रहाभिधाने गडूच्यादि प्रथमो वर्गसमाप्त ॥

,, 21[a]—इति श्रीनामसंग्रहाभिधाने शने शतपुष्पादिको वर्ग द्वितीय परिकीतित ।

,, 30[a]—निघटसारसर्वश्वे धन्वंतरिमतोधृते ।
चदनादिरय वर्गो तृतीयो नामसंग्रहे ।

,, 36[a]—इति नामगुणसंग्रहे निघटसारे करवीरादिचतुर्थो वर्ग समाप्त।

,, 42[a]—इति नामगुणसंग्रहे निघंटसारे रसालादिपचमो वग्ग समाप्त ।

Age — Appears to be very old

Author.— Anonymous

Begins.— fol 1[b]

2nd line — . . त्वनिर्म्मिता ॥ कुडली मडलो श्यामा विशल्या नागकन्यका . . .

3rd line —स्वादिनी तथा । जीवती मधुपर्णी च तंत्रिका च गडूचिका ।...
. धारातिकात्रि .. . .

4rth line— . . .. . ग्राहिण्युष्णा रसायनी । दीपनी ज्वरहृद्वाहकोमला
वातरक्तनुत् गलो गुणा । etc

Ends — fol 47^b

मध्याह्निके ज्वरघ्नश्च । प्रसुप्यो बधुजीवक'
कोरटश्चाथ वधुको हरिप्रिय सुपुष्पक. ॥
विद्युहरीतु नाम ॥
जिंगिण्यां ह्गिणीजातसारा कुलकमजरी ॥
पार्वती मोचकी ख्याता मज्जनी गुडमज्जनी ॥
कुलज

References — Aufrecht's Catalogus Catalogorum mentions only one Ms and that is ours ii, 62ᵃ

निघण्टुनाममाला Nighaṇtunāmamālā

No 114 1056. / 1886-92.

Size.-- $12\frac{3}{8}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 82 leaves, 6 lines to a page, 40 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing beautiful, double border-lines on each side of three lines and a single line in red ink, benedictory phrase, verse-numbers upto fol 18^b, topic-numbers, topic-headings, topic-endings, marks of punctuation and colophons, in red ink In between the lines a Hindi translation runs upto fol 54^b. That it reads the following verses on fol 2^b, goes to prove its name as द्रव्यावली—तस्मान्निर्घंटरित्येव नातिसख्योपविस्तर । हिताय वैद्यपुत्राणां यथावद्य प्रकाश्यते ॥ १४ ॥ द्रव्यावलीनिविद्वाना द्रव्याणा नामनिर्णय लोकप्रसिद्धवक्ष्यामि यथागमपरिश्रुत ॥ १५ ॥ Its text in the beginning is also identical with that of द्रव्यावली. Only it has no name मेहर given anywhere. It has 7 वर्गs

and the colophon ascribes the work to धन्वंतरि. See also Nos. 108 and 105. On fol. 82ᵃ of our Ms., verse number 24 is identical with verse no 70 on fol. 36ᵇ of No 108.

Age.— Saṁ 1837

Author.— Mahendra Bhogika or Dhanvantari ?

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं । सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।

लोके जरारुग्भयमृत्युनाशं । धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥

etc. same as in No 105.

Ends.— fol. 82ᵃ

यवगोधूममाषाश्च । तिलाश्चापि नवाहिता ।

पुराणविरसारूक्षा । नहि चार्थकरा मता ॥ २४ ॥

इति अन्नाध्यायः ॥

चंदनं कुंकुमं तुल्य पराख्यमभिधीयते ।

त्रिभागकुंकुमं यत्र । तद्युक्तं वायपुष्पकं ।

साक्षाद्वा (fol 82ᵇ) हिमघर्घुरी । तद्धावायतशर्करं ।

लाजाचूर्णं समांसं च । ससर्प्पमधुवाहृत ॥ २६ ॥

इति श्रीधन्वंतरिकृता निर्घंटनाममालायां रसवीर्यसहितो सप्तमो वर्ग समाप्तः ॥ ७ ॥ मिति पोस सुदि ७ मंगलवार संवत् १८३७ का । श्री लिषायतं पंडित मानिगदास तत् सिष्य वषतराम सामा के देहुरे ॥ लिषतं सवाई राम गोधा ॥ श्रीरामायन्म

Reference.— See No 108

निघण्टुनामावलि Nighaṇṭunāmāvali

No. 115 $\frac{66.}{1907-15}$

Size.— 12 in. by 4⅜ in.

Extent.— 21 leaves, 16 lines to a page; 30 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters , hand-writing good , each page has double lines in red ink on all the four margins , the page is divided into eight columns by red lines , it is in book form and sown. Topic-headings are tinged with red pigment The work is an alphabetical list of the glossary of medicinal plants, etc , synonyms being in Marāṭhī.

Age.— Appears to be old

Author.— Anonymous

Begins.—fol 1[a]

अकारादि·	प्रारभ.	अशोकरोणी	कडुकी	अग्निमेद	बेल	अवल्गुजा	बावची
अमृतवल्ली	गुळवेल	आमघ्नी	कटु०	अग्निमथ	टाकळ	अवघ्या	रान·
अमृता	गुळवेल	अंबुद	नागरमोथे	अरणी	टाक०	अश्मंतक	कटोली
अमृतमभवा	गु०						आपटा

etc

Ends—fol 21[a]

अथ क्षकार		क्षत्रियवरा	कडुभोपळा	क्षवक	मोहरी
क्षीरमोरटी	सूर्वामेद	क्षेवडा	घोसाळे	क्षुद्रपर्ण	मोहरी
क्षत्रिणी	मजिष्ठ	क्षिरणी	खिरणी	क्षुर	मोस मोळ
क्षतक्षम	खदिर			क्षीरपलांडु	कांदामेद
क्षुद्रा	रिंगणी			इति क्षकार	

etc

निघण्टुशेष Nighantuśeṣa

(द्रव्यावलीसमुच्चय) (Dravyāvalīsamuccaya)

No 116 — 429 / 1884-86.

Size — 11 in by $4\frac{1}{2}$ in.

Exten.— 18 leaves , 14 lines to a page , 34 letters to a line

Description — Country paper , Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs, several hand-writings ; legible ; four lines in black ink on

each border, paper is very old, worn out and musty. It is a fragment of द्रव्यावली or द्रव्यावलीसमुच्चय of महेन्द्र. See Nos. 107 and 273 Foll. 15–17 are missing. Fol. 21 is not numbered. It is complete.

Age.— Appears to be very old

Author.— Mahendra Bhogika.

Begins —fol 1[b]

ॐ नम श्रीमहागणपतये नम. ॥ श्रीधन्वंतरये नम' ॥
आमये सर्वसत्वानां मनस्युन्मततां गते ।
यो बिभाति नमस्तस्मै विश्वरूपाय वेधसे ॥ १ ॥
नमामि धन्वतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्म ।
लोके ज्वरारुग्भयमृत्युनाशं धातारमीश विविधौषधीनां ॥ २ ॥
etc. same as in No. 273.

Ends — fol. 21[a]

मंजिष्ठा च त्रिफलवृहनकं द्वे हरिद्रे गडूची
धूर्निबं रक्तसारं सखदिरकटुका बाकुचीव्याधिघातं ।
मूर्वा दंती विशाला कृमिरिपुजटिला त्रायमाणा च पाठा
श्यामानंता पटोली समरिचमाषे साधितोयं कसाय: ॥ १ ॥
पीतो हंन्यात्समस्तान् सकलतनुगतान वातरक्तोद्भवांश्च
कंडूविस्फोटकादीन् सकलकटिमयान् श्वित्रपामादिदोषान ॥ २ ॥
इति माहामंजिष्टादि'

Reference —See No. 273.

निघण्टुशेष Nighantuśeṣa

No 117 735 / 1875–76.

Size — 11 in by $5\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 20 leaves; 11 lines to a page; 33 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanagarī characters; hand-writing good; double lines in red ink on each border; marks of punctuation in red ink. Before and after each colophon there are flower-like designs in red ink. The Ms. contains the glossary of medicinal plants and herbs. It gives only the synonyms and is divided into 6 Kāṇḍas, viz., (1) वृक्षकाण्ड, verses 183, ending on fol. 9ᵇ, (2) गुल्मकाण्ड, verses 104, ending on fol. 14ᵇ, (3) लताकाण्ड, verses 45, ending on fol. 16ᵇ, (4) शाककाण्ड, verses 34, ending on fol. 18ᵇ, (5) तृणकाण्ड, verses 17, ending on fol 19ᵃ, and (6) धान्यकाण्ड, verses 15 and ening on fol. 20ᵃ Although the work begins on fol 1ᵇ, yet first 17 verses are missing. The author seems to be the famous Jaina *ācārya* Hemacandra 1092-1173 A. D.

Age — Appears to be modern.

Author — Hemacandrācārya.

Begins.--fol. 1ᵇ

पुष्पः शुकवृक्ष शुकप्रिय. ।
कपीतनः कर्णपूरो भंडिल श्यामवल्कलः ॥ १८ ॥
पाडलनाम
पाडल्यां पाडुलास्थाल्यमोघातोयाधिवासिनी ॥
वसंतकामयोर्दूती कुंती कालवृंतिका ॥ १९ ॥
श्वेतपाडलतानाम
अन्यस्यां तत्र तु श्वेता पाटला काष्ठपाटली ।
शीतला श्वेतकुंभीका कुबेराक्षी फलेरुहा ॥ २० ॥ etc.

Ends.—fol 20ᵃ

लावनाम ॥ लवे तु शुल्को धान्याद्वे ॥
धान्यनालनाम नालकांडोपगालनाम ॥

अफले त्विह फलः पलालो । कुकसीनाम ॥ धान्यात्वचि तुषे ॥ बुसी बुसे कडंगिरः ॥१५॥ इत्याचार्य श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचिते निघंटुशेषे धान्यकांडषष्ठः समाप्तः इति निघंटु शेषये ग्रंथः श्रीरस्तुः कल्याणमस्तु'

वृक्षकाण्डः १ गुल्मकाण्डः २ लताकाण्डः ३ च० शाककाण्डः ४ तृणकाण्डः ५ धान्यकाण्डः ६ ॥

References.—(1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
1, 295ª. (The only entry by Aufrecht).
(2) Printed Editions :— Published along with other works of Hemacandra in अभिधानसंग्रह (nos. 6-10). Edited by Pandit Durgāprasāda, Kāśinātha Pāṇḍuraṅga Parab and Pandit Śivadatta, Bombay, 1889

निदानप्रदीप Nidānapradipa

No. 118 — 928. / 1884-87

Size.— 10½ in. by 4⅞ in

Extent — 160 leaves, 12 lines to a page, 35 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double lines in black ink on borders Benedictory phrase, and topic endings are tinged with red pigment Paper is old, worn out, musty and worm-eaten on left hand side It is written in several hands Fol 21 is repeated, 45 missing, 105 not numbered, 106 repeated, foll 118-19 and 129 are missing Hence, the number of folios missing being 3, the actual number of folios is 163-3 = 160

Age — Sam. 1741

Author — Nāganātha, son of Śrī Kṛṣṇabhaṭṭa

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥
सकलसुरमुनींद्रैरीप्सितार्थस्य सिद्ध्यै सततमखिलविघ्नोच्छेदकृत्सूयते यते यत् ॥
निखिलनिगमवेद्याचिंत्यशक्तिप्रकाशं गणपतिपदपद्मद्वंद्वमाराधयामि ॥ १ ॥
कृते चरकहारीतसुश्रुतादिमनीषिभिः ॥
निदानग्रंथसंदर्भे संक्षिप्ताः पिहिताश्च ये ॥
अर्थास्तेषां प्रकाशाय दीपोयं तन्यते मया ॥
निदानार्थप्रदीपेन सुखेन भिषजोधुना ॥ ३ ॥
प्रकाशितान्विदं त्वर्थानवोपतिमिरे कृते ॥ etc.

Ends.— fol. 161[b]

ग्रंथं ततान सुधसमतमेतमीक्ष्यं
श्रीकृष्णसूरितनुजाग्रजनागनाथः ॥
अस्मिन्प्रमादगलिता यदि वर्णमात्रा-
(fol. 162[a])-स्ताः समधार्य विबुधा परिशोधयन्तु ॥
व्याख्या सुश्रुतस्वारणादिचरकादीनां मुनीनां वचो
मुख्यान्योन्यविरोधसमवहतिं कृत्वा च सम्यक्कथा ।
प्राणेषीन्द्रियसत्तमो गुणवर श्रीनागनाथाभिधो···
· ...(illgible) मंदसुदां कृते न तु निदानार्थप्रदीपं वरं ॥ २ ॥
यदीह कुहचिद्भवेदसुभाषितं यन्मया
विभाव्य तदिदं वरे छमभिर्विशोध्यं पर ।
न चात्र मम दूषण परमिदं तु मे भूषणं
यतो झटिति धावत· स्खलनमेव संजायते ॥ ३ ॥
इति श्रीकृष्णभट्टात्मजनागनाथकृतो निदानप्रदीप । समाप्त· ॥

Then follows a discussion on the impurity of blood which is not a part of the work It extends upto fol 163 a. After which is सवत् १७४१ समये. On the right-hand margin is—

रावलरघुपतिसुतरावल आनंदरामस्येद पुस्तकं ॥

References.—(1) Mss—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— i, 296[b], ii, 64[b].

B-Descriptive Catalogues .— Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p 652

I O Catalogue No 2671.

निबन्धसंग्रह Nibandhasaṁgraha

No. 119 $\frac{1058}{1886\text{-}92.}$

Size.— $13\frac{1}{10}$ in. by $6\frac{8}{10}$ in.

Extent.— 54 leaves ; 12 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ,. hand-writing very good , correction of mistakes with yellow pigment. Paper is old and musty and the first folio is worn out. The present work is a commentary on *Suśruta's* Nidānasthāna running upto the 16th chapter. The name of the author is *Dalhaṇa* It is a mistake to ascribe it to *Dhanvantari*, which seems to have been due to the phrase श्रीधन्वंतरये in the beginning.

Age.— Saṁ. 1874

Author — Dalhana

Begins.— fol. 1b

श्रीगणेशाय नम श्रीधन्वंतरये ॥

हेतुलिंगौषधज्ञानबीजसूतेन सूत्रस्थानेन संक्षेपोद्दिष्टस्य हेतुलिंगौषधस्य विवरणे सर्वाण्येव स्थानानि प्रस्तुतानि तेषु च प्रस्तुतेषु स्वाधिकारिणां शल्यतंत्रव्याधीनां हेतुलक्षणप्रतिपादकतया निदानस्थानस्यारंभ तत्रापि दोषाणां वातस्य प्रधानत्वात् । तद्व्याधेर्हेतुलक्षणाभ्यां प्रतिपादनं प्रयुज्यत इत्याह ॥ अथातो वातव्याधिनिदान व्याख्यास्यामः ॥ etc.

Ends.— fol. 54a

रक्तेज पित्तोदित एक (fol 54b) एव कैश्चित्प्रविष्टो हूसपाकसंत इति । रक्तेन कृतापोत्तो सर्वर' सदा कैश्चिदाचार्येर्हंसपाकेसज्ञः । स वपित्तोपित एक एव । न च तर सर्वसरः किंतु त्रय एव । एते पंचषष्टिर्हंसरोगा संप्रपष्टिरिति ॥ इति निबंधसंग्रहे निदानस्थाने षोडशोध्याय ॥ १६ ॥ शुभ भवतु ॥ श्रीरस्तु संवत् १८७४ श्री ग° ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum .— i, 296b and 729b , ii, 175a and 234b , iii, 150a

B-Descriptive Catalogues .—

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 651 No 1421

Burnell's Catalogue, p. 63a.

Aufrecht's Catalogue of Oxford Mss., p. 303a.

(2) Printed Editions —

Edited by Jādavji Tricumji, Bombay, 1915.

पथ्यापथ्यनिघंट Pathyāpathyanighaṇṭa

No. 120 $\frac{923}{1887-91}$

Size.— $8\frac{1}{8}$ in by 6 in.

Extent.— 35 leaves, 13 lines to a page, 24 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing good, borders are decorated with double red lines except folios 23-24 and 27-28 Topic-headings tinged with red pigment. Although its name differes yet its text is the same as that of No 122

Age —Bears—शके १७४० बहुधान्यनामसंवत्सरे कार्तीककृष्ण पंचमी सौम्यवार इदं पुस्तकं संपूर्णं ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु

Author.— Anonymous

Begins. fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीसरस्वत्यै नम ॥ अथपथ्यापथ्यनिघंट लिख्यते॥
श्वेतांगं श्वेतवस्त्रं शितकुसुमगणैः पूजित श्वेतगंधैः
क्षीराब्धौ रत्नपीठे सुरतरुविमले रत्नसिंहासनस्थं।
दोर्भीपाशांकुशेष्टाभयधृतिरुचिरं चंद्रमौळि त्रिनेत्रं
ध्यायेत् शांत्यर्थमीशं गणपतिममलं श्रीसमेतं प्रसन्नं ॥ १ ॥
सृष्ट्वा रजः सत्वतमांसि विभ्वं निर्मांति पाति क्षपति स्वय प ॥

etc same as in No. 122.

Ends —fol. 35[a]

निद्रामयं सूपकदुस्सुधां च विषातुरो नैव भजेत कदाचित॥
इति विषरोगे पथ्यापथ्यविधिः॥
इति पथ्यापथ्यनिघंटसमाप्तं॥

Reference.— See No. 122.

पथ्यापथ्यविचार Pathyāpathyavicāra

No. 121 458. / 1895-98

Size — $9\frac{5}{8}$ in by $4\frac{3}{10}$ in

Extent — 69 leaves, 5 lines to a page, 22-24 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, it is supplied with notes on the tops of lines. These notes are in black ink till fol. 6, but afterwards in red ink Upto fol 46, the colophons are written in red ink Folios 1ª and 69ª contain the list of the contents of पूर्वार्ध and उत्तरार्ध respectively The text begins with the 12th verse of No 122

Age — Bears मीति जेष्ट शुद ९ संवत् १९०९ शाके १७७४ (=1852 A D.)

Author.— Anonymous

Begins —fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥
अथ पथ्यापथ्य लिख्यते ॥ अथ ज्वरपथ्यापथ्यं ॥
स्नान विरेचं सुरतं कषाय व्यायाममभ्यञ्जनमाह्नि निद्रा ।
दुग्धं घृत वैदलमामिश्र च तक्र स्वरास्वादु गुरुद्रव च ॥ १ ॥

etc. same as in No 122

Ends.—fol. 69a

निद्राभयं धूमविधि क्षुधाश्च कटुम्लशुद्दन तिक्तं च
सात्म्यदिनार्द्धकेलं विषातुरो नैव भेकद्राचित ॥ ६२ ॥
इति विषरोगपथ्यापथ्य इति श्रीवैद्यकग्रथपथ्यापथ्यसंपूर्णं मंगल लेषकानां च पाठिकाना च मंगल मगल सर्वलोकानां शुभो भूयातिमगल भग्नपृष्टीकटिग्रीवं बधदृष्टि अधोमुख कष्टिन लीषता ग्रंथअयत्नेन परिपालयेत ॥ मीति जेष्ट शुद ९ संवत १९०९ शाके १७७४

References.— See No. 122.

पथ्यापथ्यविचार Pathyāpathyavicāra

No. 122 $\frac{457.}{1895-98.}$

Size — 12½ in. by 6 in.

Extent — 25 leaves, 11 lines to a page, 32-36 letters to a line.

Description — Conntry paper, Devanāgarī Characters; handwriting good, paper is old, musty, brittle and broken at places numbers of verses are tinged with red pigment, so are the colophons and topic-headings

Age — Appears to be old.

Author — Anonymous

Begins —fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पथ्यापथ्यलिख्यते ।
भित्वा रज सत्वतमांसि विश्व निर्माति पाति क्षपति स्वयं च ।
अशेषवृद्वारकवृंदवद्य पायादपायान्मनुजान् गिरीशः ॥ १ ॥
आलोक्य वैद्यतन्त्राणि यत्नाद्वैच निबंध्यते ।
व्याधितानां चिकित्सार्थं पथ्यापथ्यविनिश्चय ॥ २ ॥
भिषक् सर्वेषु रोगेषु निर्दिष्टानि यथायथ ।
निदानपथ्यापथ्यानि त्रीणि यत्नाद्विचिंतयेत् ॥ ३ ॥
पूर्वे सर्वगदे कुर्यात निदानपरिवर्जनं ।
तेनैव रोगाः शीर्यंते शुष्कनीरा इवांकुरा ॥ ४ ॥ etc

Ends.—fol. 25ᵇ

हुस्ताशिरीषकस्तूरीतिक्तानि मधुराणि च ।
हेमचूर्णानि वर्गोयं पथ्यापथ्ययथाविष ।
विषरोगेषु सर्वेषु प्रयोक्तव्यो विजानता ।
क्रोधं विरुद्धाध्यशनं व्यवायं तांबूलमायासमपि प्रवात ।
अम्लं च सर्वं लवणं च सर्वं संस्वेदनं तद्विविधानि तानि
विषातुरो नैव भजेत्कदाचित् ।
इति विषरोगे पथ्यापथ्यविधि ।
इति पथ्यापथ्यसंपूर्णं ॥

References.— (1) Mss -- A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 319ᵃ ; ii, 70ᵃ, iii, 68ᵃ
B-Descriptive Catalogues —
The पथ्यापथ्यविवेक described in Madras Oriental Mss Cat. No. 13169 is different from our work, so also is पथ्यापथ्यवर्ग No. 13295

पथ्यापथ्यविधि Pathyāpathyavidhi

No 123 | $\frac{538}{1892-95}$

Size — $9\frac{5}{8}$ in by $4\frac{1}{4}$ in.

Extent — 13 leaves, 16 lines to a page, 49-50 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, there is reddish black ink used upto fol 6^a, the rest is written in black ink, paper is old, musty and the ink is fading

Age.— Appears to be old

Author. – Anonymous

Begins —fol. 1^b

श्रीकृष्णचन्द्राय नम । श्रीधन्वन्तरये नम ॥
भित्वा रजःसत्वतमांसिविम्ब निर्मीति पाति क्षिपति स्वय य ॥

etc same as in No. 122

Ends.—fol 13^a

निद्रां मय श्रम कदुक्षुधां च ।विषातुरो नैव

fol 13^b

भजेत्कदाचित् । इति विषरोगे पथ्यापथ्यविधि ॥

Reference.— See No. 122

पथ्यापथ्यविधि Pathyāpathyavidhya

No 124 $\frac{1059.}{1886-92.}$

Size.— 8 in. by 4 in.

Extent.— 41 leaves, 9–10 lines to a page, 16–32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold and good in the beginning but it gradually grows smaller and less distinct as the Ms proceeds, numbers of verses and colophons tinged with red pigment, fol. 30[b] is blank but for स्तिर्विरेको वमनं च लघन स्वेदोवगाहोपि च वारिसेवनं। यथा कुलत्था प्रपुराणशाल The text is again taken up on fol. 31[a] with बस्तिविरेको वमनं च ललघन स्वेदोवगाहो etc So there is no break But the hand-writing is different from this folio onward

Age — Appears to be modern.

Author — Anonymous,

Begins —fol, 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

क्षित्वा रज-सत्वतमांसि विश्व निर्माति पाति क्षपति स्वय य ।

etc same as in No. 122.

Ends —fol. 41[a]

क्रोधं विरुद्धाध्यसन व्यवाय तांबूलमायासमपि प्रवात।

अम्ल च सर्वं लवणं च सर्वं संस्वेदनं ताहिविधानि तानि॥

निद्रामथं धूमकटु धां च विषातुरो नैव भजेत्कदाचित्॥

इति विषरोगे पथ्यापथ्यविकार. समाप्ता॰ ॥ ६० ॥

समाप्तोय पथ्यापथ्यग्रंथ संपूर्ण ॥ ग्रंथसंख्या ६०१ ॥

श्री श्री श्री श्री श्री

Reference — See No. 122.

पथ्यापथ्यविनिश्चय Pathyāpathyaviniścaya

No 125 — 215. / A 1883-84.

Size. — $8\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent — 40 leaves, 8 lines to page, 28-30 letters to a line

Description -- Country paper, Devanāgarī characters, hand-writ- good, paper is very old, musty and brittle, it is broken at places, the text is almost correct, there is no numbering of verses in the whole of Ms, nor any marks of punctuation.

Age — Appears to be very old,

Author — Anonymous.

Begins.—fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

श्रित्वा रज सत्वतमांसि विश्व निर्माति पाति क्षिपति स्वय य ।

etc. same as in No. 122

Ends.—fol 40[b]

निद्रां मय धूमविधिं क्षुधां च विषातुरो नैव भजेत् कदाचित् ॥

इति विषरोगपथ्यापथ्याधिकार ॥ समाप्तश्चाय ग्रथ ॥

माषारनालकटुतैलजलावगाह क्षुद्राक्षरैश्च सुरतैर्निशिजागरैश्च ।

शाकाम्लमत्स्यदधिफेनिलशोकधूमैश्चक्षु क्षय व्रजति सूर्यनिरीक्षणेन ॥

शुभमस्तु मगल चास्तु ॥

Reference — See No. 122

पथ्यापथ्यविबोध Pathyāpthyavibodha

No 126 — 931 / 1891-95

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 192 leaves; 11 lines to a page, 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī Characters, handwriting legible, first two folios are very old, musty and brittle, the remaining in good condition The name of the author is कैयदेव or कयदेव,

Age.— Appears to be old

Author.— Keyadeva or Kayadeva.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वैकं विश्वरूपं त्रिभुवनशरणं स्वर्गमोक्षैकहेतुं
शंभुं वाग्देवतां च व्यवहरति यथा विश्वमेतन्नितांतं
यस्य ध्यानप्रसादात् प्रभवति पुरुषः सर्वकार्यस्य सिद्धिं
कर्तुं तं देववंद्य स्फुरदुरगवरस्फारभार गणेशं ॥ १ ॥
भारद्वाजपवित्रगोत्रतिलक श्रीपद्मनाभोभव—
द्वेदव्याकृतिनाटकागमकथालंकारपारंगम ।
तत्पुत्रो गुणभूषितः समभवत् श्रीशार्ङ्गनामा भिषक्
येन प्राणिगदो गदैरपहृतोऽसौ सर्वविद्यालयः ॥ २ ॥
तत्पुत्र केयदेवोस्ति वैद्यविद्याविशारदः ।
नामरत्नाकरो येन कृतोन्यो नामसागरः ॥ ३ ॥
नामरत्नाकरोक्तानां द्रव्याणां च रसादिषु ।
ग्रंथोयं क्रियते तेन पथ्यापथ्यविबोधक ॥ ४ ॥
इहौषधी १ धातु २ धान्य ३ द्रव ४ मांसा ५ स्न ६ मिश्रकः ७ ॥
सानेकार्थो ८ क्रमादष्टाविति वर्गाः प्रकीर्तिता ॥ ५ ॥

Ends — fol 192[a]

स्थूलस्तु पुष्टो मेदस्वी मेदुरो मांसलोंसक ।
तुंडिलस्तुंदिल स्तुंदी बृहत्कुक्षिपिचंडिल ॥
उदर्युपरिलेपाथ प्रलंबांडस्तु मुष्कल ।
ओज कांतिर्बलं पुष्टिस्तुष्टिः सूपचय स्मृत ॥
इति वैद्यकयदेवपंडितविरचिते पथ्यापथ्यविबोधके मिश्रवर्गोऽष्टम ८
समाप्त । ग्रंथ सहस्रचत्वारोपरि शतमेकं ॥

References —(1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum —
1, 319[a], ii, 70[a], iii, 68[b].
B-Descriptive Catalogues —
I O Cat no 2748

पथ्यापथ्यविबोध Pathyāpathyavibodha

No 127 898. / 1887-91.

Size — 10⅗ in. by 4½ in

Extent — 167 leaves, 10 lines to a page, 36 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, handwriting very good, a few leaves have borders decorated with double lines, marks of punctuation topic-headings, topic-endings and the benedictory phrases in red ink The remaining leaves have all these things tinged with red pigment From the verses in the beginning, which are identical with those of पथ्यापथ्यविबोध, No 126, it is clear that the work is पथ्यापथ्यविबोध and not नैघण्टु Fol 130 is marked as 131 It is incomplete and there is no colophon at the end Paper old and musty

Age — Appears to be old

Author — Kayadeva

Begins —fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीसर्वज्ञाय नम ॥
नत्वैक विश्वरूप त्रिभुवनशरण स्वर्गमोक्षैकहेतु
शस्तुं वाग्देवता च व्यवहरति यथा विश्वमेतद्विततं ॥
etc. same as in No. 126

Ends.—fol. 167[b]

आनद्धोदरतानाहश्चोर्ध्वाधो वातरोधन ।
नाहो याध्मानमाध्मा स्याद्वातेनोदरपूरणं ॥
वातावरोधो विष्टंभो मलरोधो विबधक ।
आटोपः स च विज्ञेयो गुडगुडाशब्दकृत्सरुक् ।
वायु विरुद्धो रक्तेन दुष्टेनावारित पथि ।
कुर्यात् सद्रूपयेद्रक्तं तज्ज्ञेय वातशोणितं ।
खुडं वाताश्रयवनसूची पौवनकटकः ।

In a different hand follows.

या पोथी अती गुणचंद् मलारमवाला की छी सो मोलकचदजी
म राजी खुसी दीनी फेर बाचो कराज्यो द° अती गुणचंदका

Reference.— See No 126.

पथ्यापथ्याधिकार Pathyāpathyādhikāra

No 128 — 539. / 1892–95

Size — $9\frac{7}{10}$ in. by 4 in.

Extent — 38 leaves, 12 lines to a page, 32–34 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, handwriting bad but legible, paper is old, weather-beaten and worm-eaten. folios 35–38 are only $8\frac{3}{8}$ in in lengh. The names of the scribe and place are given.

लिषत षवास अषेराम गढरूपनगरमध्ये

Age — Bears समत १८०३ मिती मागश्र छुदि १४

Author — Anonymous

Begins —fol 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

भित्वा रजःसत्वतमांसि विश्वं निर्मोति पाति क्षपति स्वयं य. ।

etc same as in No. 122

Ends.—fol. 38[b]

निद्राभय धूमकडुक्षधां च विषातुरो नैव भजेत् कदाचित ।

इति विषरोगे पथ्यापथ्याधिकार ॥ ६० ॥ समाप्तोय पथ्यापथ्यास्वग्रंथ ॥

Reference -- See No 122

पाकमार्तंड Pākamārtanda

No. 129 $\frac{932}{1891-95}$

Size — $11\frac{7}{10}$ in by $5\frac{1}{2}$ in

Extent — 73 leaves 9 lines to a page, 28–30 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, handwritbold and good, but ink seems to be bad as it has made the faces of all pages sooty, paper is very old, brittle, musty and worn out, corners and borders in a decaying condition This work is a collection of prescriptions from various other works and is of the same nature as पाकार्णव. The compiler wrote this work at वाग्री क्षेत्र on the northern bank of River Kṛṣṇā Following lines give some information–" अलिखत्पाकमार्तंड भिषजां हितकाम्यया । यस्यावलोकनात्प्रज्ञा वर्द्धतेल्पधियामपि ॥ ग्रथाश्चिकित्सितान्वीक्ष्य रचितो नातिविस्तरात् ॥ कृष्णायाश्चोत्तरे तीरे वाग्रीक्षेत्रे सुशोभिते ॥ सखाभषस्तंपवरो साधूनां सेवक खलु । राज्ञामाश्रयवद्भिर्भिषग्वरैरेतद्यथार्थ्ये । प्राक्कृतु निर्मितवच्चसा सग्रहहेतो कृत प्रयासोत ॥ Then follows a prescription on वाजीकरण The Ms starts with the परिभाषा borrowed from पाकावली (Ms No. 134 foll 17-18 and 45-46 are missing

Age.— Appears to be very old

Author — Name not clear

Begins.— fol. 1^b^

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥ अथ पाकावलीपरिभाषाप्रारभः ॥

अथ पाकावलीं वक्ष्ये कटुतिक्तादिभेषजैः ॥

चिचिकित्सायतां नृणां राजसानां हिताय वै ॥ १ ॥

कषायादियोगा ज्वरादौ प्रशस्ता न ते सूभृतां श्रीमतां च प्रयुक्ता ।

मनःप्रीतिदा रुच्यभावस्वभावादतोहं ब्रुवे पाककल्पादिरम्य ॥ २ ॥

चिकित्सायां द्वय सार पाकविद्या रसायन ॥

पाकोपलेहमेव' स्यात स मृद स(worm eaten) पर: ॥३॥ etc.

Ends.—fol 77^b

तां शुक्तिं परिशोष्य सूर्यकिरणात्संप्रीयतेऽस्मिस्तुषै-
धानानां गगणात्मुटात्सुभिषजा तं भ्वांय संशीतजं ॥
संचूर्ण्योद्युकगालितं किल भवेद्गुजोऽम्मितं पुष्टिक-
देतत्समनकल्पयोग्रु च पिबेत्सायं सितासयुतं ॥
समासत संग्रहग्रंथोप पाकमार्तंडाख्य समाप्तः ॥

References —(1)—Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:—
ii, 74[a], iii, 71[a]

पाकशास्त्र Pākaśāstra

No 130 $\frac{1501.}{1891\text{-}95.}$

Size.— $10\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent — 18 leaves, 17 lines to a page, 36 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, paper very old, musty and slightly worn out The work deals with the preparations of different dishes at a feast Its claim to belong to *Vaidyaka* is that it describes even the physiological effects of these preparations It is written in Hindi and the name at the end is ज्यौनार बनाइबे की विधि = " Method of preparing (dishes at) a feast." The author seems to be जयगोविंद who enjoyed the patronage of a certain हृदयनरिंद

Age — Appears to be very old.

Author — Jayagovinda.

Begins.—fol. 1[a]

अथ मटा बनाइबे के प्रकार ॥ मटा छोले चारि फारा करे । नकचा नोर लगे राखे । जीरे लौंग धना नौन्नु बांटि कै भरैं । और आदे के हूक घी में तरिकैं भरैं । अरु तनक मिरचैं भरैं । छुंकि के घा डाढी तनक बांढिके केसरिकैं हरदी भरै फिर वालम्चीनी के कौड़ा जैसे देह जातें हवेजन गिरे ।

बटलोही मैं चिउजब तातौ होई । तब भिंजइ लौंगें अधेला एक भरे पानी-
छुधां बघारि देइ । तिमिमैं वे मटा डारि देइ बटलोही को छुइ ढापि राखै । बार
दोइ उलछारि देइ ढकना काढि डारै । जब छुरे आने तब घिउ पसाइ लेइ ।
तनक डारे लालसे हौंन देइ षटाही छुहाइ तौ षटाइ जरे नातरु अैसेइ राखै
षटाइ डारे तो छुषे डारे कै तनकु रसासौ रहन देइ । नौंन सब ज्यौंनार मैं सैं-
धो भलो । त्रिदोष को दूरि करै बल करै । etc.

Ends.—fol. 18^a

उसेइकैं नचोइ डारीये । तौ कछु चीमटो होइ । न निचोरीये तौ
कौंचरो होई ।

इति ज्यौंनार बनाइवे की विधि ॥

मांस मछरी पकवान साग सालन ॥

सब छपसौं थिरु जीजीयो राजा हृदयनारिंद ।
यह असीस नितु देतु है । जसु जपि जयगोविंद ॥ १ ॥
शुभं भूयाल्लेखकपाठकयो

It is not mentioned in any Catalogue

पाकशास्त्र Pākaśāstra

No. 131 $\frac{983.}{1887\text{-}91}$

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 18 leaves , 11 lines to a page , 37 letters to a line

Description.— Country paper , Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs , hand-writing good , four lines in black ink on each border , paper is very old, worn out and musty. On the left-hand top margin each page bears भोजनप्रक or भोजनप्र०, except the foll 3^b (भक्तप्रक) 4^b (भक्तादि०) and 14^b (भोजनक०). In the last colophon we read इति श्रीभोजनप्रकरं Hence, its name seems to be either भोजनप्रकरण or भोजनप्रकार. If former, then it might form part of some larger work having other प्रकरणs It deals with the preparations of different dishes and gives their medicinal properties It is entirely different from पाकशास्त्र (No 130) which is in Hindi.

Age.— Saṁ 1734.

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ भक्तादिप्रकरणं ॥
जले चतुर्दशगुणे कथिते सरवेश्वरान्
तंडुलानंभसा धौतान् द्विजिर्या मौक्तिकाकृतीन्
पृथोकारविस्थाल्यास्य स्थिते सविधरे दृढे
परितो वस्त्रखंडेन विसंधिपरिवेष्टिते
निक्षिप्य पिंडवत्कृत्वा वर्तुलान् स्थापयेत् क्षणात्
यावद्बाष्पोद्गमस्तस्मात्ततस्तांस्तु शलाकया
तेन छिद्रेण निक्षिप्य पचेत्तथाथ कोमले
निर्भेदं स्नातयेत्पश्चात्सर्पिस्तथाल्पमर्पयेत्
क्षणमाच्छाद्य गृह्णीयाद्भक्तं राजार्हमुत्तमं ॥
नलस्तु ॥
नीरे चतुर्दशगुणे तंडुलानां च पोटली etc.

Ends.—fol 18[a]

अथ कदलीफलगुणाः
कदलीयोनिदोषास्मरक्तपित्तहरा हिमाः
तत्कंदः शीतलो बल्यः केश्यः पित्तकफास्रजित्
अथ दाडिमफल
दाडिमं दीपनं हृद्यं रोचनं नातिपित्तलं
कषायानुरसंग्राहि विपाकस्वादु रसायनं ॥
इति श्रीभोजनप्रकरं ॥ श्री· श्री

संवत् १७३४ वर्षे चैत्रासितनवमी कर्मचाट्यां लिखितेयं पुस्तकम् ।

Then followes a verse about the manner of telling beads of a rosary.

पाकार्णव Pākārnava

No 132 | 1060. / 1886-92.

Size — 12¼ in by 5⅜ in.

Extent — 42 leaves; 10 lines to a page, letters 32 to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, there are two hand-writings one, irregular and extending upto fol 3ᵇ, the other, a litte better and running upto the end, fol 23 is missing, fol 27ᵃ is blank and fol 27ᵇ has only two lines It is a collection of prescriptions from numerous works, the names of which are quoted. After each prescription its serial number and the total number of verses are given It is incomplete and very corrupt

Age.— Appears to be modern

Author.— Anonymous

Begins —fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम. ॥ अथ पाकार्णव लिख्यते ॥
यो नत्वा व्यक्तिमूर्तिजगदखिलभवव्द्राभूर्त्तार्थमुक्त
द . (illegible)सर्वदर्शी सकलजनमत सस्तुत साधुसधै ।
अक्षीण क्षीणकर्मा वचनपथमतिक्रम्य जो दूरवर्त्ती
स श्रीमानाविनाथस्तव दिसतु सदा मगल पुण्यमूर्त्ति ॥ १ ॥
किं तद्वर्णचतुष्टयेन धनज वर्णैकि भिर्दूषण
आद्येकेन महीद्वयेन विहगो मध्यद्वये प्राणद
व्यस्ते गोत्रतुरंगचारि कुसमं प्रांते च संप्रेषणं
ये जानति विचक्षणा क्षितितले तेषाम्यहं किंकर ॥ २ ॥
॥ इति नमस्कार ॥
गणनाथ नमस्कृत्य सर्वविघ्नविनासन ।
सिद्धिबुद्धिप्रदातारं तम अज्ञाननासनं ।
सरस्वती नमस्कृत्य नमस्कृत्य गुरून्पति ।
पाकार्णव वयं कुर्म्मे आयुर्वेदानुसारत: ॥ ४ ॥

नानाशास्त्र समालोक्य एकत्रीकृतनिश्चय ।
एतत्प्रथमस्तावीत विद्वद्मध्येषु शोभते ॥ ५ ॥

Ends.— fol 43[a]

निसासा नाम पाकोय द्वितीयो नास्ति नान्यत· ।
महाभोगी महाकामी स्थम· धामचतुष्टय ॥ २३ ॥
गोधुमनामपाकोयं स्वयं रूद्रेण भाषितं ।
स्वयश्चना कृताप्येष पार्वत्या प्रीतवर्द्धन ॥ २४ ॥

इति निसामतापाकसपूर्ण २५९७७० पुमयेरंपुपाक लिख्यते वैद्यवल्लभ-
गथात् प्र

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum —
ii, 74[a] (the only entry by Aufrecht)

पाकावली Pākāvalī

No 133 — 431. / 1884-1886

Size — $10\frac{2}{5}$ in. by $5\frac{3}{5}$ in

Extent - 16 leaves, 16 lines to a page, 36 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, corrupt text, paper is old and musty and in a decaying condition, all topic-headings and marks of punctuation in red ink, borders are decorated with double red lines, folio 16[a], where the work ends, contains an index of our codex extending upto folio 10 only Cf Ms No 134.

Age.— Appears to be old

Author — Mādhava Upādhyāya

Begins.— folio 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥ अथ पाकावलीं लिख्यते ॥ तत्रादौ प्रहत्पूग पाक· ॥
पूग दक्षिणदेशज दशपलोन्मानं भृशं कर्त्तये
तच्छिन्न जलयोगतो सुतरं संकुच्य चूर्णीकृत ॥

तचूर्णं पट ॥ शोषित बहुगुणे गोद्युग्धकुण्डे पचेत् ॥
द्रव्याज्याजलिसंयुतेतिनिबिडे द्याप्तुलाधं सितां ॥ १ ॥
पक्क तज्जलनात् क्षित प्रति नयेत्तस्मिन्नुन प्रक्षिपे ॥
यवतत्रद्रुदाहरामि बहुला दृष्टादरात्संहिता ।
एला नागबला बला सचपला जातीफलालिंगिता ॥
जातीपत्रकमत्र पत्रकयुतं तच्च त्वचा सयुत ॥ २ ॥ etc.

Ends — fol 16ª

रेत क्षीणमलकरोति मदमोन्मादेन मदानल
पक्त्या गुर्वशनस्य सर्वरोगसमन पुष्टिप्रद कामिनी ॥
पक्षीद्रं च परामेण तुरग वेगेन तारापतिं
कांत्या च द्विरद बलेन शिखिन नादेन बुध्या बुधा । ७ ।
नासत्यावधरीकरोति वपुषा लावण्यलक्ष्मीजुषा ॥
श्रीकामेश्वरसंज्ञया अयेति पुन' । श्रिय ॥ ८ ॥
इति महाकामेश्वरो मोदक ॥ एतस्य मकेरे इति सज्ञा वदंति ॥ इति
श्री श्री पाकावली सपूर्णे समापता । श्रीरस्तु ॥ श्रीकल्याणमस्तु ॥ शुभ
भवतु ॥ कपूरतरंग ॥

Reference — See No. 135

पाकावली **Pākāvali**

No 134 $\frac{540}{1892\text{–}95}$

Size.— $9\frac{1}{10}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in

Extent — 32 leaves, 9 lines to a page, 30–32 letters to a line

Description Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, paper is old, musty and worn out, begins with folio 1ᵇ and ends with 32ª, it forms part of a larger work named आयुर्वेदप्रकाश (two fragments of which are described in I. O. Catalogue, Mss Nos 2696 and 2697) by उपाध्याय (full name given in I O Ms 2696 as माधव) of Saurāṣṭra-deśa (Gujerat), belonging to Sārasvata family (and residing at Benares. See I O. Ms. 2696). The Ms. has got

marginal notes Scribe's name is भास्करभट्ट Our Ms. deals with the पाकावली अध्याय of आयुर्वेदप्रकाश. A fragmentary portion of our Ms. is No. 133

Age.— Sam̐. 1879, Śaka 1744, Āṣāḍha Śukla, 6.

Author.— (Mādhava) Upādhyāya.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पाकावली ॥
चिचिकित्सावता नृणां राजसानां हिताय वै ।
चिकित्सायां द्वयं सार पाकविधारसायन ।
पाकोवलेहभेद स्यात्त खुतु शोधनः पर ॥ १ ॥
अत्र शिक्षा
काष्टौषध्य' पृथक् पाके सुगंधादिपृथग्विधा ।
सपृष्ट्य वक्रसंपुटे सुमय स्थापयेद्भिषक् ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol 31[b]

रेतः क्षीणमलं (fol. 32[a]) करोति मदनोन्मादेनमंदानल-
यक्ष्माशुर्वशमस्य रोगसमन पुष्टिपदं कामि च
करींद्रं च पराक्रमेण तुरग वेगेन तारापतिं
कान्त्या च द्विरदं बलेन शिखिनं नादेन कुर्या बुध
नासत्यावधरीकरोति वपुषा लावण्यलक्ष्मीयुषा
श्रीकामेस्वरसेवया गतवया अप्येति यम श्रिय ॥ ६८ ॥

इति महाकामेस्वरो मोदक । एतस्य म्लेक्षा सुफर्र इति वदति । इति सौराष्ट्रोद्भवसारस्वतकुलावतंस उपाध्यायविरचिते आयुर्वेदप्रकासे पाकावल्यध्याय समाप्त· । शुभ शुभ शुभ संवत् १८७९ शाक १७४४ आशाढ शुक्ल ६ लिखितं भास्करभट्टेन आत्मार्थे परार्थे वा । शुभ भूयात् । श्रीकृष्णाय तुभ्यं नम· श्रीर्जयतितेतराम् शुभ

After this some one has added उपदशे चोबचिनीपाक along with its constituents. On fol 32[b] are added the मंजिष्टादि-पाक and चोपचिनीपाकs.

Reference.— See No 135.

पाकावली Pākāvali

No. 135 $\frac{1061}{1886-92}$.

Size.— $12\frac{3}{10}$ in by $5\frac{9}{10}$ in

Extent.— 8 leaves, 15 lines to a page, 43 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, punctuation marks in red ink, borders bear two rows of double lines in red ink on each side This work seems to be different from पाकावली, a chapter from माधव उपाध्याय's आयुर्वेदप्रकाश Paper is old

Age.— Sam 1889, Pouṣa-sudi 2, Saumyvāra (= Wednesday)

Author — Anonymous

Begins.—fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥ ये पाका स्वीये पुस्तके न सति ते क्रोडपत्रे लिख्यते अन्यदपि जीर्णज्वरे ॥

मधुनो द्विगुण सर्पि सर्पिषो द्विगुणा कणा।
कणया द्विगुणा देया सिता चात्र सुशोभना ॥ १ ॥
सिताया द्विगुण दुग्ध दुग्धेनैव सम क्षिपेत।
चातुर्जातकमात्राभि पक्त्वा कुर्यांश्च मोदकान ॥ २ ॥
पिप्पलीमोदका ह्येते सर्वज्वरविनाशका।
रसासृङ्मांसमेदोऽस्थिस्थित नाशयते ज्वर ॥ ३ ॥ etc

Ends.— fol 8ᵃ

स्तभने काममेक च कामिन्या प्रीतिवर्द्धन ॥
कामदेवसमान ही बल भीमसमान च ॥ १३ ॥
महा आकल्लपाकोय कथित च पिनाकिना ॥
मदबुद्धिश्च मूर्खश्च प्रज्ञावानश्च जायते ॥ १४ ॥
इति पाका समाप्ता ॥ वर्षे मिति पौषसुदी ॥ २ ॥ सौम्यवारेण समाप्तोय ग्रथ ॥ सवत् । १८८९ ॥ शुभमस्तु

References – (1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 332ᵇ (mentions our Ms. No 133), iii, 71ᵃ (mentions only our Ms No. 134)

B-Descriptive Catalogues —

I O Cat Nos 2728 and 2729 describe a certain पाकावली which is different from our codex

प्रतापकल्पद्रुम Pratāpakalpadruma

No. 136 $\frac{1062.}{1886-92.}$

Size.— (1) 11$\frac{1}{2}$ in. by 5$\frac{1}{2}$ in.

(2) 12$\frac{7}{10}$ in. by 6 in.

Extent.— 194 leaves, 8-13 lines to a page, 38-44 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, the Ms has got 16 leaves giving the list of contents, this list is written in a very bad hand and its numbers are not counted in the leaves of Ms. any further Foll. 1-24 are 11½ in. by 5½ in. Foll. 25-178 are 12$\frac{7}{10}$ in. by 6 in. Foll 1-33 are written in a different hand. In fact, there are three hand-writings in the Ms.; one extends from fol 1 to 33, another from 34 to 97 and the third from 98 to 177. Fol. 178 (which is marked as 177, because, the real 177th fol. is unnumbered) is again in a different hand The unnumbered 177th folio has only 2$\frac{1}{2}$ lines on its *a* side and the *b* side has only a spurious verse Foll 33ᵃ-97ᵇ have colophons, pratikas and marks of punctuation in red ink. The rest of the Ms. has these items tinged with red pigment The author is अनंत of दधीचि जाति, son of केशव and he wrote the work at the command of प्रतापसिंह, king of Jaipur in 1829 Saṁ. (=1886 A. D.) Another name of the work is अनंतप्रकाश

Age.— Appears to be old

Author.— Ananta of Dadhici family, son of Keśavarāya

Begins —fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीमन्नंदकुमारं गोपीजनवल्लभं नत्वा ।

प्रतापकल्पद्रुमसारं विलिखामो बालबोधाय ॥ १ ॥

जंबूद्वीपमहीपमस्तकमणिः प्रत्यर्थिसंकामणि-

म्लेंच्छातकतमिस्रपुंजकरणाभियों विप्राधिप्तामणिः ।

स श्रीमान् जयसिंहकः समभवयन्नाम दिक्कामिनी
मायाद्रिकरिदानलुब्धमधुपी गीतैश्चिरं गायति ॥ २ ॥
तदात्मजो भक्तसुखप्रदैको नाम्ना नृपेंद्रो नृपमाधवेशः ।
दानप्रसादेन पराक्रमेण तिरस्कृताशेषनरेंद्रवर्यः ॥ ३ ॥
तस्यात्मजनय धिया जितमय सौंदर्यशोभामय
पूर्वातिप्रणय स्वकेतु सदयः प्रारंभसिद्धोदय ।
वैरिव्यस्तमय कृताघविलयः ख्यातिकृताकांक्षयः
सद्विद्याजितसत्क्रियोजितनयः श्रीमत्प्रतापाह्वयः ॥ ४ ॥
परिस्फुरत्सम्यसदृक्षद्युतिः सुहृत्कुमुत्श्रेणिमुदः प्रसूतिः ।
प्रसूतसौदयकलाप्रपूर्तिः प्रतापते चांद्रमसीव मूर्तिः ॥ ५ ॥
सौम्योपि सोमवदरिव्रजहाहकोसि आजानुबाहुरपि हंसि रिपून् विदूरात् ।
फुल्लाब्जचारुनयनोपि दिगंतदर्शी श्रीमत्प्रताप भवदीहितमन्त्र चित्रम् ६

छावेयो श्रीयदुनदनपादसरोजयुग कलस्वर्गनदीमकरद
सज्जनसततिमत्तमधुव्रतसुल्लसितांगुलीपल्लवहृदं ।
स्नैग्धविनिर्जितविद्रुममाजय माकरपकजसेव्यममंदं
संकुरुतां नृपमाधविमानसमानसनामसरोवरकंदं ॥ ७ ॥
धर्मस्तम्भैकमूलोज्वलनिधिविलसत्स्कंधयुक् तत्वशाखा-
युक्तो नैकाक्षरालीदलसणकलितः सारम्यपुष्पौघपूर्णः ।
नैरोग्याननदत्व शुभफलफलित श्रीप्रतापाख्यसिंहः
कल्पद्रुः कोप्यपूर्वो जगति विजयते सर्वतो वै प्रमोदात् ॥ ८ ॥
हारीतपारासरसुश्रुतानां श्लोकान्समाहृत्य सुसारभूतान् ।
हिताय लोकस्य गदातुरस्य प्रतापकल्पद्रुम एष ग्रंथः ॥ ९ ॥
अनतनाम्ना द्विजवर्यमुख्यो वृधीश्विजात्युद्भवविग्रहो वै ।
महाशयः केशवरायसूनु लिखामि शास्त्र भिषजां सुखाय ॥ १० ॥
प्राप्याज्ञां नृपतेरहं प्रघटये ग्रंथ सुरम्यं ध्रुव
यत्न योगकृत महायतिविद श्रीसद्गुणौघैर्युतं ।
रोगेशाद्विविधांतकृत्स्वमतिभिर्यस्मान्नृपस्तुष्यतां
स श्रीपुत्रकलत्रपौत्रजसयक् सोयं चिर तिष्ठतु ॥ ११ ॥

Ends — fol. 178[b].

ऋतुव्वेयें विधेव्येव विधिराख्याय देहिनां ।
निर्देक्ष्यतेन्यरूपेषु विकल्पवामिको विधिः ।

मासराशिस्वरूपास्य भृतोर्लक्षणत्रय ।
यथोत्तरं भजेत् वर्षे तत्र तस्य बलादिति ।

इति ऋतुचर्या

वर्षे विक्रमभूपतेर्नयुगाष्टेंदौ सिते पक्षके
मासे चाश्वयुजे शुभे श्रवणभे भौमे दशम्यां तिथौ ।
ग्रथोलेखि मया प्रतापयशसेऽनतेन कल्पद्रुमे ।
आप्यारोग्यमतो जना प्रजानिधे कुर्वंतु दास्य सदा ॥

इती श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीसवाई प्रतापसिंहजीदेवनृपविरचितायां प्रताप-कल्पद्रुमचिकित्सा—अनतप्रकासे चतुर्विंशतितमोध्याय २४ चतुर्थं स्कंध समाप्त श्री ग्रंथसख्या ५१६१

दाधीचजाति गेरवरधारी इत्याख्यस्याय पुस्तगोस्ति प्रतापकल्पद्रुम एवग्रंथ

References — (1) Mss —A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum — ii, 77[b] (our Ms and the only entry by Aufrecht).

भावप्रकाश | Bhāvaprakāśa

No. 137 | 901. / 1887–91.

Size — 12½ in. by 5½ in.

Extent.— 450 leaves, 11 lines to a page, 50 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, paper is old and musty, dampness and weather have spoilt many leaves, specially the last twelve folios, borders are docorated with double red lines It has 450 folios, fol. 17 not marked, 21 repeated, 53 repeated and not marked Complete copy

Age.— सवत १७९७ वर्षे मिति जेष्ट सुदि १ गुरवासरे श्र ... .. (disfigured) ध्ये लेषकपाठकयो शुभ भूयात् ॥ १ ॥ मंगल लेषकस्यापि पाठकस्यापि मंगलं मंगलं सर्व्वलोकानां भूमिर्भूपतिमगलं ॥ १ ॥ श्रीरस्तु शुभं मस्तु कल्याण-मस्तु ॥ १ ॥

Author.— Bhāvamiśra.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणपतये नम ॥

गजमुखममरप्रवरं सिद्धिकर विघ्नहर्तार ।

गुरुमथगमनयनप्रवृमिष्टकरीमिष्टदेवतां वदे ॥ १ ॥

आयुर्वेदागमनं क्रमेण येनाभवद्भुवनौ ।

प्रथमं लिखामि तमहं नानातंत्राणि संहृत्य ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 450[a]

ग्रंथस्यास्याध्यापकानां जनानां मध्ये नृणामादर कुर्वताञ्च ॥

श्रीसोमेशादित्यविप्रप्रसादाद्युदीर्घं सौख्यमास्तां सदैव ॥ २ ॥

इति अष्टमप्रकरणं ॥ इति उत्तरखंड ॥

इति श्रीमिश्रलटकतनयश्रीमन्मिश्रभावदेवविरचिते भावप्रकाश-

संपूर्ण ॥ समाप्तोय ग्रंथ ॥

References — (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum .—
1, 407[b], 11, 93[a], 111, 89[a].

B-Descriptive Catalogues —

Aufrecht's Oxford Catalogue, No 743

I. O. 2657-8, 6232

(2) Printed Editions —

(1) with Gujarati Translation by Chamanrâya Shivashankara Vaishnava, 2 Vols., Ahmedabad, 1905.

(2) Bombay, 1914

(3) with Hindi Translation by Lâlâ Śâligrâma Vaiśya, Bombay, 1919

भावप्रकाश | Bhāvaprakāśa

No. 138 | 454. / A. 1881-82

Size.— 11 in by 5 in.

Extent.— 747+4 leaves, 10 lines to a page, 40 letters to a line.

Description— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold and good, three lines in red ink on each border, benedictory phrases, marks of punctuation, topic-headings,

topic-endings and colophons tinged with red pigment Each leaf has on the right-hand top corner, the name of the topic Folios are marked on the left-hand top-corner and right-hand bottom corner. The work contains foll 1-751, minus foll. 666-69 missing = 747, plus 4 foll giving a list of contents Paper is old, musty and slightly worm-eaten.

Age — Appears to be old.

Author.— Bhāvamiśra.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

गजमुखममरप्रवरं सिद्धिकरं विघ्नहर्तारं ॥

etc. same as in No 137

Ends —fol. 751[a]

ग्रंथस्यास्याध्यापकानां जनानां मध्ये बुधानामादर कुर्वतां च ।

श्रीशोमेशादित्यविप्रप्रसादात्पूर्णसौ लोकमास्तां सदैव ॥

इत्युत्तरं प्रकरणं ॥ इत्युत्तरखंड· ॥

इति श्रीमिश्रलटकतनयश्रीमन्मिश्रभावविरचिते भावप्रकाशः समाप्त ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥

Reference.— See No. 137.

भिषक्चक्रचित्तोत्सव Bhiṣakcakracittotsava

No. 139 — 1049. / 1886-92.

Size — 13 in. by $7\frac{3}{10}$ in.

Exten.— 48 leaves, 11 lines to a page, 25-30 letters to a line.

Description— Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing good and very bold, colophons and topic-headings are tinged with red pigment, paper is old and musty, first leaf is worn out. In all its colophons, the work is called भिषक्चक्रचित्तोत्सव. It is a misnomer to name the work as

चिकित्सोत्सव, which name has not been found in the body of the Ms. The Ms. is complete, but the text is corrupt. It deals with निदान of diseases There are two different numberings of folios from 29-48. One is 1-20 and the other is 29-48, which is later

Age.— Appears to be old.

Author — Haṁsarāja or Haṁsanātha

Begins.— fol. 1b

श्रीगणेशाय नम ॥
ध्यायेद्बालां प्रभाते विकसितवदना कुल्लराजीवनेत्रां
मुक्तावैदूर्यगर्भे कनिरकनकजै भूषणैर्भूषितांगी ।
विद्युत्कोटिप्रभाभां परमलबहुलां दिव्यसिंहासनस्थां
गीर्वेवी तस्य दासीभवति सुरवनं नदन केलिगेहं ॥ १ ॥
धत्ते ते चरनांबुजं स्वहृदये मातर्नरो योनिश
तस्यास्ये परिवर्तते प्रतिदिन वागयपद्यात्मिका ।
लक्ष्मीतस्य गृहे स्थिता करतले मुक्ति·स्थिता सिद्धयो
द्वारे तस्य विभूषिताश्च निचयो तिष्ठन्ति नित्य मुदा ॥ २ ॥
जगन्मातुर्नमस्तेस्तु वरदे मगले शिवे ।
ग्रन्थकर्तुं प्रवर्तस्य सहायं कुरु मेनिश ॥ ३ ॥
भिषक्चक्रचित्तोत्सव जाड्यनाश करिष्याम्यहं बालबोधाय शास्त्र ।
नमस्कृत्य धन्वतरिं वैद्यराजं जगद्रोगविध्वसन स्वेन नाम्ना ॥ ४ ॥ etc

On the margin below we find the following verse—

अहमपि जगदवे द्रश्यतां दिव्यदृष्ट्या न भवती तव हानी क्वापि ग्रहे कदाचित्
स्वजनहितपराया शंकरस्य प्रियाया अमृतरसहृदिन्या हसनाथो भवामि ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 48b

अजीर्णसमव मूत्र मज्जामूत्रसम भवेत् ।
ज्वरोत्थ कुंकुमाकार क्षपिनो जलसन्निभं ॥ १० ॥
इति श्रीभिषक्चक्रचित्तोत्सवे वैद्यशास्त्रे हसराजकृते मूत्रलक्षणं
भिषक्चक्रचित्तोत्सव वैद्यकशास्त्र कृत हसराजन पद्यैर्मनोज्ञैः ।
बहुपैरदोषोहरोध्वांतनाश हरेरहित सेविनामवहुर्से ॥ १ ॥
महामगल विश्वेस मगलेश जगत्पते ।
मगल कुरुते देव वासुदेव नमोस्तु ते ॥ २ ॥

महामंगले मंगले मगलेश शिवे कालिकेंवे सुवारे कलेशे ॥
शुभे वाकिल विम्बकृष्णचंद्रकाते नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३ ॥
इति श्रीभिषक्चक्रचित्तोत्सवे वैद्यकशास्त्रे हंसराजकृते समाप्तम् ॥

शुभं भूयात् ॥

In a different hand follows --

श्री रामजी गुरुर्मेहस्तस्मादवनितलमस्माच्च सलिल ततश्च वातोहं
हरितगुरुहांतस्थबहव हरिश्चिसे तेस्ति द्विजवर ततः को गुरुतर
कथं वक्तुं शक्त त्वदमितगुणान् मद्दशनया १

References.—(1) Mss—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — I, 412^b : II, 94^b

माणिपरीक्षादीनि

Maniparikṣādini

No. 140

984 / 1887-91

Size — 10½ in by 5 in

Extent.— 130 leaves, 16 lines to a page, 45 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, paper is very old, musty, worn out and decaying, last words in the lines on fol. 1^b and fol. 130 are lost, it is a mixture of Sanskrit and Hindi, the latter language (Mārwāṛī Hindi) predominates, it contains medicines and charms and from the point of view of its contents it is not at all valuable It looks like the work of some quack. It caters for different sorts of herbs, animals, etc Some of its contents are Kalpas of— मणिपरिक्षा, सामुद्रिक, श्वेतार्क, नालकेर, अह्न, कंचनबीज, दक्षिणावर्तशंख, उलूक, कौडी (कपर्दिका), चिमणबढवाई, etc. काकफल, काकनिलय, वन्ध्याकल्प and so on.

Age.— Appears to be old

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[b]

line 1. श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

मणीनां वर्णचिह्नानि । विंदावर्त्त च लक्षणं । केनोपायेन ते ग्राह्या ।

ववपृज्यक... . (lost)

line 2. तं कार्यं । किं दान का च पत्रिका । का च भक्ति क्रियावेच । वदामि परमेश्वरः ॥ २ श्री ईश्वरोवाच ॥ केदारभवनं गत्वा । ग .. .. (lost)

etc.

Ends.—fol 130[b]

पिबेत् बध्याया हुत प्रसवति ॥ वथि रविवारे पंचांग . .. (lost)

पिंकी छाया शुक्ला रे गोहूरथेन दिन रे ५च लेणी । इति नालपरावर्त्तविधिसपूर्णं ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (Mss.)—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — a certain मणिपरीक्षा mentioned on i, 420[b], another work named मणिपरीक्षाकल्प ii, 96[b], iii, 91[a]

B-Descriptive Catalogues —

Cf I O. Mss. Nos 2618-2619

मल्लप्रकाश Mallaprakāśa

No. 141 $\frac{435}{1884\text{-}86}$

Size.— 10½ in. by $4\frac{1}{10}$ in

Extent.— 54 leaves, 9 lines to a page, 35 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, fol 1[a] has been added by some other scribe afterwards. Foll 26-29 are missing There are lacunae on foll 42[a], 47[a] and 48[b], foll 42[b] and 47[b] are blank, four lines in black ink on borders This Ms. has been fully examined by Mr P. K Gode (Annals of the B. O R I., Vol XI, pp 96-99) according to whom Kāyastha Lokanātha was composer of the work who ascribed it to his patron Malladeva of Yodhapura, the king is identical with Māladeva of Jodhpur whose date is 1551-1568 A. D.

Age.— Saṁ 1635

Author.— Lokanātha.

Begins.--fol. 1[b]

ॐ नमो गणेशाय ॥

नत्वा गोपालबालं गिरिशगणपती सारदामांजनेयं
भानुं रामं भवानीं निजगुरुचरणौ मानसे स्वे निधाय ।
मते हस्तप्रपाटीविधिमिह गदिनामर्भिनाशाय पूर्व्वै-
रल्पस्तां दृष्टयोगां विहितबहुफलां लोकनाथः समासात् ॥ १ ॥
फलंति तरव· काले बनौषध्य स्वकालत ।
शकुनान्यचिरादेव दर्शयंति फलं नृणाम् ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 58[a]

पठतु यदि चिकित्साज्ञानयोगे मन स्यात
निखिलमुनिनिबद्धा सहिता सूरिवाद्या ।
मम तु मतमिदं यत्प्रत्ययादेव रोगो-
पशम इह चिकित्सास्तत्फलं सग्रहे किं ॥ १ ॥
निर्मथ्य मल्लदेवेन सवायुर्वेदसागरं ।
मल्लप्रकाशनामायं कारित संग्रह शुभ ॥

इति श्रीकायस्थवंशावतसलोकनाथकविविरचितः श्रीमल्लप्रकाशनामा ग्रथ समाप्त. ॥ श्रीराठौडवंसोद्भव ॥ राजिश्रीसंसारचंदजी तत्पुत्र राज्यश्री (सग्राम-तत्पुत्र on the margin) सावलदासजी लिपापितं आत्मार्थे॥ लिषितं महातमा सकता ॥ वाच्यमानोयं सद्भिराचन्द्रार्कं जयतु· ॥ श्रीरस्तुः॥ कल्याणं भूयात ॥ यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिषितं मया । यदि शुद्धम-शुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ सवत् १६३५ वर्षे शाके १५०० प्रवर्त-माने माद्वा सुदि पूर्णिमापक्ष्यौ लिषितं तैलाद्रक्ष्ये जलाद्रक्ष्ये रक्षे शिथिल-बंधनं । परहस्तेन दातव्यं एवं वदति पु ..

References — (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — I, 433[a].

B-Descriptive Catalogues .—

Weber's Catalogue of Berlin Mss , No. 956., Vol I, p. 295.
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. No 1417, p. 649.

मागराजपद्धति Māgarājapaddhati

No. 142 1069. / 1886-92.

Size.— $11\frac{3}{8}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in

Extent.— 242 leaves, 15 lines to a page, 43 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing bad and legible with difficulty, two lines in black ink on both the borders; marks of punctuation, topic-headings, colophons and topic-endings are tinged with red pigment. The work covers all the fields of medicine including charms. Author's geneology is evident from the verses given below Paper is extremely old, brittle, smoky, soiled with ink and dampness, decaying and worm-eaten. Many leaves are a mass of small bits It is a fragment, the last folio bearing the number 417 The following 175 foll are missing — 5, 6-10, 14, 16, 23, 39, 42, 43, 52, 55-60, 81, 83, 89, 90, 92, 95, 101, 102, 116-19, 124, 128-29, 138, 147, 148, 153-60, 167, 177-238, 266-67, 269-72, 281-82, 284-85, 291-92, 294-95, 298, 302, 324-26, 369-410, 412-416 It has no end

Age.— Appears to be extremely old

Author.— Māgarāja.

Begins.—fol. 1^b

स्वस्ति श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीसरस्वत्यै नम ॥ श्रीधन्वन्तरये नम ॥

भक्तौघा प्रय...(lost)श शर्वाणीमनोहारिणे ॥

मत्तेभाजनधारिणे परशुनोग्रेणानिश शालिने ॥

तीव्र ततवते तप.. तरते सद्बुधिमातन्वते ॥

त्रैलोक्ये वसतां यसोगणगणा धीशाय तस्मै नमः ॥

मूलास्योत्सवकारिणीं शुकविपंचीधारिणीं हारिणीं।

ससारार्णवतारिणीं तनुरुचा हेमस्तिरस्कारिणी।

मनेभं स्वगतैर्विजित्य ललितं संचारिणीं भारतीं।

वंदेहं चतुराननाननकृतावासां मनोभीष्टदा ॥ २ ॥

यस्मिन्नुद्योतमाने तिमिरमयमहाकल्मक याति नाशं।

कोकाः सत्कर्म्मणश्च क्षितिरपि च तथा याति पद्मं प्रकाशं।

वंशो यत्र त्रिकाल सुतघस्वरतनुस्तीव्रतेजा महौजा ।
कुर्यात्कल्याणसुखै· प्रणतजयकृते मामयो भानुदेव ॥ ३ ॥
द्युतिहिमकरखंडात्सर्व्वलोकप्रचंडा
विरचितजगदंडा प्रोल्लसच्चारुमंडा ।
भवजलधितरंडान्याजिनारानिर्मांडा
विहितदनुजखंडा चंडिका वो सुवस्तात् ॥ ४ ॥
विचरति नानाविरूपसर्ज्जा वामशरीरालंकृत-(illegible)र्ज्जा ।
रूपनिराकृतरमणीगर्व्वा नमितसुपर्व्वा रक्षतु दुर्गा ॥ ५ ॥
कव्यादैत्यचमूजालनिधने हेतुं स्फुरन् कौस्तुभ ।
सुप्रयोतितविग्रहं प्रणमितं सत्तापसै आतके ।
ईशानसुहिनेंद्रजालनिधने कांक्षितवरस्याभिनि विभु ।
तं वंदे गरुडध्वजं भुवि महत्याशक्तिदं योगिनां ॥ ६ ॥
यो कोर्व्वी भूतिमदृष्टादिविहुधोद्दिष्टत्रये विदष-
त्तज्यावर्म्मलसज्जरागदमिति प्रध्वंसकारी स्वयं ।
गीर्व्वाणासुरवंदसूक्ष्मभुजे प्राशंसि यः सर्व्वदा ।
लोकेश· क्षितिकण्ठपत्तनविभुर्द्धन्वंतरि· पातु वः ॥ ७ ॥
गोत्रेषु प्रचुरेषु सत्यपि महत्कौशल्यगोत्रं परं ।
लोके विश्रुतमामनन्ति सुधियः सत्कोविदा· प्रत्यह ॥
तस्मिन्नेव न्वैरियान्वयधरे राम· कृती सत्यवाक् ।
शूर· पूज्यगुणोभवत्सहृगलः शांत· प्रतापोन्नतः ॥ ८ ॥
सूनस्तस्य विशुद्धसत्त्वमहिमा लोकत्रयाविष्कृ । त
प्रख्यातपृथुकीर्त्तिऽरिंप्रसदृशोदार्योभवत्साहनः ॥
भास्वत्सहनेन येन रिपवो निर्व्वासिता वासिता
वाजिश्वेतहिरण्यरत्नवसनान्यादाय शक्रस्या किल ॥ ९ ॥
विहितविविधदान छिन्नभूपाभिमानः ।
प्रथितगुणयितानः सर्व्वलोकप्रधानः ॥
स विश्रुतपरदार· कांतिविध्वंसमारः ।
क इव पर उदार· साहनाख्य कुमार· ॥ १० ॥
धर्म्मोभवत्साहनपुण्यराशे हत्वा द्विषां येन च मर्म्म नर्म्म ।
दत्त सुरदूष्यश्च वनीपकेभ्यो ज्ञान परं मर्म्म श्रुतिस्मृतीनां ॥ ११ ॥
धर्म्मात्मजो भगट्टनामधेय· सुरोपमेयो विषयैरजेयः ।
अनेरमेय· सुहृदां च पेयो नेत्रैरवादाहतवाजिपेय· ॥ १२ ॥

संजाति संजाति के के न न कति कति भूपप्रशस्रो निहिता ।
यदि मंगलकर्मेदं विदुररिविनता भास्करिण्यूनं ॥ १३ ॥
तस्याद्वाग्भटः सुत प्रतिभटक्ष्मापालजालपृथा-
वैषम्यास्तसमस्तभोगविरतिप्रारंभदीक्षागुरु ॥
यः शास्त्रार्थविचारकर्मनिपुणोद्रिक्तारिवक्ता स्फुट
मुणाहृत्यथगामिनां वसुमती लोके विनेता महान् ॥ १४ ॥
यत्कीर्ति कुरुते श्रुता बुधगण रोमांचित मार्ग्गण
स्वांताङ्कुरशातन वितरण यस्य प्रतीत जने ॥
यत्संख्यं सुहृदां च निवृत्तिपदं धत्ते सुधापानवत् ।
शौर्यं चार्थैर्भटस्य चाच्चिभटगां सर्व्वानिद द्विड्ढटान् ॥ १५ ॥
तस्यामटस्य तनयो विनयोन्नतोच्च
दत्तद्विपत्पारिभवो भुवि लब्धवाच्य ।
दृष्ट्वा भवस्य विभवस्य विनस्वरत्व
चित्त भवे स निदधावपुनर्भवाय ॥ १६ ॥
भयकररणांगणप्रचलदश्वराजीरज-
स्तमोपिहितरोदसीद्युमणिदंडकौक्षेयक ।
अनीनदद्दरीनसौ ह्यशिरसा रिते सभय-
स्तदेव हि गृहे गृहे तदबलाश्च चित्रं महत् ॥ १७ ॥
संभवस्य तनयस्य मनोरा सवभूव समनोहरमूर्त्ति. ।
रोहिणीरमणबंधुरकीर्त्ति कायनिर्जितपुरूरवमूर्त्ति ॥ १८ ॥
लोकेषु श्रुतिविश्रुत कथमनोरा वर्ण्यते पंडितै ।
श्चण्डीपूजनतत्पर· स नियतं षडैकामित्रो रणे ।
शम्भूर्णा कवनं समाप्य वदनांभोजैस्तदीयैश्च यो ।
हुंकारावलिरर्वान्विते ग्रथितया रुद्र·स्तजा पूजित ॥ १९ ॥
अर्थिप्रार्थनयानिशं सुरतरू रिक्तो जितो यजितो
धृत्या सूरिमनोरमे वितरति प्राप्तं शरणं सुरात् ।
भूमश्चेदिदमन्यथा स भूयस्तदावक्षिति
मायातस्तुदशालयात्कथमहो भग्नो भय वीक्षते ॥ २० ॥
पुत्रो मनोरस्य मनोज्ञहास्यो मृगकस्त्रलाच्योंबुजमञ्जुलास्य ।
यो वाग्वकायप्रकृताकिश्रीर्हिबोधतीर्ण किल्ह किल्हरेश ॥ २१ ॥
गांभीर्यमब्धे सुषमां सुधांशोस्तेजो रवे सत्यमजातशत्रो· ।
आक्षिप्य धात्रानु विनिर्म्मितोय सत्कञ्जलो गौरवमादधान ॥ २२ ॥

तत्पुत्रो वच्छराजो बहलकमलाराजराजो मलं यः
कांत्या स्थैर्येण मेरुं भृगुमहुलमपेमांगराजं च दाने ।
रीत्या शुक्रस्य पार्थे विबजममलया प्रज्ञया सौचियस्य
वाकोन्म्यो वर्णयितुं विविचत्रचरितं शक्तो भवेत्सूरिणां ॥ २३ ॥
व्यासं धर्मजसूतवर्णनकरं रामायणग्रंथक-
द्वाल्मीकिं च भविष्यसूतपदसत्सज्ञ विहाय क्षितौ ॥ २४ ॥
यत्रास्ते गिरिदुर्गमंधतमसप्रायं प्रिय त्वं व्रज
तत्रावाय कलत्रपुत्रमपिदसत्सज्ञ विहाय क्षितौ ॥ २५ ॥
सवाक्य ममेव कुरु दत्वा वा कनकं भजाविपतबातम्यावयो. संगरं
हित्वा यत्किल वछराजकरवालो वैरिणां घातुक. ॥
अभवद्वछराजस्य महाराजो जनप्रिय. ।
विमत्सर. सत्यसंध. परोपकृत्यतत्पर. ॥
अध्यैष्ट योष्टादशमं शुविधा बाल्ये च कोशं कृतवां युवांच ।
अंतश्चरारीन् प्रथमं विजित्य ततो निजवैरिकुलं समूलं ॥
तस्यासिर्मचवा द्रुधादपि महान विद्वद्भिरावण्यते-
रीणां लाभद एव एव नितरां सुकिप्रदो सूवतां ॥
दीप्यंते सुरसुंदरीपरिवृता नाके परे यद्भता. ।
वर्त्तंते स्म भयाजवाः पविहिता भूमौ स्थिताः सांप्रतं ॥
संसारानित्यतां ज्ञात्वा चचलत्वं श्रियस्तथा ॥
दाने यशांसि वैकुंठे महाराजो मनो दधे: ॥
सत्सौदर्यकलानिधि. किल रमास्थानं विवेकस्य भू-
र्विद्यानिलय परो द्विजजनस्यैको महानाश्रयः ॥
सत्कीर्त्तिमलं पद मनसिज. सौदर्यभावैरहो
मायद्वैरिगजांकुशो भुवि महाराजात्पर. कः कलौ ॥
दत्तमत्यार्थिभिर्व्वीपतिनिवहमहारण्यदावाभया स. ॥
सर्वासगच्छदार्थे व्रजहृदयधृतप्रार्थनादेवपूज ॥
सौरिम्लेच्छोग्रकारापतितजनमहामुक्तिदानास्पद यो
माहात्म्यं किं वदामो वयमपिलं वछराजात्मजस्य ॥
सुतोऽस्य महाराजस्य गाङ्गू श्रेष्ठप्रतापवान् ।
येनेंदिरा चंचलेयमिति बद्धा निजैर्गुणैः ॥
प्राप्तोदयः शुभनयो विनयोनतो यो
भूपालजालपरिवंदितपादपद्म
उदार्यलक्षितमपर्ममजिस्वरूप ॥

प्रध्वंसितारिवनिताखिलचारुभूष ॥

यत्कौक्षेयकखिन्नखड्गनिकराक्रान्तार्थसंतोषित

प्राज्यार्थिव्रजगीतकीर्तिविपुलप्रस्तानभावः स्फुट ॥

प्रत्यग्रि प्रतिकाननं विसुमरैर्गेयूविपक्षपृथा ॥

बक्ष्मेद्धूद्वयाग्निशिखिभि प्रतिनिशं ध्वांतं न विज्ञायते ॥

पुत्रस्तस्य विष्णुरो नाथूदेव. प्रतापवान् ॥

सुमा उदारचेता श्रोतु कोलभवेद्बुधो भून ॥

अश्रांतार्थिवितीर्यमाणबहुलाकुप्यादिदानोदक·

प्राग्भारांबुदबुद्बुदार्पिद्धानिकरैर्लोकत्रये विश्रुतं ॥

य· कीर्तिप्रततिं त्रिविष्टपफलां वृद्धिं ह्यनैषां कृतां

ब्रूम· किं वयमस्य चित्रचरितं भूमिंद्रचिंतामणेः ।'

पुत्रि करिशुण्डाखण्डनदक्ष सकलवनीपकन्यासव वृक्ष·

निजगुणगणवर्द्धितसविपक्षो नाथूदेवसुधीरविलक्ष ॥

तत्पुत्रा विनयोज्ज्वला समभवन् । प्राप्तप्रकर्षोदया

लोकानुग्रहकारिणो निजकुलालंकारिणो मानिन ॥

सध्यांगा' सदसद्विचारनिपुणा संराधितेंद्रानुजा ॥

पात्रा यत्र कृतप्रभूतविभवा वैज्ञानिकास्ते त्रय ।'

ज्येष्ठस्त्रिपुरदासस्य वनुवरीयांश्चरूपचंद्राख्य ॥

अनुस्तयोस्तृतीयोमाकृवो धरातले विदित ॥ (Read मागादेवो ?)

जातं त्रिपुरदासस्य रम्यं पुत्रद्वयं महत् ॥

ज्येष्ठोन्यो कुंवरा सुमतिर्निर्वंधा च नुदस्मृत ॥

श्रीरूपचंद्रसुमते परमप्रतीता· सर्व्वाअशाअकुशला जितकामरूपा

ते कालिदासहरिदासयुगं मनोज्ञोन्यो जेविदास इति शक्रसम-

स्तृतीय· ॥

कौशल्यनामानि कुले भुवि येवतीर्ण्णा

तेषां पृथग्गुणालपनं महीय ॥

लक्षायुतैश्च शरदां गदितुं न शक्यं

प्रोक्तश्चत्पुनरेक एक. ॥

निखिलपुरपुरंध्रीभूषणं देवमाणामहितचरितमाथूवलुयाहृत य च ।

गुणगणभृतमागादेवमुपत्प्रतापं तमिह हि तुलयेन्को निरुपो भुजगत्यां

मामादेव सकृदपि महानर्थितो याचकैस्ते

लक्ष्मीवत खलु समभवनार्थिम क्कापि भूयः ॥

एवं त्यक्तेतरबहुनृपान् याचतामेव अस्म

यावज्जीवं गतमपिहृत नो पुनर्याचकत्व ॥

आदेशास्य महाकृपामसदृशो नान्योधनो दृश्यते
  नो दृष्टो रिपुबाहुजांघ्रिभितटे कर्तुं. तप केवल ॥
कलाहाराद्युपशांबरा स्वनारीकुचयो गिरिश्च शिखरे येनानिसं वासिताः
यत्कीर्त्यामलया विजृम्भर ह्युचित्वस्पर्द्धया चंद्रमा. ॥
साक्षीकृत्य दिवाकरं च विजितो लोकस्य संपश्यत ॥
नैवं चेन्द्रुपकमलालकुटरा ॥ कृयोमालये लज्जितो
मदं मंदमुपैत्य सा उडुगणे कृत्वा पुरस्तात्कथ ॥
समस्तरिपुबाहुजांवमिनि मडलाग्रो लस-
  त्करे समिति रक्षति मनिदिलोकोत्तर ॥
सगर्वमवहारिणि सुधनदायि मागापुर ॥
  दरे सति न को बिभेति हृदि वासितश्रीधरे ॥
एतद्दामविधित्सया विनिहितैः पाणौ द्विजानां जलैः ॥
  दारिद्र्यद्रुम एव शुष्यतितरां तेजोभिरक्तो रिपौ ॥
सूर्यातिक्रमिभिर्भवत्यविरत प्रत्यग्रपद्मान्वितो
  मागासौर्यनिधेरमेयचरिते चित्र महद्दृश्यते ॥
उच्चाजिदुराग्रकर्षणदलद्बलच्छदैत्यालया ॥
  यत्खड्गाग्रविदारितारिविगलत्कीलालधाराप्लुता ॥
कीर्त्तिर्वातुदिव समडपदिव निर्धाय मार्ग्गागम-
  त्काम स्वर्गफला हुसिद्धिकुसुमासवृत्य काष्ठा दश ॥
  ज्येष्टस्तस्य गरिष्टो दुर्गादासः प्रभूतविनयज्ञः ॥
  पुत्रोभवद्विपक्षान्वयतिमिराहस्करो भातिमान् ॥
पाताले नागराजो दिवि च सुरपतेर्वारनेंद्रः सितौ द्वा-
  वेवं प्रौरानवाणी बुधजनगदितास्तिष्ठतु क्ष्मातलेस्मिन् ॥
विश्वस्येव प्रमन्या जगदिदमखिलं पावयत्यासि शुभ्र ॥
  कुर्वंत्योबौ नितांत सपदि धवलितौ दुर्ग्गदासस्य कीर्त्या ॥
  द्वितीयोप्यद्वितीयोभूद्भोजराजो जनप्रिय ॥
  यमसेवंत भूपालास्त्यक्तमानमदा भृशं ॥
चिरेव त्वं श्वशाशि भवति प्राग्विलक्षेव कस्मा-
  दित्युक्ता सालपदिदमल वेत्स्यवस्थां न मे त्वं ॥
मांगादेवेन सार्द्धं पतिरधकमतिवृष्टि तस्मिन्न तुष्टे
  नाहं नायं न बाला न च सदनमिव क्षीर्ण्णं नो वसुवर्ग्गं ॥
य. संग्रामाग्रजाग्रप्रतिनृपतिमहाकुम्भिकुम्भस्थलेभ्यो
  मल्लैराढाय कृत्वा सपदि वसुमतीं भूरिशुक्तात्फलाढ्यां ॥

नाम्नेयं रत्नगर्भा पुनरिह सुमतिस्तामकार्षीद्यथार्थो
सोय मंगा कलिंगादिविषयविजयी राजते राजसेव्य. ॥
हारीत चरकं च सुश्रुतमत वीक्षाखिलं वाग्भटं
वगं तीसटमन्यसूरिरचितान् ग्रंथानमेयप्रभ' ।
मागादेवनृपोतिमंद्भिषजां हेतो विधातुं दधे'
चेतोसूरिगदार्तदीनमनुज स्तोमानुकंपाभरात् ॥
सिद्धैराप्यैर्यदुक्तं तदपि च निखिलं वीक्ष सारं गृहीत्वा
हित्वा फल्गु प्रसूतं प्रबलमतिमपो ग्रंथमेतं विधत्त ॥
मागादेवश्च केश्चिद्गुणनिलये प्राक्तनैरेव पद्यै
केश्चित्क्षितैस्तमेवामयविहितरुजं छिद्यमान' क्रमेण ॥
ग्रंथेषु केष्वपि च कर्म न सम्यगास्ते
मात्रा च केष्वपि न रोगपरीऽक्षणं च ॥
युक्तिष्ण केष्वपि च कुत्र च नास्ति सिद्धि-
र्नास्ति क्रिया क्वचन नोपिन संप्रदायः ॥
द्विष्टापि शेषं कमपि प्रयुक्त स एव पाठः पुनरेव यत्र ।
सातु सुधेनेव चिकित्सितकानां न दूषणं देयममेयबुद्ध्या ॥
इति श्रीकौशल्यान्वयजकुमुदप्रकाशनसत्क्षत्रियशिरोरत्नसाहिगिल्लकुल-
प्रदीपनाथराजसुतश्रीमागचंद्रदेवविरचितायां मागराजपद्धतौ स्ववंश-
वर्णनो नाम प्रथमोऽध्याय ॥

Ends —fol 417[b]

ॐ कामेश्वर मोहय स्वाहा ॥ अनेन मंत्रेण मधुमिश्रितजातीकुसुमसहित-
तांबूलं आदित्यादिने सहस्रावारमभिमंत्रितं पद्मिन्यै दातव्य ॥ इति पद्मिनीमंत्र-
समुद्देश. ॥ ॐ पठ २ ॐ विहंगम २ ॐ कामदेवाय स्वाहा ॥ अनेन मंत्रेण
रमाजपुटितजातीफलमिलिततांबूलमादित्यादिने पंचशतवारमभिमंत्रितं चित्रिणी
दातव्यं ॥ इति चित्रिणीमंत्रसमुद्देश. ॥ ॐ हर २ ॐ पठ कामाय देवाय
स्वाहा ॥

Reference — Ours is the only Ms mentioned by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum So far as our knowledge goes this work is not mentioned in any other Descriptive Catalogue.

माधवचिकित्सित Mādhavacikitsita

No. 143 132. / A. 1882-83.

Size.— 10 in. by 4 in

Extent.— 102 leaves, 9 lines to a page, 30 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters with सुन्दराक्षर hand-writing legible; double lines in black ink on each border, benedictory phrases, colophons, topic-heading and some times 3 or 4 lines in a page are tinged with red pigment, fol. 46ª is blank; paper is very old, musty and worn out on edges The work deals with treatment of diseases and follows the order as given in माधवनिदान. The verses are numbered consecutively, beginning with one, two after each hundred. The total number of verses till fol. 101ᵇ is 1693, on fol. 102ª the numbering is from 44, which shows that there is some break, it is corroborated by want of connection in the texts of foll. 101ᵇ and 102ª.

Age — Appears to be very old

Author — Mādhava, son of Candrakara

Begins.— fol. 1ᵇ

ॐ नमः श्रीवासुदेवाय । नमो वैद्यनाथाय ।
अथातो ज्वरचिकित्सितं व्याख्यास्यामः ।
रोगानीकस्य सर्वस्य ज्वरो राजा यतः स्मृत ।
तस्मात्प्रथमतस्तस्य प्रविक्ष्यामि चिकित्सितं ॥ १ ॥
जन्मादौ निधने चैव प्रायो वसति देहिनां ।
अत· सर्वविकाराणामयं राजा प्रकीर्तित· ॥ २ ॥
वृद्धो ज्वरे लघौ देहे प्रचलेषु मलेषु च ।
पक्व दोषं विजानीयात् ज्वरे देयं तदौषधं ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol 102ᵇ

क्षुद्वेगमोक्षो लघुता विशुद्धिर्जीर्णलक्षणं ।
तदा भेषजमादेयं । स्याद्विषवदन्यथा ॥ ५५ ॥
न चैकांतेन निर्दिष्टोप्यत्रापि निवसेद् बुध ।
स्वयमप्यत्र भिषजा तर्क्यं बुद्धिमता भवेत् ॥ ५६ ॥

उत्पाद्यते हि सावस्था देशं कालं बलं प्रति ।
यस्यां कार्यमकार्यं वा । कर्म्म कार्यं च वर्जयेत् ॥ ५७ ॥

इति चंद्रकरात्मजवैद्यराजमाधवविरचिते चिकित्सासूत्रपरिभाषासूत्र-सहितं माधवचिकित्सितं समाप्तमिति ॥ शुभं भवतु ॥

References.— (1) Mss — A-Aufrcht's Catalogus Catalogorum :— 1, 449 (It is the only entry by Aufrecht). It is not *Rugviniścaya* as Aufrecht notes but different from it, for it deals with treatment also which *Rugviniścaya* does not. The author of *Rugviniścaya* is Mādhava son of Indukara, while our author is Mādhava, son of Candrakara. It is probable that they are identical

---

माधवनिदानस्य
व्याख्यामधुकोशः

Mādhavanidāna's
comm
Vyākhyāmadhukośa

No 144

$\frac{945.}{1884-87}$

Size.— $10\frac{1}{8}$ in. by $3\frac{2}{8}$ in.

Extent.— 155 leaves, 12 lines to a page, 34-35 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs hand-writing good, paper old, but in good condition, begins with folio 1^b and ends with folio 192^a, folios 131-170 missing, 1st folio written in different hand, some scribe has revised and filled in the lacunae on fol. 65^b, l. 4; fol 114^b, l 10, and fol 126^a, l 5 by adding three extra folios bearing the numbers 65, 114 and 126 respectively, leaves have blank squares in the centre of each page with a hole for the string

Age.— Bears Sam 1420, Āṣāḍha Sudi 2, Ravi(vāra)

Author.— Vijayarakṣita.

Begins.— fol. 1^b

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥
शशिरुचिरहरार्द्धव्यक्तशक्तार्द्धदेहो

विशद्दु घनघनाभ· पद्मनाभ' श्रियं व. ।
विवशमरिवृशीप्तपोतिजा वारिजाक्ष-
भ्रमिभवमिव नाभौ वारिज यस्य रेजे ॥ १ ॥ etc.

Ends.— fol. 192[a]

जिह्वाग्रहणेनैव मूत्रग्रहणे सिद्धे समध्यस्तुग्रहणत्वप्रतिपादनार्थं पृथग्गुपा-
दान । अनेन श्लोकेन समदोष: समाग्निश्चेत्यादे. श्लोकस्य एक एवार्थो निचि० ॥
इति आरोग्यशालीयवैद्यपतिविजयरक्षितविरचिते व्याख्यामधुकोषे विषनिदानं
समाप्तमिति । समाप्तश्चाय मधुकोशकृति पण्डितश्रीविजयरक्षितस्य ॥ शुभ
भवतु लेखकपाठकयो सं० १४२० वर्षे आषाढशुदि २ रवौ ॥

References -- (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum .—
1, 527[b], 11, 124[a], 111, 112[b].

B-Descriptive Catalogues —

I. O Catalogue 2668-9.

(2) Printed Editions —

(1) with Hindi Ṭīkā, Edited by Raghunātha Prasāda Sītārāma, Bombay, 1884.

(2) with comms of Vijayarakṣita, Śrīkaṇṭhadatta and Vācaspati Vaidya, edited by Jadavaji Tricumji, Ācārya, Bombay 1920

(3) Saggio di versione del " Mādhavanidāna " [Translated in part by] Mario Vallauri, Giornale della Società Asiatica Italiana, 26 (1913-4), 253-290.

माधवनिदान with व्याख्यामधुकोश	Mādhavanidāna with Vyākhyāmadhukośa
No. 145	**1067. / 1886-92.**

Size.— 11$\frac{7}{16}$ in by 6 in

Extent.— 103 leaves, 13-14 lines to a page, 28 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, folios 1-5 bear two rows of double lines on the borders; topic-headings, *pratīkas* and marks of punctuation in red ink, folio 50ª blank and 50ᵇ written only on half the page, after which there is lacuna, fol. 103ª torn on right-hand corner and the text is missing, Ms gives the text of Mādhavanidāna in the centre of page with the comm. above and below it, it is a fragment which stops with the 3rd verse of the अपस्मारनिदान; fol. 103ᵇ blank, fol. 1ª bears the legend पोथी वंदकी । in the centre of the page

Age.— Appears to be modern

Author.— (Text) Madhava, (Comm) Vijayarakṣita.

Begins.— fol. 1ᵇ

(Comm.)

श्रीगणपतये नम ॥
शशिरुचिरहरार्द्धव्यक्तशक्तार्द्धदेहो
दिशतु घनघनाभः पद्मनाभ श्रियं वः ।
त्रिदशसरिदशीतपोतजाताविमध्य-
भ्रमितमिव नाभौ वारिजं यस्य रेजे ॥

(Text)

श्रीगणपतये नम ॥
प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणं ॥
स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं त्रैलो-

(next line) ॥ क्यशरणं शिवं ॥

Ends.—fol. 103ª

(Text)

कपते प्रवशेहंतान्केणोद्गामी श्वसित्यपि ।
परुषारुणकृष्णानि पश्येद्रूपाणि चालिलाद ॥

(Comm.)

शुक्लेत्यादि । हृयांगजो हृदयरोमा चिरादित्यनेन वातपित्तयोर ..(corner broken), (next line) वेगमोक्ष इति सूचयति सर्वैरित्यादि सर्वैरिति साम्रिपातिकः श्रीजस्यै...

(letters lost, corner broken)—

Reference.— See No. 144.

माधवनिदान
with
व्याख्यामधुकोश

Mādhavanidāna
with
Vyākhyāmadhukośa

No. 146

376 (B) / 1882-83.

Size.— 11 in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 38 leaves, 13 lines to a page, 40-42 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters; with पृष्ठमात्राs, hand-writing good, paper slightly worn out and moth-eaten, it is a fragment starting with fol. No 165 and ending with fol. No 220, folios 182-196, 202-204 are missing, begins in the middle of मूत्राघातनिदान and stops in the middle of शुक्रदोषनिदान.

Age.— Appears to be fairly old

Author.— (Text) Mādhava, (Comm.) Vijayarakṣita

Begins.—fol. 165ᵃ

हार्दमार्गे दर्शनार्थं वातस्यैव दोषान्तरानुबन्धेन लक्षणमाह ॥ तस्मिन् पित्तान्विते दाहः शूल मूत्रविवर्णता । श्लेष्मणा गौरव शोफः स्निग्धं मूत्रं घन सितं ॥ तस्मिन् बस्तिकुंडले पित्तान्विते सति दाहादिलक्षणं भवति । etc.

Ends.—fol. 220ᵇ

अम्बुजेति पाठांतरे शुक्रपातानंतरं शीघ्रं जायते इत्यर्थः । अलजीमाह ॥ दुष्टकां रक्तजां पिंडकां यथा प्रोक्तां विचक्षण । विचक्षण. अलजीं पिडिकां विद्यात् । किंभूतां । तुल्यजामिति । प्रमेहपिडिका अलजी

Reference.— See No. 144

माधवनिदानस्य
व्याख्यामधुकोशः

Mādhavanidāna's
Vyākhyāmadhukośa

No. 147

621 / Viśrāma (i).

Size.— 16 in. by $6\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 56 leaves, 11 lines to a page; 48-50 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good and bold, incorrect, a fragment from folio 3ª upto the middle of 54ᵇ, folios 18 and 19 missing, starts with the comm on the 3rd verse of the 1st ch of माधवनिदान and extends upto the middle of राजयक्ष्मनिदान, there are 4 separate leaves (marked by me as I, II, III and IV). out of which I, II and IIIª bear the text of the comm. on नेत्ररोगनिदान and IIIᵇ and IV are blank, paper is old and brittle and is patched at different places

Age — Appears to be fairly old

Author — Vijayarakṣita.

Begins.— folio 3ª

(3 letters in the beginning disfigured by ink) मित्यर्थः महागुरुत्वयोतिविस्तरदुरधिगमनानातन्त्राध्ययनक्षमा माल्पबुद्धय । महाविद्या-मध्यनासादितदुरूहोपादेया etc.

„ — fol. Iª

नेत्ररोगनिदान ॥ एते च नयनरोगा: वातपित्तकफरक्तसन्निपातानमतुमा षट्सप्तभिः यथाह सुश्रुत: तैस्तैस्त्रिभिर्विंशद्युक्ता: कफेनाप्यधिकास्तय । रक्तजा षोडश ज्ञेयाः सर्वजा: पंचविंशति: etc.

Ends.— fol 54ᵇ

तज्जनितो यक्ष्मा कथं त्रिदोषज इति चेदुच्यते वातप्रकोपादेकाग्निवुवया कफपित्तयो प्रकोप इत्याहु: हेतुचतुष्टय इत्येनासंख्येय हेतव उक्तचतुष्टयेंतर्भवतीति दर्शयन्ति क्षेपादिनानाशब्दवाच्यत्वेनास्य सुश्रुतोन्वयमकार्षीत् यच्च सशोषणाद्रसादीनां शोष इत्यभिधीयते ॥

„ — fol. IIIª

तत्र निमग्नरूपामित्यादिना सव्रणशुक्रलक्षण निमग्नरूपं हि भवेद्धि कृष्णे सूच्येव विद्ध प्रतिपाति भाति ये द्वे स्राव त्मवे दुष्टमतीव यच्च तत्स-व्रण शु—

Reference.— See No. 144

माधवनिदानस्य — Mādhavanidāna's comm.

व्याख्यामधुकोशः — Vyākhyāmadhnkośa

No 148 — 376 A. / 1882-83.

Size — 11 in. by 4½ in.

Extent — 47 leaves, 11 lines to a page, 42-43 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad and difficult to decipher, paper worn out, musty and moth-eaten; a fragment beginning with fol 102 and ending with 148ᵃ, begins in the middle of भग्ननिदान and ends with शिरोरोग, folio 148 pasted with scraps of paper on *b* side, name of scribe wiped out with ink, hand-writing different on different pages

Age — Bears Sam 1555, Caitra-sudi 2, Somavāsara

Author — Vijayaraksita

Begins — fol 102ᵃ

ष्यते अस्थिविशेषो अत्र भग्नोऽभिप्रेत इति । स च कांडे भग्ने विमुक्ते वास्थनीति न दोष प्रसारणाकुंचनवर्त्तनोग्राकमिति । etc.

Ends.— fol 148ᵃ

शिराधनामिति वचनात् । किमस्य चिकित्सायाहुक्तं । पाने नस्ये च सर्पिष स्याद्वातधमपुरे सुतमितिति । ततश्च समीरणपाने न संगत ॥ कल्याणमस्तु ।

सवत् १५५५ वर्षे चैत्र सुदि द्वितीया सोमेवासरे (name besmeared with ink) साध्यज्जात्मन पठिनार्थं पुस्तक लिखितं तथा परोपकारार्थं शुभ भवतु ॥

References.— See No. 144.

माधवनिदानटीका
आतंकदर्पण

Mādhavanidānaṭīkā
Ātaṅkadarpaṇa

No. 149

460.
1895-98.

Size.— 11 in. by 5¼ in.

Extent.— 210 leaves; 13 lines to a page; 33 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing very good, it has borders of double lines in red ink, paper is old and worm-eaten, folios 1-3 are repaired. The work is a commentary on माधवनिदान or रुग्विनिश्चय of माधव. The *pratikas* are tinged with red pigment.

Age.— Saṁ 1841

Author.— Vācaspati.

Begins —fol. 1ᵇ

श्रीमहागणाधिपतये नमः ॥ श्रीगुरवे नमः ॥ अधुनाऽतंकदर्पणो लिख्यते ॥ श्रीः ॥

तुलसीकुसुम वधत्तमालप्रतिम वल्लविगोपवाससक्तं ॥
किमपि त्रिभुवनैकमूलकंदं परमानंदमहो महं स्मरामि ॥ १ ॥
श्रीहम्मीरनरेश्वरः समभवद्वीरः प्रतापानल-
ज्वालाजालकरालदग्धयवनप्राग्भारशुष्कैधनः ॥
यस्य प्रौढसमांगणेष्वपि यशः स्वर्लोककल्लोलिनी-
कल्लोलामलमंगनाः सुमनसां गायंति रोमांचिताः । २ ॥ etc.

Ends.— fol. 210ᵇ

सुभाषित तत्र यदस्ति किंचित् तत्सर्वमेकीकृतमत्र यत्नात् ।
विनिश्चयेत्सर्वरुजां नृणां ना यन्माधवेनैहुकरात्मजेन ॥
यत्कृतं सुकृतं किंचित्कृत्वेन रुग्विनिश्चयं ।
सुंचंतु अंतयस्तेन नित्यमातंकसंततिं ॥
इत्यातंकदर्पणे निदानाख्याख्यायां विषनिदानं समाप्तं ॥ शुभं भूयात् ॥
संवत् १८४१ मिति माह सुदि १४ चंद्रे लिपित पूर्णतामगात् ॥ लिपायत वैद्यचंद्रभानुनाम्ना शुभं भूयात् ।
लिपितेन निदानेन माधवेनैव माधव ।
प्रीयता गोकुलेशस्य स्वर्गवैकुंठद· प्रभुः ॥

श्रीमद्गोकुलनाथस्य पादौ नत्वा प्रसन्नधीः ।
दर्शमानंदकुसतो भेति पाप्यपि दुर्मति ॥
कृष्णः कृष्णसखो मह्यं प्रीयतां कृष्णया सुतः ।
कृष्णभक्त सदा देव· सर्वं पापाजमत्यमु· ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum ·— i, 41ª and 527ᵇ; ii, 124ª and 222ª, iii, 112ᵇ.

B-Descriptive Catalogues ·—

Aufrecht's Cat of Oxford Mss. No. 746, I. O. Catalogue Nos. 2662–7.

(2) Printed Editions —

Edited by Chhotu-pati Śarmā, Bombay 1913.

माधवनिदानं
आतङ्कदर्पणसहितं

Mādhavanidānaṁ
with Ātaṅkadarpana

No. 150

38
1868–69

Size.— $10\frac{1}{8}$ in by $4\frac{1}{8}$ in

Extent — 450 leaves, 8 lines to a page, 30 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing very good; two lines in red ink on each border, marks of punctuation in red ink, pratikas, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment. Fol 112 is missing. The Ms. contains text with commentary

Age.— Appears to be old.

Author. — (text) Mādhava, (comm) Vācaspati.

Begins.—fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम· ॥
तुलसीकुसुम चपलमालमतिमं बहुविमोपबालसकं

etc. same as in No. 149.

Ends.— fol. 451[a]

यत्कृतं सुकृतं किंचित्वैत्येन कविनिर्मितं ॥
सुखं तु अंतवस्तेन नित्यमातंकसंगति ॥ २ ॥
इत्यातंकदर्पणे निदानव्याख्यायां रोगसंग्रहाध्याय. समाप्तः ॥
भग्नपृष्टीकटिग्रीवाबद्धमुष्टीरधोमुखं ॥
कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन परिपालयेत् ॥
संवत् ॥

Reference.— See No 149.

माधवनिदान

Mādhavanidāna

No. 151 $\frac{1070}{1886-92}$

Size.— 10 in. by 5 in.

Extent.— 126 + 1 leaves, 7 lines to a page, 28 letters to a line

Description – Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, but it has deteriorated in the last ten leaves, benedictory phrase, verse numbers, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment After fol. 9, an extra leaf containing explanation of हेतुव्याधि has been added Paper is old and musty A few leaves have two lines in red ink on each border Occasionally there are some notes on the margin and in between the lines

Age.— Appears to be old.

Author — Mādhava.

Begins - fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम (in red ink)
प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारण
स्वर्गापवर्गयोर्द्वारं त्रैलोक्यशरणं शिवं १

etc. same as in No. 144

Ends.—fol. 127ᵃ

यत्कृत सुकृत किंचित्कृत्यैनं कृविनिश्चयं
सुंचंतु जंतवस्तेन नित्यमातंकसंततिः १४९
इति श्रीमाधवकविविरचितं माधवनिदानं संपूर्णम् श्रीरस्तु श्री·

Reference.— See No. 144.

माधवनिदानस्य सुबोधिनीटीका

A comm on Mādhavanidāna called Subodhinī

No 152

934.
1891-95.

Size.— 13½ in. by 5 1/10 in.

Extent.— 38 leaves ; 7 lines to a page , 47 letters to a line.

Description.— Country paper , Devanāgarī characters ; hand-writing good , marks of punctuation with red ink , paper not very old. The work is a short and concise gloss on difficult portions of माधवनिदान. The author is a Māthura Kāyastha.

Age.— Sam 1899.

Author.— Vā(?)deva Māthura.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥
गणेशं हृदि संस्मृत्य नमस्कृत्वा सरस्वतीं
निदानटीकां कुर्वे कठिनांशेषु सुबोधिनीं ॥ १ ॥

योगर्द्धिबलात्त्रैकालज्ञानदर्शी पुरुषः । मुनिरुच्यते तेषां वचनैः । नियोगो नियोजन अथवा आज्ञा अस्मदुपकाराय ग्रंथः । क्रियतां एवंभूता प्रार्थनेत्यर्थः ।
उपद्रव उक्तं चरके

व्याधेरुपरि यो व्याधिर्भवेदुत्तरकालजः ।
अनुक्रमविरोधी य· । स उपद्रव उच्यते ।

Ends.— fol. 37^b

बलिनः पुष्टपुरुषस्य क्षुब्धमनस कामात्स्खलितमनस निरोधात क्लैब्य भवति मर्मछेदात् वीर्यवाहिशिराछेदात् ।

इति श्रीसुबोधन्या कठिनाशनिदानटीकायां सुबोधनी टीका संपूर्णं । यादश पुस्तक दृष्ट्वा तादशं लिखित मया ॥ यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ।

टीका माधवकारस्य निदानस्य सुबोधिनी
लेखिता वाद्वेन (?) माथुरेण रुजार्क्षिते ॥ १ ॥

मासानामुत्तममासे फालगुणे मासे कृष्णपक्षे । तिथौ । द्वादस्या गुरवासरे । सवत् । १८९७ । मगल लेषकाना च पाठकानां च मगल । मगल शर्वलोकानां भूमी (fol 38^a) भूपालमगल । लिषत आसाराम कायस्थ ॥

माधवनिदान — Mādhavanidāna

No. 153 — 216 / A. 1883-84.

Size.— $10\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 82 leaves, 10 lines to a page, 35 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanagarī characters, hand-writing good, but for foll 1-7 and 10 which are added in a different hand afterwards, on each border two to four lines in red ink on foll 1-58 and in black ink on the rest, foll 1-7 have marks of punctuation, page numbers and the word निदान on the left-hand top-margin of each leaf in red ink, the remaining folios have the word नीदा on the left-hand top-margin, marks of punctuation at the end of each chapter are in red ink and the colophons are tinged with red pigment, paper is very old, worn out and musty. Several leaves are stuck together.

Age.— Saṁ. 1666.

Author.— Mādhava.

Begins.—fol. 1^b

श्रीगणेशाय नम ॥ शिवाय नम. ॥

प्रणम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारण ॥

स्वर्गापवर्गयो द्वारं त्रैलोक्यशरण शिवं ॥ १ ॥

etc. same as in No. 144

Ends.—fol. 82^a

यस्त्वत्र श्रुकृत किंचित्कृत्वे नम पिनिश्चय।

सुंचति अंतवस्तेन नित्यमानदसततिं ॥ इति

श्रीमाधवविरचिते सर्वोपरिरोगामाहनिदानसमाप्तम् । शुभमस्तु । संवत् १६६६ समये आषाढ शुदि ति २ शनिवासरे । लिखितागिरिधरविद्यार्थीपठ-नार्थे । परउपकारया । लि० नग्र आगरे । कृष्णप्रशादात् ॥ श्रीगुरुप्रसीदातु। यदं-पुस्तक दृष्ट्वा तदस लिखिते मया। यदि शुद्धविशुद्धं च मम दोस्रो न दियते ॥ १ ॥ अदी अछरपं...मात्राहिन जदी भवेत् । तत. छिमिताय देवी प्रसिद्यतु प्रमेश्वरी । २ । श्रीनृसिंहाय नम ॥

Reference.— See No. 144.

माधवनिदान — Mādhavanidāna

No 154 — 933. / 1891–95.

Size.— $17\frac{7}{10}$ in by 6 in.

Extent.— 77 leaves, 6 lines to a page, 60 letters to a line.

Description.— Country paper, Bengali characters, hand-writing legible a rectangular space is left in the centre of each page for the passage of thread, first few leaves have marginal notes, paper is very old, musty and completely worn out on edges. The text on fol 77^b is quite illegible

Age — Appears to be very old

Age.— Mādhava.

Begins.— fol 2^b

ॐनमः शिवाय ।

प्रनम्य जगदुत्पत्तिस्थितिसंहारकारणम् ।

स्वर्गापवर्गयोर्द्वार त्रैलोक्यशरण शिव ॥ etc

Ends.— fol. 77^a

यत्कृतं किञ्चित् कृत्वेन रुग्विनिश्चय ।

सुचन्तु जन्तवस्तेन नित्ययातकसततिं ॥

इति रुग्विनिश्चयं सम्पूर्णं ॥ श्री वनचंद्राय नम । ॐ नमो भगवते नारायणाय ॥ ॐ नम श्रीमत्यै जयदुर्गायै नम ॥ Then follow miscellaneous verses in praises of Durgā, etc

Reference — See No 144.

माधवनिदानं
आतङ्कदर्पणसहितं

Mādhavanidāna
with Ātaṅkadarpana

No. 155

903
1887-91

Size — 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 125 leaves, 18 lines to a page, 45 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, first 48 folios have double borders with three lines and one line in red ink, the rest of the pages have no border fol 125 missing, stops in the middle of विषरोगनिदान It has no marks of punctuation Text is accompanied by commentary

Age — Appears to be old

Author.— (Text) Mādhava, (Comm.) Vācaspati

Begins --fol 1^b

श्रीगुरवे नम ॥

तुलसीकुसुम दधत्तमालप्रतिम बहुविगोपबालसक्त ।

etc., same as in No. 149.

Ends.— fol. 126ª

एवमन्योपि जातिव्यतिकरा जह्या' द्विद्विरूपिज इति द्वयोर्योर्घस्तद्वत इत्यर्थ· व्यतरा इति पाठेप्ययमेवार्थ भोगीप्रभृतिभि' कृतदंशेषु वातादीनां लिंगमाह

दशो भोगिकृत· कृष्ण: सर्ववातविकारकृत् ॥

Reference — See No. 149.

माधवनिदानं
आतङ्कदर्पणसहितं

Mādhavanidāna
with Ātaṅkadarpaṇa

No. 156

624.
1895–1902.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 181 leaves, 13 lines to a page, 50 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, double rows of three lines and two lines in red ink on both the borders, pratīkas, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment, paper is very old, musty, worn out, worm-eaten and newly patched at several places.

Age — Sam 1764

Author — (Text) Mādhava, (Comm) Vācaspati

Begins.— fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥

तुलसीकुसुमं दधत्तमालप्रतिम बहुविभोपवालसक्तं ।

etc, same as in No 149

Ends — fol 181ª.

यत्कृत सुकृत किंचित्कृत्वैन काविनिश्चयम्

हंचंतु अंतवस्तेन नित्यमातंकसंततिम्

इत्यातंकदर्पणनामनिदानव्याख्यान सपूर्ण ।

ग्रथा ग्रंथ टीका ६००० मूल सूत्र १७०० सर्व मीलने ७७०० संख्या छे स १७६४ वर्षे पोषसित पौर्णामाश्यां तिथौ शनिवासरे लिखत मोहणविजैः ।

Reference.— See No. 149.

योगचिन्तामणि Yogacintāmani

No. 157 371. / 1882-83

Size.— 9 in by 5 in

Extent.— 15 leaves, 9 lines to a page, 27 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double lines in red ink on borders, benedictory phrase, marks of punctuation, verse-numbers, topics and the colophon are tinged with red pigment Paper is old and musty It is a small work containing 151 verses and dealing with general remarks on patients, etc., क्वाथs, चूर्णs, गुटिकाs, क्षारs, अवलेहs, and रसs It is ascribed to धन्वंतरि

Age — Sam 1842

Autor — Dhanvantari

Begins.—fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥
सम्यक् रोगस्य विज्ञानं वेदनायाश्च निग्रह ॥
एतत् वैद्यस्य वैद्यत्व न वैद्य प्रभुरायुष ॥ १ ॥
कुच्चिल कर्कश दीन स्वाधितं स्वयमागतं ॥
पच वैद्या न शोभ्यते धनवतरिसमा यदि ॥ २ ॥
आमाशयस्थो हत्वाग्नि सामो मार्गान् निधापयन् ॥
विदधाति ज्वर दोष तस्माल्लुघनमाचरेत् ॥ ३ ॥ etc.

Ends —fol. 15[a]

पारदामृतलवंगगधकै भागयुग्ममरिचेन मिश्रित ॥
तत्रजातिफलमर्द्धभागकै. चिंचाणिफलरसेन भावित ॥ १५० ॥
मासमात्रमदूपानयोगिक सद्यमेव जठराग्निवर्धित ॥
सेविता सकलरोगनासिनि रांमबांणगुटिका रसायनि ॥ १५१ ॥
इंति रांमबांणमात्रा ॥
इंति धन्वंतरिविरचीत योगचिंतामणिनामग्रंथ स्मात्त ॥ शवत् १८४२ ना भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे द्वितीया भृगुवाशरे शमात्त ॥

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 477[a], iii, 102[b].

योगचिन्तामणि Yogacintāmaṇi

No. 158 $\frac{1407.}{1891-95.}$

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by 5 in.

Extent.— 166 leaves ; 10 lines to a page ; 33 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters ; hand-writing good, double borders on each side of two lines and a single line in red ink ; benedictory phrase and marks of punctuation in red ink, topic-headings tinged with red pigment. Last colophon in red ink. Sanskrit text is followed by Gujarati Translation On the last page, after the name of the scribe follow 5 lines which give the portions of medicine allotted to different people including *Dhanvantari*. Paper is very good Translator's name is *Narasimha*.

Age — Saṁ 1801.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins —fol 1[b]

नमः श्रीविघ्नच्छिदे ॥

यत्र विघ्ना समायांति । तेजांसि च तमांसि च ।
महीयः सदहं वंदे । चिदानंदमयं महः ॥ १ ॥
सिद्धौषधानि पथ्यानि । रागद्वेषरुजां जये ।
जयति यद्वचांस्यत्र । तीर्थकृत्सोस्तु व श्रिये ॥ २ ॥ etc

Same as in No. 159

Ends.—fol. 165[b]

यथा योगप्रदीपोस्ति पूर्व्वं योगशतं यथा ।
तथैवायं विजयतां योगचिंतामणिश्चिरं ॥ ६ ॥

श्रीमन्नागपुरीय तपागच्छीयहर्षकीर्तिसूरिसंकलिते श्रीयोगचिंतामणिवैद्यकसारसंग्रहे मिश्रकाध्यायसप्तम संपूर्ण ॥ ७ ॥ श्रीखरतरगच्छीयवाचनाचार्य्यरत्नराजगणिशिष्यगणकशाखाय नरसिंहकृतः बालावबोध समाप्त तत्समाप्तौ समाप्तोयं श्रीयोगचिंतामणिनामा वैद्यकशास्त्रं संपूर्ण ॥ संवत १८०१ फाल्गुणमासे शुभे शुक्ले पक्षे तिथौ द्वितीया भृगुवासरे लिपि पूर्ण्णं ॥ लिषितं महात्मा फकीरदासलषमपतीमध्ये ॥ श्रीरस्तु ॥

Reference.— See No. 159

योगचिन्तामणि Yogacintāmaṇi

No. 159 625. / 1895-1902.

Size— $8\frac{3}{10}$ in by $5\frac{1}{2}$ in

Extent.— 187 leaves, 15 lines to a page, 15 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, several hand-writings, all legible, from fol 1 to 105, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment, from fol 106 to 189 they are written in red ink. Foll 8-9 are missing. The Ms. is written in book form and not in *pothi* form The author is the well-known Jaina monk Harsakīrtisūri, disciple of चन्द्रकीर्ति of Nagpur Tapagaccha. Paper is old, worn out, musty and worm-eaten Foll 187-189 have lost their right-hand top corners There are occasional notes on the top of lines. Another name of this work is वैद्यकसारोद्धार

Age.— Sam 1881

Author.— Harsakirtisūri

Begins.— fol. 1[a]

श्रीगुरुभ्यो नमः

श्रीसर्वज्ञ प्रणम्यादौ मानकीर्तिगुरुतत·
योगचिंतामणिं वक्ष्ये बालानां बोधहेतवे १
यत्र विज्ञासमायांति तेजांसि च तमासि च
महीयस्तदहं वंदे चिदानदमयं मह २
सिद्धौषधानि पथ्यानि रागद्वेषरुजां जये
जयति सद्वचांस्यत्र तीर्थकृत्सोस्तु व श्रिये ३
जगत्त्रितयलोकानां पापरोगापशुत्तये
यद्वाक्यभेषजं भाति श्रीजिन· स श्रियेस्तु न· ४
पाक· १ चूर्णं २ गुटी ३ क्वाथ ४ घृत ५ तैल ६ समिश्रका।·
अध्याया· सप्त वक्ष्यंते ग्रंथेस्मिन् सारसंग्रहे ५
प्राप्ता प्रसिद्धिं सर्वत्र सुखबोधाश्च ते यत·
अत पुरातनैरेव पाठैः संग्रह्यते मया ६
नूतनपाठे विहितेनादरमिह पंडिता .यतः।कुर्युः
तस्माद्वार्षवचोभिर्निबध्यते न स्वसामर्थ्यात् ७ etc.

Ends.— fol. 188[b].

न रोगाणां क्रम कोपि न निदाननिरूपणं
केवलं बालबोधाय योगाः केपि निरूपिताः ८०
सूरीश्वरप्रवरसिंहसिरोवतंस श्रीचंद्रकीर्तिगुरुपादयुगप्रसादात्
गंभीरचारुतरवैद्यकसारशास्त्रं श्रीहर्षकीर्तिरतुलं विदधे प्रबंध ८१
विचार्य पूर्वशास्त्राणि हर्षकीर्त्याह्वसूरिणा
किंचिदुद्धृतये स्मैतेद्रहस्यं वैद्यकार्णवात् ८२
आत्रेयसुश्रुति पराशरवाग्भटाश्वि हारीतवृंदभृगु (fol 189[a])
भेडवराभिधेयाः
...............पाकविज्ञास्तेषां मतं...................यं ८३
यथा जनानामिह वांछितार्थान् चिंतामणि पूजयितु समर्थः
तथैव सम्यक्जयसूरियोगात् श्रीजोगचिंतामणिराप कीर्ति ८४
यथा जोगप्रदीपोस्ति पूर्वं योगसत तथा
तथैवायं विज्ञायतां योगश्चिंतामणिश्चिंतामणिश्चिरम् ८५ ॥
इति श्रीमन्नागपुरीय तपोगणनायक श्रीहर्षकीर्तिसूरिसंकलिते वैद्यक-
सारोद्धारे श्रीयोगचिंतामणौ मिश्रकाध्याय समाप्त संवत् १८११ मिति
श्रावण कृष्णा ११ शुभंभूयात् मंगल ददातु

References — (1) Mss—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum .—
1, 477[a] , II, 111[a], and 219[a] , III, 102[b]
B-Descriptive Catalogues —
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss p 666, No 1450.
(2) Printed Editions —
(1) With Gujarati version by Pūrnacandra Śarmā Edited by M R. Jaguste, Ahmedabad 1st Edn., 1898 , 2nd Edn , 1908.
(2) With Marathi Translation. Edited by V. G Sadekar, Khānāpur, 1907.

योगचिन्तामणि Yogacintāmaṇi

No. 160 $\frac{595.}{1899-1915.}$

Size — 10 in. by $4\frac{2}{8}$ in.

Extent — 65 leaves, 18 lines to a page, 48 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double borders on each side of two lines and a single line in red ink, benedictory phrase, topic-headings, topic-endings, verse numbers and colophons are tinged with red pigment Sanskrit text is followed by Gujarati translation Paper is old and musty. Folios 1 and 65 have been repaired.

Age — Appears to be old

Author — Harṣakīrtisūri

Begins — fol 1^b

श्रीधन्वंतरये नम

यत्र विश्वासमायांति तेजांसि च तमांसि च

महीयस्तदहं वंदे चिदानंदमयं महः १

etc. Same as in No 159

Ends — fol 65^b

यथा योयप्रदीपोस्ति etc Same as in No 159

Colophon at the end— श्रीमन्नागपुरीयतपोगच्छीयश्रीहर्षकीर्त्तिसूरिसंकलिते श्रीयोगचिंतामणौ वैद्यकसारसंग्रहे मिश्रकाध्यायः सप्तम· समाप्त· ॥ इति श्रीयोगचिंतामणिः संपूर्ण्णं ॥

Reference — See No. 159

योगचिन्तामणि Yogacintāmaṇi

No. 161 $\frac{436}{1884-86.}$

Size — $11\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{2}{8}$ in.

Extent.— 175 leaves, 6 lines to a page, 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; several handwritings, but all bold and good, on borders sometimes there are double black lines, sometimes red lines, marks of punctuation are in red ink. Except for a few folios, where they are in red ink, the topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. Last colophon is in red ink In between the lines runs the Gujarātī translation named *Bālabodha* by *Narasiṁha*. Foll. 3-4 are missing. Paper is old, worn out and musty

Age.— Saṁ 1795

Author -- Harsakīrtisūri.

Begins —fol 1^b

ॐ सिद्धेभ्यो नमः।

यत्र विश्रामायांति तेजांसि च तमांसि च। etc

Same as in No 159.

Ends — fol 177^b.

यथा योगप्रदीपोस्ति, etc Same as in No 159

Last Colophon इति श्रीमन्नागपुरीयतपागच्छीय श्रीहर्षकीर्त्तिसंकलिते श्रीयोगचिंतामणिवैद्यकसारसंग्रहे मिश्रीकाध्याय समाप्त ७ इति योगचिंतामणि सपूर्ण ॥ श्री ॥ सवत १७९५ श्रावणसुदि ६ मगलवारे आचार्य्य श्री श्रीक्षेमकीर्त्तिजी तत् सिष्य पंडितजी श्रीगोवर्धनदासजी तत समीपिवासिना टोडरमल तेन इदं योगचिंतामणिनाम ग्रंथि लपिकृत ॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥ श्री

Reference — See No 159.

योगतरङ्गिणी Yogataraṅginī

No. 162 | 930. / 1884-87.

Size.— $12\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{5}{8}$ in.

Extent.— 70 leaves, 12 lines to a page, 40 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters · hand-writing legible, double borders of two lines and one line in black ink foll 1-40 have topic-headings, topic-endings, *pratikas*, names of authors or works and colophons tinged with red pigment. Paper is old, worn out and musty Foll. 27-32 are missing The work is a collection of prescriptions from various authors It is wanting in the introductory chapter called प्रथावतारिका

Age — Appears to be old

Author — Trimallabhatta

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥ अथ परिभाषा ॥
न मानेन विना युक्तिर्द्रव्याणां जायते क्वचित् ।
अत प्रयोगकार्यार्थं मानमत्रोच्यते मया १
मानं च द्विविध प्रोक्त कालिंगान्मागधिं तथा ।
... न्मागध श्रेष्टंमिति मानविदो विदु· २
त्रसरेणुर्बुधै प्रोक्त त्रिंशता परमाणुभि ।
त्रसरेणो . येर्नांश्ना वंशी निगद्यते ३ etc

Ends.—fol 76ᵇ

कर्कश कश्मलस्तब्ध । स्वग्रामी स्वयमागत
पंच वैद्या न पूज्यंते धन्वतरिसमा यदि ॥
स्वार्थे चापि परार्थमादर तथा दृष्टा चतु पंचषाद्
प्रथान् वैद्यकृतान् प्रसिद्धपथगाद् मद्वैत्रिमल्लाभिधे ॥
एषा योगतरंगिणी समभिधा सध्वीकृता सहिता
संक्षिप्ता सुरसा सुखेन सुचिरं जीयादनेका समाः ॥

इति श्रीयोगतरंगिण्यां त्रिमल्लभट्टप्रथितायां चिकित्सानाम तरंग· समाप्ता
॥ ग्रंथ २०५०

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 477ᵇ ; ii, 111ᵃ, 219ᵃ ; iii, 102ᵇ.

B-Descriptive Catalogues :—

Peterson's Catalogue of Ulwar Mss. No. 1654, Extract. 421. I. O. Cat. No. 2708 B. B. R. A. S Cat. Nos. 183-84.

(2) Printed Editions —
Edited by Hanumanta Pādhye Śāstrī, Ānandāśrama Sanskrit Series, No 71., Poona, 1913

योगतरङ्गिणी Yogataranginī

No. 163 $\frac{1071.}{1886-92}$

Size.— $11\frac{1}{2}$ in by $5\frac{3}{5}$ in

Extent — 104 leaves, 12 lines to a page, 27 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, four lines in black ink on each border, marks of punctuation, topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment, paper is very old, brittle and musty, on left-hand top-margin of each page we read योगत॰ or योग॰ It is wanting in the introductory chapter called ग्रथावतारिका.

Age.— Appears to be very old

Author — Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ परिभाषा ॥
न मानेन विना युक्तिर्द्रव्याणां जायते क्वचित् ॥
अतः प्रयोगकार्यार्थे मानमत्रोच्यते मया ॥ etc.

Same as in No 162.

Ends.— fol. 104.

स्वार्थं चापि परार्थमाचरतया दृष्ट्वा चतु. पचषान् etc.

Same as in No. 162.

Colophon at the end :— इति श्रीयोगतरंगिण्यां त्रिमल्लभट्टग्रथितायां चिकित्सा नाम तरंग ।.समाप्तः ॥

Reference.— See No. 162.

योगतरङ्गिणी | Yogataraṅgiṇī

No. 164 | $\frac{935.}{1891\text{-}95}$

Size — $11\frac{3}{8}$ in by $5\frac{1}{4}$ in.

Extent — 108 leaves, 11 lines to a page, 44 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, four lines in black ink on each border, some of the leaves have all the four margins coloured with yellow pigment, there are no marks of punctuation in foll 1-54; benedictory phrase, verse numbers, authorities quoted, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment Paper is very old, musty and worn out. Fol. 103 is missing.

Age — Sam 1703

Author.— Trimallabhatta

Begins.— fol 1^b

श्रीगणेशाय नम ॥

कपोलविगलल्लोलदानपानीयपिच्छिल

भ्रमद्भ्रमरभांकारं वदेहं द्विरदाननम् १

etc Same as No 166.

Ends.—fol 109^a

स्वार्थे चापि परार्थमादरतया दृष्ट्वा चतुः पञ्चमान् etc.

Same as in No. 166.

Colophon at the end—

इति योगतरगिण्यां सद्धितुचिकित्सानाम तरंग योगतरगिणी समाप्ता.।

छ छ ॥ सवत् १७०३ समये माघवदि अष्टमी लिखितं काश्यां ग्रंथं योग तरगिण्यां समाप्तम्

Reference.— See No 162.

योगतरङ्गिणी **Yogataraṅgiṇī**

No. 165 217. / A. 1883-84.

Size.— $10\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in

Extent — 164 leaves, 10 lines to a page, 32 letters to a line

Description.— Country paper; Devanāgarī charaters, several handwritings, all legible; two lines in red ink on each border, benedictory phrase, names of authorities quoted, topic-headings, topic-endings and colophons are also in red ink on foll 1-133; the remaining leaves have no borders, and topic-headings, etc., are tinged with red pigment The Ms is complete and has got introductory chapter also. Paper is old and musty. Fol. 19 repeated and fol. 73 is missing

Age.— Saṁ. 1741

Author — Trimallabhaṭṭa.

Begins.— fol 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥

कपोलविगलह्लोलदानपानीयपिच्छिलं etc

Same as in No. 166,

Ends.— fol. 164b

स्वार्थे वापि पदार्थे मादरतया दृष्टा चतुपंचषाम् etc.

Same as in No. 166.

Scribe's name, etc.

यौवर्णांगसुधाकरै· सुघटिते शाके शिवायास्थिथौ
माघे मासि द्विजाधिपात्मजदिने पक्षे च कृष्णाभिधे ।
योगानां च तरांगिणी गहन्मुदीच्यां दिशि
देवीकृत्त उपालिलेख नगरेनूपे सुहान्वितते २ ॥

शुभमस्तु कल्याणमस्तु श्रीरामजीसहाय रामराम श्रीरामश्रीराम श्रीराम.
संवत १७४१ लेखन.

References.— See No 162.

योगतरङ्गिणी | Yogataraṅgiṇī

No. 166 | 905. / 1887–91

Size — 12 in by 5½ in

Extent.— 83 leaves, 14 lines to a page; 40 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good; double borders of three lines and one line in red ink on each side, benedictory phrases, marks of punctuation, names of works quoted, topic-headings, topic-endings and colophons in red ink Fol 85ª has got beautiful designs on all the margins, a circle with decorations in the centre and red-line borders on all sides Paper is very old, brittle and decaying A point of special historical interest is that the scribe records a contemporary event, Aurangzeb's stay at Agra when the copy was prepared. Foll 55 and 81 are missing

Age.— Sam. 1727.

Author.— Trimallabhatta

Begins.—fol 1ᵇ

श्रीधन्वंतराय न्मः । श्रीसरस्वतेन्मः ॥
कपोलविगल्लोलद्दानपानीयपिछिल ॥
भ्रमद्भ्रमरभांकार वदे द्विरदनाननम् ॥ १ ॥
आपस्तंवस्यारवेलोपनाम्नो धाम्नो मासां कौंडपल्लीभवस्य ॥
तैलगस्य प्रीतिमाजो गिरीशे काशीवासं कुर्व्वतो भूरिकीर्त्ति ॥ २ ॥
राज्ञां मान्यस्यात्र शिंगणभट्टस्यासीत्पुत्रो वल्लभो वेदविद ।
तस्यासीरन् सूनवोमी त्रिमल्लो रामो गोपश्चेतिनाम्ना त्रयोपि ॥ ३ ॥
नेषु त्रिमल्लभट्टेन नाम्ना योगतरागिणी ॥
चिकित्सा लिख्यते भूरिग्रंथोन्य ॥ स्वपरार्थिना ॥ ४ ॥ etc

Ends.— fol. 85ª

स्वार्थे चापि परार्थमादरतया दृष्ट्वा चतुः पचषान्
ग्रंथान् वैद्यकतान् प्रसिद्धपथगान् भट्टैस्त्रिमल्लाभिधैः ।

एषा योगतरंगिणी समभिधा सात्वी कृता संहिता
संक्षिप्ता सरसाप्लुतेन सुचिर जीयादनेकाः समाः ॥ ह्रां ॥

इति श्रीयोगतरंगिण्यां त्रिमल्लभट्टग्रथितायां षडतुचिकित्सानाम तरंग ॥ संवत १७२७ ॥ वृक्षे साके पंञ्चाशेबाणंया १५९२ ॥ प्रवर्तमाने महामांगले मास उत्तममासे पोषमासे शुक्लपक्षे तिथौ द्वादशी १२ मंगलवासुरे । कृतगामक्षिमे योगग्रगणी संमाप्ता संपूर्न साह जाति पंडेलवाल गोत्र वैद्य उह्वा तत पुत्रयुगम पदारथ दुरगाबकसु मुथरा कान्हा दीपचंद भामजी रामा रूपा घणराज ॥ तस्य पुस्तग लिष्यत च दीपचद ॥ पातिसाह औरगजेब आगरे मुकांम

Reference.— See No. 162.

योगदीपिका Yogadīpikā

No. 167 $\frac{931.}{1884\text{-}87}$

Size.— 13 in by $4\frac{3}{10}$ in

Extent.— 20 leaves, 11 lines to a page, 40 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold and good, borders are decorated with double lines in black ink Paper is old, worn out and with the right-hand border worm-eaten Benedictory phrases, verse-numbers, topic-headings and endings and colophon are tinged with red pigment The work seems to be a compilation of some one On fol 20^{a}, a list of contents is given in a tabular form Is the author's name अमृत ? See verse No 419 given below

Age.— Sam. 1770

Author.— Anonymous.

Begins.—fol. 1^{b}

श्रीगणेशाय नमः । ॐ नमो धन्वतराय ॥

गणेश्वरं तामपि हंसगामिनीं विरंचिनारायणपार्वतीपतिं ।
धन्वंतरिं सुश्रुतवाग्भटादिकान् प्रणम्य सम्यक परमप्रमोदृतः ॥ १ ॥

ततः सारं समुद्धृत्य: श्रुश्रुतादपि वाग्भटात् ।
हरीतादग्निवेशाच्च करिष्ये योगदीपिकां ॥ २ ॥
वृक्षापमानसंक्रान्तरुग्रानि. श्वाससंभव ।
ज्वरोष्टधा पृथग्द्वंदसघातागतुक स्मृत ॥ ३ ॥ etc

Ends.— fol. 19ᵃ

सरस्वतीलब्धवरप्रसादात् चिकित्सित चैतदुदारितमया ।
नानाप्रकाराणि च भेषजानि सुद्धासमानानि च मिश्रितानि ॥ ४१६ ॥
श्रुश्रुतादपि शास्त्रा च सारं मूल मयोदितं ।
भेषजस्नेहपानानां कृतेयं योगदीपिका ॥ ४१७ ॥
धन्वंतरिं काशिराजं देवीदासमथाश्विनौ ।
अच्युत चामृत चैव स्मरेद्धोजनकर्मणि ॥ ४१८ ॥
अमृतोक्तौ हसपूर्णे योगेस्मिन् शास्त्रसंग्रहे ।
शतानि त्रीणि चत्वारि साधकानि कृता (rest is worm eaten) (419)
अनुष्टुप् श्लोकसख्या च षट्शतानि चतुर्दशौ ।
योगदीपिकया मानं कृतेय च भिषग्वरै ॥ ४२०

— — (worm eaten), fol 20ᵃ धन्वतरये वैद्यकसारसग्रहे योगदीपिका समाप्ता. ॥ सवत्सरपूर्णाद्रिसतेंदु १७७० मिते फागु—— चम्पां श्रीसूर्यवासरे महात्मा वर्धमान तत्पुत्र विद्याविनोद् तस्यात्मज धनराजेन लिखतमि ——वाचना

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum —
A योगदीपिका ascribed to धन्वतरि is mentioned on i, 477ᵇ, ii, 111ᵃ (our Ms), iii, 102ᵇ
B-Descriptive Catalogues —
Aufrecht's Catalogue of Leipzig Mss. 1210

योगनिधान — Yoganidhāna

No. 168 — 932. / 1884-87

Size.— 11¾ in. by 5 in

Extent.— 43 leaves ; 15 lines to a page, 47 letters to a line

Description.— Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing good Foll 1-18 are in a very good hand, but after this the writing becomes bad and is written by a different person. Benedictory phrases, topic-headings and topic-endings, marks of punctuation, verse numbers and colophons are in red ink Borders have double rows of two lines each (in red ink) on each side. Upto fol. 18ᵃ, between each pair of rows there is a thick yellow line. The Ms is written in *Prākṛta Gāthas*. It is very difficult to know the name of the author Paper is very old, soiled, musty, broken on edges and oily on the left-hand side.

Age — Appears to be very old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1ᵇ

स्वस्ति श्रीगणेशायं नम॰ । श्रीकृष्णाय्नमः । श्रीवाक्वादनीम्नः ।

ऊँ नमो आमोसहिपत्ताणं । ऊँ नमो खेलोसहिपत्ताणं ।

ऊँ नमो अह्लोसहिपत्ताणं । ऊँ नमो सव्वोसहिपत्ताणं ॥

नमह सुरासुरनमियं ॥ परमपर मायमडियसरीर ॥

विग्घहुरासिदुत्त ॥ गणेसरं सव्वसिद्धीए ॥ १ ॥

ससिहरहुसारहसा । सुकुडसरोयाद्वियासयासं ।

ताअइ निम्मलगुणगणदा । अगवंब सरस्सई नमह ॥ २ ॥

नमह धणतरिदेवं । जस्स पसाएण विज्जय कुरइ ।

जेण सुराण विसघो । निरुवं काऊण निहुइं नीतु ॥ ३ ॥

साहित्तत्कविधय । अगव्वबेयाइं सयलसंघाइं ।

एए आणति जणा । ताण नमो गरुयगरुयाण ॥ ४ ॥

दहूण दोसाविहुरं । लायेलोयाण अत्थयणहीणं ।

ताण विगिच्छाहेउं करुणाए किंपि अपेमि ॥ ५ ॥

जे केवि गरुअवोसा अम्हाण मधो जेय यट्टाइ ।

ताण उवासणत्थ जंपिस्स लहुयाइं जोयाइ ॥ ६ ॥

आण वि विपयलेसं पिट्टाणपरंपराण सुणिऊण ।

सव्वं पयायसारं । पसकुसरहियं च सव्वं च ॥ ७ ॥

कत्थवजोपसद्धयं कत्थयमंतेहि दोसनिग्गहणं

जं जं मिजत्थयद्धयं जंपिस्स तं तंपि सव्वंपि ॥ ८ ॥ etc.

Ends.— fol. 42^b

घरि मढि देउलमग्गे । खित्तेह थाइ थाइ उपविट्ठे ।
वयभये संपत्ते । पचरिसीनाम ररकति ॥
तानि यथा जेष्ठानिश्च सुमंतश्च । वैशंपायनमेव च ।
पुलस्तिपुलहश्चैव पचैते वज्रवारणा ॥ १ ॥ इति
fol 43^a योगनिधानेऽशनिविद्युत्पातरक्षणोऽध्याय ॥
इति योगनिधान समाप्तं । लेषकस्य सुभं भूयात

After it is follow the prescriptions of लवणभास्कर, दावानलरस, etc which do not form any part of the work

References — (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — Only entry is ii, 111^a (our Ms).

योगनिबन्ध — Yoganibandha

No. 169 — $\frac{933.}{1884\text{-}87}$

Size.— 11 in by $4\frac{8}{10}$ in

Extent.— 183 leaves ; 10 lines to a page 38 letters to a line

Description.— Country paper , Devanāgari characters , hand-writing good , four lines in black ink on both the borders Topic-headings and endings are tinged with red pigment The Ms is a fragment , first five folios and folios 77, 88-90, 133, 163 and 173 are missing , fol 179^a is blank It abruptly stops on fol 195^b The author is Haripāladeva, whose name indicates him to be some ruling chief At the end of each topic he gives his name in a verse. For example on fol. 164^a we read— कृत्वायासमनल्पकल्पनिगमश्च वैद्यशास्त्रागमप्रातस्यार्थविचारणात्पटुमतिश्चक्रे चिकित्सामिमां । सर्वज्ञो हरिपालकर सुधी पूज्यो नृपाना यथा शाम्येयक्ष्ममहामदोतिविषम· सोपद्रवस्तत्क्षणात् इति राजयक्ष्माचिकित्साप्रकाश. The text is very corrupt. Paper is old, worn out and musty. There are many lacunae in it

Age.— Appears to be old.

Author.— Haripāladeva

Begins.— fol 6[a]

स्मृतः। द्विधात्वपन मेदे स्मृतः संवत्सरस्त्वसौ। पुनर्द्विधा भवेच्छोयमित्य स्थितमेवेदकः विकारो धातुवैषम्यं देहजं कुस्ममेव वा। परिशिष्टे निदानानि विस्तरस्तस्य वक्षसे। आप्तमश्चोपदेशेन प्रत्यक्षकरणेन च। अनुमानेन च व्याधीन्सम्यग्विद्या चिकित्सक। etc.

Ends — fol. 195[b]

कुशः काशानलो दर्भ· कांडेक्षुस्तृणसंज्ञक।
तृणज पचमूलं तु कफानिलहरं स्मृतं।
पिहित मवे छर्दने मेव चाप्रासेन निंबप्रसयोदकेन॥
सर्वास्तु तृष्णास्वपवापिपेतु कुर्याद्विधितैनविनान सन्ति॥
राजीरकान्यार्द्रकसृंगवेरसौवर्चलान्यर्द्धजलप्लुतानि।

म

References — Aufrecht mentions only our Ms in his Catalogus Catalogorum—ii, 111[a].

योगरत्नमाला **Yogaratnamālā**
with

गुणाकरविरचितविवृतिसमेता Gunākara's Comm. **विवृति**

No. 170 $\frac{1314}{1886\text{-}92.}$

Size — $6\frac{1}{10}$ in by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent.— 25 leaves, 11 lines to a page, 24 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double lines in red ink on borders, benedictory phrase, topic-hending and colophons tinged with red pigment The Ms contains the text of Nāgārjuna's Yogaratnamālā and Gunākara's commentary on it It is incomplete and runs upto the 78th verse

Age.— Appears to be modern

Author.— (Text) Nāgārjuna, (Comm.) Gunākara.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

विमलमतिकिरणनिकरप्राभिन्नसच्छिष्यकमलसंघाता ॥

सकलभुवनैकदीपा जयंति गुरुभास्करा भुवने ॥ १ ॥

गुरुचरणकमलममल प्रणम्य नागार्जुनप्रणीताया ।

विवृतिं सुखसिद्ध्यै वक्ष्येहं योगरत्नमालाया ॥

इह शास्त्रारंभे आचार्यनागार्जुनपादा शिष्टसमयपालनार्थं, etc.

Same as in No 175

Ends.— fol. 25ᵇ

विग्धसनाविद्रु विधिना गृहीतमसिते हि नागनीमूलं ।

तक्रेण तस्य पानात् क्षपयति चातुर्थिकं चातुर्थिक घोरं ॥७८॥

अथ भूतनाशनं ॥ ॐकारचक्र हु फुद् इति स्वरूपासिद्धमहं मत्र ।

गोमयलविहाले शकृत् चक्र न्यासेन हस्तविन्यस्य ग्रहमोक्षणं प्रकुरुते मत्रोय

भूतडामरे प्रसिद्ध' ॥ २

Reference.— See No 175

योगरत्नमाला

गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

Yogaratnamālā
with
Vivrti of Gunākara

No 171

1017.
1891-95.

Size — $8\frac{3}{16}$ in by $4\frac{4}{5}$ in

Extent — 22 leaves, 13 lines to a page, 35 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double borders of four lines in red ink on each border, benedictory phrase, *pratīkas*, marks of punctuation and colophons in red ink, paper old, worn out and musty The text is in the centre of each page with the commentary above and below it It is incomplete, fol. 21ᵇ torn on left-hand top-corner and fol. 22ᵃ on right-hand top-corner, which is repaired

Age.— Appears to be old.

Author.— (Text) Nāgārjuna ; (Comm.) Guṇākara.

Begins.— fol. 1ᵃ

(Comm.)

श्रीगणेशाय नमः ॥ गुरुचरणकमलममलं प्रणम्य नागार्जुन· प्रथिताथाः ॥
टिप्पणिं सुखावबुद्ध्यै वक्ष्येऽहं योगरत्नमालायाः ॥ १ ॥ etc

Same as in No. 175

(Text)

श्रीगणेशाय नमः ॥

विमलमतिकिरणनिकरप्रभिन्नसच्छिष्यकमलसंघाता etc

Same as in No. 170

Ends —fol. 22ᵇ

(Comm.)

शास्त्रमुपसंहरन्नाह ॥ गुर्विति ॥ गुरूणां यन्मुखं वक्त्रकमलं ततो विगतं परि-
भात गुरुभि सुप्रसन्नैर्यन्ममाग्रे एकांते उपदिष्ट सत् मया ज्ञातम् । etc.

(Text)

गुरुमुखतोऽधिगतं यत् शास्त्रांतरतश्च यन्मया ज्ञातं ॥
अनुभवमार्गं नीत्वा· तन्मध्यात्किंचिदिह दृष्टम् ॥ १६९ ॥

Reference — See No. 175.

योगरत्नमाला

गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

Yogaratnamālā
with
Vivṛti of Guṇākara

No. 172

464.
1884-86.

Size — 9½ in. by 6 in.

Extent.— 23 leaves, 14 lines to a page, 26 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, paper is extremely worn out, specially, the last folio, top-margin on the right-hand side worm-eaten and gone. The Ms. contains the text as well as commentary On the left-hand margin, every page bears योगरत्नमालावि

सटीका or यो॰ र॰ टी॰ . The last colophon of the text also reads इत्याचार्यश्रीनागार्जुनयोगरत्नावली समाप्ता. But it is a mistake, the work is योगरत्नमाला

Age.— Appears to be old.

Author.— (Text) Nāgārjuna, (Comm.) Gunākara.

Begins.— fol. 1^b

(Comm)

श्रीगुरुगणपतीष्टदेवताचरणकमलेभ्यो नमः॥

गुरुचरणकमलममल प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः॥ etc

Same as in No 175

(Text)

श्रीगणेशाय नमः॥

विमलमतिकिरणानिकरप्रभिन्न etc

Same as in No 174

Ends.— fol 23^b

यदशुद्धमिह निरूपितमार्यास्तत्क्षम्यतां प्रसादं मे etc

Same as in No 175

Colophon at the end — इति श्रीसिद्धघटीश्वेताम्बरपंडित श्रीगुणाकरविरचिता श्रीनागार्जुनप्रणीतयोगरत्नमालालघुविवृतिः समाप्ता॥श्री॥ लें(?)गडग्रामवास्तव्यजोतिर्विदोपनामक रा(?)म संकरेण लिखितोय ग्रंथ ॥

References — See No. 175

योगरत्नमाला

गुणाकरविरचितविवृतिसमेता

No. 173

Yogaratnamālā with Vivrti of Gunākara

690
1895–1902.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 47 leaves, 7-8 lines to a page, 34 letters to a line

Description — Country paper, Devanagari characters, hand-writing very beautiful, the text is written in bold characters in the centre of the page; commentary above and below it in

smaller characters, paper is old, worn out and leaves are worm-eaten On the left-hand top-margin of each page is यो० र०

Age.— Saṁ 1845.

Author.— (Text) Nāgārjuna ; (Comm) Guṇākara.

Begins.— fol 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥

गुरुचरणकमलममलं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः । etc

Same as in No. 172

Ends.— fol 47^a

यद्वस्तुद्वामिह निरूपितमार्यास्तत्क्षम्यतां प्रसादं मे etc.

Same as in No 172.

Date, etc. संवत १८४५ मीति फाल्गुन वदी दशमी ॥ रामकृष्णगोपाल ॥

Reference — See No. 175

योगरत्नमाला
(आश्चर्ययोगमाला)

गुर्जरभाषानुवादसहिता

Yogaratnamālā
(Āścaryayogamālā)
with
Gujarati rendering

No. 174

$\frac{554}{1892\text{-}95}$

Size — $10\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent — 7 leaves, 17–19 lines to a page, 55 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad but legible, benedictory phrase, verse numbers, topic-headings, topic-ending and colophons are tinged with red pigment. The Ms. contains 117 verses. The comm. is named as अद्भुतरत्नावलीटीका The comm is in Gujarati and ascribed to Guṇākara The date of composition of the comm is given as 1296 Saṁ. The text is corrupt and is mixed up with the commentary hopelessly.

Age.— Appears to be old.

Author.— (Text) Nāgārjuna, (comm) Guṇākara

Begins — fol. 1^b

श्रीमहाहडुमताय नमः॥

गुरुचरणकमलमनघ प्रणम्य नागार्जुनप्रणीताया ।

विद्वृतिं विरच्य सग्लां वक्षेह योगमालाया । १ ।

विमतिकिरणनिकर प्रभिन्नसच्छिष्यसकलसंघाताः ।

मधनेकनकप्रदीप जयंति गुरुभास्करा भुवने ॥ २ ॥ etc

Ends.— fol. 7[b]

अथाहशीकरणं कृष्णधतूराने शनिवारें बंधन करानूंह तरीयें रविवारें सूर्योदयें लीजाइ नग्न थइनें पछें ते धत्तूरकाष्ट सात आदित्यवारपर्यंत त्रिवटें चोघटानी भूमि मां हटीइ पछें सातमें रविवारें ति हांथी लीमें लेईनें कृष्णचौद-सिनी मध्यनिशायें श्मशानना वह्निथी बालीने रक्षा कीजें पछें ते रक्षा प्रथम-प्रसूता स्यामा गायनी घीमध्ये मथीनें नेत्रांजनकीजें तो अहृश्यकरण पुरुष होयें सत्यमेव थाइं हाण प्रकारिं नागार्जुनाचार्येण प्ररूपीता आश्चर्ययोगमाला । एमध्ये महामंत्रविद्यासाधनतंत्रप्रयोगसर्व सत्यकरीनें लष्याछे । एषस्तु अगोप्य अगोचरथी राषवी कोईनें देषाडवी नही ॥ इति श्रेय ॥

References — See No. 175

योगरत्नमालाटीका — Commentary on Yogaratnamāla

No 175 — $\frac{947(2)}{1887\text{–}91}$

Size.— $8\frac{9}{10}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in

Extent.— 27 leaves, 19 lines to a page, 24 letters to a line

Description.— Country paper, Śāradā characters, hand-writing very good, paper is of thin veriety. The Ms contains only the commentary of Gunakara, who was a Śvetāmbara Jain, on Yogaratnamālā or Aścaryamālā According to Aufrecht this comm was composed in 1240 A D. The date given in the concluding portion of our Ms. is Vikrama Sam द्वादशनवषष्टि which obviously is a mistake for द्वादशनवषष्टि = 1296 = 1240 A. D The date of copying the Ms. is 20 = Saṁ. 1701 = 1645 A D

Age.— (Saptarsi Saṁ) 20 = 1645 A D

Author.— Gunākara.

Begins.— fol 20[a]

ऊँनमो भगवते शितिकण्ठाय। श्रीगुरुवे नमः॥
श्रीगुरुचरणममलं मलं प्रणम्य नागार्जुनप्रणीतायाः
विवृतिं सुखावबुध्यै वक्ष्येहं योगरत्नावलिमालायाः।

इह शास्त्रारंभे आचार्यनागार्जुनपादा। शिष्टसमयपालनार्थं शास्त्रस्योपादेयतां दर्शयितुं गुरुपादनतिं कुर्वन्त· प्रथममार्यामाहुः॥ विमलेति। विमला चासौ मतिश्च सैव किरणनिकरस्य जगत लक्षणया समस्तलोकस्य ज्ञानावबोधाय दीपप्रायाश्च गुरवो भास्कराः सूर्यतुल्या भुवने लोके जयंति सर्वोत्कर्षेण वर्तते इत्यर्थ· ॥ १ ॥ etc.

Ends.— fol. 45[b]

यदशुद्धमिह निरूपितमार्यास्तत् क्षम्यतां प्रसादं मे।
कृत्वा विशोध्य (fol 46[a]) तां यत्नेन श्लुलाति प्रमादानिबहेदन ॥ ४४ ॥
अस्य स्मरणाय मया विवृता नागार्जुनप्रणीतयं।
आश्चर्यरत्नमाला अप्रेतनवृद्धटीकात ॥ ४५ ॥
श्रीमन्नृपविक्रमसमये द्वादशनवषष्टिरङ्कितवर्षे

रचिता गुणाकरेण श्वेताम्बर भिक्षुणा विवृति· ॥ ४६ ॥ इति श्रीगुणाकरेण विरचिता योगरत्नमाला समाप्ता। शुभमस्तु सर्वेषां। शिवमस्तु। शिवमस्तु। शिवमस्तु। संवत् २० वै०वति सप्तम्यां शनौ ॥

References -- (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 478[a], ii, 111[a], iii, 102[b].

B-Descriptive Catalogues —

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss page 628 Aufchrecht's Catalogue of Oxford Mss, p 322[b]. Peterson also describes a Ms of योगरत्नमाला in his Third Report, p 313 The text of योगरत्नमाला I. O Catalogue, No 6172

योगरत्नसमुच्चय Yogaratnasamuccaya

No 176 147 / A 1882–83

Size.— 10 in by 5½ in

Extent.— 229 leaves, 10 lines to a page; 28 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold and legible, two lines in black ink on each border, verse numbers, names of authorities quoted and colophons are tinged with red pigment Paper is very fragile, worn out and musty The codex consists of 6 parts which are as follows

I योगरत्नसमुच्चय—foll 1-128, fol 100 repeated with second fol 100^b blank, fol 115 is missing, total number of actual leaves 12- It forms the first 5 chapters of the work which contains 8 chapters Benedictory phrase, marks of punctuation with verse numbers, topic-headings, etc, in red ink, on foll 1-61.

II योगरत्नसमुच्चय—fol 15-261, foll 61 and 101-261 missing No. of actual leaves 81 It contains the last 3 chapters.

III. Seven unidentified leaves, with no numbers

IV Five unidentified leaves, with foll 6-8, 10 and 13

V Fragments of fol 11 and another unidentified leaf, actual leaves 2

VI One entire leaf marked 107(?), 2 fragments, one of leaf 98 and another of a different leaf Total No of leaves 106

Age.— Date given at the end of Part II, Sam 1815

Author — Candrata, son of Tisata

Part I

Begins.— fol 1^b

श्रीगणेशाय नम ॥

भक्त्या प्रणम्य दिनकरसुद्योतितसकलदशादिशाभोगं ॥
वैद्याश्विनौ सुरेज्यौ भिषग्वरं तीसटं पितरम् ॥ १ ॥
उद्धृत्यामृतवत्सारमायुर्वेदमहोदधे ।
क्रियते चंद्रटेनैष योगरत्नसमुच्चय ॥ २ ॥
घृत-तैल-चूर्ण-वटिका-वलेह-गदशांति-कर्म्म-कल्पाख्यैः ॥
अधिकारै. प्रत्येक वसुसंख्यैर्व्यापितो भुवने ॥ ३ ॥

Ends — fol. 128^b

तथयाग्निबलं स्वाद्वेकासक्तमिजरापहं
हत्पाडुरोगवैवर्ण्यदौर्बल्यानाहदर्शनं
कसेल्लकाख्यो लेहोयं बलपुष्टिविवर्द्धनं
हारीताद कसेल्लकावलेह· ॥
इति श्रीतीसटसुतचंद्रविराचिते योगरत्नसमुच्चये अवलेहाधिकार ॥४१॥
होवै पंचमोध्याय ॥ ५ ॥ अथासवाधिकार आरभ्यते ॥

Part II

Begins.— fol. 15^a

कुडलीहुस्ताधन्वयासकवासके ॥
भूनिंबनिंबत्रिफलापर्प्पटैश्च सृत जलं ॥
पीत विस्फोटकान् हाति पक्वापक्वान् सुदारुणान् ॥ etc.

The 6th Ch गदशांत्यधिकार ends on fol 65^b where the Colophon is—इति योगरत्नसमुच्चये गदशांत्यधिकारे वाजीकरणमंत्रं ॥

The 7th Ch. पञ्चकर्माधिकार ends on fol 80^a where the Colophon is इति श्रीतीसटसुतचंद्रटविरचिते योगरत्नसमुच्चये पञ्च कर्माधिकार ॥ After this

अथ पंचकर्मांधिकारानंतर कल्पाधिकार आरभ्यते, the 8th Ch कल्पाधिकार ends on fol 261^a, for which see below

N B There seems to be a gap of 160 leaves between fol. 100 and the following which beares the No. 20061 = 261.

Ends.— fol 261^b

first two lines are illegible

इति चारणाक्यप्रोक्त: कुष्टकल्प ॥
इति श्रीतीसटसुतश्रीचंद्रटाविरचिते योगरत्नसमुच्चये कल्पाधिकार· ॥ समाप्तोयं योगरत्नसमुच्चय ॥ संवत १८१५ वर्षे भादवा १५ रवी इदं पुस्तकं पाश्री उदेभाण लिखितं पुत्रपेतो ॥ उदेपुरनगरमध्ये राणा श्रीराजसींघजी ॥
॥ शुभं भवतु ॥

After this 5 lines in different hand dealing with a घृत on a female disease

Part III

Begins.—First leaf *a* side

सद्योदकेन सुवर्णरूप्यादिराप्नितसैलोष्टै सृतं वा
सिकितोपलैर्वा जलं सुखोष्ण ग्रस्य चास्य व्रणवात्चिकित्सा
भगदरोपद्रुतयाप्रुलंघनैर्विरेचने शोणितमोक्षसाधनैः
उपाचरंतयपतर्पणादिना क्रमेण पाकं न गतं यदाभवेत् etc.

It seems to be a part of गदशांत्यध्याय of योगरत्नसमुच्चय.

Ends --Last leaf *b* side

अशिशोरपि नश्यंति गुदजा क्रमशः क्षणात् ॥ बिंदुसारात् ॥
भल्लातकास्थिस्वरसंधि-गर्द्धेन संयुतं
सर्वतत्र लिहेधुकस्यासिद्धं कामिविनासन
लिह्यात् क्षौद्रेण वर्द्धमचूर्णं

Part IV

Begins.— fol. 6ª

च इःक्षपुष्पी ॥
त्रिफलाया रस मूत्रे गवां क्षीरे च लावणा ॥
क्रमेण चेंगुदी क्षारे किंशुकक्षार एव च ॥
तीक्ष्णयसस्य पात्राणि वह्निवर्णानि शामयेन् ॥
चतुरंगुलदीर्घाणि‘तिलोछेदतनूनि च ॥ etc

This also seems to be a part of गदशांत्याधिकार

Ends.— fol. 13ᵇ

कालजंघा शिरीषस्य पुष्प श्लेष्मातकत्वच ॥
कृतमालकपत्राणि वाजिगंधाप्रियंगव ॥
प्रवेह कफवीसर्प्पे

Part V

Begins.— fol 11ª

1st line थेन कारवेल्ल्योदकेन वा कांतारकस्य पौढस्य कोशागारस्य वारस
2nd line ग्रंवमनार्थे प्रजोजयेत् दती तृत्न्महाश्यामा कपिल्लक्ट्ठकाहया
3rd line तैलेनैरुहजेन वा युक्तविरेचन सद्य पक्तिशूलानिवारण त्रिफ etc

This also seems to form part of गदशान्त्यध्याय

Ends — Another leaf *b* side

निदिग्ध का चामलकप्रमा . . . धुना च युक्ता लिहन्नर श्वास-
निपीडितो श्वासं जयत्ये

Part VI

Begins.— fol 107 (?)ª

र्द्धप्रस्थमेव च क्षमा(?)साप(?)र्गुडान कुर्यां महिकाज्वरापहान् यक्ष्माण
तमकं श्वासं रक्तपित्तहलीमकं शुक्र—क्षय तृष्णा हन्यु कर्श्य च कामलं ॥ etc

Ends.— fol 107 (?)ᵇ

शतावरी—ल्ल्या च पाठा भार्गी हरेणुका ॥
एतानि समभागानि सूक्ष्मचूर्णा—रयेत्
यावंत्येतानि चूर्णा

References.— (1) Mss — A-Aufrcht's Catalogus Catalogorum — 1, 478 ii, 111ª

B-Descriptive Catalogues —

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss p. 66, No 1451

योगरत्नसमुच्चय Yogoratnasamuccaya

No. 177 $\frac{1072.}{1886\text{-}92.}$

Size.— 10 in. by 4½ in.

Extent.— 26 leaves, 8 lines to a page, 36 letters to a line.

Description.— Country paper, Jain Devanāgarī characters with पृष्ठमात्रा, hand-writing very good, four lines in black ink on each border, benedictory phrase, topic-headings, marks of punctuation, names of authorities quoted and topic-endings tinged with red pigment. Paper is very old, musty and worn out, specially the first and the last leaves. In between the lines explanatory notes in Gujarātī are added The Ms forms the 3rd chapter, चूर्णाधिकार, of the work It is incomplete Foll 11 and 17 are missing.

Age.— Appears to be very old

Anthor.— Candraṭa, son of Tīsaṭa.

Begins.—fol. 1ᵇ

ॐ नम श्रीविघ्नराजाय नम ॥

श्रीयोगरत्नसमुच्चये चूर्णाधिकारः प्रारभ्यते

हिंगु त्रिकटुक पाठां हपुषामभयासठी ।

अजमोदाजगंधे च तिंतिडीकाम्लवेतसौ ।

दाडिम पौष्कर धान्यमजाजी चित्रक वचां ।

द्वौ क्षारौ लवणे द्वे च चव्य चित्रकचूर्णयेत् ।

चूर्णमेतत्प्रयोक्तव्यं अन्नपाने निरत्ययं ।

प्राग्भक्तमथवा पेय मद्येनोष्णोदकेन वा । etc.

Ends.—fol. 28ᵇ

किराततं तिक्तकतिक्ता गडूची अभया घना ।

धन्वयासत्रायमाण च क्षुद्रा शृंगी मद्दूपध ॥ १ ॥

पर्पट पिप्पलीमूलं पुष्करं मागधी सठी ।

पटोली च समं चूर्णं षोडशांगप्रकीर्त्तितं ॥ २ ॥

ज्वरे जीर्णे विनाशाय विषमं सांनिपातके ।

वातदोषे अरुचके वातपित्तकफापह ॥
हंतिकुष्ठपुटिकाविग्रहं । उष्णोदकेन सपाहेत ॥ ३
इति षोडशांगचूर्णं ॥ १२२ ॥

Reference.— See No 176.

योगरत्नाकर — Yogaratnākara

No. 178 — 596. / 1899–1915

Size.— 12 in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 333 + 18 leaves, 11 lines to a page; 50 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, two lines on each border and marks of punctuation in red ink, topic-headings, topic-endings and colophons tinged with red pigment It is full of many corrections made with yellow pigment erasures, 18 leaves contain a list of its contents. The text after this is from fol 1 to 239, with foll. 89–92, 231–32 missing. It is an anonymous work on medicine which quotes निर्णयसिन्धु. For detailed descriptions and a complete list of authorities quoted, see India Office Catalogue Ms. No. 2079

Age.— Śaka 1730

Author — Anonymous.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम. ॥ श्रीकालभैरवायनम ॥ श्रीकृष्णाय नम' ॥
श्रीधन्वन्तरये नम' ॥
शिवं हरिं विधातारं तत्पत्नीं तत्सुतान् सुरान् ॥
नत्वा समस्तप्रत्यूहशांतये मंगलाय च ॥ १ ॥
अश्वो जलदश्चैव आतुरस्य चिकित्सकः ॥
श्रयसे स्वर्गमायांति विना यत्नेन भारत ॥ २ ॥ etc

Ends.— fol. 339ᵃ

यावद्व्योमनि बिंबमंबरमणेरिंदोश्च विद्योतते ॥

यावत्सप्तपयोधिय: सगिरिय: ॥ स्तिष्ठंति पृष्ठे ध्रुव: ॥
यावच्चावनिमंडलं फणिपतेरास्ते फणामंडले
तावत्सद्भिषज: पठंतु परितो श्रीयोगरत्नाकर: ॥
इति श्रीवैद्यशास्त्रे योग्यरत्ने परोपकारसमाप्त: ॥ श्रीराम जह ।
यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न
विद्यते ॥
भग्नपृष्ठिकटिग्रीवस्तब्धदृष्टीरधोमुख: । कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन प्रतिपाल-
येत् ॥ इदं पुस्तक स्वासगत्..... ......(erased) उपनाम च.....................
(erased) ॥ हस्ताक्षर गाडगिळोपनामकरामचंद्रात्मजगंगाधरेण लिखितं ॥
शाके ॥ १७२० ॥ विभवानामसंवत्सरे उत्तरायणे आषाढ शुद्ध तृतीया तद्दिने
योगरत्नाकरपुस्तकलेखन (प्रकार: on the margin) समाप्त: ॥ श्रीहरि-
प्रसन्न ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
ii, 111[a].

B–Descriptive Catalogues :—

I. O. Catalogue, No. 2709. B. B. R. A. S. Cat. No. 185.

(2) Printed Editions :—

Edited by Kṛṣṇa Rāmacandra Navre, Bombay, 1907.

योगरत्नावली — Yogaratnāvalī

No. 179 — 937. / 1891–95.

Size.— 8⅛ in. by 4 in.

Extent.— 131 leaves; 9 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible, some of the leaves have thick red line encased in two black lines on each border. The Ms has two parts; (i) foll. 1–65 which mainly deals with Tantric formulas and breaks in the middle after giving 3 letters of verse No. 437, on fol. 65[a]; (ii) foll. 1–66 with fol. 25 repeated and fol. 26 wanting. The work has 9 chapters. It gives charms

in tables on certain leaves The chapters given are I. विषनिग्रह ending on fol. 24a, II. ग्रहाविसाधन incomplete. V. वैद्यक. in second part ends on fol 32b, VI रसायनविधि ends on fol. 40a; VII. उद्यानविधि ends on fol. 52b, VII. कालाविज्ञान ends on fol. 63a, and IX. सूतवचादि ends on fol. 66a.

Age.— Saṁ. 1857.

Author.— Śrikaṇṭhaśambhu or Śrīkaṇṭhapaṇḍita.

Begins.— fol. 1b

श्रीमहागणपतये नम ॥

शैवानंद विधाय नमनं तमजयामर जगत्पूज्य।

मणिमंत्रौषधितत्वं येन कृतं त हरं नत्वा ॥ १ ॥

योगरत्नावलिनाम कृया श्रीकंठशंभुना।

क्रियते सारमादाय पक्षिराजादितंत्रत ॥ २ ॥

यं नामस्मरणाग्र्य-ध्यानलगता नागा अनंतादय

भूमिस्थानुदिवस्थिता अपि भवंत्यर्द्धक्षणे निर्विषा ॥

शाकिन्यो ग्रहभूतराक्षसगणा नश्यति रौद्रज्वरा-

स्त वेदं त्रिपुरेश्वरं गणगुरु श्रीपक्षिराज हरं ॥ ३ ॥

सुबोधसक्रमं सार समवायसन्वित ॥

सल्लक्षणं हुसक्षिप्त शास्त्र प्रायोतिदुर्लभ ॥ ४ ॥

ग्रंथं नव परिच्छिदे मितै पचशतांताधिकैः ॥

द्विसहस्रशत सख्या विज्ञेयानुष्टुभा इह ॥ ५ ॥

प्रवक्षामि परिछेदे प्रथमे विषतत्रक ॥

ग्रहाणां शाकिनीनां च द्वितीये दर्पसाधन ॥ ६ ॥

काम्यकर्माणि मंत्रांश तृतीये च चतुर्थके ॥

कौतुहलान्यसख्यानि पचमे वैद्यक वरं ॥ ७ ॥

कल्पाद षष्ठेथ रत्नानि सप्तमेष्टेकालज्ञानप्रवचादिनवक्रमात ॥ ८ ॥ etc

Ends.—fol. 66a

लोहोत्थापन ॥

श्वेतांकुलशिफावारि पिष्टखल्वे दिनत्रय ॥

पुटितात्भांचचूर्णायां सूतो भस्मत्वमाप्नुयात् ॥ १ ॥

प्रत्यहं रक्तिका पच भक्षयेन्मधुसर्पिषा ॥

यस्तस्य तु गुणा वक्तुं शक्य तेन समा शत ॥

इति श्रीपरमशैवाचार्य श्रीश्रीकंठशिवपंडितविरचितायां योगरत्नावल्यां नवमः परिछेदः समाप्तः ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ सं. १८५७ मा. आ. ११

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 478[b] , ii, 111[a] , iii, 102[b]
B-Descriptive Catalogues —
I. O. Catalogue, Ms. No. 2761.

योगरत्नावली Yogaratnāvalī

No. 180 945. / 1887–91.

Size.— 11½ in by 3½ in

Extent.— 34 leaves , 15 lines to a page ; 44 letters to a line.

Description.— Country paper , Devanāgarī characters ; two hand-writings, one upto fol 33 and the other till the end ; former legible, latter bad , two lines in black ink on each border , from fol. 35 to the end, verse numbers and the colophon on fol. 39[b] are tinged with red pigment The number of foll. is 1-44 with the following leaves missing— 12, 13, 14, 16, 18, 23, 29, 31, 34 and 36. Paper is very old, musty and worn out ; fol. 37 is torn on the right-hand border The Ms forms the first three chapters of योगरत्नावली, with part of the fourth. The only colophon found, on fol. 39[b] reads—इति परमशैवाचार्य श्रीश्रीकंठशिवपंडितविरचितायां योगरत्नावल्यां समीहितार्थसाधनमंत्रांशकनानायंत्ररक्षाधिकरो काम्यकर्मविधिः नाम तृतीयः परिछेदः . It is incomplete.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śrīkaṇṭha-Śambhu.

Begins.—fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीपरदेवतायै नमः ॥

स्फूर्तिं कापि महेश्वरस्य महती यद्गुल्फमूलावधस्तुंबीतुगफलायतीव ज्ञातया

यन्मायां न पितामहो न च हरिर्ब्रह्मांडमध्यस्थितो जानात्यन्यहरेषु कैव गणना
सा संततं पातु वो ॥ १ ॥

क्षीरांभोध्यतिमंथनोत्थितविषज्वालाकुलं मंदरं
दृष्ट्वा हुंकारवा· सुरासुरगणा· येतुर्महीं वर्जिता॰ ॥
येनाह्वाय विमोचिता॰ प्रशमितं कंठे धृतं तद्विषं
स व्यालोज्वलहारभास्वरवपुः श्रीनीलकंठोवतात् ॥ २ ॥

नित्यावद्विद्यायिममनंतमजरामरं जगत्पूज्यं ॥
मणिमंत्रौषधितत्वं येन कृतं तं शिव नत्वा ॥ ३ ॥
योगरत्नावली नाम कृता श्रीकंठशंभुना ॥
क्रियते सारमादाय पक्षिरत्नादितंत्रत· ॥ ४ ॥
शिवो रुद्रश्च भूतेशः पक्षिराजोथ तुंबुरुः ॥
सर्वतंत्रविधातार. पंचापि परमेष्ठिन ॥ ५ ।
अजारूपो बहुरूपश्च हंसश्चिन्नह इत्यपि ॥
कलादिषु क्रमात्तंत्रव्याख्यातरश्च देशिका· ॥ ६ ॥
यन्नामश्रवणाद्रसातलगता नागास्त्वनंतादयो etc.

Same as in No. 179

Ends.— fol 44a

बलान्विता दंती बालजिह्वा सरोचना ॥
पुष्ये कृतो विधानेन तिलको लोकवश्यकृत् ॥ ६१ ॥
प्रियंगुरोचना नागकेसरं च मन शिला ॥
अजिताक्षो नरो नाय—

Reference — See No 179

योगरत्नावली Yogaratnāvali

No. 181 $\frac{938.}{1891\text{–}95.}$

Size.— 8 in. by 5½ in

Extent.— 18 leaves ; 18 lines to a page , 20 letters to a line.

Description.— Country paper , Devanāgarī characters , hand-writing bad ; two lines in black ink on each border , from the middle of fol. 1[b], marks of punctuation, charms and

pratikas are in red ink ; two systems of pagination, one in the centre at the top-margin of left-hand side page, which runs from 1 to 18 , the other on the left-hand top-margin has १ के for the first leaf and subsequently 21-36 ; the last leaf being torn at the corner has no number. Paper is very old, worn out and musty. The work is a strange mixture of charms and medicines which deal with वाजीकरण and the like. It is incomplete Is it possible to identify its author with Rāma, son of Vallabha and brother of Trimalla, the author of योगतरंगिणी?

Age.— Appears to be very old.

Author.— Rāma(?).

Begins.— fol. 1ᵃ

श्रीमते रामानुजायनम ॥

नरसिंहभाट्ट तुक प्रबन्धुये भाषाया रामः ॥

विद्धाति योगरत्नावलीचिवरसीतुरीयांशे ॥ १ ॥

दिनकरसत्तिभासा साध्यमोहांधकारि

हृदयकुहरलीना भाविनां तु भक्तिभाजां ॥

सकलमपहरंती ज्ञानप्रदीपयंती

जयतिभुवन तु भुमि भुरिभावा भावानी ॥ २ ॥

मौद्गलजालहकीकं भीमवेतालडामर

वेतालहृदयं घोरं हडीशोत्तरमीश्वर ॥ etc

Ends.— fol. 18ᵇ

षंढत्वहमानि

सतिलं गोक्षुरचूर्णं गोक्षीरेन पाचितं सतिलं

मधुमाज्यं पु—षंढत्वमाशकं ॥

गोक्षुरबलाभ्यासावनवरतं तालबलकाभ्यासात् ॥

वातातारिबलाभ्यासा नियतमिदं पाति संढत्वं ॥

यः पिबति वारिज पुष्पा पत्राणि तुरंगमपायाः ॥

नित्यं मृतस्यायुस्त्वविनाशमापोत्य थिरे

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum : 1, 478ᵇ ; ii, 111ᵃ.

योगशतकं

सटीकं

No. 182

Yogaśataka
with
Commentary

597.
1899-1915.

Size.— $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{4}{8}$ in

Extent — 61 leaves, 16 lines to a page, 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good; edges of all leaves coloured with red ink, benedictory phrase, *pratīkas*, topic-heading, topic-endings, colophon, etc., are tinged with red pigment. There are notes on the margin There is no mark of punctuation anywhere. Many of the leaves are stuck together. The work is fully described in I O. Catalogue, Mss Nos 2756-2757. Our Ms. is a commentary by रूपनयन, but as the last few lines seem to be dropped by the copyist, we do not find the name here. It is, however, given in I O Ms. No. 2757 Prof Bendell notes 2 editions of the text in Sinhalese characters The Berlin Cat., Nos 959-60, and Burnell, Tanjore Mss, p. 67[b], ascribe the text of the योगशतक to a वररुचि

Age.— Saṁ. 1849

Author.— Anonymous

Begins.—fol 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥
नमः कंठोल्लसत्कौतिपुंजपल्लवशालिने
जगत्त्रितयनिर्माणपूर्णकुम्भाय शम्भवे १
चिरं जयंति हेरंबकपोलमधुवीथय
मज्जन्मधुकरव्यूहव्याहारसुस्वराश्रिय· २
योगायोगार्थतत्त्वज्ञैः प्रयुक्ताः स्युर्यादृषिकव
तेषु टीकामतः कुर्म्मः· सगति स्यात्सतां यदि ३
सारत्वाशास्त्रदीनामल्पत्वादल्पमेधसां
उपयुक्तमिदं सूक्तकृत येषां भविष्यति ४ etc.

Ends.— fol. 61^b

एतवक्तंतरोक्तं हृद्व्याबाध्यक्तं अन्यद्व्यक्तरूपं स्वयं बाह्यं विकारेषु मतिमान् विषमोषधं प्रयोजयेदिति संशयः नतु कथमक्तं शाके प्रमा ॥ इति श्री योगशतटीका संपूर्णं. ॥ श्री सवत १८४१ रा मीती वैशाष सुद १ दिने सोमवारे लिषतं जती मीतकुसल श्री वीकानेरमध्ये: याहशं पुस्तकं दृष्ट्वा ताहशं लीषतं मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ श्रीरस्तुः

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum ·— i, 479^a , ii, 111^b, 219^a , iii, 103^a.

B-Descriptive Catalogues —

I. O. Catalogue Mss Nos 2756-57. Burnell's Cat. of Tanjore Mss , p 67^b Weber's Catalogue of Berlin Mss. No 959-62

(2) Printed Edition —

(1) Published (with a Sinhalese paraphrese by Don A. de S. Devarakkhita) by M P Perera , 4th Edn., Colombo, 1877.
(2) Edited by Batuvantudave Colombo, 1886

योगशतक — Yogaśataka

No. 183 — $\frac{367.}{1882\text{-}83.}$

Size.— $9\frac{1}{8}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 14 leaves; 14 lines to a page; 42 letters to a line

Description.— Country paper , Devanāgarī characters , hand-writing legible , double lines in black ink on both borders , benedictory phrase, verse-numbers, topic-headings, topic-endings and the last colophon are tinged with red pigment, paper is old, worn out and musty. The real name of the work is योगशतक. Aufrecht ascribes the authorship to विदग्धवैद्य, but it is doubtful whether it is a proper name or simply means a clever vaidya. After the termination of the

text, there is a prescription of अग्निकुमाररस. In a general way, the work deals with different sorts of diseases and their treatment

Age.— Saṁ. 1779

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥
कृत्स्नस्य तंत्रस्य गृहीतधाम्नश्चिकित्सिताद्विप्रसृतस्य दूरम् ॥
विदग्धवैद्यप्रतिपूजितस्य करिष्यते योगशतस्य बध ॥ १ ॥
परीक्ष हेत्यामय लक्षणानि चिकित्सितज्ञेन चिकित्सिकेन ॥
निरामदेहस्य हि भेषजानि भवंति युक्तान्यमृतोपमानि ॥ २ ॥
छिन्नोद्भवांबुधरधन्वयवासविश्वै-
दुं स्पर्शपर्प्पटकमेघकिराततिक्तै ॥
मुस्ताटरूषकमहौषधधन्वयासै
क्राथं पिबेदनिलपित्तकफज्वरेषु ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol. 14^b

अर्थेष्वलब्धेष्वकृतप्रयत्नं कृतादरं नित्यमुपेयिवत्सु ॥
जितेंद्रिय नानुतपंति रोगास्तत्कालयुक्त यदि नास्ति दैव ॥ १३ ॥
कालोनुकूलो विषया मनोज्ञा धर्म्या क्रिया कर्म सुखानुबंधि ॥
सत्त्वं विधेय विषदा च बुद्धि भवति धीरस्य सदा सुखाय ॥ १४ ॥
गुणाधिक योगशत निबध्य प्राप्त मया पुण्यमनुत्तमं यत् ॥
नानाप्रकारामयनिष्ठमूल कांक्ष जगत्तेन भवन्त्वरोग ॥ १५ ॥
इति श्री आयुर्वेदशास्त्रे वृन्दयोगशतसंपूर्ण ॥ लेखकपाठकयो. शुभं भू०

Date of Copying—संवत् १७७९ वर्षे शके १६४४ प्रवर्तमाने उत्तरा० सूर्ये वसंतऋतौ माघमासे शुक्लपक्षे ६ बुधे लिखितोय ग्रंथ ॥

References.— See No 182

योगशतकटीका — Commentary on Yogaśataka

No. 184 — 934. / 1884–87.

Size.— $10\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 6 leaves, 16 lines to a page 44 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing legible, four lines in black ink on each border, benedictory phrase, *pratīkas* and topics are tinged with red pigment, paper is old, musty and worn out.

The work is a commentary by पूर्णचन्द्र on योगशतक. This commentary ascribes the authorship of योगशतक to वररुचि Unfortunately it is not complete and so we have lost the colophon which might have thrown some more light on the author and the commentator. It runs upto the verse 65 (= 165), line 7, fol. 11ª of the Ms. No. 185. The scribe makes very little difference between the मात्राs of आ and ई, e. g., शा and शी are written identically.

Age— Appears to be very old

Author.— Pūrnacandra

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीधन्वंतराय ॥

श्रीचंद्रमौलिं प्रणिपत्य मूर्ध्ना समंतभद्राय जनाय हेतो· ।

श्रीपूर्णसेनः सुखबोधनार्थं करिष्यते योगशतस्य टीका ॥ १ ॥

सर्वे जीवानामाहारात् वातशीतातपवर्षविषमासननिद्राद्विभिर्व्याधय उत्पद्यते तेषां व्याधीनां प्रतीकारार्थं पुरा सर्वज्ञभाषितात् वैद्यशास्त्रस्य सार-योगात् गृहीत्वा योगशत कर्तुंकामो वररुचि. शास्त्रस्यादौ प्रतिज्ञां करोति ॥ कृत्स्न० ॥ etc.

Ends.— fol. 6ᵇ

स्वप्नं विधामधेति । दिना स्वप्न यन्मधुरं माक्षिकं च शालिगोधूमादय शीतल गुडादिक अन्यत् वस्तु मत्स्यादिक च म्र (?) गुडप्रव्यहार मम्लं अंबी-रादिक तिलेक्षुपयोविकारैः पललादिभि इक्षुविकारै. रससक्तगुडसर्करादिभि स्निग्धमात्रा दिक् अतितृप्तलालतया अधिकभोजनं प्रत चैत्रवैशाषस्तत्र श्लेष्म-प्रकोपमुपजाति ॥ तवेषेति ॥ एव दोषा वातपित्त

Reference.— See No. 182.

योगशतटीका Yogaśataṭīkā

No. 184 A $\frac{221.}{A. 1883-84.}$

Size.— $8\frac{1}{2}$ in by $3\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 39 leaves ; 8 lines to a page , 25 letters to a line.

Description — Country paper . Devanāgarī characters , hand-writing legible with difficulty , two lines in black ink on each border , topic-headings tinged with red pigment , paper very old, very worn out and musty , foll 12, 21, 25-26 are missing. There is an unnumbered leaf between foll. 28 and 29. It is incomplete

The present codex is a commentary by Pūrnasena on *Yogaśataka* or *Yogaśata* ascribed to Vararuci Another copy.

Age.— Appears to be very old

Author — Pūrnasena

Begins.—fol. 1ᵃ

श्रीगणपतये नम ॥

श्रीवर्द्धमान प्रणिपत्य मूर्द्धा मामतभद्राय जनाय हेतो ।

श्रीपूर्णसेनै. सुखबोधनार्थं प्रारभ्यते योगशतस्य टीका ॥ १ ॥

अथ जीवा अनादिनिधनास्तेषां जीवानामाहारवातशीतातपवर्षाविषभासननिद्रादिभिर्व्याधयो उत्पद्यंते तेषां व्याधीनां प्रकारा ये पुरा सर्वज्ञभाषितास्तेभ्यो वैद्यशास्त्रस्य सार गृहीत्वा योगशतं कर्तुकामो वररुचिः शास्त्रादौ प्रतिज्ञां करोति । etc

Ends.— The end cannot be copied as the letters are quite illegible.

Reference.-- See No. 184

योगशतक · Yogaśataka

No. 185 $\frac{1073.}{1886-92.}$

Size.— $12\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{3}{10}$ in

Extent.— 11 leaves , 11 lines to a page ; 41 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing good; double rows of three lines and two lines in red ink on each border; some verse-numbers, marks of punctuation, topic-endings and the colophon in red ink; notes on margins in black ink Paper very old, musty and worn out on borders

Age.— Appears to be old

Author.— Anonymous

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगुरुभ्यो नम ॥

कृत्स्नस्य तंत्रस्य गृहीतधाम्ना ॥

चिकित्सिताद्धिमकृतस्य दूर ॥

विदग्धवैद्यप्रतिपूजितस्य ॥

करिष्यते योगशतस्य बंधः ॥ १ ॥

परिक्ष हेत्वामयलक्षणांनि

चिकित्सितं येन चिकित्सकेन

निरामदेहस्य हि भेषजानि

भवंति युक्तान्यमृतोपमानि ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 11[b]

गुणाधिक योगशतं निबंध्य ।

प्राप्तं मया पुण्यमनुत्तमं यत् ॥

नानाप्रकारामिव पंडभूतं

कृत्स्नं जगत्तेन भवंत्वरोगा ॥ ७७ ॥

इति योगशतक समाप्तं ॥ श्री श्रीकृष्णो जयतु ॥

हिंग्वार्द्रमरिच जीरं हरिद्रा धान्यकं तथा ।

क्रमेण द्विगुण सर्वं वेसवारमिद शुभ ॥ १ ॥

स्तोकेन वारिणा पिष्टं सर्वं तद् वज्रगालित ।

माञया अंजने देयं काशमर्दं च तद् स्मृतं ॥ २ ॥

Reference.— See No 182.

योगशतकं सटीकम् No. 186

Yogaśataka with Commentary 1074. / 1886-92

Size — $9\frac{1}{2}$ in by $4\frac{1}{2}$ in

Extent.— 15 leaves, 8 lines to a page 28 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad, double border rows three lines and one line, in red ink, commentary which is very short above and below the text in the centre of the page First 5 leaves missing Foll 19 and 20 have no border-lines Paper is very old The last colophon इति श्री अमितप्रभविरचित योगशत समाप्तं, suggests that the author of the commentary was अमितप्रभ, a Ms of which is in India Office Catalogue, No 2756 But our comm. is in Hindi

Age.— Sam. 1897

Author.— Anonyomus.

Begins.— (comm) fol 6ª

हींगव्यज बिडलवण सुठी जिरु हरड पुष्करमूल उपलोट ३४ इती हिंग्वादि चुर्ण करजन पत्र—

(text)

हींगुग्रगधाबिडसुठीआजिहरीतकीपुष्करमूलकुष्ट

भागोतर चुर्णतमेतदिष्ट गुल्मोदराजिर्णाविश्रुकासु ३४

इति हींग्वादिचुर्ण

Ends.— fol 19ᵇ

कुर्य्यैतदन्यपि यत्रयुक्तमेतत्

युक्त्या स्वयं समधिगम्य यथाहुरूपं ॥

रोगेषु भेषजमनल्पमति विदध्यात् ॥

शा(fol. 20ª)स्त्र हि किंचिदुपदेशलवं करोति ॥१३॥

ऊनाधिकं योगशत निबध्य प्राप्तं मया पुण्यमनुत्तमं यत् ॥

नानाप्रकारायमनिबद्धतं कृत्स्नं जगत्तेन भवत्वरोग ॥ १. १४ ॥

Colophon given above संवत् १८९७ का श्रावणवदी ४ वार शनौ ॥ लखीतं अवधेगीरज्यानंद ॥ श्री । श्री । श्री । श्री ॥ फ० ॥ र० ॥ स० ॥ वं० ॥

Reference,-- See No. 182.

योगशास्त्र   Yogaśāstra

No. 187   906. / 1887–91.

Size — $8\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 59 leaves; 9-10 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī charaters, hand-writing good ; double lines in red ink on borders, topic-headings, verse-numbers and colophons tinged with red pigment. It is a compilation by the author from different medicinal works. Following are the colophons at the end of chapters—

fol 7ª. इति श्रीयोगशास्त्रे सुश्रुतमते आनन्दसिंहकृत योगमालाकाथाधिकारः समाप्तः । इति प्रथमोऽध्याय ॥

fol. 9ᵇ. इति श्रीयोगशास्त्रे योगज्ञाने आनंदसीहकृत रसरत्नाकरमत रसाधिकावक्षार समाप्त ॥ द्वितीयोऽध्याय ॥

fol. 20ª इति योगशास्त्रे योगज्ञाने आनंदसिंहकृतं चरकमतं चूर्णाधिकारः । समाप्तस्तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

fol. 30ᵇ. इति योगशास्त्रे गुटिकाधिरे चतुर्थेध्यायः ॥

fol 38ª इति श्रीयोगशास्त्रे योगज्ञाने अवलेहाधिकारः समाप्त ॥

fol. 40ª. इति योगशास्त्रे विरेचनाधिकारः ॥

fol 41ª. इति योगशास्त्रेंजनाधिकार समाप्त ॥

fol, 43ᵇ, इति श्रीयोगशास्त्रे घृताधिकार समाप्त ॥

fol, 46ᵇ, इति श्रीयोगशास्त्रे आसवपुटपाटयोः कांटाधिकारः ॥

fol 50ª इति योगशास्त्रे तैलाधिकारः।

fol. 99ª इति श्रीयोगशास्त्रे योग्यायोग्यज्ञाने रसरत्नाकरमतं आनंदसिद्धकृतं धातूनां शोधनमारणविधिसंपूर्णं ॥

The Ms incomplete From colophons it appears that the author had named it as योगज्ञान also Paper is very old, musty and dampness has worn out all right-hand edges.

Age.— Appears to be very old

Author.— Ānandasiddha

Begins.— fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं।
लोके ज्वरारुग्भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥
पानीयं न तु पानीयं पानीयेन्य–देशये ॥
अजीर्णे क्वथिते चामे पक्के जीर्णे च नेतरः ॥ २ ॥
नानादेशोद्भवं वारि सविषं भवति ध्रुवं ॥
स्वच्छं कतकमुक्ताये शीतं दोषाय न कश्चित् ॥ ३ ॥ etc

Ends — fol. 59ᵇ

पूर्वभाद्रपदे मोक्ष उत्तरे द्विश्रिपंचकं।
रेवत्या दशरात्रं स्यादश्विन्यामेकवासरं ॥
प्राणैर्वियुज्यते नित्यं भरण्यां नात्र सशय ।
सप्तविंशातिनक्षत्रं व्याधिसंख्येत्युदीरितं ॥ ८॥
इतिनक्षत्ररोगगणनासंपूर्णं ॥

References — Aufrecht mentions only our Ms. in his Catalogus Catalogorum, iii, 103ª

It is referred to in आनन्दलहरी, I. O Catalogue, Ms. No 2622.

योगसमुच्चय Yogasamuccaya

No. 188 461. / 1895-98

Size.— $12\frac{3}{10}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 107 leaves, 5 lines to a page. 33-34 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good and bold, sufficient space is left between the lines, paper is old, numbers of verses and topic-headings tinged with red pigment After verse 7, a Hindi commentary runs between the lines. The author is निधि or नवनिधिराम (according to Hindi comm) and the date of composition is Sam 1812=1756 A D This work is based upon the following works—शार्ङ्गधर, योगशत, योगचिंतामणि, वैद्यसागर, रसमंजरी, सन्निपातकलिका, लक्ष्मणोत्सव, वैद्यवल्लभ, वैद्यविनोद and वैद्यजीवन

Age — Sam 1886

Author Nidhi or Navanidhirāma

Begins.— fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

वंदेहं श्रीश तु धन्वंतरिं वै देवादेवैरर्चिताह्यब्जयुग्मं ।

त्रैलोक्ये विख्यातमानंदकंदं कर्तारं चाप्यौषधीनां मधीशं ॥ १ ॥

गणाधीशं नमस्कृत्य कांक्षितार्थस्य सिद्धिद ।

वैद्यानां सुहितार्थाय वक्ष्ये योगसमुच्चयं ॥ २ ॥

विलोक्यानेकशास्त्राणि बहुयोगनिरूपण ।

कृतो मया समुद्धृत्य सारभूतं सुवैद्यगात ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol 107[a]

अथ आत्रेयाद्यानंदभैरवो रस ॥

शुद्धं सूतविषव्योषटंकण सूताम्लक ।

निंबपल्लवतोयेन मर्दयेद्यासमात्रकं ॥ ८१ ॥

मिरचिवाभा वटी खादे संनिपातनिवारकं ॥ ८२ ॥
इति आनंदभैरवरस ॥
युग्मेंदुवस्विदुमितेब्दवृंदे भौमे नभे शुक्लत्रयोदशीषु
निचिक्तो(fol 107^b,योगसमुच्चयोयं ग्रंथो चिरं तिष्टतु मंगलार्थे ॥२८३
इति श्रीयोगसमुच्चये संकीर्णयोगनिरूपणो नाम पंचमोध्याय ॥ ५ ॥ स.
१८८६ कार्तिकवादे ५ लि० रघुनाथगुज्जरगोडब्राह्मण स्व आत्मपठनार्थं सवाई
जयपुरमध्ये महाराज श्रीसवाई जयस्यंघराज्ये शुभस्थान

References — (1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — III, 103^a (our Ms)

योगसमुच्चय Yogasamuccaya

No 189 — 940. / 1891-95

Size — $9\frac{3}{10}$ in by $4\frac{4}{5}$ in.

Extent — 127 leaves, 6 lines to a page, 24-26 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good and beautiful, borders are decorated with two rows of red lines-first containing 3 lines and the second row, one All topic-endings, colophons and marks of punctuation are in red ink It is a complete copy and appears to be modern In all its colophons the author is called नवनिधिराम, son of महात्मन् साहिमल्ल A Hindi commentary runs upto the 3rd line of fol 54^b, and is written between the lines

Age — Appears to be modern

Author — Navanidhirāma

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणपतिदेवाय नमः ॥
वंदेहं श्रीशं तु धन्वंतरं वै ।

देवादेवैरर्चितांघ्र्यब्जयुग्मं ।

त्रैलोक्ये विख्यातमानंदकंदं ।

कर्तारं चाप्यौषधीनामधीशं ॥ १ ॥ etc

Same as in No. 188

Ends.—fol. 126^{b}

युग्मेंदुवर्षांङ्कमितेब्द (fol 127^{a}) शुद्दे ।

भौमे नभे शुक्लत्रयोदशीषु ।

निधिकृतो योगसमुच्चयोयं ।

प्रयो चिरं तिष्ठतु मंगलार्थे ॥ २८३ ॥

इति श्रीमन्महात्मनसाहिमल्लात्मजेन नवनिधिरामेण विरचिते योगसमु-
च्चये संकीर्णयोगनिरूपणो नाम पंचमवृंदः ॥ ५ ॥

॥ शुभमस्तु ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीरामजी ॥

References — See No 188

योगसुधानिधि

Yogasudhānidhi

No 190 — 105 / 1881-82.

Size — 9¼ in by 4½ in.

Extent.— 117 leaves, 10 lines to a page, 28 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold and legible, double lines in red ink on borders Benedictory phrase, marks of punctuation and colophons are also in red ink The work consists of 16 chapters called कलाs and deals with diseases and treatment of children. Paper is very old, musty, brittle and worn out Half of folio 117 is lost.

Age.— Appears to be very old

Author.— Bandimiśra, son of Jagadīśa.

Begins.— fol 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा धन्वंतरिं भत्माश्चिकित्साक्षीरनीरधीं ।

विलोक्य बुद्ध्या बहुश कलाभि समलंकृत ॥ १ ॥

गदघर्मार्त्तबालाना ॥

सुखाय भिषजा तथा ॥

क्रियते वंदिमिश्रेण ॥

मोयं योगसुधानिधि ॥ २ ॥

पूर्वं तु द्विजराजवर्वितपद ॥ श्रीमान्सतां वल्लभ ॥

स्फूर्जद्दोग्रधरो बभूव भिषजा ॥ मान्यस्म नारायण ॥ ३ ॥

कल्याणोस्य सुतस्समस्तभुवनानंदैकहेतुस्ततो ॥

जातोसौ जगदीश्वरो भुवि गतो विष्णोरिवाश स्वय ॥ ४ ॥

वंदीमिश्रेणात्मजेनास्य मोयं ग्रंथ कृता व्याधिबाधाय वद्ध ॥

सर्वे योगा यंत्रमंत्रादयोस्मिन्सिद्धा एव श्रीभवानीवरेण ॥ ५ ॥ etc.

Ends — fol 116[b]

तदुलीपकचूलानि

fol 117[a]

1 1 मालो प्र ॥ सर्पदष्टे तु पायवत् ॥ ७ ॥

2 . गेअकै ॥ दशोते यो विष हति । जगम

3 ... त्मजवादिमिश्रकृते । योगसुधानि-

4 . करणसंकोचनशूलनिवारणकिक्रिसक्र-

5 स्तनशोधनीवारणस्तन्यजनशोधनाचिकि-

6 . समाप्ता ॥ १६ ॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥

References — (1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — I, 480a , II, 112a

रत्नसागर Ratnasāgara

No. 191 $\frac{1075}{1886\text{-}92}$

Size.— $10\frac{1}{8}$ in. by $5\frac{4}{8}$ in

Extent.— 63 leaves, 14 lines to a page, 36 letters to a line

Description — Country paper, Śāradā characters, hand-writing ing very beautiful, double lines in black ink on both the borders, topic hedings, topic endings tinged with red pigment On left hand top margin, each folio has रत्नसागर or abridged रत्नसा० written Most unfortunately the scribe never numbered the leaves, nor is there any other clue (just as verse numbers or chapter endings) to determine the priority of one leaf to another Somebody has tried to write page numbers afterwards and he has added microscopic figures (arbitrarily) to the right-hand bottom of the folios Six leaves are unnumbered and the erratic nature of other numbers may be judged by the following numbers in order foll 2-13, 1-6, 33, 39, 43, 44, 43, 45, unnumbered, 101, 50, 35, 50, 24, 23, 22, 26, 17, 28, 32, 49, 35, 34, 48, 47, 46, 58, 57, 31, unnumbered, 15 unnumbered, 36, 36, 41, 40, 30 29, 40, 52, 54, 53, unnumbered, 35, 4, unnumbered The work is a compilation from various works which it quotes

Age — Appears to be modern

Author — Anonymous

Begins.— fol. 2ᵃ

विस्मिका· ।

पानीयभक्तेन तद्वृषपिष्टो लेप· कृतो दद्रुगजेंद्रसिंह· ।

चक्रदत्तात् ॥

भद्रुंबाटस्य बीजानि धात्रीसर्पिरस· स्नुही ॥

सौर्वागपिष्ट दद्रूणामेतद्वुद्वर्तनं हित ॥ वृंदात ॥

चक्रमर्दस्यैकभागो द्वौ भागौ शालितंडुलात ॥

आमलक्याश्च भागौ द्वौ लेपोयं दद्रुनाशनः ॥ etc.

Ends.—Last leaf *a* side

परी श्वित्रापहं चैव नीलं नाम महाघृत ॥
कुष्ठानि हंति सर्वाणि कपालव्याधिनाशनं ॥
नीलघृतं वैद्यालंकारात् ॥
काकाह्वा मयर्यंतिका च सुरसा सम्यक संयोजिता
श्वेतास्तु त्रिफलाहकत्रयुता यो (*b side*) ज्यास्तुला
भागिका ॥

दंतीचित्रककाकमाचिवरुणक्षुद्राहरिद्राह्वये-
रेभिश्चापि सकौटजे सखदि

References.—The only entry in Anfrecht's Catalogus Catalogorum is ii, 115[a] which is our ms

रसचिन्तामणि

Rasa-cintamani

No 192

1076 / 1886–92

Size — 10 in by 4½ in

Extent — 32 leaves, 9–10 lines to a page, 44–45 letters to a line

Description —Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing in old style but legible, it is a very old ms and worn out on all sides, dampness at sometime before seems to have made a few leaves stuck together, writing there is illegible, it is incomplete and the name of the author is written by some late scribe on the margin of fol. 32[b]. The name of author is known by the following colophon found on fol 19[a]

इति श्रीमदनंतदेवविरचिते रसचिंतामणौ श्वित्रे सम्यप्रतीकार ॥

Age — Appears to be very old

Author.— Anantadeva.

Begins — fol. 1^b

सिद्धि श्रीगणेशाय नम ॥

श्रीरसचिंतामणिं जयत्यमरवंदिता । त्रिपुरसुंदरीव देवता विभागविभवा-
न्विता । परमतत्त्वचिंतान्विता । उपाधिरहिताहिता । सकलसाधननिर्धारिता ।
प्रयत्नपरवंचिता । त्रिभुवनैकमानामता ॥ १ ॥

रसचिंतामणिर्नामा । रसरत्नकरंडका ।
भवत्यत्येष मे ग्रंथ । श्रीमतो हस्तपुस्तकाम् ॥ २ ॥ etc

Ends - fol 32^b ·

अथ धातुवशात्तिर्लोह । किट्टनोपि च गधकान ।
शंखचूर्णस्य दातव्या । चतुर्विंशदर्धो पुन· ।
भवति स्वेन कालस्य । भागवल्ली (?) पयोयुता ।
कुट्टियस्वाभ्रसमर्दं । मदनाभ यथा भवेत ।
रक्षा वा वालुका वापि । वस्त्रं वक्षा च पोटली ।
तस्यां उपर्यधो चूर्णा । कुरुते छुहदां शुभा ।
निर्वाणान्तां च निर्माय । शोषयत्वा खने

References -- (I) Mss --A-Aufrecht's Catalogue Catalogorum —
1, 494^b, 11, 115^b

B-Descriptive Catalogues —

Quoted in Ṭoḍarānanda, Weber s Catalogue of Berlin Mss., Vol I, p 289

(2) Printed Editions —

with Hindi Trans. by Muralidhara Sarma Edited by Jivarama Kālidasa, Bombay, 1911.

रसचिन्तामणि | Rasa-cintāmaṇi

No. 193 | 1077.
1886-92.

Size — 10 in. by $4\frac{3}{8}$ in

Extent — 15 leaves, 13-14 lines to a page, 45-46 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī Characters handwriting in old style, but legible, Ms very old, worn out on all sides and paper is brittle, it is the same as No. 192 and is likewise a fragment

Age — Appears to be very old

Author — Anantadeva

Begins — fol. 1[b]

श्रीधन्वतराय नम ॥
जयत्यमरवंदिता त्रिपुरसुंदरीदेवता
त्रिभोगविभवान्विता परमतत्वचिंताचिता ।
उपाधिरहिता हिता सकलसाक्षानिर्धारिता
प्रपंचपरिपंचिता त्रिभुवनैकमाना मता ॥ etc

Ends.— fol. 15[b]

तोलकामा शत सूत प्रथममादाय सहिने ।
स्थापयेदग्निदग्धस्य भाजने सुदृढे शनै ।
पवक स्थाप्य पुष्पानि यातीपुष्पानि यानि च ।
शतपात्री मवत्यत्रा पुन्नागकुसुमानि च ।
नवमेलस्य पुष्पाया । पाटलाय धनानि च ।
बकुलस्य च रमाणि । अथालाभ प्रकल्पयेत ।
बहूनि निर्मलान्यत्र । गृहस्थान

Reference — See No. 192

रसनानिग्रह **Rasanānigraha**

No 194 **601 / Vis 1.**

Size — $9\frac{3}{8}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent. — 2 leaves, 6-7 lines to a page, 29 letters to a line.

Description. — Country paper, Devanāgari characters, hand-writing very good and neat, borders decorated with two rows of double lines in red ink on each side. The letters ग, शा and न of श्रीगणेशायनम, and marks of punctuation are in red ink Fol. 1[a] has only । रसनानिग्रह ॥ पत्रे २ and fol 2[b] is also blank It seems to be a fragment of a work which the copyist left out after the first 5 verses

Age -- Appears to be old

Author — Anonymous

Begins — fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

अर्थस्फूर्तिरमेध्यमूत्रलघुतानालस्यहृष्टिप्रता

प्राणायामपटुत्वमगममता नीरोगता तुष्टता ॥

उत्साहो वचनप्रवृत्तिरमला दूरश्रुतिर्दूरहृक्

ध्याने निश्चलता भवति रसनाजेतुर्गुणा योगिन । १ ॥

क्रियाया शीघ्रत्व वपुषि लघुता चित्तकमले

प्रसाद सौस्वर्यं गिरि च बलवत्तार्तिविरह ।

गुणास्तस्यैते स्यु पुरुषतिलकस्यातिविमला

भवेच्छक्तो जेतुं रसनामिह योक्षेषु बलिन ॥ २ ॥ etc.

Ends — fol 2[a]

तत्तत्स्वादलवशयातिचपलेच्छास्थां वृथा मा कृथा

जिह्वे चर्वितचर्वणेषु विषयव्रातेषु सतापिषु ।

चेच्चित्यं रसमीहसे रसयितु तज्जापयाम. शिवा-

कांतास्याब्धूतहृत्तरोमरनव तापापह पीयतां ॥ ५ ॥

Reference. — Aufrecht's Catalogus Catalogorum, 1, 495[a] (our Ms) This is the only entry.

रसपद्धति (सटीका) Rasapaddhati with Comm.

No. 195 372. / 1882-83.

Size.— $9\frac{3}{10}$ in by $4\frac{5}{8}$ in.

Extent.— 48 leaves, 14-15 lines to a page; 37-38 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, text is followed by commentary on each verse, folio No. 37 is wanting, after 36 the numbering of leaves goes on as 38, 39 upto 49 Commentary of 3rd verse given on folio 1ᵃ, text begins on 1ᵃ The commentator quotes the following authorities—

रसरत्नाकर (4ᵇ), अमर (5ᵃ), रसरत्नाकर (5ᵃ), अमर (5ᵇ); रसरत्नसमुच्चय (6ᵃ), रसरत्नाकर (6ᵇ), (7ᵃ), (7ᵇ), (8ᵃ), (9ᵃ), (9ᵇ), (10ᵃ), चरकवाग्भट्टादि (21ᵃ), रसरत्नाकर (23ᵃ), (24ᵃ), (26ᵃ), (26ᵇ), (27ᵃ), (30ᵃ), (32ᵃ), (32ᵇ), रसवाग्भट (34ᵇ), अमर (twice on 39ᵇ), विष्णुभिषक् (41ᵃ), वैद्यवरचन्द्रशेखर (46ᵇ), besides these many anonymous quotations under इत्येके, तदुक्त, ग्रंथांतरे, etc are given. Folio 49ᵇ gives a prescription of रामबाणगुटिका. Incomplete.

Age.— Appears to be fairly old.

Author.— The name of the author बिंदु (acc to Aufrecht बिंदु) is given on fol 11ᵃ as इति बिंदुपंडितविरचितेऽष्टौ संस्काराः। The name of the commentator is वैद्य महादेवपंडित.

Begins --fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ चिकित्सां विभजेत् ॥
सा दैवी प्रथमा सुसंस्कृतिरसैर्या निर्मिता सद्रसै
चूर्णलेहकषायलेहरचिता स्यान्मानवी मध्यमा ।
शस्त्रच्छेदनलास्यलक्षणकृता चाराधमा सासुरी-
त्यायुर्वेदरहस्यमेतदखिलं त्रिधा चिकित्सा मता ॥ १ ॥ etc.

Ends.— fol. 49ᵃ

द्राक्षाकच्छुफल तिलावरिभया प्रत्येकशः पालिका
माषाख्या त्रिपल यथा शरपला पकि त्रिवृदि गुला ।.

कृष्णा धात्रिफलत्रयेक्षुकदलीकंदैः क्रमाद्भावये-
त्सर्वं सप्तदिनं निवेश्य विमले पात्रे सितामिश्रितं ॥
माषद्वंद्वमिनं भजेत्तिलभृत दुग्धेन पिष्टं पिबेत ॥
इति वैद्यमहादेवपंडितकृते रसपद्धतिटीका समाप्ता ॥ शुभमस्तु ॥ दक्षि-
णामूर्तये नमः ॥

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
1, 495ᵃ, ii, 115ᵇ

B-Descriptive Catalogues .—

Weber's Catalogue of Berlin Mss. Vol. 1, No. 970

(2) Printed Editions .—

(1) Along with Lohasarvasva, edited by Vaidya Jādavji Tricumji, Bombay, 1925 (Āyurvedīya-grantha-mālā, No. XIV and XV).

रसमञ्जरीतन्त्र — Rasamañjarītantra

No. 196 — 907. / 1887–91.

Size.— 12⅛ in by 6⅜ in.

Extent.— 35 leaves ; 12–13 lines to a page , 43 letters to a line.

Description.— Country paper ; Devanāgarī characters ; hand-writing good , almost correct , the text begins with folio 1ᵇ and ends with folio 35ᵃ , divided into ten chapters (अध्याय) with the following colophons—

fol 3ᵃ I इति श्रीपंडितवैद्यनाथसुतशालिनाथविरचिते रसमंजरी-
सोधनकथन नाम प्रथमोध्याय ।

5ᵇ II इति श्रीरसमंजरीतंत्रे रसजारणादिकथन नाम द्वितीयो-
ध्यायः ।

11ᵇ III Do उपरसशोधनमारणसत्वपातनकथन नाम
तृतियोध्यायः ।

13ᵇ IV Do विषलक्षणपरिहारकथन नाम चतुर्थोध्यायः

fol. 17ᵇ V Do स्वर्णादिधातुशोधनमारणकथनं नाम पंच-
मोध्यायः ।

29ᵃ VI Do रसनिरूपण नाम षष्टोध्याय ।

30ᵃ VII Do दिव्यरसायनगुटिकाकथन नाम सप्तमो-
ध्याय ॥

31ᵃ VIII Do नेत्रांजनकेशरजनकथननामाऽष्ठमोध्याय ।

33ᵃ IX Do वीर्यस्तंभनादिनामनवमोध्याय ।

35ᵃ X इति श्रीपंडितवैद्यनाथतनश्रीशालिनाथविरचिते रसमजरी-
तंत्रे कालज्ञानादिकथन नाम दशमोध्याय ।

The band-writing of folios 16 to 35 differs from that of the foregoing ones The name of the scribe is विप्र शिवलाल व्यास Complete.

Age — Bears Sam 1890, Kārtika Krsna 5, Śanivasara

Author.— Śālinātha, son of Vaidyanātha

Begins.—fol 1ᵇ

श्रीमन्नारायणो जयति

यद्गंडमंडलगलन्मदवारिबिंदु-
पानालसातिनिभृता लुलितालिमाला ।
यद्वृंहजितेन विनिहति नवेंद्रनील
शक्ति शिवो गणपति शिवमातनोतु ॥ १ ॥
इंदीवरा भवतु यच्चरणारविंद-
द्वंद्वे पुरंदरपुरस्सरदैवतानां ।
वदारुत कलयतां सुकीरीटकोटी-
श्रीसारदा भवतु सा भवपारदा व ॥ २ ॥
श्रीवैद्यनाथतनय. सुनय सुशीलः
श्रीशालिनाथ इति विश्रुतनामधेय ।
तेनावलोक्य विविधान्विविधां प्रबंधा-
न्नारभ्यते सुकृतिना रसमंजरीय ॥ ३ ॥ etc

Ends.— fol 35ᵃ

इभवक्त्रमह वंदे पाशांकुशसुशोभित ।
कामरूप मदोन्मत्तं विघ्नपाश निकृंतन ॥
वैद्यनाथस्य पुत्रेण शालिनाथेन धीमता ।
शास्त्रमालोक्य सुधिया रचिता रसमजरी ॥

इति श्रीपंडितवैद्यनाथतनश्रीशालिनाथविरचिते रसमंजरीतंत्रे काल-ज्ञानादिकथन नाम दशमोध्याय १० समाप्तोय ग्रंथ मीती कार्तिककृष्ण ५ शशिवासरे सँम्वत् १८९० का लिप्पकृत विप्रशिवलालव्यास लिषायतं मान-मावमीमजी श्रीश्रीश्रीमोतीरामजी षासी बिहवा लाका हालवासी चोहुका षाचै पठै ताकु जै श्रीमन्नारायणस्वामी वच्या श्रीरस्तु नारायणसमर्पयेत् ॥ ॥

References — (1) Mss —A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum — I, 495ᵇ ; II, 116ᵃ, III, 106ᵃ

B–Descriptive Catalogues —

It is different from रसमञ्जरि described by Mitra in his Notices of Sanskrit Mss, Vol VI, No 2162 I O Catalogue, part V, No 2721

(2) Printed Edition —

Edited with Marāthi Trans by Tryambaka Gurnnātha Kale, Poona, 1915 (Vaidyaka-grantha-mālā, No 2)

रसमञ्जरीतन्त्र Rasamañjarītantra

No 197 1078 / 1886-92.

Size — $12\frac{7}{10}$ in by $4\frac{1}{10}$ in

Extent — 44 leaves, 9–10 lines to a page, 37–38 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, folios 1–4 and 34–35 are of thinner material, the rest being thick paper, folios 1, 3, 4, and 34 have double lines in red ink on the borders, thin paper is brittle and the left-hand corner of 1ᵇ is lost along with letters श्रीगणे out of श्रीगणेशायनम, many folios have single-line borders on both the sides, it is the same as No 195 with which it agrees, it gives v. l. at some places on the margin. Complete In the colophons it is mentioned as रसमञ्जरी instead of रसमञ्जरीतन्त्र Scribe's name महात्मा धनराज. At the end the total of verses in the text is given as 875

Age — Appears to be very old

Author.— Śālinātha, son of Vaidyanātha

Begins — fol 1[a]

शाय नम ॥

यद्गुडमडलगलम्मदवारिबिंदु-
पानालसातिनिभृता ललितालिमाला ।
जितेन विनिहति नरेंद्रनील-
सकांशयो गणपति. शिवमातनोतु ॥ १ ॥
इदीदरा भव त यच्चरणारविंद-
द्वद्वे पुरदरपुरःसरदेवतानां ।
वंदारुतां कलयतीह किरीटकोटी-
श्रीसारदा भवतु सा भवपारदा व' ॥ २ ॥ etc

Ends — fol. 44[a]

इभवक्त्क्रमह वदे पाशमंकुशशोभित ।
कामरूपमदोम्भत विघ्नपासनिकृत्तनी ॥
श्रीवैद्यनाथतनयो शालिनाथेन धीमतां ।
शास्त्रमालोक्य माकृष्य कृतेयं रसमजरी ॥

इति श्रीपडितवैद्यनाथपुत्रशालिनाथविरचिते रसमजर्य्यां कालज्ञानादि-कथनं नाम दशमोध्यायः ॥ १० ॥ समाप्तेय रसमंजरी ॥ श्लोक ८७५ लि० महात्मा धनराज

Reference.— See No 196

रसमञ्जरीतन्त्र | Rasamañjaritantra

No 198 | 936. / 1884-87

Size.— 11 in. by 4½ in.

Extent.— 18 leaves, 10 lines to a page, 40-42 letters to a line

Description.— Country paper. Devanāgarı characters hand-writing good, it is a fragment beginning with folio 2 and ending with folio 25, in the middle folios 11, 12, 16, 18, 22 and 23 are wanting; material is brittle paper worn out

on all sides, it ends abruptly in the middle of नित्योदितरस, Ch. VI. It begins with verse 10ᵇ of 1st chapter. It is the same as No. 195.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Śālinātha, son of Vaidyanātha.

Begins.— fol 2ᵃ

न तेषां सिध्यते किंचिन्मणिमन्त्रौषधादिकं ॥ १० ॥
मन्त्रसिद्धो महावीरो निश्चल· शिववत्सल ।
देवीभक्त सदा धीरो देवतार्चनतत्पर ॥ ११ ॥ etc.

Ends.— fol. 25ᵇ

रसो नित्योदितो नाम्ना ह्यर्शोरोगकुलांतक·
हस्ते पादे मुखे नाभ्यां गुदे वृषणयोस्तथा ॥
शोथो हृत्पार्श्वशूल च यस्यासाध्योर्शसो हित· ।
अ ... ...

Reference.— See No. 196.

रसरत्नदीप Rasaratnadipa

No. 199 — 1097. / 1886-92.

Size.— 8⅝ in. by 4$\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 21 leaves; 7 lines to a page; 23 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad, but legible, three lines in red ink on both the borders, numbers of verses are somewhere given in red ink. At some places there are notes on the margins. The text is very corrupt. The author seems to belong to a royal family. He calls his ancestors as reigning at Kāṣṭā on the banks of Yamunā. His father's name is Ratnapāla and he was in the service of his grand-father named Sādhārana. The Ms. is incomplete. Paper is old, worn out and musty.

Age — Appears to be old.

Author — Rāmarāja

Begins —fol. 1[b]

स्वस्ति श्रीस्वरस्वत्यै नम ॥

प्रेंखोलस्फुटनीलनीरजदलाद्वै प्रतीतिप्रदा

हृस्तिर्वोष्मिमालनीलिमगुणह्रोहण्यनन्तस्य व ।

लक्ष्म्यास्तु हृखाय बिम्बितवती याभाति लाम्बुद

श्यामे श्रीयमुनाप्रवाहजठरे लोलेव मीनाङ्गना ॥ १ ॥

जयति विदितसार सृष्टविश्वोपकार

प्रबलगदकुठार सहिता कण्ठहार ।

सकलगुणसमाज सिद्धविद्यानिकुंज-

स्त्रिपुरहरतनूजस्तेजस स्फारिपुञ्ज ॥ २ ॥

अस्ति प्रशस्तिरिव भूग्मिसुवर्णकर्णा

काष्ठेति नाम नगरी यमुनातटान्ते ।

यस्या नरेन्द्रतिलको हरीचन्द्र नामा

टाकान्वयैकमुकुट क्षितिनिको बभूव ॥ ३ ॥

तस्यात्मज क्षि(fol 2[a])तिपतिर्जगति प्रसिद्ध

साधारणो रणविनितशत्रुसेन

त्रिस्थानमाग्जमधिगम्य जगद्विरिञ्चे-

र्भूत स्थित च पुरवास्यकरोत्प्रतापात् ॥ ४ ॥

तस्यात्मजास्त्रय इमे विदिता जयन्ति

जायानय समिति लक्ष्मणसिंहनामा

शत्रू विजित्य कृतवान्नियुकामिनीना

वर्षाविलोचनयुगे हृदये निदाघ ॥ ५ ॥

श्रीमान्पर सहजपाल इति तींद्रश्चन्द्र

स्वय सुकविलोचकैरवाणा ।

श्रीर्णां मृणा हृदयपङ्कजकर्णिकाया

तुल्यानुराग इव भाति गुणै सादा य ॥ ६ ॥

fol 2[b] यत्कीर्त्तिकान्तिविमलो वचसां विलासो

हारावलीव लुठति स्तुतिपाठकानाम्

कण्ठे कवित्वधनिनां मदनो नरेन्द्रो

लक्ष्मीनिवासनिवासनिलयो बलिवद्वदान्य ॥ ७ ॥

वंशेच विम्बविदिते भुपरत्नपाल्:
प्रादुर्बभूव करुणावरुणालयोस्मिन् ।
यस्माद्बभूव तनयो विनयाम्बुराशिः
श्रीरामराज इति रम्यतया श्रिया च ॥ ८ ॥
साधारणक्षितिपतेः सुनियोगयोगाद् ।
संप्राप्य सेवकपदं खलु रामराजः ।
नानामयात्थतमस प्रशमाय धन्यो
रम्यं करोति कुतुकाद्रसरत्नदीपम् ॥ ९ ॥

Ends —fol 21[b]

घृताक्त—देये—कदुष्णेन वारिणा ।
छिन्नाम्बुसेन्दुवासेव्य दाहजीर्णे सुधाजलम् ॥ ४७ ॥
सोषण साद्रक रम्भाफलभृष्ट कफोल्बणे ।
अम्येष्वुपद्रवा जेयास्तत्तच्छातौष

References — (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum —
i, 496[a], ii, 116[a] and 220[a].

B-Descriptive Catalogues —

Our work is referred to in Yogaratnākara (I O. Catalogue, No 2709) and Yogatarangiṇī (I. O. Catalogue, No. 2705-6) Weber's Catalogue of Barlin Mss, Vol. I, p 300.

रसरत्नसमुच्चय **Rasaratnasamuccaya**

No 200 — 627. / 1895–1902

Size.— $11\frac{7}{10}$ in by 4 in.

Extent — 135 leaves, 10-11 lines to a page 47 letters to a line

Description — Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing bad but legible; double lines in black ink on borders, benedictory phrase, numbers of verses, *pratīkas* and colophons tinged with red pigment; foll 100-2 and 135 missing Hence actual number of foll. 139-4=135 Paper is very old, musty, worn out and worm-eaten The Ms.

deals with the different *Rasas* which the author has compiled from various works. Fol. 1[a] contains receips of चन्द्रोदयरस and कामेश्वर घृत and the last words are पुरुषोत्तमेन पाठस्तत . The text is corrupt I have not been able to find the real name of author, which, it is alleged, was वाग्भट्ट (See Aufrecht, Cat Cat I, 496[a] and I O Cat. Ms. No, 2722)

Age — Saṁ. 1650.

Author — Vāgbhaṭa, Son of Simhagupta

Begins.—fol. 1[b]

श्रीरामचंद्राय नमः ॥ श्रीवैद्यराजाय नम ॥
यस्यानंदमयेन मंगलकलासंभाविनेन स्फुरद्-
भाशा सिद्धरसायिनेन करुणावश्या सुधासिंधुना ।
भव्यानां प्रभवप्रजातिजरारागादिरोगा क्षणाद्
शांतिं यांति जगत्प्रधानभिषजे तस्मै परस्मै नम ॥ १ ॥
आदमचंद्रसेनश्च लंकेशश्च विशारद- ।
केपालीमतमांडव्यो भास्कर सूरसेनका ॥ २ ॥
रत्नघोषश्च शंभुश्च सत्वैको नरवाहन ।
इंद्रदो गोमुखश्चैव कम्बलि व्यालिरेव च ॥ ३ ॥
नागार्जुनश्छगनंदो नागबोधिर्यशोधन ।
खण्ड कापालिको ब्रह्मा गोविंदालपको हरि ॥ ४ ॥
सप्तविंशतिसंख्याका रससिद्धिप्रदायका ।
रसांकुशो भैरवश्च नंदीश्च छद भैरव ॥ ५ ॥
मथानभैरवश्चैव काकचंडीश्वरस्तथा ।
वासुदेवो ऋषिशृंग क्रियातत्रसमुच्चयी ।
रसेंद्रतिलको योगी भाळकिमौलिराहुय ॥ ७ ॥
महादेवो नरेंद्रश्च रत्नाकमहरीश्वरो ।
एतेषां क्रियतेन्येषां तत्राण्यालोच्य सम्यक् ॥ ८ ॥
रसमामामवल्लानां चिकित्सार्थोपयोगिनां ।
सूनुना सिंहगुप्तस्य रसरत्नसमुच्चय ॥ ९ ॥ etc

Ends.— fol. 139[b]

अश्विभ्यां कल्पितो भागो यज्ञेषु च महौषधि- ।
अश्विनःशहिरिंद्रश्च वेदेषु ख्यातो तुष्टा ॥ १६६ ॥

वैद्यावित्यश्विनौ देवौ पूज्येते विबुधैरपि ।
अजरैरमरैर्नित्यं सुखितैरेवमाहृतैः ॥ १३३ ॥
व्याधिमृत्युजराग्रस्तैर्दुःखप्रायैः सुखार्थिभिः ।
किं पुनर्भिषजो मर्त्यैः पूज्याः स्युर्नातिशक्तितः ॥ १३४ ॥

इति श्रीरसरत्नसमुच्चये सर्वव्याधौ रसभस्मस्य कल्पाध्यायोऽत्रिंशत्तम । ३० ॥ समाप्त संवत् १६५० वर्षे आषाढमासे शुक्लपक्षे अष्टम्यां भौमवासरे पुस्तक--then follows a phrase which is disfigured with ink and which can be diciphered as लिखित रत्नदास . ज्ञातिकायस्थ-श्रीवास्तव्य ॥ Then follows—यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ शुभमस्तु ॥ वक्तृश्रोतॄणां हरिभक्तिरस्तु ॥ पुस्तक श्रीरामचन्द्रो प्रीतिरस्तु ॥

References. — (1) Mss. --A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 496[a], ii, 116[a]

B-Descriptive Catalogues —

I O Catalogue, Mss No 2722-4

Mitra's Cat of Bikaner Mss Nos 1429, p 656

Cat of Madras Oriental Mss Library, No. 13198.

(2) Printed Editions —

(1) Edited with Bengali Trans by Devendranātha Senagupta and Upendranāthasenagupta, Calcutta, 1915

(2) Anandāśrama Series, Poona, No 19

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No 201 | 937. / 1884-86

Size — $8\frac{1}{10}$ in by 4 in.

Extent. - 42 leaves, 11 lines to a page, 28 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgari characters, hand-writing legible, topic-headings and colophons are tinged with red pigment. This Ms contains रसखण्ड and रसेन्द्रखण्ड revised and summarised by some one who has taken many liberties with the text. In all its colophons it is called सिद्धिखण्ड by which he means रससिद्धिखण्ड mentioned on fol

39^b, last but one line On fol 2^b, line 2 we read सीसागुणा । स्वर्गापवर्गविस्कारौ श्यामरस्योदरौ दरे भवरोगहरौ वदे चण्डिकाचंद्रशेखर , This corrupt verse is identical with the first verse of रस-सागर, Ms. No 202. It contains 15 chapters, called *patalas* and the work seems to end on fol. 40^a after which some verses follow on तालविधि which is followed by their exposition in Hindi

Age.— Saṁ. 1903.

Author.— Nityanātha Siddha, son of Pārvatī

Begins.— fol 1^b

श्रीगणेशाय नम ॥
अजन्मपापकर्दहनैव वह्निना दारिद्र्यद्रू स्वकरि दारुणसिंहरूपी
मृत्यु जरा विषधरस्य तु वैनतेय तुभ्य १ नमामि सुरवंदित सूतराज
न निदानेन वृदेन न भेषज्यशतैरपि
कलत्रस्तशरीरस्य पारदो रक्षणाक्षम २
स्वेदे मर्दनमाहारो जारण चारणं तथा
रंजनं मारणं क्रांतं विज्ञेयादरकर्म्माणि ३ etc

Ends.— fol. 42^b

चावल १ तथा २ भर धरकु उपर सौनाकी अगठी के रणजो धूम्र लगे तो फिर रूपा का पत्र धर कु गजपुट आच देणी तब सिद्ध होइ पाछे कस्तुरी त्रिकुटा केसर वालुगमेहलखाय मात्रा चावल २ भर खाय आगै सुहावे तो पचती ले क्षुधा दुंगुणी होइ तृगुणी बीसही तुप पविGा मई बना रहै तेजबधे मत्य इति श्रीपार्वतीपुत्र नित्यनाथविरचिते रसरत्नाकरसमाप्त श्री पत्र ४२ श्री श्रीरस्तु कल्याणमस्तु श्रीघनेश्वराय नम श्रीविश्वेश्वराय नमः संवत १९०३ माघ सुदी ५ बुधे ग्रंथ समाप्तं पुस्तक जगंनाथजीकी श्रीसीराम चंद्र-वीराम

References — See No 202

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 202

628
1895-1902.

Size — $11\frac{7}{10}$ in by 4 in.

Extent.— 129 leaves; 11 lines to a page. 50 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good; benedictory phrases, marks of punctuation and colophons tinged with red pigment, paper is old, musty and worm-eaten The work originally consists of 5 *Khandas*, viz., रसखंड, रसेंद्रखण्ड, वादिखण्ड, रसायनखण्ड and मंत्रखण्ड. Out of these, the present Ms contains the first two *khandas* The first khanda consists of 10 chapters and it comes to an end on fol 19ᵃ The end of the Ms shows that perhaps it is not complete, it is the 29th chapter and there is no indication of its completion nor is there any colophon Fol 129ᵇ contains a receipe in Marathi for burns

Age.— Appears to be old.

Author — Nityanāthasiddha, son of Pārvatī

Begins — fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीअश्विनीकुमाराभ्यां नमः ॥
श्रीगुरुचरणाभ्यो नमः ॥ अथ रसरत्नाकरस्य लेखनारंभो क्रीयते ॥

स्वर्गापवर्गविस्फारसागरस्यौवरोवरे ।
भवं रोगहरं वदे चंडिकाचक्रशेखरी ॥ १ ॥
रसोपरसलोहानां तैलकल्पविधैः सह ।
सुसाध्यं प्रत्ययोपेतं कथ्यते रससाधन ॥ २ ॥
वैद्यानां यशसेर्थाय व्याधितानां हिताय च ।
वादीना कौतुकार्थाय वृद्धाना देहसिद्धये ॥ ३ ॥
मंत्रीणां मंत्रसिद्ध्यर्थं विविधाश्चर्यकारण ।
पंचखंडमिदं शास्त्रं साधकानां हितप्रियं ॥ ४ ॥
रसखंडे तु वैद्याना व्याधितानां रसेंद्रके ।
वादिनां वादखंडे च वृद्धानां च रसायने ॥ ५ ॥
मंत्रीणां मंत्रखंडे च रससिद्धिः प्रजायते । etc.

Ends.— fol. 129ᵃ

श्वासकासमुद्भवं इति सकासं नात्र संशयः ॥
गंधकं टंकणं सिंधुकांचनीनवसारकं ॥
सौवर्चलं यवक्षारं काचं रक्तसुवर्चलं ॥

सित रक्त च पाषाणं मुसकोत्थं नियोजयेत् ॥
नेपालबीजमज्जा च समं अंघ्रीरपिविहितं ॥
शुभं भवतु

References -- (I) Mss —A-Aufrecht's Catalogues Catalogorum · i, 496[a] , ii, 116[a] and 220[a] , iii, 106[a]

B-Descriptive Catalogues ·—

Mitra s Cat of Bikaner Mss , p 656, No. 1430 (रसेन्द्रखण्ड) I O Cat Mss. No. 2673, 2679, 2708 and 2760 quote रसरत्नाकर Govt. Oriental Mss. Library, Madras, Vol. 23 Mss No 13199-13206 Notices of Sanskrit Mss. by Hara prasāda Śāstri, Second Series, Vol. 1, No 308 (only मन्त्रखण्ड)

(2) Printed Editions —

Fourth (रसायन) khanda, Edited by Jādavji Tricumji, Achārya, Bombay, 1913 (Āyurvedīya-grantha-mālā, No. X)

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No 203 908. / 1887-91

Size — $11\frac{1}{10}$ in by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 12 leaves , 11 lines to a page , 32 letters to a line.

Description — Country paper , Devanāgarī characters , hand-writing good ; benedictory phrase, double lines on borders and marks of punctuation in red ink , topic-headings tinged with red pigment , paper is old and musty The Ms. is a part of the second khanda रसेन्द्रखण्ड, although it is called चिकित्साखण्ड This conclusion is based upon the complete identity between this text and the texts of रसेन्द्रखण्डs as found in other Mss It extends upto the चिकित्सा of ज्वर. It is full of lacunae , the text is somewhat corrupt

Age.— Appears to be old

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī

Begins.—fol. 1[a]

श्रीकृष्णाय नमः ॥ अथ चिकित्सारंभः

अमृतारोग्यकर्त्तारं भवभेषं जगद्गुरुं ।
आदिव्याधिहर वंदे परशक्ति युतं शिवं ॥ १ ॥
चिकित्सां सुकरां या-सर्वरोगकुलांतकं ।
निदानलक्षणोपेतां सर्वशास्त्रानुकारिणीं ॥ २ ॥ etc.

Ends — fol 19[b]

स्वेदे लघुत्व शिरस· कण्डू पाको मुखस्य च ।
क्षवथुश्चान्नलिप्सा च ज्वरमुक्तस्य लक्षणं ॥
रोगाणामाधिपत्यत्वाच्चिकित्सादौ ज्वरे कृते ।
तस्मात्सर्वप्रयत्नेन ज्वरस्यैव चिकित्सयेत् ॥

इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे ज्वरचिकित्सा नाम प्रथमोपदेश ॥ अथ ज्वरातिसारस्य परस्परसंबंधत्वात् अतीसारस्य चिकित्सामाह

Reterences,— See No 202

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 204

924.
1887-91

Size.— $9\frac{11}{16}$ in by $4\frac{1}{4}$ in.

Extent. — 24 leaves, 14–18 lines to a page, 45 letters to a line

Description -- Country paper, Devanāgari characters, hand-writing very bad and legible with difficulty, written in small letters and very closely, single lines in black ink on borders, topic-headings and verse-numbers tinged with red pigment, paper is very old, musty and worn out The text is an admixture of Sanskrit and Hindi Foli 11[a] and 14[a] are blank.

Age — Sam 1627.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1ᵇ

पादस्य मारणं ताम्रेण । अनया युक्त्या । भवति । ताम्रस्य पत्राणि खरले पारामध्ये प्रक्षिप्य घृष्यते । पारदो पात्रे यावयतद्यु पारदे वेधितानि ताम्रपत्राणि तत्राद्राकृष्य कोरी स्थालीमध्ये क्षेपयित्वा । उपरि लवणं पदाय कोरी तोलडी उपरि सन्मुख कोरी तौलडी दत्वा मृत्तिकाया तउलडीद्वयस्य द्वारं रुधयित्वा तवद्व तस्य द्वारस्य वेष्टने वद्धवस्त्रं मृत्तिकायां थथेडायित्वा etc

Ends — fol. 24ᵇ

अतैरप्यी भवति नागवल्लीदलेन परिपक्वेन सह रती १ मात्रेण भक्षयेत् महाबल करोति अग्निदीपनं क्रोति । नेत्र बलीकरोति काम करोति क्षुधां करोति निद्रां करोति । ब्रह्मराक्षसो नाम रस । इतिरसरत्नाकरसमाप्त । श्री पां) name disfigured) संवत् १६२७ (disfigured with ink .— लिषितं पांडेपारस. .) इद रसरत्नाकराभिधान शास्त्र स्वहस्तेन लिषित ॥ वर्षे वैशाष सुदि २ शुक्रवासरे ॥ श्री ॥

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 205 1080 / 1686-92

Size.— 12 in. by 5⅞ in

Extent — 146 leaves, 7 lines to a page, 25 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī Charaters hand-writing good and bold, from fol 136ᵃ, line 5 there is another hand-writing till the end Marks of punctuation and the colophon tinged with red pigment till fol 9ᵃ There is no numbering of verses or marks of punctuation from 15ᵇ on-wards Foll. 105-107 are repeated The Ms deals with the 3rd khaṇḍa, viz, वादखण्ड or वादिखण्ड The text is very corrupt

Age.— Difficult to understand the era, appears to be modern.

Author — Nityanāthasiddha, son of Pārvatī

Begins.— fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥ ॐ नम' श्रीसिद्धाय नम' ॥

अथ वादखण्डमाह. ॥

सृष्ट येन विद्याविद्यामसमरुतेजो जलं भूगणा·
शात्संचिषिक्तकहाक्रिभैरवकला श्रीकंठपंचाननाः ।
इशे रुद्रहरारिधातृविबुधा चंद्रार्कताराग्रमाः
शोयं पातु चराचर जगदिदं निर्नामनामाभिदः
नत्वा श्रीपार्वती देवी नत्वा श्रीसिद्धसत्पति
रसरत्नाकरं वक्ष्ये देहे लोहो शिव कर ॥ २ ॥

Ends.— fol 143^a

सिद्धैर्गणे सुरवरैरथ सिद्धिकामै बाह्य हठात्परममंत्रबलेन तेश्वा ।
तस्माद्विशिष्टमनुजे कृतमंत्रजापे कार्यं ततो रसवरे कृतबधनं च ॥
इति श्रीपार्वतीपुत्रश्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे वादखंडे सांगोपांगे नागवंग ग्रहकरणं नाम अष्टादशमोपदेश १८

अथास्मिन्शुभसवत्सरे श्रीमद्विक्र (fol 143^b) मादित्यराज्ये वेदरग्र-सुरभव्यको दक्षिणायने सूर्य्यें ग्रीष्मऋतौ महामांगल्यप्रदमासे आषाढमासे शुक्लपक्षे तिथौ दशम्य। भौमवासरे प्रेमदासस्य शिष्य दौलतरामख्ये रराद परोपकारार्थे जयपुरनगरे ११३३८४ ॐ नम शिवाय । अथ ग्रंथस्य संख्यायां अष्टौ सहस्र(८८५०)हितानि च ॥ सितायां ५ बाण ५ अयस्यट श्लोका १६ य षोडशो भवेत् ॥ १ ॥ वादखंडस्मृतीरंग्रं ॥ ३ ॥ रसेंद्रखंडद्वितीयः ॥ २ ॥ श्री रामजी

Reference.-- See No 202

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No 206 544. / 1892-95.

Size.— 9 in by $6\frac{3}{10}$ in

Extent.— 24 leaves, 13-14 lines to a page; 30 letters to a line.

Description.—Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, double lines in black ink on borders, foll. 9^b and 10^a have no borders, one-fourth of the left-hand side of fol. 9^b is blank, foll 8^a and half of 10^b are also blank, there are diagrams of pots used for cooking minerals, paper is old, musty and worn out The Ms contains the first khaṇḍa viz., रसखण्ड of Rasaratnakara, and a few lines of the second khaṇḍa. Colophons and topic-headings tinged with red pigment.

Age.— Appears to be old.

Author.— Nityānāthasiddha, son of Pārvatī

Begins.— fol. 1^b

श्रीगणेशाय नमः ॥

स्वर्गापवर्गविस्फारो सामरस्योदरे

भवरोगहरी वंदे चंडिकाचद्रशेखरौ ॥

etc., same as in No 201

Ends.— fol 24^a

इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे रसपंचकतैलपातादि-
विशोधनं नामोपदेश ॥ ० ॥ इति रसषड ॥ स्वस्ति श्रीगणेशाये नमः

आयुरारोग्यदातारं भववैद्यं जगद्गुरुं ।

आधिव्याधिहरं वंदे पराशक्तियुतं शिवं ॥ १ ॥

अथ सर्वसाधारणसाध्यासाध्यलक्षण

Reference.— See No 202.

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No. 207 — 543. / 1892-95.

Size.— $11\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in

Extent.— 164 leaves; 9 lines to a page, 40 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, borders decorated with double lines in red ink till foll. 110, with a few lapses, from fol 111 till the end, except for a few cases, there are no lines on borders. Foll 123^a, 133^a and 133^b (with an exception of 3 lines only) are written in red ink. Colophons and marks of punctuation in red ink. Fol. 1 is missing and has been replaced by someone with a page from रघुवंश Foll. 4^a, 5^b, 19^b, 23^b, 36^b, 75^b, 85^b, 106^b, 146^b, 150^b and 159^a are blank. Paper is old, worn out and musty. The Ms. seems to contain the रसखंड and रसेंद्रखंड

Age.— Sam. 1734.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins.— fol. 2ᵃ

ये च दीपिका रससंमते ॥ १४ ॥
व्याधिनां संहिता याम प्रोक्ता नागार्जुनेन तु ।
उक्तं चर्पटसिद्धेन स्वच्छे वैद्यकशालिके ॥ १५ ॥
अनेकतन्त्रग्रंथेषु संहतास्वीयमतेषु च ।
यदुक्तं वाग्भटे चके सुश्रुते वैद्यतन्त्रके ॥ १६ ॥ etc.

Ends —fol. 165ᵇ

सिंदूरवटिका स्वेतजलेन सह पेषयेत् ।
शाते नैव लेपयल्लोम जायते अंजनद्युतं ॥
मर्दन सर्वग्रहाति पुनः प्रत्ययन भवेत् ।
तक्रश्चालेन स्थाक्षियं कृष्णवर्णा जाति मूर्धजा ॥
इति केशरंजनं समाप्तं ॥
इति रसरत्नाकरे समाप्तं ॥ संवत् १७३४ वर्षे पोषवदि ६ बुधवारके दिन संपूर्णसमा

Reference.— See No 202

— —

रसरत्नाकर — Rasaratnākara

No. 208 — 941. / 1891-95

Size.— $10\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 144 leaves, 11-12 lines to a page, 35 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing bad but legible, irregular double lines in black ink on borders; benedictory phrase and colophons tinged with red pigment. It is a fragment and starts with fol. 3 and the 2nd chapter (वाचमूलं न सिद्धं missing from the first verse). Fol. 93ᵇ blank. Otherwise the text agrees with that of Ms. No. 207

Age.— Saṁ. 1621.

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī

Begins.— fol 3^a

. ...न च सूतमनुव मूर्छितं गंधबद्धं
नो वद्धं मारितं वा न च गगनपथो नोपसूताश्वसिद्धः।
स्वर्णाय सर्वलोहं विषमपि न सूतं तैलपातो न जात·
तावद्वैष क सिद्धो भवति बहुभुजां मंडले श्लाघ्ययोग्य ॥ १ ॥
अथात संप्रविष्यामि दोषाष्टकनिवारणं।
हृष्टिकाग्जनीधूमे षोडशांसे रसस्य वै ॥ २ ॥ etc

Ends.— fol 146^b

मंहेन सर्वह्युक्ति पुन प्रत्ययनं भवेत॥
तक्रस्नानेन स्याक्षेप कृष्णतां यांति मूर्द्धजा ॥

इति श्रीपार्वतीपुत्रनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे केसरजनं समाप्तं सवत् १६२१ अक्षे चैत्रवदी ५ गुरुवासरे ली मेघा वुलहपुत्र शुभं भवतु कल्याणमस्तु श्रीरस्तु। यादृसं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिषित मया अदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ तैलं रक्षे जल रक्षे रक्षे सिठलबंधण्णं मूर्खहस्ते न दातव्यं इमं वदाति पुस्तकं। मेघा पटनार्थ इदं ग्रंथं समाप्त इति रसरत्नाकरपार्वती (undecipherable)

Reference — See No. 202

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No 209 $\frac{942}{1891\text{-}95}$

Size — $8\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 17 leaves, 15 lines to a page, 40 letters to a line

Description.— Country paper Devanāgarī characters, hand-writing legible, there are three different hand-writings, one of them being irregular, borders have double lines in red ink · marks of punctuation in red ink, benedictory phrase, verse numbers and colophons tinged with red pigment The Ms is a fragment of the 5th khanda, viz, मन्त्रखण्ड of Rasaratnākara, although the phrase in the beginning is श्रीनागार्जुनी विद्या लिख्यते Paper is old and musty. Fol. 13 is missing

Age — Appears to be old

Author.— Nityanāthasiddha, son of Pārvatī.

Begins — fol. 1[b]

> ऐं नमः श्रीनागार्जुनी विद्या लिख्यते ॥
> य शांत परमात्मय परशिव कंकालितको
> ध्यानातीतमनादिनित्यनिचयः संकल्पसंकोचक ।
>
> etc. same as in No. 209

Ends.— fol. 18[b]

> सरघ्नैस्तवंगारं क्षाले झुल्ल्यां निवेशयेत् ।
> काष्टभारशतेनापि पित्तपाको न जायते ॥ २१ ॥
> मूलं तु श्वेतगुंजोत्थं । बह्नौ मंत्रकतं क्षिपेत्
> तस्योपरिस्थितस्थाल्यां । मासेनान्नापि पच्यते ॥ २२ ॥
> पिप्प

References. — See No. 202

रसरत्नाकर — Rasaratnākara

No. 210 — 182. / Vis 1

Size.— 8 in. by $6\frac{3}{10}$ in.

Extent — 84 leaves ; 9 lines to a page ; 16 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good and bold ; double lines on borders, benedictory phrase, marks of punctuation, topic-headings and colophons in red ink Foll. 81 and 82 are damaged on the left-hand bottom corner and some part of the text is missing This Ms. forms the 5th khanda मंत्रखण्ड of Rasaratnākara and deals with various charms It has got twenty chapters The text is very corrupt. The author draws upon various tantras There are three Mss. of this very part which have the title *Mantrasāra* (967 of 1884-91 °*Sāroddhāra*, 1007 of 1891-95, and 1083 (iv) of 1886-92). They have been put under *Tantra* section, as they are known as *Mantrasāra* in the colophons.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Nityanâthasiddha, son of Pârvati

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥
य. शांत. परमात्मय परशिवः कंकालकालांतको
यानातीतमनादीर्नित्यनीचय संकल्पसंकोचका ।
आभासातरभासक समरस सर्वात्मना बोधक
सोयं सर्वमयो ददातु जगती सीयादिसिध्याष्टक ॥ १ ॥
या नित्या कुलकौलशोभितवपु योगादिना कृंतते
पूर्णार्भ सतकुंडलीपरपरा मंत्राधिकां सिद्धिदा
माला पुस्तकधारिणि त्रिनयना कुंदेंदुवर्णांचला
नित्यानंदकुलप्रकाशजननि वाग्देवतामाश्रये ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol 84ᵃ

अदृश्यं जायते सत्यं देवैरपि न दृश्यते ॥
दिव्यदेहमनुकामेश्च व्यं कुले तैलपेषिनैः ॥
पुष्पभा(fol 84ᵇ)स्कयोगेन त्रिलोहेन द्रुहयेत ॥
सर्वस्थैः खेचरत्वं स्याद्योजनानां शतावधी ॥
इति श्री ॥ पार्वतिपुत्रनीत्यनाथसीधविरचिते रसरत्नाकरे मंत्रखंडे कक्ष-
पुटे विंशतितम पठल ॥ तैला रक्षे जलात् रक्षेरक्षेच्छीतलबंधनात । परहस्ते गता
रक्षे एवं वदति पुस्तकं ॥ श्री ॥

Reference — See No. 202

रसरत्नाकर Rasaratnâkara

No 211 $\frac{439}{1884-86}$

Size.— 10 in by 4¼ in

Extent.— 2 leaves, 12 lines to a page, 40 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanagari characters, hand-writing bad but legible, paper is old, musty and worn out It is a fragment of the fourth khanda, viz, रसायनखंड

Age.— Appears to be old.

Author — Nityanāthasiddha son of Pārvati

Begins — fol 1ᵃ

श्रीपरमात्मने नम ॥ अथ कायाकल्प लिख्यते ॥
ब्रह्मवृक्षस्य पत्राणं छायाशुष्कं विचूर्णयेत् ।
मध्वाज्याभ्या लिहेत कर्षं वर्षकेन जरापहं ॥ १ ॥
जीवत्वर्षसहस्रैकं दिव्यकायो महाबल ।
ब्रह्मवृक्षस्य पुष्पाणि छायाशुष्काणि विचूर्णयत् ॥ २ ॥ etc

Ends — fol 2ᵇ

त्रिफला वाकुची वाजं पिप्पलि चाश्वगंधिका
सर्वतुल्यं कृतं चूर्णं मध्वाज्याभ्यां लिहेत्पल ।
संवत्सरमिदं भक्षेत जं तमब्रह्मविनश्यय ॥
तत्र मंत्र ॥ ॐ ह्रां ह्रीं ह्रुं स स्वाहा ॥ अनेन मंत्रेण भक्षयत् ॥ इति श्रीपार्वतीपुत्रनि यनाथसिद्धविरचित रसरत्नाकरे रसायनखंड नानारसायन कायाकल्पविधि सपूर्ण ॥ श्रीपरमात्मन नम ॥ राम राम राम शिवाय नम ॥ श्रीनारायणाय नम ॥ श्रीकृष्णाय नम ॥ उमापतय नम ॥

References — See No 202

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No 212 — 414 / 1895-1902

Size — 10 in by 4½ in

Extent — 55 leaves 13 lines to a page 40 letters to a line

Description — Country paper Devanāgari characters hand writing legible double lines in black ink on borders benedictory phrase, topic headings, verse numbers and colophons tinged with red pigment, paper is very old, musty worm-eaten, worn out and brittle The Ms is a fragment of the 5th khaṇḍa viz the रसायनखंड of रसरत्नाकर Text not correct

Age Appears to be very old

Author — Nithyanāthasiddha son of Pārvati

Begins — fol. 1^b

ॐ नमो. श्रीधन्वंतराय नमः ॥

य· शांत परमाद्वयः परशिव· कैकालकालांतको

ध्यानातीतमनाद्विनित्यनिश्चय· संकल्पसकोचकः।

आभासांतरभासक समरसः सर्वात्मना बोधक

सोयं सर्वमयो ददातु जगतां विद्यादिसिध्यष्टकं ॥ १ ॥

etc same as in No 210.

Ends.— fol 55^b

मंत्रं लक्षमिद ज्पप्या भूतनाथ प्रसीदति।

स्वसंपातालभूतानि स्मरणात्कुरुते वशं ॥

ॐ नमो भूतनाथाय सर्वसमस्तभूवनभूतानि साधय ह्रूं ॥

इति पार्वतीपुत्रनित्यनाथलोकवशीकरणं नाम द्वितीयोपदेश ॥ अथ राजवश्यं ॥

कुंकुमं चंदनं चैव रोचनं शशिमिश्रितं।

गवा क्षीरेण तिलक राजवश्य कर परं॥

ॐ ह्रीं ह्र अमुक म वशं

References — See No 202

रसरत्नाकर

Rasaratnākara

No. 213

359
1880–81.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by 5 in.

Extent — 90 leaves, 11 lines to a page, 30 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, three lines on borders, marks of punctuation and colophons in red ink, foll 78-85 have no border-lines, foll 47-48 missing, fol. 74 is numbered as 73, foll 76-77 repeated The Ms is the 5th khaṇḍa, viz, मन्त्रखण्ड of Rasaratnākara The text is corrupt and there are many lacunae First six and a half verses are missing. Our Ms. starts with 6^b

Age.— Saṁ. 1743, Śaka 1608,

Author.— Nityanāthasiddha, son Pārvatī.

Begins.—fol 1ᵇ

> श्रीगणेशाय नमः ॥
> करंकिणी मेरुतंत्रे कालचंडेश्वरीमते ॥
> शाकिनीडाकिनीतंत्रे च रौद्रे उग्रहविग्रहे ॥
> कौतुकीशील्यतंत्रे च ॥ क्रिया कालकुलोत्तरे ॥
> हरमेखलके ग्रंथे इंद्रजाले रसार्णवे ॥ ३ ॥

etc. same as in No 210

Ends.—fol. 90ᵃ

> शुल्बमास्करयोगेन त्रिलोहेन तु वेष्टिते ॥
> मूर्ध्नि स्थितः खेचरत्वं स्या योजनानां शतावधेः ॥ ६७ ॥
> एते सर्वमहायोगाश्चक्रा मंत्रेण सिद्धिदा ॥ ६८ ॥

इति पार्वतीपुत्र श्रीनित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे मंत्रखंडे कक्षपुटी नाम विंशतिमोपदेश ॥ शुभं मस्तु ॥ यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥ शुभं मस्तु ॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याणम० संवत १७४३ शाके १६०८ प्रवर्त्तमाने मासोत्तममार्गशीर्षमासे शुक्लपक्षे तिथौ अष्टम्यां शनिवासरे इदं लिखितं ॥ शुभं मस्तु ॥ चिंतामणि-मिश्र सारस्वतज्ञातीय तस्य सुत देवकीनंदनामिश्र इदं लिखितं ॥ जलाद्रक्षे तैलाद्रक्षे रक्षे सिथलबंधनात् ॥ मूर्खहस्ते न दातव्यं एवं वदति पुस्तका ॥ १ ॥

References — See No. 202

रसरत्नाकर Rasaratnākara

No 214 — 248 / A 1883–84.

Size — $8\frac{7}{10}$ in by $4\frac{1}{2}$ in.

Extent — 77 leaves, 6 lines to a page, 23 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, foll 5–77 are more musty, colophons tinged with red pigment; condition good. The Ms is obviously an imperfect copy of the fifth khaṇḍa, viz, मन्त्रखण्ड of Rasaratnākara. The colophons of six chapters which differ much are given below.

fol. 14ᵃ इति श्रीपार्वतीपुत्र नित्यनाथसिद्धविरचिते रसरत्नाकरे सिद्धिखंडे मंत्रसारोद्धारे सर्ववश्यादिप्रतिबंध नाम प्रथमोपदेश ।

fol 25ᵃ इति श्रीरसरत्नाकरे मंत्रसारे आकर्षणादिस्तंभन नाम द्वितीयोपदेश ।

fol. 42ᵇ इति श्रीरशरत्नाकरे मंत्रसारो मोहनादिग्रहक्लेशनिवर्तणो नाम तृतीयोपदेश ।

fol 51ᵇ इति श्रीपार्वतीत्यनाथसिद्धविरचिते सीद्धखंडे मंत्रशारोद्धारे रसरत्नाकरे कौतुहलोनाम चतुर्थोपदेश ॥ ४ ॥ There is no colophon to indicate the 5th chapter

fol 64ᵃ इति श्रीरसरत्नाकरे माहकामाधन नाम षष्टमोपदेष

fol 77ᵃ इति श्रीरुद्रयामले मंत्रे रसरत्नाकर संपूर्ण शुभ मस्तु सर्वजगां the rest is disfigured with ink.

Foll 64ᵃ has only 4½ lines, Foll 65 and 66 (but for a line and a half) are blank.

Age.— Appears to be modern.

Author — Nityanāthasiddha, son of Pārvatī

Begins —fol 1ᵃ

ॐ श्रीगणेशाय नम

ॐ य शांत परसौद्भय· पराशिव ककालकालांतकां

ध्यानातीतमारादिनित्यनिचय· सकल्पसकोचक ।

as in No 210

Ends.—fol 77ᵃ

पुष्पे भास्करयोगेन त्रिलोहेन तु वेष्टिते

मार्धिस्थे खेचरत्व स्यायोजनाना शतावधि;

एते सर्वे महायोगश्चंडा मंत्रेण सिद्धिदा

References — See No 202.

रसराजप्रकरण Rasarājaprakarana

No 215 $\frac{938}{1884\text{-}87}$

Size — $8\frac{4}{5}$ in by $4\frac{1}{5}$ in.

Extent — 80 leaves, 7-8 lines to a page, 18-20 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, the Ms. seems to be a fragment of which folios 80-89 are missing, because after folio 79, the next folio is numbered 90 and there seems to be no connection of the text between these two folios The text of the Ms. is identical with the text of the I Part of the आयुर्वेदप्रकाश Ms No 19 The anomaly of name is difficult to understand This Ms is named as रसराज, whileas Ms No. 19 bears the name of अर्कप्रकाश on fol 1ª Again the first verse of both the Mss suggests the name अर्कप्रकाश, but the colopoon at the end of Ms No 19 gives the name of आयुर्वेदप्रकाश and our Ms. bears the title of रसराजप्रकरण Our Ms. has two dates Sam 1730 and Sam 1899 I agree with Mr P. K. Gode's suggestion that 1730 might be the date of the earlier Ms. of which this is a copy

Age.— Sam 1899

Author — Mādhava Upādyāya ?

Begins.—fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः । अथ रसराजप्रकरणं ।

अथ प्रकाशकाशारविमर्षोद्भुजनीमय ।
सच्चिदानंदाविमर्षं शिवयोः वपुराश्रये ॥ १ ॥
same as in Part I No. 19.

Ends —fol. 90ª

पौष्टिकं बालमायुष्यं पुत्रप्रसवकारणं ।
चतुहसेन देवेन कृष्णात्रेयस्य सूचितं ॥

इति चतुर्मुखो १ इति आयुर्वेदाध्यायोकरसप्रोक्ते सिद्धाविमते रसराजप्रकरणं समाप्तं । साग्न्यगेंदु १७३० मिति सावणवदी चोथ मंगलवर संवत १८९९ मुकं मपठ्ठं पोथी लीपी अर्मनमाथजी, वामा कीः लिखता ब्रामण गोकलनाथः ॥ १ ॥

References.— (1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum I— I, 496ᵃ, II, 116 (only रसराज is mentioned in both these entries)

रसराजशंकर **Rasarajaśaṅkara**

No 216 $\frac{70}{1872\text{-}73}$

Size.— 8 in. by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 69 leaves, 9 lines to a page, 24 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, three lines in red ink on each border, topic-headings, verse-numbers and colophons tinged with red pigment. Paper is very old, musty and worn out It is a fragment beginning with fol 3 and breaking off on fol 71 The following colophon on fol 12ᵃ gives us the names of the work and the author इति श्रीमद्वैद्यपण्डितमुकुन्दलक्कडरामकृष्ण विरचिते रसराजशंकरे रसवशसंस्कारे मारणबधन नाम प्रथमोलंकार । The work deals with रसs and has 9 अलंकारs or chapters Our Ms breaks in the middle of the 5th ch.—लोकनाथरस The bundle contains two extra leaves (1) first page of जातिविवेक by गोपीनाथ and (2) the last page of वैद्यरत्नाकरभाष्य on which जातिविवेक is also written in a different hand

Age.— Appears to be very old

Author.— Rāmakṛṣṇa

Begins.—fol 3ᵃ

रसः ॥

मंत्रसिद्धो महावीरो निश्चल शिववत्सल ॥ १३ ॥

[illegible] श्रीगो [illegible]

सर्वाजाकविशेषज्ञ कुशलो रसकर्मणि ॥ १४ ॥

एवं लक्षणसंयुक्तो रसविद्यागुरुर्भवेत् ॥ गुरुलक्षणं ॥ etc.

Ends.— fol 71[b]

लवगं नागरं पथ्या कणा जातीफलं पृथक्
प्रत्येकं वत्सनामस्य पादांशं चूर्णितं क्षिपेत् ॥ ८ ॥
मातुलिंगार्द्रकद्रावै सप्तवारं विभावयेत्

Reference — (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
1, 496[a], 11, 116[b]

B-Descriptive Catalogues —

Weber's Berlin Mss Cat No 965 B B. R A. S, Cat., No 190.

रससङ्केतकलिका Rasa-saṅketakalikā

No. 217 $\frac{1081.}{1886-92}$

Size — $9\frac{7}{10}$ in by $5\frac{8}{10}$ in.

Extent.— 15 leaves, 14-15 lines to a page, 30-32 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, sides of folios slightly worm-eaten, borders on both sides have double black lines, number of verses given, it is an exact copy of No 218 and has the same lacunae and arrangement. The work ends after the 5th Ullāsa which is followed by different गुटीs and रसs which do not seem to form part of the original, the last 4 lines of folio 1[b], folio 2[a] and the first five lines of folio 2[b] are written in a different hand-writing

Age.— Author's date Sam 1593 The Scribe is Caturviṁśati-jñāti-Bhaṭṭa Dolatarāma of Avanti and the date of copying is— Sam 1830, Mārgaśīrṣa vadi 7, śu[kravāra].

Author — Cāmuṇḍa, a Kāyastha of Nigama family

Begins.— fol 1[a]

श्रीगणेशाय नमः ॥
शिवं नत्वा रसाधीशं शुंडकायस्थकुमचः
करोति रससंकेतकलिकामिष्टसिद्धिदां ॥ १ ॥

॥ अथ पारदोत्पत्ति ॥
स्कंदात्तारकहिंसार्थं कैलाशे विधृत हरौ।
रते शंभोश्च्युतं रेतो गृहीतमग्निना मुखे ॥ २ ॥

Ends.— The work ends on fol. 14ᵃ thus

सर्वदेवप्रीय सर्वसंवसिधिप्रदायक
ज्ञाने वक्षे रतागारो भूपोयं राजवलुभ ॥ २ ॥ इति राजवल्लभो भूप ॥
वर्षेकाग्निनितिथिमिते १५३९ चाहुंडो योगिनीपुरे
रससंकेत २३ कलिका क्रतवानिष्टसिद्धिदां ॥ ३ ॥

Colophon at the end is—इति नेगमज्ञातीयकायस्थश्रीचाहुंडकृतायां रससंकेतकलिकायां पुर्णतामेव पंचमोल्लास ॥

अनलसलिलतैलश्लिष्टबंधान्यहस्ता नवबसनविनाशादत्तरायादवाय ।
इह लिखितमशुद्धशुद्धमेवं न दूष्यं करकृतमपराधं क्षंतुमर्हंति संत ॥

Then follows a description identical with No 218

The end is—संवत १८३० माम मार्गवदी ७ शु० चतुर्विशतिज्ञाति भट्टोलत्तरामेण लिपिकृतं ॥ अवतिमध्ये । वास्तय ॥

Then follows in different writing the following verse

मेर्था मदा तथा सुठी धात्रिगोमूत्रपिष्टितं ।
मुद्गरं च तथा बजू लेपितं तु स्तनाशनं । चोटनी की हाथ

References — See No 218

रससंकेतकलिका Rasa–sanketakalikā

No 218 $\frac{943.}{1891-95}$

Size — 8½ in by 5 7/16 in.

Extent.— 22 leaves, 17 lines to a page, 17–18 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing shaky but legible, sides of folios bent on corners and and sides, written in modern book–style and not in *pothi*-style, it has several lacunae, marginal notes are given at places, folio 21ᵇ is blank, folio 21ᵃ contains a prescription in Hindi instead of the text It contains 5 ullāsas and

a fragment of some other work on Vaidyaka The colophons are—

fol 4ᵃ इति नैगमज्ञातीयकायस्थचामुण्डकृतायां रससंकेतकलिकायां प्रथमोल्लास ।

fol 8ᵃ इति कायस्थचामुण्डकृतायां रससंकेतकलिकाया द्वितील्लास ।

fol 8ᵇ Do Do तृतीयोल्लास ।

fol 16ᵇ Do Do चतुर्थोल्लास ।

fol 19ᵇ इति श्रीनैगमज्ञातीयकायस्थचामुण्डकृताया रससंकेतकलिकाया पूर्णतामेव पंचमोल्लास ।

The follows a fragment dealing with different गुटिs and रसs which does not seem to form part of the work.

Age — Sam 1539

Author — Cāmunda, a Kayastha of Nigama family

Begins fol 1ᵃ

शिवं नत्वा रसाधीशं चण्डकायस्थकुंभज ।
करोति रससंकेतकलिकामिष्टिमिश्चिदा ॥ १ ॥
॥ अथ पारद्रोत्पत्ति ॥
स्कंदात्तारकहिसार्थं केलासे विधृतं सुरे ।
गते शंभोश्च्युतं रेतो गृहीतमग्निना मुखे ॥ २ ॥ etc

Ends — The work ends on fol 19ᵇ thus—

सर्वदेवप्रिय सर्वमत्रासिद्धिप्रदायक ।
ख्याने वश्ये रतागारो धूपोय राजवल्लभ ॥ इति राजवल्लभो धूप ॥
वर्षेकाग्नितिथिमिते १५३९ चामुण्डो योगिनीपुरे ।
रससंकेतकलिका कृतवानिष्टसिद्धिदा ॥ ३ ॥

इति श्रीनैगमज्ञातीयकायस्थश्रीचामुंडकृतायां रससंकेतकलिकाया पूर्णतामेव पचमोल्लास ॥

अनलसलिलतैलाश्लिष्टबंधाम्यहस्ता नयनमनभिवासाद्गतरायादद्वाभ्य ।
इह लिखितमशुद्धशुद्धमेव न दुष्य करकृतमपराध क्षन्तुमर्हंति सत ॥१॥

Then follows the description of नागार्जुनवटी, शीतारिरस, and so on. The end is—

मेथी मदा तथा छुठी धाश्विणोष्णपिष्टित ।
कुकुर च तथा वज्र लेपित दुःखनाशनम् ॥ चोटमी की झोप ॥

अीवधि-चीरजकी । सीवरक मा० ३ आककी जड ६ भरी झाड बोरी ६ भरी कटाली ६ उदकटाली ६ भरी पाणी म बांटी गोली करी हुका भरी पीवणी परेज महण

References — (1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — I, 496b, II, 116b, III, 106a

B-Descriptive Catalogues — Mitra's Notices of Sanskrit Mss Vol II, No 910

(2) Printed Edition — Edited and Published by Vaidya Jādavji Tricumji Acarya, Bombay, 1912 (Ayurvedīya-Granthamālā, No VII).

रससंग्रह Rasa-saṅgraha

No 219 — 1082 / 1886-92

Size.— $9\frac{1}{8}$ in by $4\frac{2}{8}$ in.

Extent — 6 leaves, 11 lines to page, 30 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgari characters hand-writing fairly legible, very old and musty, it is an admixture of Sanskrit and Hindi, deals with — (1) लवणभास्कररस, (2) ज्वरादिरस, (3) भैरवरस, (4) अर्धनारीनटेश्वर, (5) वृधि अर्धनारीनटेश्वर, (6) वाडवानलरस, (7) अमरसुंदरीरस, (8) वृधि आनन्दभयरो रस, (9) वज्रक्षार, (10) ज्वरबाणरसज्वरांकुस, (11) लीलावती, (12) कनकनामरसज्वरांकुस, (13) कामेश्वररस, (14) रामबाणगुटिकारस, (15) अर्केश्वरनामरस कुष्टकों, (16) सीतारिरस, (17) इच्छाभेदीनाम रसरेचन, (18) कामकेलिनामरसभोगका and (19) सागरकामदेवरस, a fragment, its name nowhere given in the Ms. it is named रससंग्रह perhaps because it deals with रस.

Age.— Appears to be very old

Author.— Unknown.

Begins — fol. 7[b] श्रीः

ॐ ॥ अथ लवणभास्कररसलिख्यते ॥
पिपलिः पिपलीमूलं धान्यक कृष्णजीरक ।
सिंधव यविडं गंध श्वष्य तालीसकेसर ॥
पेतान् द्विपलकान् भागान् पच भागा तु सचल ।
सुंठी मरिचजाजीवमेकैकस्य पलापल ॥ etc

Ends.— fol. 16[b]

सूतं गधसमं शुद्ध सूतांसंसूततामकं ।
सुवर्चल च सूतांस अर्कीरैर्विमर्दकं ॥
मर्द्दयेदातपे तीक्ष्णे कृत्वा लघुपुटत्रयं ।
दत्वा दाय तत चूर्णं सूतांस त्रिकुटाक्षिपेत् ॥ २ ॥
सन्मा

References.— (1) Mss—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
ii, 116[b] (our Ms)

रससार Rasasāra

No 220 925
1887 91.

Size — $10\frac{1}{10}$ in by $4\frac{3}{8}$ in

Extent — 28 leaves, 12 lines to a page, 42 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, with पृष्ठमात्राs, hand-writing very good, benedictory phrases and colophons tinged with red pigment, four lines in black ink on each side of the border In the centre of each page some space is left blank The work deals with mercury and is in 25 chapters. The author is the son of Śūrāditya and a pupil of Dhīradeva Paper is very old and musty First folio is slightly torn on left-hand corner.

Age.— Appears to be very old.

Author — Śrī Govindācārya.

Bengins.—fol. 1 b.

नम॰ श्रीगुरुभ्यो ॥ श्रीभैरवायनम॰ ॥
गणेश प्रणिपत्यादौ शिव च शिवया सह ।
गुरुभैरवसिद्धेभ्यो योगिनीग्रहमडलं ॥ १ ॥
प्रणम्य शिरसा नित्यं भक्त्या चरणपंकजं ।
हृदि ध्यात्वा स्थिर देवं रसेंद्रं शिवमव्ययं ॥ २ ॥
आलोक्य सर्वशास्त्राणि अनुभूय यथास्थितं ।
सारात्सार समुद्धृत्य संक्षेपादर्थगौरवात ॥ ३ ॥
रससारं प्रवक्ष्यामि नानासिद्धैश्च भाषित ।
साधकानां हितार्थाय लोकानामनुकंपया ॥ ४ ॥
etc

Ends.—fol. 27b

एतच्छास्त्र मयाख्यात सक्षेपाच्च सुविस्तर ॥ २८ ॥
सर्वकामप्रद चैव लोददेहस्य साधकं ॥
fol 28 a
मोढज्ञातिसमुत्पन्न आचार्य सहदेवकः ॥ २९ ।
तद्वुत्पन्नस्तु य सुनु शूरादित्यः कृती भुवि ।
तत्सभव सुत ख्यातो गोविंदः शिवबदक ॥ ३० ॥
शिष्यः श्रीधरदेवस्य रसकर्मसु कोविद ।
अनुभूयेदमखिल शास्त्र तेन विनिर्मित ॥ ३१ ॥
कृपया धातुवादीनां दीनत्वस्य विनाशन ॥
अन्तर्वेदिसमुत्पन्नो ज्ञात्या सारस्वतो द्विज ॥ ३२ ॥
अभयपालपुत्रोसौ धीरदेवो विद्याविराट् ॥
जारणांतमिद कर्म मया प्रोक्तं च यत् स्फुट ॥ ३३ ॥
अनुभूत च तत्सर्व धीरदेवप्रसादत ॥
निर्मथ्य सर्वशास्त्राणि अनुभूय पुन पुन ॥ ३४ ॥
बौद्धमत तथा ज्ञात्वा रससार कृतो मया ।
अनेकक्रमसयुक्तो नानामतविभूषित ॥ ३५ ॥
ज्ञेयो विस्तारित सर्वो रससार सुदुर्लभ ।
किमन्यैर्बहुभि शास्त्रै॰ किमन्यैश्च रसायनै ॥ ३६ ॥
रससारं च यो वेत्ति वादिराज स उच्यते ।
य॰ कोपि साधयेद्धीर क्रममेकं सुशोभनं ॥ ३७ ॥

कुर्यात्सकनकां पृथ्वीं सशैलवनकाननां ।
इदं च परम गुह्यं रक्षणीयं प्रयत्नत ॥ ३८ ॥
कुशि — -- शिष्येभ्यो न देयस्य कस्यचित् ।
व्यसनोपहते चैव त्वरितं फलकांक्षिणे ॥ ३९ ॥
शठानां निंदकानां च गोपनीयं प्रयत्नत· ।
द्विजदेवार्चने नित्यं गुरुभक्तो दृढव्रत ॥ ४० ॥
तस्यै शिष्याय दातव्य पूर्वमेवच्छिवोब्रवीत् ।
शुभक्ताय सुशिष्याय विद्यादानं च कारयेत् ॥ ४१ ॥
पातु नो रसराजेन्द्र· सिद्धिं यच्छतु साधके ।
शिवप्रसादाच्चिर्विंशं रससार कृतो मया ॥ ४२ ॥
प्रसीदतु रसेंद्रो मे शिवासिद्धिं च यच्छतु ।
यत्प्रसादान्मया पूर्वो रससार' कृतो भुवि ॥ ४३ ॥
एकधा दशधा चैव शतधा च सहस्रधा ।
मत्यतप्रयोगेषु सिद्धि· ज्ञेया विचक्षणैः ॥ ४४ ॥
यदस्ति सर्वशास्त्रेषु तदिहास्त्यखिलं स्फुटं ।
यदिहास्ति तदन्यत्र नैवास्ति रसकर्माणि ॥ ४५ ॥

श्री ॥ इति श्रीगोविंदाचार्यविरचिते रससारे महारससेवाधिकारे पञ्चविंश· पटल ॥ समाप्त· ॥ श्री

सुवर्णं रजतं ताम्रं रीरी कांस्य तथा त्रपु ।
सीसं च चीमरं चैव अष्टे लोहानि वक्ष्यते ।
ज्योतिष्मतीबृहत्यौ द्वे अंकुलत्वक् तथैव च ॥ १ ॥

॥ शुभं भवतु ॥

References.— (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 496[b] ; ii, 116[b] and 220[a] , iii, 106[a]

B-Descriptive Catalogues —
Catalogue of Ulwar Mss No. 1669 Extr. 427 Burnll's Catalogue, p. 70[a]

(2) Printed Edition —
Edited by Vaidya Jādavji Tricumji Āchārya Bombay, 1912. (Āyurvedīya-grantha-mālā, No. VI)

रससार Rasasāra

No. 221 $\frac{944.}{1891-95}$

Size.— $8\frac{7}{10}$ in. by $6\frac{2}{8}$ in.

Extent.— 37 leaves, 14–16 lines to a page, 32 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, double lines in black ink on each border, benedictory phrase, topic-headings and colophons are tinged with red pigment Paper is old and worn out on all edges Foll 5ª, 7ᵇ and half of 14ᵇ are blank.

Age.— Appears to be old.

Author.— Sri Govindacārya

Begins.—fol 1ᵇ

श्रीगणेशायनमः ॥

गणेशं प्रणिपत्यादौ शिवं च शिवया युतं ।

etc

Same as in No 220

Ends.—fol. 37ª.

यदस्ति सर्वशास्त्रेषु तदत्रास्त्यखिलं स्फुट ॥

यदाहन्यत्र तत्सर्वे (fol 37ᵇ) मस्मिन्न सर्वकर्मणि ॥

इति श्रीगोविंदाचार्यविरचिते रससारे पञ्चविंशतिम पटल ॥

समाप्त ॥

Reference.—See No. 220

रससार Rasasāra

No 222 $\frac{1083\ (III).}{1886-92}$

Size — $9\frac{3}{8}$ in. by $5\frac{1}{8}$ in.

Extent — 37 leaves, 12 lines to a page, 28 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanagarī characters, hand-writing legible, Ms written in book form and sewn with strong thread, margins on left and right are enclosed in double rows of red lines verse-numbers, topic-headings, topic-ending and colophons are written in red ink. Our work is a part of this Ms whidh contains the following works.

I. शकुनपरीक्षा in Hindi, fol. 11^b–12^b (The Ms begins with fol 11) see No $\frac{1083\ (I)}{1886-92}$

II वैद्यचिन्तामणि of Vallabhendra, foll 12^a-17^a see $\frac{1083\ (II)}{1886-92}$

III रससार foll 17^b–53^a and the 23rd ch. on धातुमारण is given on foll. 6^a–7^a.

IV मन्त्रसार by नारायणपुरी, foll 53^a–53^b.

V दमा क्षय की सुजरंद सैयदवाणी, etc in Hindi foll 54^a–60^a (see No $\frac{1083\ (V)}{1886-92}$) Ihave named it as औषधि-संग्रह(१)

VI जातक foll. 60^b–64^b. (After this, the pagination is from fol. 1).

VII सामुद्रिक foll 2–4^a.

VIII. औषध महम सुजरंद foll. 4^b-5^b (See No $\frac{1083\ (VIII)}{1886-92}$

I have named it as औषधिसंग्रह(२).

Then follows the 23rd ch of रससार (foll 6^a–7^a) noted above

IX. औषध न्हारु की etc. foll 7^a–7^b (See $\frac{1083\ (IX)}{1886-92}$) I have named it as औषधिसंग्रह(३)

Over work रससार starts with the second chapter After the 22nd chapter, a note is given that chs 23 and 24 are written further, but we find only the 23rd chapter on foll. 6^a–7^a. Paper is old, musty and worn out on the edges.

Age.— Appears to be old

Author.-- Śrī Govindācārya.

Begins.— fol. 17ᵃ

स्वति श्रीगणेशायनम ॥ अथ मंत्र ॥

ॐ रुद्रायनमः ॐ विश्वेभ्यो नम ॐ विश्वरूपाय नम ॐ तत्पुरुषाय नम ॐ यक्षाय नम ॐ यक्षरूपाय नम. । ॐ एकाय नम. ॐ वरदाय नम ॐ त्रिशायनम ॐ हुद हुद स्वाहा ॥ १ ॥

Ends.— fol. 53ᵇ

शठानां निंदकानां च गोपनीय प्रयत्नत ।

पातु वो रसराजेंद्र ॥ सिद्धोमिच्छति साधके ॥ ४४ ॥

शिवप्रसादात्रिर्विघ्नो । रसराजकृतो मया ॥ ४५ ॥

इति श्री गोविंदाचार्यविरचित रससारग्रथ समाप्तम् शुभ कल्याण भवतु श्री

Reference — See No 220

रससार	Rasasāra
or	or
(सद्योगकण्ठिका)	(Sadyogakaṇṭhikā)

No. 223 — $\frac{945}{1891-95}$

Size.— $8\frac{3}{10}$ in by $6\frac{1}{5}$ in

Extent.— 23 leaves; 17 lines to a page, 32 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, written in book form, benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and the colophon tinged with red pigment, fol 8ᵃ blank It deals with a few medicaments, and bestows large part of it to रस. It is incomplete The text does not at all agree with that of other Mss of *Rasasāra*. From the introductory verses, the name of the work appears to be *Sadyogakaṇṭhika*. The name *Rasasāra* seems to have been given on the basis of the following colophon on fol. 23ᵃ — इति श्रीरससारग्रथानिर्मित अष्टुतसंगृहीत बहुशास्त्रसंमतं संपूर्ण ॥

Paper is old, worn out and musty.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1ª

श्रीरामायनमः ॥ श्रीगणेशायनमः ॥

ऊषधीशोमृतकर कलावान् पातु व सदा ॥
विषातुरो हुरो मार्ष्टि वैद्यवृन्दादधारयत् ॥ १ ॥
घृततैलचूर्णमोदकगुललेहांश्च वैद्यविज्ञातान् ॥
क्वाथासवासनरसान् योगात् संक्षेपतो वक्ष्ये ॥ २ ॥
दशदशकयोगरत्नैः कंठाय वैद्यबालानां ॥
सद्योगकठिकेयं प्रोता वो हितार्थवेदेन ॥ ३ ॥
कठे तिष्ठति यस्यैषा हृदि सद्योगकंठिका ॥
योगपाठप्रसंगेषु न दरिद्रात्यसौ भिषक् ॥ ४ ॥
etc

Ends.— fol 23ᵇ

एरण्डतैलमथ निंबफलास्थितैलमेतद्रसायनमनामयकायकारि ।
ज्योतिष्मतिफलपलाशफलोद्भवं च तैल वालिपालितहारि भिषक्प्रदिष्टं ॥
धात्रीफलानि पयसासनवारिणा वा छिन्नानि यः शिशिरकालसमुद्भवानि ।
निःकेवलान्यथतिलैरसिते समानि खादेदनामयवपु स पुमा ॥

Reference.— No. Ms of सद्योगकठिका has been found as described in any Catalogue

---

रससिद्धिप्रकाश **Rasa-siddhi-prakāśa**

No. 224 1084 / 1886-92.

Size.— $11\frac{1}{5}$ in by $4\frac{3}{5}$ in

Extent.— 74 leaves; 8 lines to a page; 32-34 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing good, modern comparatively, a fragment of probably a longer work, stops in the middle of the 3rd chapter, occasionally two folios are joined, hence folios 14, 18, 20, 22, 65, 67, 69, 71, 73 and 74 are unnumbered
Colophon at the end of 1st ch.

fol. 42ᵃ इति श्रीसैराष्ट्रदेशोद्भवशारस्वतकुलावतंसमाधवभट्टविरचिते रससिद्धिप्रकाशे रसोत्पत्तिरसशोधनमारणे मात्राविकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

Colophon at the end of 2nd ch

fol 60ᵃ इति श्रीसारस्वतकुलावतसमाधवभट्टविरचिते रससिद्धिप्र-

fol 60ᵇ काशे गधकाकुपरसनिरूपण नाम द्वितीयोऽध्याय ॥ २ ॥

Age.— Appears to be modern.

Author — Mādhavabhaṭṭa of Sārasvata family.

Begins --fol 1ᵇ

ॐ नम शिवाय ॥ अथ कश्चिद्रसविद्यासारोद्धारो लिख्यते ॥ शिवागमे।
सुकृतस्य फल भोगा भगरास्ते तदाश्रयम् ॥
शरीरमपि नो नित्य तस्मान्मुक्तौ पतेद्बुध ॥
मुक्तिर्ज्ञानात्तदभ्यासात्समवन्मुस्थिरांगत ॥
तत्स्थैर्य्ये न समर्थे वै मूललौहादिकौषधम् ॥
etc

Ends —fol 74ᵇ.

स्वागशीत समुद्धृत्य सिंदूराभमयोरज ॥
सूत वारितर ग्राह्य सर्वकार्य्यकरं परम् ॥
इत्येकपुटीलोहभस्म ॥
अथ सूर्य्यतापी ॥ रसपद्धतौ ॥

शाणोद्वांतमयस्तु कांतमथवा क्षिप्त्वार्द्धलेलीतक दत्वाऽन्यशरस विमर्द्य सलिलै १ भृगा २ द्रिकर्णीरसै ३ पक्क .

References — (1) Mss — A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 496ᵇ, ii, 116ᵇ (our Ms)

रसार्णव — Rasārnava

No. 225 — 946. / 1891-95

Size.— $13\frac{7}{10}$ in by $5\frac{1}{10}$ in

Extent.— 47 leaves , 8 lines to a page , 41 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, several hand-writings, bad and irregular, fol. 28^b has a lacuna; there are no marks of punctuation, no sign to indicate a colophon or the end of a chapter. Only three colophons of 14th chapter (fol. 23^a) of 16th chapter (fol. 32^b) and 18th chapter (fol. 47^b) have been found. The work is printed in Bibliotheca Indica. Paper is old and musty. It is incomplete, wanting in the beginning chapters.

Age.— Appears to be old

Author.— Anonymous

Begins.—fol. 1^b

॥ श्रीरामजी ॥

पुनस्तं गंधक साक्ष्या द्रावयित्वा द्रुत कुरु
रसेक मर्दयते न गतदेहं तु कारयेत्
लेपमात्रेण तेनैव कुष्टामस्तादृश· प्रिये
अर्शोभगंदरं कृता शिरोरोग च नाशयेत् ॥
निशाचररसे भाव्ये सप्तवारं तु तालकं
तेनैव घातयेद्दूतं तारये निर्वहेत्पर etc

Ends.— fol. 44^a

गृहीत्वा साधकेंद्रस्य सिद्धलोका वसंति च
दीव्यास्थानिमादि दीव्याताभरणानि च
रमते शतस्सहस्र सिद्धकन्या स्मरातुरं
तस्मिल्लोकोमाविधोय तथैव स्थावरजगभे
देव यत्र विलिपते सिद्धिस्तत्रैव लीयते
धूतकालासको नाम चंद्रोयहुपवर्जित
तथायं महादेवी यदा वर्तु न शक्यते
अनेनैकशरीरेण तथा सिद्धिर्भविष्यति ।
इति श्रीरसार्णवे रससंहितायां हेमविधोनामाष्टादशोमः पटल· ॥ १८ ॥

References — (1) Mss —A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum.— i, 497^a, ii, 116^b, iii, 106^a.

B–Descriptive Catalogues —

Madras Govt. Oriental Mss. Library, p. 8894, No. 13209.

(2) Printed Editions.—

Edited by Praphulla Chandra Ray and Pandit Hariścandra Kaviratna, Calcutta, 1910 (Bibliotheca Indica, new Series, Vol 174.)

रसावतार **Rasāvatāra**

No. 226 $\frac{373.}{1882\text{-}83.}$

Size.— $9\frac{1}{8}$ in by $4\frac{7}{10}$ in

Extent.— 108 leaves, 12 lines to a page, 36 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters with occasional पृष्ठमात्राs, hand-writing legible with difficulty. first five folios have a different hand-writing ; paper is very old, musty and worn out, dampness and age has made many folios undecipherable, somebody has tried to restore the text at various places by re-writing the faded portions, folios 7, 8, 10 11 are missing and folio 53 is repeated, hence the actual number of folios is 111+1−4=108, folio 12 is broken on left-hand corner and folio 52[b] has 4½ lines only. In the first 18 verses the author eulogises the gods, good people and learned authors, then he gives a gist of the contents, after this the colophon is इति सूत्रम्.

Age.— Appears to be very old

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[b]

नमो श्रीगणेशाय ॥

प्रशोभिचलकुंडलद्वितयघृष्ट गडस्थलं

विचित्रमणिमेखल मरकतांकुरश्यामलं ।

कदंबवनमध्यगं विभूतमोघनाथं मह-

स्मरामि रससिद्धये विभूतशेशाय केशव ॥ १ ॥

ग्रंथांतरात्किमपि सारतरं प्रगृह्य

यथाह्वतमतिवस्तुरूपविष्टं ।

संग्रथ स्वल्पतरबुद्धजनप्रबुद्धि
सूत्राहृतं स्वमतिकल्पितपद्यबंधा ॥ २ ॥
बुधाः प्रकुर्वंतु क्रियां मदीये ग्रंथेल्पबुध्या ग्रथिते समासात् ।
अवद्यकल्पोस्ति यदत्र किंचित् शोध्यं यतस्ते सकृपा प्रसिद्धाः ॥ ३ ॥
etc.

Ends.-- fol. 111ª

सम्यसिरव्योपजिह्वा तु सा (fol 111ᵇ) रैस्र प्रतिसारयेत् ।
शिरो विरोचने धूमे गंडूषैस्तानुपाचरेत् ॥ ६३ ॥
पथ्याक्षारव्योषवह्निचूर्णं व्रणके हितं ।
तैलं विपक्कमथवा सूक्ष्मणे हितकारि तत् ॥ ६४ ॥

इति श्रीरसावतारेप्युपजिह्वा--(undecipherable) विकार. ॥

References -- (1) Mss.--A-Aufrecht's Catalogue Catalogorum — 1, 497ª

B-Descriptive Catalogues -- Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. No. 1431, p 657.

रसेन्द्रचिन्तामणि — Rasendracintāmani

No 227 — 947. / 1891-95.

Size - $10\frac{4}{5}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in

Extent -- 67 leaves , 12 lines to a page , 43 letters to a line.

Description.-- Country paper; Devanāgarī characters , there are two hand-writings, one from fol 1 to 60 and the other from fol. 61-68 which are added later on on moderner paper; benedictory phrase, double borders of two and one lines, marks of punctuation and colophon are in red on foll 1-25. Foll 26-60 have no borders or marks of punctuation , topic-headings are tinged with red pigment. Foll. 61-68 have double borders of three and one lines, marks of punctuation and colophons in red ink Fol. 17 is missing, although there is no break in the text.

Age.— Appears to be modern

Author.— Rāmacandra Guha.

Begins.— fol 1ᵃ

श्रीगणेशाय नम ॥

इदानीं गुहकुलसंभवश्रीरामचन्द्राह्वयो रसेंद्रचिंतामणिग्रंथमारभमाण-स्तन्मूलदैवते श्रीमदंबिकामहेश्वरौ सकलजगदुत्पत्तिस्थितिप्रलयनिदानं च सविशेषसिद्धांतगर्भे वाचा वरिवस्यति ॥

अथ प्रकाशकासारविमर्शांकुजनीमय ।
सच्चिदानंदविभव शिवयोर्वपुराश्रये ॥ १ ॥

लब्धीय परिमाणताया निखिलरसज्ञानदायकत्वाच्चिंतामणिरिव चिंतामणि ।

संस्कारा परतंत्रेषु ये गूढा सिद्धसूचिता ।
तानेव प्रकटीकर्त्तमुद्यमं किल कुर्महे ॥ २ ॥ etc

Ends.— fol. 67ᵃ

अरिष्टस्वप्नरोगाणां वेत्ता दूतविचक्षण ।
रुजामुत्पत्तिसमये लक्ष्मौषधबुधोभिषक ।
व्यवहारच्युता केपि दुर्लभौषधव परे ।
मद्दर्जितफलाश्चान्ये योगास्ते हि मयोदिता ।
यथा न रोचते किंचिद्भोजनं लंघन विना ।
रसशास्त्रं विना तद्वदन्यत् शास्त्र न रोचयेत् ।
किं दरिद्रस्यधि (fol 67ᵇ) याभिर्जराजीर्णस्य किं धने ।
आरोग्यमजरावित्तमत्र यत्नादवाप्यते ।
अहो क चोपमीयेत शास्त्रं रसमतेन्यत ।
यत्प्रसादेन निर्विघ्नमुत्तरति भवार्णव ।
सरस्वति लक्ष्मीजन्या इति जल्पति दुर्धिय' ।
एतच्छास्त्र सरस्वत्याथ लक्ष्मीस्खलुजन्यते ।
बहुसंग्रहसंहिनाद्युद्धृतिस्फुरदंतर्कनेन कंठधारनात् ॥
निरयामि मया रसेंद्रचिंतामणिरर्थिप्रतयामनर्घरत्न ।
अथु·साध्यैरेतत्स्फुटबहुफलै कर्म्मभिरयं
बिभाति ग्रंथो न· प्रकटगुरुसकेतसुभग. ।
इदं वाक्यं मून· पतति नयनं येविह सतां
तदेव व्याहर्त्ता निजगुणगरिम्न· स्वयमसौ ।

अज्ञांतोप्विकृतासिद्धयो गिरिशुकः काकपक्षपाशं रस-
ग्रंथं ग्रंथितकुतूहलः प्रतिदिनं निघ्नंति योगेश्वराः ।
प्रेमानंदभवार्बुदं तु विदमाह्लादाभवामस्थिरो
राजानः करिवंत—कुलिशकीडाविवक्षा क्षमा ।
इति रसेंद्रचिंतामणौ नवमोध्याय समाप्तो ग्रंथः ।

Then follows the receipe of मालतीवसंतस्य which is finished in the second line of fol. 68ª.

Reference.— (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 497ᵇ; ii, 117ª and 220ᵇ; iii, 106ᵇ.
B-Descriptive Catalogues —
I O. Catalogue
Weber's Catalogue of Berlin Mss, p. 209.
Aufrecht's Catalogue of Oxford Mss., p. 321ᵇ.

रसेन्द्रचिन्तामणि — Rasendracintāmaṇi

No 228 — 629. / 1895-1902.

Size.— 13 in by $4\frac{1}{10}$ in

Extent — 61 leaves, 11 lines to a page, 50 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgari characters, there are two hand-writings on two different sorts of paper—(i) foll. 1-46, (ii) 47-61. Foll. 1-46 have double lines in red ink on borders, topic headings and colophons are tinged with red pigment, the text is corrupt Paper is old, worn out, musty and worm-eaten.

Age.— Appears to be old

Author.— Rāmacandra Guha.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥
इदानीं गुरुकुलसंभवश्रीरामचंद्राह्वयो रसेंद्रचिंतामणिग्रंथमारभमाणस्त-
त्प्रादेष्टे । etc. same as in No. 227.

Ends.— fol. 61ᵃ.

प्रेमाणं परिवर्धयंतु भिषजाहृद्दामधामः श्रियो ।
राजन करिदंतक कुलीशाक्रीडा विरुग्णद्रुमाः ॥
इति रसेंद्रचिंतामणौ नवमोध्यायः ॥ समाप्तिश्चायं ग्रंथः ॥
शुभ भवतु ॥

References — See No 227.

रसेंद्रचूडामणि Rasendracūdāmani

No 229 153 A 1882-83.

Size.— 10 in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 40 leaves, 10 lines to a page, 28 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing bold and good; two lines in black ink on both borders, marks of punctuation and the colophons are tinged with red pigment. First folio is missing, fol 30 is torn, fol 40 is repeated, and a few leaves in the beginning are so worn out all round that some portion of the text is lost. It is an incomplete Ms containing *Adhyāyas* 1-7 and part of the 8th. It deals with *rasas* There is only one lengthy colophon from which we derive our meagre knowledge about the author, and it is— इति श्रीकरवालभैरवपुरवरपति श्रीसोमदेवविरचिते रसेंद्रचूडामणौ रसप्रस्थाने रसमाहिमानिरूपण नाम प्रथमोध्यायसमाप्त. The author seems to be a royal personage ruling over *karavālabhairavapura*

Age — Appears to be very old

Author — Somadeva.

Begins.— fol 2ᵃ

चिद्रूपं शुभवर्णं त्रिभुवनपद्मज पद्मवक्त्रं त्रिनेत्रं।
दामं सूर्तेंद्रशाकं रसमाहिमवृतं शंसमेवज्ज्वायं ॥

शूलं वज्रांगवाणं डमरुमसिगदापाशिमारोग्यमालां ।
सप्पारांर्ति च दोर्भिं भज रसमहाभैरवं सर्वसिद्धयै ॥
रसाङ्कुशां व्याधिजरांकुशां तां । सुखप्रदात्रीं रससिद्धिकर्त्रीं ॥
अभीतिपाशांकुशवानहस्तां--मिराजीं रसभैरवस्य ॥ etc.

Ends.— fol. 40[b]

कालवंडी त्रिपर्णी च । रक्तपुत्ताविको गणः ॥
रसबंधवधे शुद्धौ । विहित शम्भुना स्वयं ॥
ब्रह्मेश्वराचरैरुग्र । स्पर्शगंधरसान्विते ॥
शोधितो मर्दित सूतो । म्रियते बध्यते सुख ॥
केवली सूर्यभक्तिश्च । कटुकोशातकी तथा ॥
द्राविणीकाकमाची चा । सिद्धकाक्षी ॥

References -- Aufrecht mentions only our Ms, in his Catalogus Catalogorum, 1, 497[b].

The Rasendracūdāmaṇi mentioned in the Catalogue of Govt Oriental Mss. Library, Madras, (p 8895, No. 13210) is different from this work as well as the one noted under— No. 230.

रसेन्द्रचूडामणि Rasendracūḍāmaṇi

No. 230 $\frac{939.}{1884-87.}$

Size.— $10\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{2}{8}$ in.

Extent — 34 leaves, 10 lines to a page, 34 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī Characters; hand-writing good; two lines in black ink on both borders, paper is old, musty and worn out; much of the ink has come to the other side of paper, hence the first 11 folios and the last one are legible with great difficulty; first folio is missing The work deals with different रसs. The author नर्किचिवेच calls himself as अवधूताचार्य in the colophons. Cf

इत्यवघूतामार्यश्रीमन्नकिंचिदेवविरचितायां रसेन्द्रचूडामणौ धातुद्रावि-
परिच्छेदः पंचम । fol. 17ª. The Ms is incomplete and stops
with the 20th verses of the 9th chapter

Age —Appears to be very old

Author.— Nakiñcideva

Begins.— fol. 2ª

क: क्षम: ॥ ४ ॥

चांचल्याभ्रकवापि कुत्रवसति प्रपोतनपोतनो
धन्यानां निरगण्यवपुषां सयोगिनां योगिनां ।
साम्प्रतिष्ठति निस्तरंगमनासि क्षीत्रीकृते क्षेत्रके
सर्वज्ञमहस्वे· सहासुररसराद् मुक्त्यैममुक्त्येव· च ॥ ५ ॥
नाडी...... ....द्रुपि सकनक आरणं यस्य शुद्धे
वेऽभ्य · ..त्कालयोगाद्गुरुवन्धबन्धन . ...सारवृत्तं ।
बाह्यातर्मेलक ये रसपततु अयोजीर... ....
... · . च कृ ....सर्वदा ये ॥ ६ ॥

etc

Ends.— fol. 35ª

एभिर्लिप्त .... द्रुमेन्मरति चेदैंद्रस्य वज्र भवेत् ।
संसक्तं कुलिशं च तत्र शतधा भिद्येत ..... ।
तद्ब्रस्य कला रसेंद्रकनक पिष्टि कृता स्तम्भिता
तारे हेमकरासजेत्र णि .... छतातारकृत ॥ १९ ॥
तद्धाशस्य यवयवाज्ञसुपयसा माषाश्च गोधूमका-
... .पायस मधुघृतैर्युक्त च ससाहक ॥
बीसमश्लोक

Reference — Aufrecht mentions only this Ms in his Catalogus
Catalogorum, ii, 117ª.

राजनिघण्टु or **निघण्टुराज** or **अभिधानचूडामणि**

Rājanighantu or Nighanturāja or Abhidhānacūdāmani

No. 231

926.
1887-91

Size.— 12 in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent — 130 leaves, 12 lines to a page; 45-48 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgari characters hand-writing good; double lines in red ink on borders, marks of punctuation upto fol. 11[b] only are in red ink. Foll 1 and 130 are blank The work gives the Marāthī and Kanarese synomyms along with the Sanskrit names of medicines (cf व्यक्ति कृतात्रकर्णाटमहाराष्ट्रियभाषय । अथ्रलाटादिभाषास्तु । ज्ञातव्यास्तत्तदुपाश्रयात् ॥ १७ ॥ (fol. 2[b]) The author introduces himself in the following verse—

> काश्मिरेण कपर्दीपादकमलं द्वंद्वार्चनोपार्जित-
> श्रीसौभाग्ययश प्रतापपदभिधाना प्रतिष्ठापिता ।
> सेय श्रीनरसिंहह्वनामाविदुषा स्वंवैद्यविद्यास्थिति-
> पित्याप्राप्तिगुर्वर्णराजिरचानि चित्रोज्वला पिटिका ॥ २२ ॥ fol. 2[a]

A more detailed knowledge about the author is got from the following colophon— इति वैद्यपतिसूर्द्व्यरत्नाभरणश्रीमद्विश्वर सूरिसनुश्रीकठचरणारविंदसेवाहेवाकराजहसश्रीकाश्मिराह्वयवंशाचार्यपर - परान्वयवा श्रीमद्वीश्वरनरहरिपडितविरचितो निघंटुराजापरनामधेयपरपरापत्यभिधानचूडामणौ अनुपानादिवर्ग समाप्त ॥ fol 5[a]

Age — Śaka era 1719

Author.— Narasimha or Naraharipandita.

Begins.—fol. 2[a]

> श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीकुळदेवताय नम ॥
> यस्य निश्वसित वेदा यो वेदोभ्यो खील जगत् ॥
> निर्ममे तमह वदे विद्यातिर्थ महेश्वर ॥
> श्रीकह्लाचलश्रृंगकेलिषु मदकुभींद्रकुभयरद
> प्रातोलंभितसंभृताभ्रमिलितैः क्लितैः पयोबिंदुभि ।

निर्वाणे मदसज्वरे प्रमुदितस्तेनातपश्रीयं
विश्राणेन निरत्ययंदिशतु व श्रीविश्वरामो मुद ॥ १ ॥

etc

Ends.—fol. 129^b

एको यत्र मनस्विनामचतुरो यश्च द्वयोरश्विनोस्त्र्यक्षाश्वाचतुरोरूपं च वदनो नाम्नोरिषणा जयि ।

एकार्थादिरमुष्य नामरचना चूडामणौयत्रयो विंशोसौ समपूरि सार्वमहुना ग्रथेन वर्गो महान् ॥

इति श्रीकाश्मिरमंडलप्रसिद्धावसतिश्रीमठसिद्धाक्षास्थानस्थितश्रीनादि-
स्फोटाप्रसिध्दमाहिमानदश्रीसोमानदआचार्यवशोद्भवचतुर्दशविद्याविनोद-
परिणतसमामाद्विजवैराग्ययोगयश्रीपरमहसजगदविज्ञानातीमिरमार्तंडश्रीचंडेश्व-
रायपरनामध्येयश्रीराजराजेंद्रगिरिश्रीपादपद्मसर्वशास्त्रमकरदामोदहादित-
वैद्यविद्याविशारददासविशारदमानसहितारिधुरधरनानाधनग्रहणसत्वगुणसहज-
श्रीमविश्वेश्वरसूरिसुतश्रीभवमूर्तेशानदचरणारविंदमकरदानदित श्रीनरहरि-
पडितविरचिते निघट्टुराजापरपर्यायवत्यभिधानचुडामणौ चैकार्थाद्यभिधान-
त्रयोविंशो वर्ग २३ सपूर्णश्च निघट्टुराजापरपर्यायनामधेयो ह्याभिधान-
चुडामणोन्नाम ग्रथ यादृश लिखित दृष्ट तादृश लिखितं मया यदि
शुद्धमशुत्ध वा मम दोषो न विद्यते हे पुस्तक राजेश्री आबाजी बलाळ
पुडले सबनीस किले सोलापूर हस्ताक्षर रामचद्र बाळाजि परूळेकर
शके १७१९ पिंगलनामसवत्सरे जेष्ट वद्य दशमि इदुवासर रेवतिनक्षत्रे ग्रथ
समाप्त श्रीकृष्णार्पणमस्तु श्रीरस्तु

Reference — (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 24^a, 501^b, ii, 118^a, iii, 107^a

B-Descriptive Catalogues —

I O Catalogue, Mss No 2743-44

Aufrecht's Catalogue of Oxford, No 765, pp 323-24.

Catalogue of Madras Oriental Mss. Library, Vol 23, Nos 13254-5

(2) Printed Editions —

(1) Benares, 1883 (A lithographed edition)

(2) 13th Varga, edited with a German translation by Dr. R Garbe (Leipzig, 1882)

(3) Edited by Vaidya Nārayana Sāstri Purandare, Poona, 1896.

(4) Edited by Ashubodha Bhattachārya and Nity bodha Bhattachārya, Calcutta, 1899.

(5) Published in Anandāsrama Sanskrit Series,

राजनिघण्टु or निघण्टुराज or अभिधानचूडामणि

Rajanighantū or Nighanturāja Abhidhānacūdamani

No 232

430.
1884-86.

Size.— 12½ in by 4⅛ in.

Extent.— 196 leaves, 9 lines to a page, 36 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgari characters, the Ms is written in about ten hand-writings some are good but others are bad Paper is also of two varities—(i) thin variety extending from fol 1 to 7, (ii) thick variety extending over the rest of the book It is full of many lacunae and hance many leaves are blank— they are— fol. 167ᵃ has only 1½ lines and the rest along with 167ᵇ is blank, fol 171ᵇ has only ¾ of a line and the rest is blank; fol 172ᵃ is blank, there is a big lacuna on foll 175ᵇ and 184ᵇ, fol. 176 is blank on both sides It is decorated on borders with four lines, sometimes in black ink, at other times in red ink, a part of the Ms has marks of punctuation in red ink, the colophons and *pratīkas* are tinged with red pigment all throughout It has got a list of contents covering 10 leaves which is incomplete The text of the book occupies 186 leaves The owner of the Ms, whose name is found on fol 1ᵃ and 186ᵇ, is घासीराम son of मिश्रश्याम वैद्य The work was composed in 1235-50 A D. See Keith History of Sanskrit Literature, p 512

Age.— Saṁ 1742, Śaka 1607

Author.— Naraharipaṇḍita

Begins.— fol. 1ᵃ

श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीगुरुभ्यो नम ॥
श्रीकंठाचलमेखलापरिमणत्कुंभींद्रशुंड्या रद-
प्रोतोत्तभितसमृताद्रगलितैः शीतैरपां सीकरैः । etc

Same as in No. 231.

Ends. – fol. 186ᵃ

एकैकार्थाविरसुष्यनामस्त···चूडामणौ · क्रयोविशोसौ समपुरि सार्द्धह-
मुना ग्रंथेन वर्ग्गो महान् ॥ २३४ ॥ इति श्रीकाश्मीरमडल etc.

Same as in No. 231.

After the Colophon follows--

विदूर्द्धलिपिविसर्गावीकाहांगपंक्तिभेदेदूषणंह–वेगजम ॥ बुध्दिपूर्वक क्षद्-
महंध समीक्ष्य सूरय ॥ समोह निघंटराज ॥ सवत १७४२ शाके १६०७
ज्येष्ट कृष्ण १० रवौ लिखितमिद यमरोद्व ग्राममध्ये–स्वार्थे परार्थे च

Reference.— See No. 231.

रोगारोगवाद

Rogārogavāda

No 233 — 910 / 1887-91.

Size — 8⅞ in. by 4½ in.

Extent — 9 leaves, 12 lines to a page, 29-30 letters to a line

Description.— Country paper Devanāgarī characters, hand-writing good marks of punctuation and topic headings are tinged with red pigment It is an interesting work of a dialectical nature entering into a discussion of the views of ancient scholars of Āyurveda

Age.— Samvat 1725

Author.— Vīreśvara

Begins.— fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥

नमामि ॐ नम· सिद्ध सर्वमक्षरमडल ॥
यदाश्रितसरस्वत्यारत कोपि न गच्छति ॥ १ ॥
नमामि ग्रन्थकर्तॄन्स्तान्वार्णापूर्वान्महाशयान् ॥
यद्व्याख्यालेशमादाय विज्ञानं ज्ञायते नृणां ॥ २ ॥ इतिमंगलं ॥

अथ पूर्वरंग· ॥ मंगलोक्तमार्गेण आतविज्ञान· इहकायथनामग्रामवासी काम्य-

कुब्जाबीसरिहा(?) द्विवेदरघुधराम्मज देवीहासात्मजः ॥ आयुर्वेदाध्यापन-कृतश्रम श्रीरेश्वरः आयुर्वेदादिसर्वशास्त्राध्यापकाध्येतॄणां ग्रंथकारकाणां चाश्चर्यजनकं पूर्वाचार्यकृतरोगारोगलक्षणे नवीनं वाग्विलासं करोति ॥ इति पूर्वरंग ॥ अथ प्राचीनरोगारोगप्रस्तावखंडनं च ॥ etc.

Ends -- fol. 1b

अथोपसंहारः । अत्र यत्र यत्र संचित्य पुन. वाक्पुनरुक्तित्वं तत्र तत्र प्रबस्यद्यद्विज्ञानार्थे । भवतिचात्र ।

रोगारोगस्य वादं ये धारयत्यवलोक्य च । सरस्वत्या. प्रसादेन चिरंजीवा भवंतु ते ॥ १ ॥

अत्र रोगारोगवादे आदौ नमस्कारवस्तुनिर्देशरूपं मंगलं (fol 9a) मध्ये वस्तुनिर्देशात्मकरूपं मंगलं अंते आशीर्वादात्मकत्वं रूप मंगलमिति मगल-त्रितयत्व मुक्त इत्युपसंहार । भवति चात्र ।

रोगारोगस्य वादोयमुक्तो वीरेश्वरेण यत् ।

तज्ज्ञातु शक्ति कस्यापि विरलस्य भविष्यति ॥ १ ॥

अत्र वादशब्दस्य प्रत्येकं संबंध तेन रोगे वादः अरोगवादश्च सिद्धं ॥

पठनं पाठनं लोके बहु कुर्वंति पंडिताः ।

बोधाचरणशून्यं तत्सर्वंतु परिलक्षितं ॥

वाक्या भ्रांतिमया. सर्वे व्याख्याता भ्रांतिचिन्मये ।

सत्यं यद्वस्तुतस्तत्वं तन्मया प्रकटीकृतं ॥

विहारीलालमिश्रस्य अर्गलापुरवासिन ।

गौडस्य शिष्यतां याताः बहवो ब्राह्मणा. परा ॥

तन्मध्ये श्रेष्ठतां यातो एकमेवाहमद्भुतां ।

क्षंतव्य सर्वशास्त्रज्ञै मत्कृतं कौतुकं नव ॥ ५ ॥

(fol. 9b)

सभायां प्राज्ञवैद्यानां प्रच्छतो यत्र कुत्र वा ।

आश्चर्यं संभवेत वा किंचित् किमिति सर्वदा ॥

पंचद्विसप्तचंद्राब्दे माघशुक्ले द्विमास्करे ।

रोगारोगस्य वादोयं समाप्तः मगमद्भुतं ॥ ७ ॥

इति श्रीवीरेश्वरविरचितो रोगारोगवादसमाप्त. ॥

References. -- (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :— III, 114a (Aufrecht mentions only our Ms)

लक्ष्मणोत्सव | Laksmanotsava

No 234 | 911. / 1887-91

Size.— $8\frac{3}{4}$ in by $4\frac{1}{4}$ in.

Extent — 218 leaves 9 lines to a page , 38 letters to a line

Description — Country paper , Devanāgarī characters , hand-writing legible , two lines in black ink on each border , benedictory phrase, topic headings and colophons tinged with red pigment In the first chapter a geneology of Lakṣmaṇa is given He was a resident of Mathura and was a Kāyastha of Māthura class From this geneology as well as from the colophons at the end of 64 chapters in the book it will appear that Lakṣmana is not the author From the last portion it appears that a certain Ksemaśarmā had composed a big work and Vedaśarma derived his knowledge from it and dictated it to one Dāmodara Purusottama was a critic who perhaps revised and critically examined it The work was composed in 1450 A. D.

Age — Saṁ 1767

Author — Vedaśarmā (?) patronised by Laksmana

Begins.— fol 5ᵇ

श्रीधन्वंतरये नम ॥

प्रणतविबुधमौलिस्फाररत्नांशुगर्भा-

श्चरणनखरभासा भाति यो भक्तिभाजा ॥

दधदभिमतसिद्ध्यै कल्पवल्लीरिवाग्र्या.

स जयति गजवक्त्रोद्दानन्नीरप्रसक्त ॥ १ ॥

स्फुरज्जन्मोहतमास्तिरस्कातिरर्विबिम्बाम्बुधे सर्वदा

पारे तिष्ठति य स्पृशंति न जगद्दाजा न दोषोर्मय ॥

साक्षात्पश्यति यश्च विश्वमखिलं तत्वार्थवाचां कवि-

स्तं वंदे प्रणताखिलार्तिशमन सर्वज्ञमीशं परं ॥ २ ॥

नमोस्तु धन्वंतरये समस्तजरापरातंकसम सवित्रे ।

दिव्यांगनासंततयौवनश्रीसपत्निदायामृतसाधनाय ॥ ३ ॥

यस्मिन्नुदग्रद्युतिरत्नवंशसौधेषु कांतावदनैः समग्रं ।
व्रजत्यध प्राप्तुमिवाकलंकः पूष्टप्रकाशी सकलोपि चंद्रः ॥ ४ ॥
तस्मिन् पुरे श्रीपृथनामवंशयशोविधुः सद्गुणरत्नसिंधुः ।
आस्ते शकेशा महमवषानः सौर्यप्रतिक्षिप्तपराभिमानः ॥ ५ ॥ युग्म ॥
हर्षेषु शून्येषु समीक्ष्य चित्रद्विपांत्समाकुंचितनिश्चलांगाः ।
पराक्रमे भांति यदीयवैरिपुरेषु सिंहा अपि चित्रतुल्या ॥ ६ ॥
नमन्महीभृद्भुजमौलिमालास्खलत्परागारुणपादपद्मे ।
तस्मिन् क्षितौ राज्यपदं दधाने ग्रंथ कृत श्रीमहमंदषाने ॥ ७ ॥
आस्ते पुरी सर्वजगत्प्रसिद्धा निवासलोभादिव यत्र विष्णु ।
जन्मावदे स्वर्गसतीर्विहाय त्रैलोक्यवंधा मथुरेति·नाम्ना ॥ ८ ॥
तस्यामभूत्सकलकायचयाभिराम ।
कायस्थवंशसरसीरुहकाननार्क· ॥
कामाधिकोत्तमधनार्थ्थितमार्गणौघो ।
भास्वद्गुणौघमहिमो दृयनागनामा ॥
तस्यात्मजो लोहडनामधेय आसीत्सदा सज्जननेत्रपेय ।
... . पुण्यात्ममध्ये प्रथमाभिधेय ॥ १० ॥
तत्पुत्र सहदेव इत्यनुगत क्ष्मादेवसेवोभव–
द्विज्ञाने सहदेव एव किमसौ सद्धर्मबंधु सदा ।
लोकालोकविलोकने परिपटु कीर्त्तिर्यदीयाखिल–
क्षोणीमंडलमंडने मलयजालेपानुकाराभवत् ॥ ११ ॥
सत्पूज्य सहदेवसूनुरभवद्दामोदरो नामतो
यो दामोदरपादपंकजरते स्वांतद्विरेफ [:]सदा ।
गांभीर्य्येण सरित्पतिं वितरणै कल्पद्रुम धैर्यतो
मेरु देवगुरुं धिया च जितवान् यक्षेश्वर संपदा ॥ १२
तस्मात्सत्पुत्रादिव धर्मदेवश्चन्द्रो[:]पथाद्भुत कृताविभसेव: ।
सौंदर्य्यसंतर्जितकामदेव सदा हृदि स्थापितवामदेव: ॥ १३ ॥
जातो यो धर्मदेवात्सकलगुणनिधिर्धर्मदेवादिवाद्यत्
पार्थ्याप्रय पार्थिवाग्र्यादरविविधमहारत्नसम्मानमार्ग्रं ।
सोजल[:]भूमिदेवार्प्पितविविधबहुर्धर्मदक्षं सुमूलं
चक्रे सकल्पनीरैर्द्दिविरकुलवरः खेतल प्रोर्ज्जितश्री ॥ १४ ॥
रैपालस्तनयोस्य सद्गुणगणोवंद्यशोमंडलो
जातोसौ द्विविरोत्तमः कविवरस्वांतोकतल्पप्रभः ।

आयास्तोखिलसंपदामधिपद् धर्मक्रियामाश्रय
साधूलामंबधि· समस्तसुहृदामास्थानकसाद्दिवां ॥ १५॥
तस्याभवद्गजपतीर्द्विजराजकांति पुत्रोपर स्थिरयशा स्थिरराजनामा ।
दासूक इत्यवरज· सुरविप्रदासो लोकत्रयोद्धृतसुरत्ननिभाश्रयस्ते ॥ १६ ॥
कीर्तिर्भाति जगत्रये गजपतेर्विद्वन्मुदा धारिणी
शत्रुग्लानविधायिनी गुणगणस्वच्छांशुसूत्राहिनी ।
शीतांशो· पन्भिाविनी·क्षुन्वितया चूयो जगत्पायिनी
साधुस्वांतनिवासिनी सुरपतेराश्चर्यसंदायिनी ॥ १७ ॥

आसुस्त्रयो गजपते प्रथिता पृथिव्यां
पुत्रा पवित्रचरिता. सल(लु ?)कामराज ।
ख्यातस्ततोप्यमरसिंह इति प्रसिद्ध-
स्तस्यानुजो विदितजालपनामधेय ॥ १८ ॥
पुत्रा पवित्रचरिता स्थिरराजनाम्नो ।
जाताश्वयोप्यमितविक्रमविक्रमश्री ।
ज्येष्टोपर पृथुगुणैकनिधि पृथुश्री ।
कीर्त्यानुजो धनदजिस्नुनराजनामा ॥ १९ ॥
पद्मापतिपदांभोजभ्रमरीभूतमानस ।
श्रीमान् भ्रमरराजोभद्दासूकस्यात्मसभव ॥ २० ॥

ज्येष्ट· सुते गजपतेरपि कामराजो मा
कामराजवशगोद्विजकामधामा ।
य सद्गुणार्जितयश शशिमंडलेन
प्राकाशयत्सुकविकैरवकाननानि ॥ २१ ॥
कामराजसुतौ जातौ ख्यातौ कीर्त्या यथा सुरौ ।
अभूद्बुद्धरणो ज्यायान्महीचंद्रोनुजस्तयो ॥ २२ ॥
प्रातोदयो गजपतिप्रवरोदयाद्रे स्फूर्जत्प्रभावमहिमाम्बरमिहभानु ।
उत्सादयन्नपि समस्ततम·प्रवृत्ति चित्रं न जातु जनतापमय करोति ॥ २३ ॥
येनाकारि समस्तमानसमलत्यागोदूरति भ्रमता
शांतो येव भवार्णवैकतरणिस्तित्वार्थचीरोहता ।
येनाकारि निजापरैक्यपतिना ब्रह्मैकशर्मोदय·
श्रीमान्सोमरसिंह एव जयति क्षोणौ सुकल्पद्रुम ॥ २४ ॥
येनाशेषशकोत्तमान्प्रविलसत्प्रौढप्रतापानल-
ज्वालालीढसमस्तवैरिनिवहारण्यात्पदं योक्षतं ।
लब्धा श्रीमहमंदपानसुपात्प्रत्यर्थकाताननो
दुष्वर्द्धप्रपराभवाय सततं सौर्य्येण सूर्यायितं ॥ २५ ॥

यो लाडमायुज्यजननीशुभकल्पवल्याः प्रादुर्भवन् प्रसूनसुस्तवकाभिराम ।
अर्थिव्रजोचितविचित्रफलेन धाम्न क्षोण्यां स भाति विविरो-
मरसिंहनामा ॥ २६ ॥

येनाप्यापि दयालुना क्षितितले यद्वीः समस्ता यदे-
नित्यं भोजयिता विभक्तिरमणीलीलाकराश्रोऽभवः ।
श्रीक्रो धर्मसकर्विजाभिलजनेष्वातन्वता रत्नजो
वृद्धिं सोमरासिंह एव भवतात्कल्याणपात्रं सदा ॥ २७ ॥

दाने कल्पद्रुमो यः परहितकरणे भास्करः सिंधुराजो
गांभीर्ये चापि धैर्य सकलजनिजुषां तापनाशे शशांक ।
श्रिण्वांबोधौ निमज्जत्कलितरथतरिगौरवे रत्नसानः
श्रीमान्कायस्थवर्यो भवतु बहुसुदामास्पदं सोमरसो ॥ २८ ॥

तस्य द्वौ तनयौ प्रशस्तविनयौ ज्ञातौ सदा सद्गुणैः
ख्यातौ मूर्तिधरौ धराहृदगतौ किं भानुचंद्रावुभौ ।
सर्वाशापरिपूरणोचितयशस्सारस्वप्रतापोज्वलौ
ज्येष्ठोलक्ष्मणसंज्ञक. समभवत्तस्यानुजो राघव ॥ २९ ॥

सर्वाशाः परिपूरयत्व परिहरत्व लोकेषु तापव्यथां
शुभ्यत्सूत्तमनोऽग्रजानपि सदा हस्तोदकैः पोषयन् ।
वार्ष्टि मुक्तकलोपमामपि शुभां संचत्सदा राघवां-
भोदश्चित्रमिव न यत्प्रकुरुते क्वापि क्षितौ दुर्दिनं ॥ ३० ॥
निश्चप्रशस्तमहिमा गुणरत्नसिंधु-
स्त्रैलोक्यवंद्यपरमो नमधर्मबंधु· ।
क्षिकामिवां हृदयसंकनकीर्तिहार
प्रोन्दधाति राघव इति क्षितिलोकसार ॥ ३१ ॥
प्रसूतोमरसिंहाख्यात कासाराक्कमलोपम ।
लक्ष्मणो भाति भूलोके करुणावरुणालय ॥ ३२ ॥
जयति सदसि दक्ष· क्षिप्तविद्विट्विपक्षः
फलितसुकृतवृक्षः स्वीकृतश्रेष्ठपक्ष· ।
यशसि विहितरक्ष· सत्कृतात्मीयपक्षः
सुधनविजितयक्षो लक्ष्मणः कल्पवृक्षः ॥ ३३ ॥
यस्योदाराविवेकमंदरगिरिप्रक्षुब्धनानागुणाः
कूपारीत्थयशोविधुर्धवलयंस्त्रैलोक्यमुज्जृंभते ।

अर्थिव्रातचकोरलोचनसुदं कुर्वन्नपीत्यद्भुतं
यस्मिन्नेवोदयमीहतेत्र जनतां तापं हरन् सर्वदा ॥ ३४ ॥

सौंदर्य्येण मनोभवो न हि यतो नो संयमिह्वेषण-
श्चंद्रो नैव यत कलंकरहितो दक्षोपि नैको यतः ।
सूमौ संचरतीति वामनयनाचेतोहरस्तक्षमा
वक्तुं यं कवयोपि र क्षितितले प्रोल्लासते लक्ष्मणः ॥ ३५ ॥

प्राग्लीनो जलधौ चिरं तदनु यो जातः सुमेरो शिरो
वांछामात्रफलप्रदोतिकठिनस्तत्र न कल्पद्रुम ।
वांछातीतवसुप्रदोपि च सुतुर्नत्र सदा लक्ष्मण.
त्रैलोक्ये प्रकटीभवन्निजगुणैस्तेनोपमेय कथं ॥ ३६ ॥

त्रैलोक्यप्रसरत्सुकीर्तिसलिला भ्राजत्सुशीलोल्लस-
च्छाचिव्रातपवित्रिताखिलजगत्यासूत जं निर्मलं ।
देवी मौलिकसंज्ञका सुरसरित्प्रोथाब्धिवर्गोदयं
धर्मं मूर्त्तमिवोदितं स जयति श्रीमान् सदा लक्ष्मण. ॥ ३७ ॥

येनाकारि जनार्तिहारिणि नवग्रामे शुभा दीर्घिका
नित्यं सज्जनमार्गणैकवसतिर्यो धर्मशालां व्यधात् ।
सोयं सर्वजनान् विलोक्य विविधातंकार्दितान् लक्ष्मण
कर्त्तुं तान् विरुज कराते करुणासिंधुर्निबंधं शुभं ॥ ३८ ॥

दृष्ट्वा सुश्रुतवाग्भटात्रिचरकाचार्य्योदिताः संहिता
भेडाचार्य्यमतं विलोक्य बहुश श्रीनित्यनाथादिभि ।
प्रोक्तं चापि विचार्य्य सर्वमखिल सार गृहीत्वा ततो
ग्रंथं नाम सलक्ष्मणोत्सवमिमं ब्रूते सुधालक्ष्मण ॥ ३९ ॥

ग्रंथे शुभेपि रचिते सुधिया खलानां
स्यादेव दूषणकथावसरस्तथापि ।
चंद्रेमलेपि धरणिप्रतिबिंबयोग
प्रोक्तो जनैरमृतवृष्टिकर कलंक ॥ ४० ॥

संत्येव निर्मलगुणाः सदसद्विवेकं
कुर्व्वन्ति ये परगुणान् प्रथमांति संत. ।
संत्येव दुग्धजलभेदविधानदक्षा—
स्तन्वंति मानसगुणामपि शुभ्रपक्षा ॥ ४१ ॥

इति श्रीमाथुरकायस्थवंशावतंसामरसिंहात्मजलक्ष्मणप्रथिते लक्ष्मणोत्सवे वंश-
वर्णनं प्रथमोल्लास. ।

Ends — foll 217ᵃ-218ᵃ

औदार्यगंभीर्यविवेकधैर्यदाक्षिण्यशीलादिगुणैकवेतो ।
ज्येष्ठस्तनूजोमरसिंहनाम्न सर्व्वार्थितु पारसहस्रसेतो ॥

द्वौ भागौ तुषदग्धस्य चैक वल्मीकमृत्तिका ।
लोहकिट्टस्यभागैक श्वेतपाषाणभागक २
नरकेशा सम किंचित्छागीक्षीरेण पेषयेत् ॥
यामयुग्म दृढ मद्य । तेन मूषा च सपुट । ३
शोष्य पश्चाद्रस क्षिप्त्वा तत्काले सन्निरुध्य च ॥ ४ ॥
आयुर्वेदपयोनिधेरभिनव पीयूषसार सुधी
नीत्वाय प्रकटीकरोति सकल श्रीक्षेमशर्मा भिषक ।
तस्माद्विंदुसुवीरयज्ञकपस्यद्वेदशर्मा न किं
त सम्यग्लिखति स्म चेति च परोप्यासन्स दामोदर ॥ ५ ॥
क्षोणी धन्वतरि साक्षादभयत्पुरुषोत्तम ।
क्रियमाणनिषधस्य युक्तायुक्तविवेचक ॥ ६ ॥

इति श्रीमाथुरकायस्थवशावतसामरसिंहात्मजश्रीलक्ष्मणनामधेयिते लक्ष्मणोत्सवे ग्रथे मिश्रकवर्गकथन नाम चतु षाष्टितमोऽध्याय ॥ ६४ ॥ समाप्तोय लक्ष्मणोत्सवग्रथ ४००० । अथ शुभसवत्सरे श्रीविक्रमार्क गताब्दानि १७६७ वर्षसमये चैत्रमासे कृष्णपक्षे तिथौ पचम्या चद्रदिने श्रीमदाचार्य्यवर्य्यधुर्य्य गछमुकुट श्रीमदाचार्य (name erased) छात्रपूज्य परमपूज्य सूरवीर धीरगभीरदात इत्यादि सप्तविंशतिगुणविराजमान श्री (name erased) तस्यावलोकनार्थमिद छजमल्लेन लिपीकृत कर्णपुर्य्या ॥ ॥ श्रीरस्तु शुभमस्तु ॥

References — (1) Mss —A-Aufrecht s Catalogus Catalogorum —
i, 537ᵃ, ii, 222ᵇ, iii, 114ᵃ (our Ms)
B-Descriptive Catalogues —
Mitra s Catalogue of Bikaner Mss. p 646
Catalogue of Ulwar Mss , Extract 430, p 160.

लङ्घनपथ्यनिर्णय **Laṅghanapathyanirṇaya**

No. 235 **680. / 1895-1902.**

Size.— 10½ in. by 4$\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 34 leaves ; 8 lines to a page , 25 letters to a line.

Description.— Country paper , Devanāgarī characters ; hand-writing legible , double lines in black ink on borders ; verses are numbered ; paper is old, worn out and musty. It is an interesting work which quotes from about 25 authorities (mentioned below) Unfortunately, the text is very corrupt. Although the author uses first person about himself, he never discloses his name. In the last few folips, topies are sometimes introduced in Hindi. The authorities quoted are—

(1) वैद्यसर्वस्व, (2) वैद्यविनोद, (3) वैद्यसंजीवन, (4) ज्वरतिमिर-भास्कर, (5) भावप्रकाश, (6) अमृतसागर, (7) कालज्ञान, (8) हारीत (9) चिकित्सामृत, (10) दामोदरग्रंथ, (11) सुश्रुत, (12) वाग्भट, (13) चरक, (14) तन्त्रांतर, (15) वृद्धसुश्रुत, (16) वैद्यकसारसंग्रह, (17) हितोपदेश, (18) आचार्यमत, (19) वंगसेन, (20) भेडग्रंथ, (21) माधवनिदान, (22) टोमरानंदग्रंथ, (23) सिद्धांतशिरोमणि, (24) आनंदमाला, (25) सूपकारग्रंथ, and (26) क्षेमकुतूहलग्रंथ. Composed in Saṁ. 1792.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1^{b}

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतराय नमः । अथ लघनपथ्यनिर्णयग्रंथलिख्यते ।

श्रीसर्व्वज्ञ नमस्कृत्य । भ्रयतापनिवारक ॥

चतुरगतिप्रहर्त्ता च । सर्व्वसौख्यप्रदायक ॥ १ ॥

परंत्मा परज्योति । श्चिदानंदमय महं ।

अज्ञानध्वांतनष्टरपाद केवलज्यानदापक ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 35^{b}

प्रत्यावृत्तौ दहेदेहं । शुष्ककाष्टं मिवानिलः ॥

तस्मात्कार्यप्रतीकारो ॥ ज्वरमुक्तेन जंतुना ॥ ८७ ॥

पूर्वभिस्यंदसात्म्यान्य । भोजनात्तुनरागतः ।
लंघनोष्णोपचारा ॥ द्विविधिपूर्वोक्तमाचरेत् ॥ ८८ ॥

इति श्रीलंघनपथ्यनिर्णयग्रंथ संपूर्णः ॥ लिषतं माणिकरामी खाकंभरे मध्ये पठनार्थे ॥ शुभं भूयात् ॥ कल्याणमस्तु ॥

nces.— (1) Mss.--A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :
i, 542[a] ; ii, 223[a] ; iii, 116[a].
B-Descriptive Catalogues :
Catalogue of Ulwar Mss No. 1675. "There is a copy of this work in Hultzsch Collection, Oxford." Extract 429.

वाग्भट-सूत्रस्थान | Vāgbhaṭa's Sūtrasthāna

No. 256 | 219. / A 1883-84.

Size — 11⅝ in. by 4 in.

Extent.— 160 leaves, 5 or 6 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing fair and legible, paper is very old, musty, completely worn out and brittle; requires very careful handling on account of its decaying condition; a complete copy of the Sūtrasthāna with a comm. running upto the middle of the 4th chapter and ending on fol. 16[a]; folio 30 has its corner repaired by patching; borders bear double-line rules in black ink.

Age.— Appears to be one of the oldest paper Mss. in the library.

Author.— Vāgbhaṭa.

Begins.— fol. 1[b]

ॐ स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥
रागादिरोगान् सततानुषक्तानशेषकायप्रसृतानशेषान् ।
औत्सुक्यमोहारतिदाञ्जघान योऽपूर्ववैद्याय नमोऽस्तु तस्मै ॥ १ ॥

अथातो आयुष्कामीयमध्यायं व्याख्यास्यामः ॥ इति ह स्माहुरात्रेयादयो महर्षयः ।

Ends — fol 160ᵇ

अतिदग्धे इत कुर्यात्सर्वं पित्तविसर्पवत ।
स्नेहदग्धे भृशतर रूक्ष तत्र तु योजयत ॥
समाप्यते स्थानमिदं हृदयस्य रहस्यवत ।
अत्रार्थो सूचिता सूक्ष्मा प्रतन्यते हि सर्वत ॥
इति श्री आयुर्वेदरसायन सूत्रस्थाने क्षाराग्निकर्मविधिरध्याय त्रिंशत्तम ॥
इति श्रीवाग्भटे सूत्रस्थान सपूर्ण ॥ शुभ भवतु लेखकपाठकयो । श्री श्री श्री ।

References — (1) Mss — A Aufrecht s Catalogus Catalogorum — I 35ᵇ, 731ᵃ, II 7ᵇ, III 8ᵇ
B Descriptive Catalogues —
Oxford Cat Nos 741 742
Madras Oriental Mss Cat Nos 13,072 82
(2) Printed Editions —
(1) Edited by A M Moreshwar Kunte 2nd edn Bombay 1891
(2) Astangahsdava with Hindi Trans by Krishnalala, Muttra 1910
(3) Astangahrdaya Published by Motilal Benarsidas Lahore 1933

विचारसुधाकर — Vicarasudhakara
or — or
अर्शोघ्नसुधाकर — Arsoghnasudhakara

No 237 — $\frac{307}{\text{Vis } 1}$

Size — $7\frac{3}{10}$ in by $4\frac{1}{10}$ in

Extent — 22 leaves, 9 lines to a page 17 letters to a line

Description — Country paper Devanagari characters hand-writing good topic headings tinged with red pigment Paper is very old and musty The Ms. has actually 22 folios, but some one has changed the 22nd folio into 23rd and inserted a new 22nd folio which is in a different hand and

contains a prescription on piles on one side and on the other side has some charms The Ms has been fully discussed by Mr P K Gode in the Annals of the B O R I, Vol XII, pp 287 89 The author flourished in the reign of the sixth Peshwa Raghunātha Rao

Age — Śaka 1687

Author — Rangajyotirvid

Begins. — fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

विघ्नेशसूर्यजयभास्कराचार्यानात्सत्यधन्वन्तरिवाग्भटादीन् ।
प्रणम्य दुर्नामगदप्रणाशप्रयोगपुंज विविध प्रवच्मि ॥ १ ॥
अनुभवात्कतिचित्कतिचिद्गुरो कतिचिदाकरशास्त्रविचारत ।
विविधविचारसुधाकरनायक विरचयामि भिषग्वरतुष्टये ॥ २ ॥
निदेशत श्रीरघुनाथरायप्रतापभानोर्जगतीश्वरस्य ।
द्विजादिनानाभिषजां मतानि संगृह्य वच्मि बहुप्रकारान् ॥ ३ ॥
etc

Ends — fol 21[b]

तन्दुलीयकशाक च चक्रमर्दकशिग्रुकान् ॥
कोशातकीचित्रकाणा शाक सर्वार्शनाशक ॥
मधुस्नेही प्रयोगोप्युपयुक्त एव ॥ इति श्रीमज्जगतीतलस (fol
कलधूम्रचक्रचूडामणि श्रीमद्रघुनाथरायप्रतापार्कनिदेशकररंगज्योतिर्वि-
द्विरचितविचारसुधाकर. समाप्तिमगमत् ॥ श्रीरस्तु ॥

प्रार्थितसूर्यविधिज्ञसुत रघुवीर्गणितवैद्यकशास्त्रविशारद ॥
अष्टह्रदुग्रगुदामयशातन व्यरचयद्विविधास्तिहर द्रुवा ॥ १ ॥
शैलदन्तिरसभूमिते शाके मार्गशुक्लरविनायके तिथौ ॥
सूमिनन्दनदिवे व्यरीरचन्सद्विचारणसुधासुधाकर ॥ २ ॥
श्रीसांबार्पण ॥ श्रीरस्तु ॥

References — This is the only Ms noted by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum, I, 570[a]

विबोधसार Vibodhasāra

No. 238 $\frac{1086.}{1886-92.}$

Size.— $8\frac{1}{8}$ in. by $4\frac{4}{8}$ in.

Extent.— 15 leaves, 11 lines to a page, 30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible, benedictory phrase, verse numbers, marks of punctuation and the colophon at the end in red ink; borders have two rows, one of three lines and the other of one line—all in red ink. The Ms. deals with the properties of herbs and eatables. The Scribe, Joshī Mathurā dāsa seems to be a Gujaratı as is evident from the names of some eatables and the following two legends found on fol. 1ª

पोथी विबोधसारनि रा. श्रीहरीशंकर—(illegible) रा गणपतीजीये हरजीवनने लिषवा आपिति ते छे

पोथी रूपजीजोसीने दुबे हरजीवनै आपी मीती श्रावण सुदी ८ संवत १७२७.

Age.— Saṁ. 1693.

Author.— Anomymons.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीगणेशायनमः ॥

इक्षु शीतो गुरु स्निग्धो मधुरो रसपाकयो ।
जीवनो बृंहणो वृष्य कृमिमूत्रकफप्रद ॥ १ ॥
सर संतर्पणो बल्यो ह्लादी पित्तास्रनाशन ।
ओजस्यो वातजिच्छुक्रमाक्षे वातप्रकोपन ॥ २ ॥
तस्याग्रं स्वादु कट्वम्लं त्वक् स्वादुलवणा मता ।
दंतोत्कृष्टो रस श्वेता तुल्यो वृष्यः कफप्रद ॥ ३ ॥ etc.

Ends.— fol 15ᵇ

भूचैरपक्वैर्गोधूमैर्कल्कवो लं व्यक्तिका ।
तैलंवा लघवो रूक्षा कफसेद्धा विषदंना ॥ दइणी ॥

इति विबोधसार ॥ ग्रंथ ३०० ॥ संवत् १९१२ आश्विन मासे कृष्णपक्षे ४ बुधवासरे लिखतं जोसी मथुरादास.

References.—Aufrecht's Catalogus Catalogorum, ii, 136[b]. has got only this entry.

वीरसिंहावलोकः — Virasimhāvaloka

No 239 — 585. / 1899-1915.

Size.— $10\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent — 128 leaves; 10 lines to a page; 40 letters to a line.

Descriptions — Country paper, Devanāgarī Characters; handwriting good, double lines in black ink on borders, benedictory phrases, topic-headings, topic-endings, marks of punctuation and colophons tinged with red pigment. Paper is in an extremely worn-out condition, some of the leaves can hardly stand handling, colour of the paper is musty and dampness has rendered much of the text illegible Fol 80 is repeated, foll 118-122 are missing; fol 125[a] is blank. A part of fol. 1, and parts of several foll. till 22 are lost. The author is the Tomara Prince Virasimha who dictated this work to a Kāyastha, named Sāranga The work deals with astronomy, ritual and medicine. The work was composed in 1383.

Age.— Sam. 1658.

Author.— Virasimha.

Begins.— fol. 1[b]

1st line—ॐनमः शिवाय ॥ श्रीगुरुभ्यो नम ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ यत्राङ्कुंवन ....

2nd line—नां पर यत्रलोकनिकेतन च पयसां बीजं यदेकं मतं सर्वेप्सितहृतत्त्व वेदविदितं स्थानं च यत्सर्वदा तद् पा—

3rd line—नातनं हरिमह स्तत्वप्रबोधोदयं । १ । देवज्ञागमधर्मशास्त्र-
निगमायुर्वेदवुग्धोदधीनामथ्य स्फुरदात्मबुद्धि—

4th line—णा विश्वोपकारोज्ज्वल । आलोकाम्रुतमातनोति विबुधैरासेव्य-
मत्यद्भुत श्रीमत्तोमरदेवधर्मतनयः । श्रीवीरसिंहोनृप । २ etc.

Ends.— fol. 132^b

श्रीदेवशर्मात्मज एष धीर स्वशास्त्रसंतापितशत्रुवीर ॥
श्रीवीरसिंहः क्षितिपालसिंह शास्त्रत्रयाद्ग्रंथमिदं विधत्ते ॥ ३ ॥
वीरसिंहावलोकस्य पुस्तकं विबुधाहृतं ।
वीरसिंहाज्ञया धीमान् सारंगो दिविरा(रो ?)लिखत ४
देवज्ञधर्मशास्त्रज्ञ वैद्यकज्ञपरीक्षित ।
पुस्तकं वीरसिंहाय सारंगो व्यलिखत्सुधी ॥ ५

इति श्रीवीरसिंहावलोके ग्रंथपरिपूर्णं समाप्त ॥ संवत् १६५८ वर्षे
आषाढ सुदि १३ शुक्रवासरे अद्येह वारितापी वास्तव्य काका० । नाथा
सुत सोमजी अनुवाचनार्थे लिखितं तथा परोपकारार्थं शुभं भवतु । दीर्घायु-
रस्तु । शिवमस्तु । लेखकपाठकयो कल्याणं देयात् ॥ वीरसिंहग्रंथ पत्र १३२
संपूर्णं ॥

References.— (1) Mss—A-Auftecht's Catalogus Catalogorum —
i, 596^a, ii, 142^a and 226^b, iii, 125^a
B-Descriptive Catalogues —
Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. P 495, No 1063
I O. Catalogue, Mss. Nos. 2684 and 6233.
(2) Printed Editions — Bombay 1888.

वृन्दसंग्रहशेष Vrnda-saṅgraha-śeṣa

No. 240 942. / 1884-87.

Size.— $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 76 leaves, 9 lines to a page; 44-45 letters to a line.

Description.—Country paper; Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs,

hand-writing legible; paper very old, musty, worn out and moth-eaten, bears double numbering of folios; one system of 1 to 76, another of 182 to 257, folio 1ᵃ contains extraneous matter not pertinent to the text, incomplete, quotes various works and authors, its name along with the double numbering of folios indicates that it is perhaps a supplement to Vṛndasaṅgraha.

Age — Appears to be very old

Author.— Balibhadra.

Begins — fol 1ᵃ

ॐ नमो धन्वतरये ॥
नत्वा विष्णुपद् वैद्यबलिभद्रेण लिख्यते ।
वृन्दसंग्रहशेषोयं व्यवहारोपयोगिक ॥
गुणवद्वैद्यरोगार्त्तभैषज्यपरिकर्मणां
प्रवृत्तिर्या(?)तु साम्यार्थां चिकित्सेत्याभिधीयते ॥ etc.

Ends.— fol. 76ᵇ

सविषा वर्जयेत्ताभि कंडूपाकज्वरभ्रमा ।
विषपित्तास्रजुत्कार्यं तत्र क्षुद्राम्बुसंभवा ।
निर्विषाश्चाविलश्यावा वृत्ता नीलोर्ध्वराजय ।
कषायपृष्ठास्तन्वग्य किंचित्पीतोदराश्च या ।
ता अप्यसम्यक् वमनात् प्रततं च निपातनात् ।
सी . . ;. .. " . ...'.. ....

Reference.— (1) Mss—A-Aufrecht's Catalogue Catalogornm :— II, 143ᵇ.

The only Ms. mentioned by Aufrecht.

वृन्दसंग्रह | Vṛndasaṅgraha

No. 241 | 941. / 1884-87.

Size.— $14\frac{4}{8}$ in by 6 in.

Extent.— 141 leaves, 11 lines to a page; 48-50 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, almost correct, paper very old and worn out, folios are torn at the ends, very delicate condition, text contained in folios 1-135, diseases are named first and then different medicines follow, following are the topics dealt with—

(1) ज्वर, (2) ज्वरातीसार, (3) अतीसार, (4) ग्रहणी, (5) अर्श, (6) अग्निमांद्य, अजीर्ण and विसूची, (7) कृमि, (8) कामला पांडुरोग, (9) रक्तपित्त, (10) राजयक्ष्मा, (11) काश, (12) हिक्का and श्वास, (13) स्वरभेद, (14) अरोचक, (15) छर्दि, (16) तृष्णा, (17) मूर्छा, (18) मद, (19) दाह, (20) उन्माद, (21) अपस्मार, (22) वातरक्त, (23) ऊरुस्तंभ (24) आमवात, (25) शूल, (26) परिणाम शूलाद्यद्रव, (27) उदावर्त and आनाह, (28) गुल्म, (29) हृद्रोग, (30) मूत्रकृच्छ्र, (31) मूत्राघात, (32) प्रमेह, (33) स्थौल, (34) उदर, (35) प्लीहा, (36) शोथ, (37) वर्ध्मवृद्धि, (38) गलगंडमाला, ग्रंथि, अर्बुद and अपची, (39) श्लीपद, (40) विद्रधि (41) व्रणशोथ, (42) कुष्ठव्रण, (43) भग्न, (44) नाडीव्रण, (45) भगंदर (46) उपदंश, (47) शूकदोष, (48) शीतपित्त, (49) अम्लपित्त, (50) विसर्प्प and विस्फोट, (51) मसूरिका, (52) क्षुद्ररोग, (53) मुखरोग, (54) कर्णरोग, (55) नासारोग, (56) नेत्ररोग, (57) शिरोरोग, (58) प्रदर, (59) योनिव्यापदा, (60) स्त्रीरोग, (61) बालरोग, (62) विष, (63) सिधियोग (64) वाजीकरण, (65) स्नेह, (66) स्वेद, (67) वमन, (68) विरेचन, (69) अनुवासन, (70) वस्ति, (71) निरूह, (72) धूम, (73) नस्य, (74) अरिष्ट and (75) स्वस्थ Scribe s name कासीराम ग्रंथसंख्या ४७५० पत्र १३५. Another name of this work is सिद्धियोग See Ms. No. 443 of 1884-86

Age.— Saṁ. 1734.

Author.— Vṛnda.

Begins.— folio 1[b]

श्रीगणेशाय नम । श्रीसरस्वत्यै नम ॥

ध्यात्वा शिवं परमतत्त्वविचारवेद्यं ।
चण्डीमभीष्टफलदां सगण गणेशं ॥
धन्वतरिं मुनिवरं मुनिसुश्रुताद्यी- ।
नात्रेयसुव्रतपसं मनसा प्रणम्य ॥ १ ॥
नानामतप्रथितदृष्टफलप्रयोगै ।
प्रस्तावबाक्यसहितैरिह सिद्धियोगः ॥
वृन्देन शुद्धमतिनात्महितार्थिनाय ।
सलिख्यते गदविनिश्चयजक्रमेण ॥ २ ॥

Ends.— folio 135[a]

सम्यक्प्रयोग सर्वेषां सिद्धिमाख्याति कर्मणां ।
सिद्धिराख्याति सर्वैश्च गुणैर्युक्तं भिषक्मतां ॥
इति विविधमुनीना वाक्यमालोक्य यत्नात्र
स्वमतपरमतैर्व्वाख्यातिसाद्धि प्रयोगै ।
ग्रथित इह मयाय संग्रहो वृंदनाम्ना
सपदि स हि लिखित्वा सिद्धियोग समाप्त ॥

शुभानि संतु ॥ सवत् १७३४ आश्विनवदि १३ शुक्रे काशीराजेन लिखितमिद पुस्तक स्वार्थे परार्थे च ॥

यादृश पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया ।
यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥

ग्रथसख्या ४७५० पत्र १३५ शुकाम .... (letters pasted, but on the margin वासीनरवर) के राहमैवालो वाग ॥ सूंहिया देवदारु मरइठी के फूल सो पानी मे घसि बालकके मुखभीतर लगाइये निनवा जाइ ॥ किं वा सूहिया देवदारु पानी सौ घसि लगावना मुखमेतद्गुण ॥ श्रीरामाय नम ॥

on fol 135[b]

वृंदचलपत्राणि १३५ ग्रथसंख्या ४७५० ॥ श्रीमद्भट्टगोवर्द्धनेनात्म बेणीमाधवस्येद पुस्तकं रु. ७॥ कि.

Reterence.— (1) Mss.—A-Aurecht's Catalogus Catalogorum.— 11, 142[b]. under सिद्धयोग, see 1, 717.

(2) Descriptive Catalogues -Aufrecht's Oxf. Cat, Nos. 750, 849 and 850. Under सिद्धयोग, see I. O. Catalogue No. 2672.

वृन्दसंग्रह Vṛndasaṅgraha.

No. 242 $\frac{1088.}{1886-92.}$

Size.— 10½ in. by 5½ in.

Extent.— 109 leaves, 10-11 lines to a page, 40-41 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bad but legible, incorrect, paper very old, musty and worn out, several hand-writings, folio 18[b] has 6 lines only, 6th line at the bottom reads पत्र १०——छूटे है (= 10 leaves are left), incomplete, it is really a miscellaneous work on medicine with Sanskrit verses followed by Hindi translation, its only claim to the title वृन्दसंग्रह are (1) the legend वृंदसिंग्रह found on fol. 1[a] and (2) the identity of its second verse with the first verse of वृन्दसंग्रह No 241, there is no colophon anywhere to indicate authorship

Age.— Appears to be very old

Author.— Unknown.

Begins.— folio 1[b]

ॐ सिद्धि' ॥ श्रीगणेशाय नम । सरस्वत्यै नम ॥

उपक्षवीनजनजदयुतिराततेहु ॥

राकल्पकल्पितमनोरमकेशदेश ॥

कूजत्सु केकिनिवहेषु कृतावधानो ।

गोपांगनापरिव (lower half lost) तो हरिरस्तु भूत्यै

श्री धन्वंतराय नम ॥

ध्यात्वा शिव परमतत्वविचारवेद्य ।

—हीमभिष्टफलद शरण गणेश ॥

नत्वा तर्रि ह्रुनिवरं ह्रुनिश्रुश्रुतापदिव ।

आत्रेयह्रुप्रतपसां मनसा प्रणम्य ॥

घृतार्कगंधचपलाजपपालतिका ।

पथ्या त्रिविष्यविपति पुकजं समांसं ॥

समर्धवज्रपयसा मधुनार्यपलवे ।

त्रैलोक्यडंबररसोविनवज्वरेषु ॥ etc.

Ends.— folio 109[b]

एतानि समभागानि स्निग्धभांडे निधापयेत् ।
पलार्द्धं सुपयुंजीत तथोष्टं चात्र भोजनं ॥
वलीपलितखालित्यं प्लीहसोऽयं च पीनसं ।
भगंदराश्मकप्लाभ्यां अश्मरी च विद्रधि ॥
अष्टादशैव कुष्टानि त्वचाष्टगुदराणि च ।
प्रमेहं च महाव्याधि पंचकासा सदारुनं ॥
अजीत्यर्धंतपारो…………………. …

वैद्यकग्रंथ Vaidyakagrantha

No. 243 $\frac{1066.}{1887\text{-}91.}$

Size — $7\frac{3}{10}$ in by $9\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 159 leaves, 20 lines to a page, 20 letters to a line

Description — Country paper, Kanarese characters; hand writing very hasty and almost illegible, the Ms is bound in book-form in cloth Apart from 159 leaves assigned to the text, 42 leaves in the beginning and 7 leaves at the end have served as the Accounts book of the owner. These extra pages contain the names of patients, date, medicine, price etc. The text is in Kanarese language with Sanskrit verses interspersed here and there The name of the author is unknown. It is ascribed to पूज्यपाद, perhaps on account of the following verse found on fol. 82[a]

यिद् गन्धकरसायेन सर्वलोकोपकारणं सर्वभूतहितार्थाय पूज्यपादेन भाषितं ॥ The Madras Oriental Mss. Catalogue Vol. XXIII, mentions पूज्यपाद as the author of औषधयोगग्रन्थ (p. 8818), निदानमुक्तावली (p. 8857), मदनकामरत्न (p. 8875), रत्नाकरायौषधयोगग्रन्थ (p. 8880), रसरत्नाकर (p. 8892), रुद्रनयादिकल्प (p. 8898) and वैद्यसारसंग्रह (p. 8919) In the colophon of निदानमुक्तावली we read— श्रीमज्जठरदेशिकमन्त्रवादषड्भाषाकविचक्रवर्तिश्रीपूज्यपादस्वामिविरचिते सिद्धान्तिभाष्ये अरिष्टनिदानो द्वादशोध्याय. ॥

Age.— Appers to be old, the date आषाढ शुद्ध १२ is mentioned, but not the year

Author.— Pūjyapāda (?)

Begins — fol. 1ᵃ

श्रीविकरागायेक्षम ॥

विक्रमस आषाढ शुद्ध १२ लि

आदौ सर्वेषु रागेषु नाडी जिह्वा च मूत्रकं ।
परीक्षेत्सतत वैद्यो तदिदानीं निगद्यते ॥

टी० ॥ वैद्यनु समस्तरोगगळलि मोदलु नाडियनु नालगयनु । हुसवनु मूत्रवनु परीक्षए नोडुवदु । आनाडिक्रमवेंदरे ।

सव्येतरकरांगुष्ठे मूले सूक्ष्मसमाहृत ।
धमनीगमनीलल्लोधृतनाडी तु सर्वदा ॥ etc.

Ends.— fol. 15ᵃ

कर्पूर चूर्ण पच कर्पूर २ गक्क लवंग ६ कुसुंभी २ मेणसु ८ गक्कू चन्न्या ९ गक्कू यवु चूर्णिसी सम शर्क्करे बेरासि हस्तु १ के १ गक्कू सेविसलु हि सर्वासा शूल्म अर्धभेदर्धि अरोचक क्षयश्वासहरा।

वैद्यकपद्धति Vaidyakapaddhati

No. 244 $\frac{1089.}{1886-92.}$

Size.— $10\frac{1}{8}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in

Extent.— 102 leaves, 12 lines to a page, 28 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, paper is old and musty, first four folios are slightly eaten by worms on the right-hand top. Topic headings are tinged with red pigment upto fol. 39. It is a compilation and deals with all aspects of medicine The name of the author's father is *Śaṅkara* and of mother is *Rohiṇī*

Age — Appears to be old.

Author.— Kāśinātha.

Begins.— fol. 1^{b}

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥

श्रीधन्वंतरिनामानं परमानंदमीश्वरं ॥

सर्वदेवस्तुतं वंदे सर्वविघ्नोपशांतये ॥ १ ॥

शुश्रुतादिमुनीन्नत्वा स्वर्वैद्यादिचिकित्सकान् ॥

आयुर्वेदस्य सारोयं काशीनाथेन कथ्यते ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 102^{b}.

त्रिफलारजनीयुक्तं नालिकां वटरोहकं ।

सूचीपुष्पं च लोध्रं च वालं चैषां शनै पचेत् ॥

कल्केस्तैले च तैलस्य स्वतो दुर्गंधशांतये ।

तैलमूर्छा .... ॥

शंकरः शंकर साक्षात् रोहिणी रोहिणी यथा ।

पितरौ यस्य तस्येय काशीनाथस्य पद्धतिः ॥

इति काशीनाथकृता वैद्यकपद्धति समाप्ता ॥

Reference.— Aufrecht's Catalogus Catalogorum— ii, 145 mentions only our Ms. Another Ms. of it exists in this library; see No. 245

वैद्यकपद्धति	Vaidyakapaddhati
(आयुर्वेदसार)	(Ayurvedasāra)
No. 246	586. / 1899–1915.

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 179 leaves, 9–11 lines to a page, 24 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing legible, all the edges are coloured with red ink, some folios have double lines in black ink on each border. Benedictory phrases, verse-numbers, topic headings, topic endings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and worm eaten. The name of the work is वैद्यकपद्धति. It deals with all the topics of आयुर्वेद.

Age.— Appears to be old

Author — Kāśinātha

Begins —fol 1^b

श्रीकृष्ण ॥ श्रीहरि ॥ श्री ॥ श्रीराम ॥
श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीधन्वतराय नम ॥
.. .. परमानंदमीश्वरं ॥
सर्व्वदेवस्तुतं वदे सर्वबीजोपशान्तये ॥ १ ॥

Same as in No. 244

Ends.— fol. 179^a

सकर शंकर साक्षा ॥ द्रोहिणी रोहिणीव च ॥
पितरौ यस्य तस्येय काशीनाथस्य पद्धति ॥ १ ॥
इति श्रीकाशीनाथकृता वैद्यकपद्धतिः सपूर्णे ॥ श्रीरस्तु ॥

Reference.— See No. 244.

वैद्यकयोगचन्द्रिका — Vaidyakayogacandrikā

No. 246 — 763. / 1882-83

Size.— $12\frac{1}{2}$ in. by $5\frac{7}{10}$ in

Extent.— 150 leaves, 6 lines to a page, 34 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, colophons and topic headings are tinged with red pigment Paper is very old, musty and brittle. It deals with materia medica and has 38 chapters "The author studied medicine at Benares under the tuition of two brothers *Nageśa (Nāganātha)* and *Nārāyaṇa*, and had three elder brothers *Gaṇeśa*, *Raghunātha* and *Rāma*, and a younger brother, *Viṭṭhala*." I. O. Cat. Ms. No. 2753, pt. V, p. 982^a. His name is *Lakṣmaṇa Paṇḍita*, son of *Datta*.

Age.— Śaka 1778 = 1857 A D.

Author — Lakṣmaṇa.

Begins— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम॰ ॥ अथ योगचंद्रिकाग्रंथ लीख्यते

विश्वोत्पत्तिस्थानसंहारहेतुं ।

…देवैरादिदेवान् स्तुतं त ॥

सविश्वार्थोद्भवतुसात्मानं ।

वंदे देवं मत्पूहाटमीवाचभीडे ॥ १ ॥

कृतं यदीयं सुकृत वदति ।

श्रेतापितानेपि यमाहुरन्यं ॥

जिज्ञासुसह्यापरहृत्कालिम ।

तं वृत्तसज्ञं पितरं नतोस्मि ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 150[a]

अभीरुयष्टीमधुकं त्रिकंटबलाश्रय य पयसा विद्युत्य ।

भजेत्स योषाशतसगदोषाह्वसेवु दोषाकरवद्विभाति ॥ ९ ॥

इति वाजीकरणतंत्रं अतिगूढ कुचलक्ष्मणनिर्मितो तु वाजीकरयोगा इति योगचान्द्रिकायां समाप्तोयं ग्रंथ शके १७७८ नळनामसंवत्सरे जेष्टवद्य १२ रविवासरे हे पुस्तक रामचंद्र सखाराम गीजरे याचे या ग्रंथाचि प्रत माडभटजी पुराणीक वोरजाइ वाडिकर याची अहे ॥

Reterences — (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum ·— i, 477[a], ii, 111[a]

B-Descriptive Catalogues·—

I O. Catalogue Nos 2753-4

Mitra's Catalogue of Bikaner Mss. p. 665, No. 1449

,, Notices, Vol. I, p. 96. Ms. No. CLXXIX.

वैद्यकसंग्रह | **Vaidyakasangraha**

No. 247 | **943. / 1884-87.**

Size.— 9⅝ in. by 5 in.

Extent.— 19 leaves, 11 lines to a page ; 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing legible; benedictory phrase, topic headings and topic endings tinged with red pigment. The name given to the work and in its beginning is ग्रथसंग्रह. It mentions योगरत्नसमुच्चय (fol 4), शार्ङ्गधर (fol 16), and रसरत्नाकर (fol. 16) It deals with रस only On fol. 20[b] some prescription is written in a different hand. Fol 13 missing. Paper is old and worm-eaten.

Age — Saṁ 1857.

Author — Anonymous.

Begins.—

श्रीगणेशाय नम ॥ अथ ग्रंथसंग्रह ॥

अथ शिलाजतुकरणम् ॥

शुद्ध शिलाजतुशिलासूक्ष्मखण्ड प्रकल्पितम् ॥

नि क्षिप्यात्युष्णपानीये यामेक स्थापयेत्सुधी ॥ १ ॥

मर्दयित्वा ततो नीर गृह्णीयाद्वस्त्रगालितम् ॥

स्थापयित्वा च मृत्पात्रे धारयेदातपे बुध ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 20[a]

चूर्णाभ प्रतिसार्य स्यात्तेज स्यात्क्वाथवत्स्थिर ।

इति क्षारत्रय धीमान् युक्तकार्येषु योजयेत् ॥ ६७ ॥

इति क्षारकल्पना ॥ इति रसविषोपविषाभ्रसत्वक्षारकल्पनाकथनम् । समाप्तोऽयं ग्रथसग्रह ॥ स० १८५७ ज्येष्ट शुक्ल ७ गुरुवारे ॥ शुभमस्तु सर्वजगताम् ॥

औदुम्बरार्कवटदुग्धपलं पलं च ।

लाक्षापलं पलचतुष्टयचुम्बक च ॥

संकुट्यमानमतसीपलतैलमिश्र ।

श्रीपारदस्य मरणे मदनाख्यमुद्रा ॥ १ ॥

इति मदनमुद्रा ॥

Reference.—Aufrecht's Catalogus Catalogorum.— I, 610[b], II, 146[a].

वैद्यकसार Vaidyakasāra

No. २४८ 633. / 1895-1902.

Size.— $9\frac{1}{2}$ in. by $6\frac{1}{8}$ in

Extent.— 25 leaves, 20 lines to a page, 18 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing beautiful and bold, marks of punctuation, topic headings, topic endings, benedictory phrases and colophons are written in red ink. The Ms. is written in book-form. On one side of each page there is a three lined border in red ink, on the other side, apart from the border lines, there is a column, with $\frac{3}{4}$ of inch space in between, made up of double red lines, the intervening space is coloured yellow. Paper is very old, musty and worn out. Language is Hindi of Southern Rajputana adjoining Gujerat. Foll. 16 and 19 are missing.

Age — Appears to be very old

Author.— Anonymous

Begins — fol 1ª

श्रीगणेसाय नम ॥ श्रीसारदायनम ....(lost)

वैद्यकसारग्रथ लिख्यते ॥ प्रथम पाक... ..(lost)

मथाकालिख्यते ॥ सालम मिश्री पैसा १० मरी .....(lost)

फाल पैसा दोइ भर २ । सुपेद मुसली पैसा ३ । भर । गेवरू पैसा २ । भर । निरगुडी पैसा । २ । भर । etc.

Ends.— fol. 27ª

ब्योरा घोलणा पैसाबका

रेवत चूणी टां ३ साकर टां ३ फटकडी मासो १ सरब मेला करीने बांटजे पछे गाडरा दूध सौं पावजे तो समाधि होइ । इति प्रकार पंद्रहो सपूरण ॥ १५ ॥ इति श्री आगमती बिसकदरी किताब . . (disfigured by ink) चू बायका कमती चौवहइं इलमकी आगमती बिसकंदरी वैद्यकसारग्रंथ संपूरण ॥ श्री ॥

References.— This work is not mentioned by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.

वैद्यकसार **Vaidyakasāra**

No. 249 377. / 1882-83.

Size — $10\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in

Extent — 7 leaves, 11 lines to a page, 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing legible, in the beginning of the work there are 5 blank leaves, in the last colophon, as well as in the 1st verse the work is known as शकर or शकरशत. The only place where this work is named as वैद्यकसार is the following colophon on folio 5ᵃ इति श्रीशंकराख्ये वैद्यकसारे पाचनादिकाथाधिकारस्तृतिय ॥

Age.— Appears to be old.

Author — Rāma. (See verse No 1 described below)

Begins — fol. 1ᵃ

श्रीगणेशाय नम ॥

स्वस्थ लोके स्मरणममल देववैद्याश्विनी तौ ।

रोगग्रस्थो वदति कृपया त्राहि मां रोगसिंधौ ॥

तस्मै दद्याद्भयमिति त वैद्य धन्वंतरि त्व ।

नत्वा रामोऽखिलसुखकरं शंकराख्य प्रवक्ष्ये ॥ १ ॥

दूतं प्रश्नो हृदयकलना नाडिकारोगलक्षण-

मद्यं दाघौ विमनविमल स्नहन स्वेदन च ॥

रक्त लेपोद्वमनघटकौ पाचनक्काथधूपौ ।

नस्य स्चूर्णोऽवलनरसनोदीर्घतुष्याग्रपथ्य ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 7ᵇ

आयती शतशृगशैलशिखरे श्रीचंडिका सस्तुते ।

श्लोक वैद्यकसज्ञके छललिते वृत्ते विचित्रैपदे ॥

भक्तानां गदनाशनाय विमलं श्रुत्वा मया प्रार्थिता ।

दत्तां शास्त्रमिद पुत तु यशसाश्रीशंकराख्यं शतं ॥ ९७ ॥

इति श्रीशंकरशतं समाप्तं ॥ श्री

References.— (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— 1, 611[a];

Printed Editions:—

वैद्यकसारसंग्रह ग्रंथ with a Hindi Trans. by Vasatirama, son of Sāligrāma. Edited by Raghuvaṁśa Śarmā, Bombay 1896.

वैद्यकसारसंग्रह or हितोपदेश

Vaidyakasārasaṅgraha or Hitopadeśa

No. 250

$\frac{1090.}{1886\text{-}92.}$

Size.— 12 in. by $5\frac{7}{10}$ in.

Extent — 45 leaves, 12–13 lines to a page, 36–40 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgari characters, hand-writing bold and legible, paper very old, musty and worn out, right-hand corner of folio 1[b] lost and letters are missing, folios 17[a], 39[b], half of 40[a], half of 45[a] and 45[b] are blank, fol 1[a] bears तिशालस. पुष्टिवीर्यकरारोग्य । कारिणो मधुरा मता ८ या-त्रिक सर्वदोषघ्न । शामको—(lost) क्षलवातल कंडुकोद्रयनीमारा कफपित्त-हता मता ९ Name of Scribe साधुरामदास दादूपंथी

Age.— Sam. 1791, Mārgaśir-kṛṣṇapakṣa 8, Guruvāsara.

Author — Śrīkanṭhapaṇḍita or Śrīkanṭhaśambhu

Begins.— fol. 1[b]

श्रीधन्वंतरये नम ॥

line 1 मक्तेभ्यो भुवनाधिपत्यवरदं देवैर्महेंद्रादिभि.......... . ...(lost.)

line 2 टकोटिमणिभि प्रोद्घृष्टपादांबुजं । etc.

The Same as in No. 251.

Ends — fol 44[b] and 45[a]

मुक्ताफलैरिव च (fol 45[a]) ने छायाभि युक्ते ।

संपूरिता विमलकांतिगणेन युक्ता ॥

श्रीकंठपंडितकृतिर्बुधकंधराह ।

मुक्तावलीव लुठतां रुचिरा चिराय ॥ १२ ॥

इति श्रीपरमशैवाचार्य श्रीकण्ठपण्डितविरचिते वैद्यकसारसंग्रहे हितो-पदेशे नाम्नि बालकस्त्रीरोग (शब्दपात On the margin) ब्रह्मणादीतिवि-सर्पकंकडूवदूरक्तपित्तापस्मार--(lost) कुरोगकल्किवृग्बन्धेतपित्तसर्वदृष्टाभि-कप्रतीकारो (नाम on the top) दशम समुद्देश संपूर्ण समाप्त. ग्र (lost) था ग्रंथ सं. १२५० संवत १७९१ वर्षे मार्गशिरमासे कृष्णपक्षे तिथौ ५ अष्टमी गुरुवासरे लालसोटमध्ये ॥ लिपिकृतं साधुरामदासेन दादूपंथी लिषायितं स्वामी पुरणदास गीरंजणी ॥ श्रीरामजी सदा सहाय छे जी ॥ In a different hand is added कृष्णाचार्याणां विमर्शार्थं

References.— See No 251

वैद्यकसारसंग्रह Vaidyakasārasangraha
or हितोपदेश or Hitopadeśa

No. 251 912 / 1887-91.

Size.— $10\frac{3}{8}$ in by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 41 leaves , 11 lines to a page ; 40 letters to a line

Description.— Country paper , Devanāgarī characters with पृष्ठ-मात्रास , hand-writing good , verse-numbers tinged with red pigment ; paper very old, musty and worn out , work divided into ten chapters called समुद्देशs , fol. 1[a] gives a list of contents , the author calls himself as परमशैवाचार्य and names his work as वैद्यकसारसंग्रहे हितोपदेशनाम्नि.

Age.-- Appears to be old.

Author.— Śrīkaṇṭhaśambhu or Śrīkaṇṭhapaṇḍita.

Bengins.—fol. 1[b]

श्रीधन्वंतरये नम ॥

भक्तेभ्यो भुवनाधिपत्यवरदं देवैर्महेंद्रादिभि
शश्वत्स्वर्णकिरीटकोटिमणिभि प्रोद्घृष्टपादांबुज ॥
संसारभ्रमभीतशांतमनसा ध्यायंति सयोगिने
स्वं वंदे शशिखंडमंडितजटाजूटं भव धूर्जटिं ॥ १ ॥

आधिव्याधिहरं नितप्रियकरं नित्यप्रमायाकरं ।
चंद्रालंकृतशेखरं तृणमिव क्रोधाग्निदग्धस्मरं ॥
मीमांसाहरस स्मरं गजरणक्रीडाविजाताधरं ।
वदे दिव्यभुजंगभूषणधर विश्वेश्वरं शंकरं ॥ २ ॥ etc

Ends.— fol. 41^b

मुक्ताफलैरिव घनै शुचिभि सुवृत्ते-
रापूरिता विमलकांतिगुणेन युक्ता ॥
श्रीकंठपंडितकृति बुधकंधरासु
मुक्तावलीव लठतां रुचिरा चिराय ॥ २५ ॥

इति श्रीपरमशैवाचार्य श्रीकंठपंडितविरचिते वैद्यकसारसंग्रहे हितोपदेशनाम्नि बालकस्त्रीरोगशस्त्रघातरोगव्रजनारीविसर्पकंडूदद्रूरक्तपित्तापस्मारपांडुरोगवह्निदग्धश्वेतपित्तसर्पदष्टाविषवृश्चिकप्रतीकार ॥ दशम सप्तदेश सपूर्णो ग्रंथ । संख्या १२५० ॥

References — (1) Mss —A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— I, 611^a, 667^b; II, 146^b; III, 128^a
B- Descriptive Catalogues —
I. O Cat. No 2691

वैद्यकसारसंग्रह Vaidyakasārasaṅgraha
or **हितोपदेश** or Hitopadeśa

No. 252 1891–95.

Size.— $12\frac{2}{8}$ in by $5\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 48 leaves ; 12–13 lines to a page , 32–34 letters to a line

Description.— Country paper , Devanāgarī characters , hand-writing fair and legible , paper old, eaten by mice and the Ms. is in a dilapitated condition ; left-hand side top $5\frac{1}{2}''$ by $1{\cdot}2''$ deep is eaten up by worms; it has been restored perhaps at the library , folios 1^a and 48^b are blank.

Age.— Saṁ. 1811.

Author.— Śrīkaṇṭhaśambhu or Śrīkaṇṭhapaṇḍita.

Begins.— fol 1^b

1st line ऊँनम स (Some letters lost after it) नाधिपत्यवन्द्य देवैर्महेंद्राद्यैभि

शश्वत्स्वर्णकिरीटकोटिमणिभि

2nd line प्रोद्घृष्टपादांबुज ससारभ्रमभीतिभीतमनसो ध्यायंति यं योगिनस्तवंदे शशिखंडमंडितजटाजू etc

The Same work as No 251

Ends — fol 49^a

colophon at the end-- इति परमशिवाचार्यश्रीश्रीकठपंडितविरच्यते वैद्यकसारसग्रहे हितोपदेशनाम्नि बालकस्त्रीरोगशस्त्रघातरोहणनाडीव्रणविसर्पकंडूवद्रुरक्तपित्त अपस्मारपांडुरोगवह्निदीपनवह्निदग्धप्रतीकारश्वानपित्तसर्प्पविषकवविषवृश्चिकविषप्रतीकारनामा दशम' सद्दुदेश । ग्रंथाग्रथ १३०० संवत् १८११ ॥

References — See No 251

वैद्यकसारसमुच्चय

Vaidyakasārasamuccaya

No 253 1091. / 1886-92

Size.— 10½ in. by $4\frac{9}{10}$ in

Extent.— 102 leaves, 17 lines to a page, 42 letters to a line

Description -- Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, there are no marks of punctuation, foll 43-54 have double borders of red lines, foll. 51-101 have topic headings and colophons tinged with red pigment. The author has based his work on muslim and Hindu systems of medicine. It is written in Hindi for his Brahmin disciple *Khusāla*, at Śrīpura in the reign of *Rāja Kiśorasimha* a subordinate to *Hazarat Sahib Alam Shah*. The book is divided into 6 parts called *Makālas*, which deal with (1) structure of body, (2) causes of body, (3) diseases of body, (4) Definition and diagnosis of bodily diseases, (5) Treatment of diseases and (6) Materia medica. The

Ms. is incomplete and stops in the middle of the 5th part. Paper is old Although the date of composition is given yet the year is not given

Age.— Appears to be old

Author.— Śivarāmaji Kāyastha.

Begins.—fol. 1b

श्रीगणाधिपतये नम ॥

गणपति सरसति गुरुचरण नमन विघन सब जात ॥
ज्यौं दिनकरपरकासतैं तससमूह न रहात ॥ १ ॥
सकल गुनानि तिबन की हिकमत सङ्ग्रहनकाज ॥
शिवरांम कायथ लिखी हुकम पाय महाराज ॥ २ ॥

परमात्मा पुरुषको नमस्कार करौं तिनसो सब श्रेष्टि उपजी है अतमे उसही में समावैंगी उनतौं हिकमती अनेक प्रकार की संसार मैं प्रगट भई हैं तिन हिकमतसौं बाहिर कछू बात रही नही च्यार प्रकारकी श्रृष्टि पांच तत्वसौं पेदा करी हैं कांनी षांनी की श्रृष्टि मादनी धातकी श्रृष्टि नबाती वृक्षादिक की श्रृष्टि बांनी जीवकी श्रष्टि पांनीकी श्रृष्टि में पृथ्वीतत्व है घास की श्रृष्टि अगनितत्वसैं हैं वृक्षकी श्रृष्टि जलतत्वसै है जीवकी श्रृष्टि पवनतत्व से हैं आकासतत्व षाली हैं तिन मे ए सब माय रहे हैं सबश्रृष्टिमें जीवकी श्रृष्टि मुख्यहे तिनमे अनेकभेद हैं तिनमैं मनुष्यको श्रेष्ट राष्यो हे मनुष्यमें विवेकबुद्धि विशेष हे सो मनुष्यके कारनैं तीन विद्या परमात्माने बनाइ हे एक तो ग्यानकी दूजी विद्या धर्मकी तीजी विद्या हिकमतकी औषधकी जत्नकी तिन तीनो विद्यामे जत्नकी विद्या बडी हे इनसो देहकी रष्याके जत्न बनि आवैं देही निरोग रहैं तो धर्मग्यांन दोनौं सधैं इनकारनतैं हिकमती तबा बतिकी सब हकीमोके कहैं माफक ग्रंथ विचार भाषाकरी जिनसो सागिरद सिताब समझे श्रीहजरतसाहिब आलमस्याहके अहदमे श्रीमहाराजाधि-राज राजा श्रीकिसोरसिंघजी बहादुर छत्रीकुलगोळवंसावतंसके राजमे नगर श्रीपुरमध्ये मिति जेठ सुदि ५ मंगलवारके दिन शिवजीराम-कायस्थ मोढनें बहोतेक तिब्ब हिकमतिकी सारवस्तु संग्रहकरी वैद्यक-सारसमुच्चय ग्रंथ शिष्य खुसालनाम ब्राह्मणसनाढ्यके पढने कों बनाया

Ends.— fol. 101[b]

एक सपसके (fol. 102[a]) पिंडुरिमें घाव बहोतपडे तिनसे पीप बहे वरद खुजालि बहोत होती ही इस आजार को हकीम कीडामकडा कहें महेरीसोजेके आजारमे कही सो तीन दिन ताई तीन २ वार लगावे तिससे पीव बाहती थंभी घावमाहे पूरी आया खुजली मिटगई ओर ओषध्यां की चाहनां न रही

References.— This Ms is not noticed by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.

वैद्यकसारसमुच्चय
(रससिंधु)

Vaidyakasārasamuccaya
(Rasasindhu)

No 254

634 / 1895–1902

Size -- $10\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 137 leaves, 10 lines to a page, 40 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters with occasional पृष्ठमात्राs, hand-writing legible, the Ms is in an extreamly decaying condition, paper is very old, worn out and worm-eaten, specially in the beginning the leaf-numbers have been eaten by worms, and that makes it impossible to know which leaves are missing It is a fragment, 28 folios of which are missing from different places It is also incomplete Upto folio No 114, topic–headings, marks of punctuation and colophons are tinged with red pigment. On borders two lines in black ink are drawn on each side It is a work dealing with रस and has quoted the following works —

रसरत्नावली, रसचंद्रिका, नीलकंठ, ग्रंथांतर, रसदीपिका, रसरत्नाकर, रसरहस्य, काकचंडेश्वरमत, भवानीमत, स्वच्छंदशक्त्यागम, रसदर्पण, रसामृत, सूतमहोदधि, रससंकेत, रसार्णव, रसराजलक्ष्मी, श्रीमद्दोम, रसमुक्तावली and रसेन्द्रमंगल. The following colophons could be traced:-- on leaf 5[a] – इति पंडितमहादेवविरचिते त—विठ्ठलविरचिते रससिंधुरसशोधनमारणाधिकारः प्रथम· ॥ On leaf 12[b] इति गलगंडपदा-

कितमहादेवपंडितविरचिते रससिं.........सन रसग्रहणाजकयोगाधिकारः श्रेतीय. ॥ On leaf 23ª- इति गलगंडपदांकितमहादेवतनयपंडितविठ्ठल- विरचिते रससिंधौ वृतादिलक्षणाधिकार. ॥ On leaf 40ᵇ इति पंडित- विठ्ठलविरचिते वैद्यकसारसमुच्चये रससिं.........प्रकरणं. It will thus be evident that the work should be called रससिंधु, for वैद्यक- र is given in one colophon only.

Age.— Appears to be very old.

Author.— Viṭṭhala, son of Mahādeva-galagaṇḍa.

Begins.—fol. 1ᵇ

ॐ नमो गणेशाय ॥

यत्कर्णतालचलवुलानिलचंचलानि
कल्हारचंपकविनिर्मितपुजनानि ।
पातु नतेभ्य इव भाति गणेश्वरोऽसौ
धूत्यैर्भवत्यविरतं करुणासुतौघः ॥ १ ॥
दोषोपशांतिकरण हरणं ज्वराद्या-
मारोग्यदाननिरतं सतत जनानां ।
लोकोपचारचरितं करुणारसेन
तं श्रीविचारभिषज सह्रपाश्रयेह ॥ २ ॥
जयति धृवितसर्पस्तंभमंत्रोषदर्प.
प्रबलगदविनाश. सेविविध्वस्तनाश ।
शिव इव निजमंत्र संहितायोगमत्रः
त्रिपुरहरतनूज. स्तोजसः स्फारपुंजः ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 165ᵇ

सतैलं भक्षणात्तस्य वर्षात् विषं लयं व्रजेत् ।
गोदुग्धं बीजपत्ररसं अत्र पथ्या दापयेत ॥
मल्लातको ह्यपि सुधार्कबलं गुंजाफल ॥
त्र्यूषणं शंखचूर्णं च तुल्यं च कुष्ठ लवणानि पञ्च ।
क्षार

References — Aufrecht does not mention वैद्यकसारसमुच्चय but notes रससिंधु in his Catalogus Catalogorum, 1, 496ᵇ. This Ms is not noted in any other Catalogue.

वैद्यकसारोद्धार Vaidyakasároddhāra

No. 255 1092 / 1886-92.

Size.— 10 in. by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 18 leaves, 15 lines to a page, 39-40 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, text incorrect, fragment of a bigger work containing 7 chapters, the Ms contains first chapter complete and breaks off in the middle of नारायणचूर्ण on fol 18ᵃ which contains $2\frac{1}{2}$ lines only, fol 18ᵇ blank, work is in Sanskrit with a commentry in Hindi, following is the only colophon which throws light on the names of the work and its author, *fol.* 12ᵃ इति श्रीनागपुरीयतपोगणराज हर्षकीर्त्तिसूरिसकलिते वैद्यकसारोद्धारे प्रथमो पाकमध्याय ? Then begins चूर्णाधिकार ; we can safely say that the Ms breaks in the middle of the 2nd chapter The author is Jain because he invokes तीर्थकृत and जिन. This work is otherwise called योगचिन्तामणि—See under योगचिन्तामणि No 159

Age — Appears to be modern

Author — Harṣakīrti Sūri

Begins.— fol. 1ᵃ

यत्र विश्वासमायाति तेजांसि च तमांसि च ।
महीयस्तदह वदे चिदानदमयं मह ॥ १ ॥
सर्वौषधानि पथ्यानि रागद्वेषरुजा जये ।
जय तिर्थे हर्चांस्यत्र तीर्थकृत्स श्रियेस्तु व ॥ २ ॥
जगात्रितयलोकानां पापरोगापनुत्तये ।
यद्वाक्यभेषज भाति श्रीजिन स श्रियेस्तु न ॥ ३ ॥
पाक १ चूर्ण २ गुटी ३ क्काथ ४ घृत ५ तैल ६ समिश्रका ।
अध्याया सप्त वक्ष्यति ग्रथेस्मिन् सारसग्रहे ॥ ४ ॥ etc

Ends.—fol. 18ᵃ

अथ नारायणनामा चूर्ण: ।
द्वौ क्षारौ लवणानि पंच हपुषाधान्याजमधा सही
व्योषाजाज्युपकुंचिका कृमिजित. कंकुष्टकुष्टद्वय ।

उग्रग्रंथिककारवीमिसियुतं योज्यं फलानां वयं
मूलं कुष्करजं यवान्यपि भवेद(ord)तानि;तुल्यान्यथः । १ ॥
त्रिवृत्वशालेद्विगुणोऽथवंती त्रिसंगुणा सायमतिक्तिका भवेद् ।
चतुर्गुणाचूर्णंहृदाहत जनैरिदहि नारायणमोषध बुधैः ॥ २ ॥

References.— See No 159

वैद्यकसारोद्धार
(योगचिन्तामणि)

Vaidyakasāroddhāra
(Yogacintāmaṇi)

No. 256

547
1892–95.

Size — 13 in by 6⅜ in

Extent — 12 leaves, 15 lines to a page, 45 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, topic headings, topic endings and colophons are tinged with red pigment Text is interspersed with Hindi version The Ms forms the 2nd chapter (चूर्णाधिकार) of Yogacintāmaṇi Paper is old, musty and worn out. The name वैद्यकसारसंग्रह given in the last colophon is a misnomer. Its name is वैद्यकसारोद्धार which is adopted by me.

Age.— Appears to be old.

Author.— Harṣakīrtisūri.

Begins.— fol. 1[b]

अथ चूर्णाधिकारः तत्र प्रथमं संग्रहण्यां कुंकुमादि चूर्णं
कुकुम मदनी हस्ताच्चातुज्जांत फलत्रकं
आकल्लमभ्रकं धान्यं दाडिमं मरिच कणा १
केशरी कस्तुरी मोथा चातुजातक त्रिफला अकलकरा अभ्रक धना अनारदाने
मिरच पीपलि १ etc.

Ends.— fol 12[a]

वाक्पटुत्वं च बालानां वीनावायसमस्वर
तैलं तीक्ष्णकंसमहं वातित्व च विवर्जयेद् २

बालक को वचन प्रगट होई जिव्हा समान स्वर होइ तेल कड्वो रुचो वायरो न थाइ २ नागपुरीयतपोगच्छराज श्रीहर्षकीर्त्तिसंकलिते वैद्यकसारो- द्धारे चूर्णध्यायो तृतीयस्तु १ इति श्रीनागपुरीयभट्टहर्षकीर्त्तिसूरिसंकलिते वैद्यकसारसंग्रहे चूर्णाधिकारो द्वितीयोध्याय २

References — See No. 159

वैद्यकसारोद्धार Vaidyakasāroddhāra

No 257 $\frac{1402.}{1887\text{–}91.}$

Size.— 10 in by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 33 leaves, 13 lines to a page, 45 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, handwriting good; three lines in red ink on each border, marks of punctuation, *Pratīkas*, important passages, verse numbers and colophons tinged with red pigment In the centre a rectangular space is left blank and 4 letters of three lines arranged beautifully, as--

Paper is old, musty and worn out. It is incomplete It is wronghy named as वैद्यकसारसंग्रह in Bhandarkar's Report.

Age.— Appears to be old.

Author.— Harsakīrtisūri

Begins.— fol. 1^b

यत्र विश्वासमायांति तेजांसि च तमांसि च।
महीयस्तदहं वंदे चिदानंदमयं महः ॥ १ ॥

etc. Same as in No 159.

Ends -- fol 33[b]

अथ शृंग्यादि चउसट्ठ(?)उसर्व्वंवातविकारे ॥
शृंगीरामठरामसेनरजनीकण्ररेणुकारोहिणी
रास्नैरडरसोनवाकुरजनीराजैंग्रराजीफलै

References.— See No. 159

वैद्यकसारोद्धार   Vaidyakasāroddhāra

No. 258 $\frac{1378}{1884\text{-}87}$

Size — $10\frac{1}{2}$ in by $4\frac{5}{8}$ in.

Extent — 150 leaves, 6 lines to a page, 40 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, handwriting very good, double rows of three lines and two lines in red ink on each border, benedictory phrases, *Pratīkas,* topic-headings, topic-endings and colophons are tinged with red pigment. Paper is old and musty, some of the leaves have their corners torn out. Notes and sometimes translation in Gujarati runs in between the lines of the text on almost all the pages

Age — Sam 1804.

Author — Harṣakīrti-Sūri

Begins — fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम. ॥ श्रीधन्वंतरायै नमः ॥
यत्र विश्रासमयति तेजांसि च तमांसि च ।
महीयस्तवह वदे चिदानंदमयं महः ॥ १ ॥
etc. Same as in No. 159.

Fnds.— fol 149[b]

यथा योगमवी (fol 150[a]) योस्ति पूर्वे योगशतं यथा ।
तथैवाय विजयतां यो योयश्चिंतामाणिश्चिरं २१
नागपुरीयतपोगणराजा श्रीहर्षकीर्त्तिसंकालिते वैद्यकसारोद्धारे सप्तमको मिश्रकाध्याय. ३० संवत १८०४ वर्षे शाके १६६९ प्रवर्त्तमाने श्रीमृगाशिर-मासे कृष्णपक्षे तृतीयातिथौ सौमवासरे

References.— See No. 159.

वैद्यचिन्तामणि Vaidyacintāmaṇi

No 259 $\frac{1083 \text{ (II)}}{1886\text{–}92}$.

Size.— 9⅜ in. by 5⅛ in.

Extent.— 5 leaves, 12 lines to a page, 28 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; handwriting legible. It begins on fol 12ᵇ of the Ms. described under $\frac{1083 \text{ (III)}}{1886\text{–}92}$ and ends on fol. 17ᵃ Fol. 16 is missing. It is the first chapter of वैद्यचिन्तामणि of वल्लभेन्द्र. We find the following note about this work in Madras Govt Oriental Mss library Cat. Vol. XXIII, P 8805

"A treatise on medicine dealing with diagnosis of diseases with the purifications of substances for being used in medicinal preparations, with mercurial compound and with the preparation of drugs, decoctions, etc., for the curing of diseases. The author is Vallabhendra, son of Amareśvarabhaṭṭa of Śrīvatsagotra and of Apastambasutra. He belonged to the Indrakaṇṭhi family."

Age.— Appears to be old.

Author.— Vallabhendra

Begins.— fol 12ᵃ

अथ श्रीनाडीनिदानरूपलक्षणप्राणवायुलक्षणकठलक्षण असाध्यलक्षण-
परिक्षा लिख्यते ॥
श्रीनाथं पार्वतीनाथं वाणीनाथं सरस्वतीं ।
दुर्गावटकहेरंबान् नमस्ते सततान्यहं ॥ १ ॥
श्रीवत्सगोत्रतिलकं जगद्वंदिपितामहं ।
कृष्णनार्यस्य (corrected as अमरेश्वर on the margin)
भट्टस्य प्रसद्य सगुणोक्षत ॥ २ ॥
पद्मनार्यश्च (corrected as वल्लभेन्द्रपि on the margin)
रचितो जनानां हितकारणं ।
वैद्यचिन्तामणिर्नाम भेषज्यं ग्रंथमुत्तमं ॥ ३ ॥

Same as in Ms. 13095 of वैद्यचिन्तामणि described in the Madras Govt. Oriental Mss. Library Cat. Vol. XXIII.

Ends.— fol. 17ᵃ

श्री ग्रंथांतरे ।

अजीर्णे अतिसारे च शूलगुल्मविशेषतः

सर्वज्वरे चश्वासे सेच लघनं कार्यमुत्तमं ॥ १ ॥

अतिसारेषु गर्भिण्यां वृद्धानां शिशुनामपि ।

क्षीणवीर्याध्वसांतानां लंघनं परिवर्जयेत् ॥ श्री ॥

इतिज्वराधिका संनिपाताधिकारसपूर्णे ॥ श्री

Reference.—(1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 611ᵃ, ii, 146ᵃ.

B-Descriptive Catalogues :—

Burnell's Catalogue, P 68ᵇ

Madras, Govt Oriental Mss. Library Cat. pp. 8804, 8806, 8807, 8824, 8825, 8828, 8832, 8865, 8890, 8934, 8993, 8999 to 9002.

(2) Printed Edition —

With Telegu translation by Pidugu Subbarāmayya, and supplements by Kota Veṅkaṭarāma Sāstrī. Edited by Pidugu Venkaṭakṛsna Rāu Sixth Edn. 2 Vols., Madras, 1921.

वैद्यजीवनं सटीकं Vaidyajivana with comm.

No. २६0 — 1093 / 1886-92.

Size.— 12 in. by 5½ in.

Extent.— 33 leaves, 12-13 lines to a page; 50 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, first four folios have 3 red lines on each border, text is given in the centre of the page and the commentary above and below it.

Age.— Appears to be modern

Author.— (Text) Lolimbarāja ; (Comm.) Rudrabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1[b]

(Comm.)

श्रीगणेशाय नम ॥

नत्वा शिवं च र जायां तात कोणेरिसञ्ज्ञितं ।
वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यह ॥ १ ॥
ग्रंथकृद्विशिष्टशिष्टाचार परिपालयन् । मंगलमाचरति ।
etc.

(Text)

श्रीरामकृष्णाय नम ॥

प्रकृतिसुभगगात्र प्रीतिपात्र रमाया
दिशतु किमपि धाम श्यामल मंगल व ।
अरुणकमललीलौ यस्य पादौ दधाते
प्रणतहरजटालीगांगरिंगत्तरंगै ॥ १ ॥ etc.

Ends.—(Text) fol 33[a]

आयुर्वेदवचोविचारसमये धन्वंतरि केवल
सीमा गानविदां विचारकरसुधांबोधि श्रियामापति ।
उत्कस कविताकृतां मतिमतां भूभृत्सभाभूषण
कांतोक्त्या कृतवैद्यजीवनमिद लोलिम्मराज कवि ॥ २४ ॥
इति श्रीमद्दिवकरसूनुलोलिम्मराजाविरचिते वैद्यजीवने पंचमो विलास ॥ ५ ॥

(Comm) fol 33[b]

टीका मदीया च भिषग्वराणां स्मादृत्तये ज्ञानविवृद्धये च ।
विद्यावतां चापि विनोदहेतोर्भिषग्वराणां गुणिता च कोश ॥
मियांखाननियोगेन टीकेके पञ्च मयाकृता ।
तेन पुण्येन सकल जगदस्तु निरामय ॥ १० ॥
इति श्रीमत्कोणेरिभट्टवैद्यसुअरुद्रभट्टविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां पञ्चमो विलासः समाप्त ॥ १ ॥

References.– (1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 611[a] , II, 146[a] and 227[a] , III, 128[a].
B-Descriptive Catalogues —
Oxford Catalogue, No 754 See Keith s History of Sanskrit Literature, P. 511 (17th Century)
(2) Printed Editions —
1 Bombay edn. 1874
2 With दीपिका of सुखानन्द and माध्यविवृति of मिहिरचन्द्. (Sanskrit and Hindi) Venkateshwar Press Edn 1920 (Bombay)

वैद्यजीवन Vaidyajīvana

No. 261 374. / 1882-83.

Size.— $9\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 27 leaves, 6 lines to a page, 35-37 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good and neat, it contains only the text, which is not quite correct, the name of the scribe is गाडमल्ल, a resident of आहिपुर.

Age — Saṁ. 1848, Āsoja (Āśvina)-vadi 4, Bhṛguvāsara.

Author.— Lolimbarāja

Begins.— fol 1[b]

॥ श्रीधन्वंतरये नमः ॥

प्रकाशितद्युमगणात्र प्रीतिपात्र रमाया ॥

दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं च ॥ etc.

Text is the same as of No. 260

Ends.— fol. 27[a]

आयुर्वेदपयोधिचारसमये धन्वंतरैः केवलं

सीमा गीतविदां दिवाकरसुधांभोधि त्रियामापतिः ।

etc

Colophon at the end— (fol. 27[b])

इति श्रीमदिवाकरसूनुलोलिम्बराज पञ्चमो विलास संपूर्णं लिखितं आहिपुर-मध्ये ब्राह्मणगाडमल्लेन वेणीदासजी पठनार्थं संवत १८४८ आसोज-वदि ४ भृगुवासरे ॥ श्री ॥ श्री ॥

References.— See No. 260

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 262

463.
1895-98.

Size.— 10 in. by $4\frac{1}{2}$ in

Extent — 101 leaves, 7 lines to a page, 29-30 letters to a line

Description -- Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold, good and neat, all colophons and topic-headings are written with red ink, almost correct, the name of scribe is Bholārāma and the person for whom it is written is named as Vaidya Arjunasingha Text and commentary are distinguished by the letters श्लो and टी respectively.

Age.— Sam. 1927, Jyeṣṭha-śukla 6, Ravau

Author.— (of the text) Lolimbarāja

,, ,, ,, comm) Rudrabhaṭṭa

Begins.— fol. 1b

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

नत्वा शिव च रजावां तात कोणेरिसज्ञित ॥
वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥

etc as in No 260

Ends.— fol 101a colophon at the end--

इति श्रीमत्कोणारिभट्ट विरपुत्र रुद्रभट्ट विरचितायां वैद्यजीवनटीकायां दीपिकाख्यायां पचम उल्लास समाप्त ॥ इति वैद्यजीवन टीका संपूर्ण ॥ लिपिकृतं भोलारामेन पठनार्थं चिरंजीव वैद्य अर्जुनसिंघ ॥ शुभभूयात्

fol. 101b

सवत् १९२७ ज्येष्ट शुक्ल ६ रवौ ॥ श्री ॥ = ॥ = ॥ श्री ॥

References.— See No. 260

वैद्यजिवनं सटीकं

Vaidyajīvana with commentary

No. 263

462.
1895-98.

Size.— $10\frac{9}{10}$ in by $4\frac{7}{10}$ in

Extent.— 40 leaves ; 6–12 lines to a page , 46 letters to a line.

Description — Country paper , Devanāgarī characters ; hand-writing good ; first folio is of bluish tint and of modern paper, text almost correct , commentary on the top and bottom of the text which is in the middle of the page , important points are marked with reddish tint Scribe's name व्रजदास, place of copying सवांईजयनग्र (= Jaipur ?)

Age — Saṁ. 1920, Caitra-vadi 2

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ „ „ comm.)— Harinātha.

Begins.— fol. 1[b]

॥ श्रीहरिर्जयति ॥

यस्यांघ्रिकजमकरंदलिहोल योमी ।
व्यासादयो विविधवाङ्मयमाचिकीर्षु ॥
etc

The work is the same as No 270.

Ends. fol 40[b]

इति श्रीमन्मनोहरवल्लभा गोस्वामि हरिनाथ कृतायां वैद्यजीवन टीकायां पचमो विलास· ५

चैत्रवदी २ संवत् १९२० का मै श्री सवांई जयनग्रमध्ये श्रीचतुर्भुज सद्मे

References.— See 260

वैद्यजीवनं
सटीकं

No. 264

Vaidyajivana
with commentary

913.
1887–91.

Size.— $9\frac{1}{8}$ in. by $5\frac{8}{10}$ in.

Extent — 66 leaves, 9 lines to a page, 25–26 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgari characters, hand-writing fair, mostly corrupt, folios 30 and 58 are repeated, hence, though the last folio bears the number 64, there are 66 folios, folios 1ᵃ and 64ᵇ are blank. The place of copying the ms is given as the temple of Gopālaji on the banks of the Ganges Text and commentary run together, the latter begins with the word टीका and the former with the word मूल

Age.— Sam 1890 and Śaka era 1755

Author (of the text).— Lolimbarāja

" " " comm.)— Harinātha.

Begins— fol 1ᵇ

॥ श्रीगणेशाय नम॰ ॥

यस्यांह्रिकञ्जमकरन्दलिहोलयोमी ।
व्यासादयो विविधवाङ्मयमाचिकीर्षुं ।
etc.

The work is the same as No. 263

Ends— folio 64ᵃ.

इति श्रीमन्मनोहरसूनुना गोस्वामिना हरिनाथकृतायां वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलास ॥ ५ ॥ श्रीगंगादेव्यै नम॰ लिपिकृतं दुर्गानाथ पठनार्थं चिरंजीव ॰ ..... (Name scratched with ink) शुभंभव । जलाद्रक्षे तिलाद्रक्षे रक्षे सिथलबंधनात् ॥ मूर्खहस्तेन दातव्यं एवं वदिति पुस्तक ॥ संवत् १८९० का शके १७५५ का ॥ शुभंभवतु॰ ॥ गंगातीरे श्रीगोपालजिका मंदिरमध्ये लिखित ॥ श्री श्री श्री श्री श्री ॥

In a different hand follows —

आदित्यंचंद्ररस ॥ हींगिलू ॥ गंधक । सींगिमोरो । त्रिफला । त्रिकुटा । जायफल । लौंग । पाचलूण । मात्रासम । निबूकरसे घरल करणा ॥ १ ॥ अथ त्रिपुरभैरवरस सूठ टंक ४ मिरटंक ४ छुहागो टंक २ मोरो टंक १॥ नागरपानका रसमैं गोली बाध धुंजा प्रमान ॥

References.— See No. 260.

वैद्यजीवनं सटीकं	Vaidyajīvana with commentary
No 265	353. / 1879-80.

Size — $9\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent — 26 leaves, 17 lines to a page, 40-42 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing beautiful and neat, borders have double rows of red lines, Ms. is slightly moth-eaten It bears two holes running through all the leaves on the two top corners. The left-hand corner is broken Name of the scribe is विद्याध्वण-र्षिमोटा (Ṛṣi Moṭā) and the ms. was copied at Ajmer.

Age.—सवद्धरनेत्रेंदुनागरूप (1843) प्रमिते वर्षे मासोत्तम वैशाखमासि धवलेतरपक्षे द्वितीयाकर्म्मवाश्रांशुवारे ।

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ („ „ comm.).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.— fol 1[b]

नत्वा शिवचरणाब्जं तातं कोणेरिसंज्ञितं ।
वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपिकां प्रतनोम्यहं ॥ १ ॥
etc. as in No. 260.

Ends.— fol. 26[a]

Colophon at the end—इति श्रीमत्कोणेरिभट्ट वैद्यपुत्र रुद्रभट्ट विरचितायां पंचम उल्लासः समाप्तिमगात् ॥ ५ ॥

After the date follows—

इयं प्रतिर्विद्याचणर्षिमोटाह्वयेनालिखि अजमेरशाले ॥

References.— See No. 260

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 266

635.
1895–1902.

Size.— $10\frac{7}{10}$ in by $5\frac{1}{5}$ in.

Extent — 30 leaves; 14-16 lines to a page; 40-47 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, text corrupt, commentary above and below the text on each page, borders decorated with two double lined rows in red ink, paper is old and worn out.

Age.— Sam. 1868, Kārtika-sudi 10

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ („ „ comm.).— Harinātha.

Begins.— folio. 1[b]

॥ श्रीसरस्वत्यै नम' ॥

यस्यांह्रिकंजमकरंदलिहोलयोमी ।

व्यासादयो विविधवाङ्मयमाचिकीर्षु. ॥

etc as in No. 263.

Ends — fol 30[a]

इति श्रीमन्महोदरसूनुना गोस्वामिना हरिनाथकृतायां वैद्यजीवनटीकायां पचमो विलास ॥ ५ ॥ In a different hand follows the date—संव—(lost / १८६८ रा मिती कार्ति सुद १० .... (defaced with ink) मध्ये लिषीत

References.— See No. 263

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 267

948.
1891-95.

Size.— $9\frac{4}{8}$ in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 48 leaves, 8-10 lines to a page; 22-23 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing legible; fol. 1ᵃ contains a prescription of वृक्षफूल, another prescription, श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः श्रीगणे and a verse—

द्रव्यहातो नरः पंगु आंधो विषयलुब्धक. ॥
बधिरो शास्त्रहीनश्च स्त्रीजितो-जितो नर ॥ १ ॥

द्रव्य हतो नर पगु ॥ अधो विषः. Till fol. 23 paper is old, after that paper is modern, ink is different, hand-writing another, pagination on the left-hand top corner of the page and lines less From fol 30 onwards ink is red.

Age.— Appears to be old in part only.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

,, (,, ,, comm.).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.—fol. 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥
प्रकृतिहृभगगात्रं प्रीतिपात्रं रमाया
विशतु किमपि धाम शामलं मङ्गलं वः ।
अरुणकमललीला यस्य पादौ दधाते
प्रणतहरजटालीगांगरिंगत्तरंगे ॥ १ ॥
टिका ॥ तत् किमपि अनिर्वाच्यं धाम तेज, etc.

Same as No. 260.

Ends.— fol. 49ᵇ

Colophon at the end —

इति श्रीमत्कोनेरभट्टसुतरुद्रभट्टवैद्यविरचितायां लोलिंबराजविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलास समाप्त । ५ ॥ एवं मूलश्लोकसंख्या श्रीहेरंबार्पणमस्तु ।

Reference.— See No. 260.

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 268

178.
A 1882-83

Size.— 10⅛ in. by 4½ in.

Extent — 30 leaves, 15 lines to a page, 45 letters to a line.

Description -- Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing beautiful and neat, the numbers of verses, colophons, etc. are tinged with reddish tint, the ms was copied at कर्णपुर (Cawnpore?) by झनैंद्रविजयगणि, disciple of अनतविजयगणि, disciple by धीरविजयगणि Incorrect

Age — Sam 1822, Śaka era 1687, Phālguna śudi, Candravāsara

Author (of the text) — Lolimbarāja.

„ („ „ comm) — Rudrabhaṭṭa

Begins— fol. 1ᵇ

ॐ नम ।

नत्वा शिव वरजांबां तात कोणेरसंज्ञित ।
वैद्यजीवनकाव्यस्य दीपकां प्रतनोम्यह ॥ १ ॥ etc

Same as No. 260.

Ends.— fol. 30ᵇ.

मिरजाखांन नियोगेन टीकेयं च मया कृता ।
तेन पुन्येन शकल जगदस्तु निरामयं ॥ १० ॥

इति श्रीमत्कोनेरिभट्टवैद्यपुत्ररुद्रभट्टविरचितायां वैद्यजीवनटीकाया दीपिकाख्यायां पचमोल्लास सपूर्णम् ५ ॥ सकलपंडितशिरोमणि पंडित श्रीश्री १०८ श्रीश्री पं० श्री धीरविजयगणितत्सिष्यपंडित श्रीश्री ५ श्री अनतविजयगणितत्सिष्यदासानुदासपायरजरेणु समान शिष्य झनेंद्रविजयगभिलिखितां संवत् १८२२ वर्षे शाके १६८७ प्र० फाल्गुण श्रुदि १ चंद्रवासरे कर्णपुरनगरे शुभं भवतु'

Reference.— See No. 260.

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 269

618.
Vis.-1.

Size.— $9\frac{9}{10}$ in by $5\frac{1}{10}$ in

Extent — 7 leaves, 11 lines to a page, 40-41 letters to a line.

Description,— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, ms almost correct, a fragment; it contains रुद्रभट्ट's comm. It leaves off verses in the middle and thus is not continnous.

Age — Appears to be modern

Author (of the text) — Lolimbarāja

,, (,, ,, comm.).— Rudrabhatta

Begins — (comm) fol. 1ᵃ

श्रीगणेशाय नम ॥

ग्रथकृद्धिशिष्टाचारपरिपालनाय ग्रंथादौ मंगलमाचरति ॥ etc.

(text.)

श्रीगणेशाय नम

प्रकृतिसुभगगात्रं प्रीतिपात्रं रमाया दिशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं व' । etc.

Same as No 260

Ends — (text.) fol 7^b

अमृतममृतजं सितासमेत गुणवति पित्तमपाकरोति सद्य ॥
तरुण इव नितम्बिनीनितबांबरमतनुज्वरजर्जरीकृतांग ॥ २६ ॥

श्रीराम ॥

(comm)

क कमिव तरुण नितंबिनीनितंबांबरमिव । किंभूत अतनुज्वरेण कामज्वरेण जर्जरीकृतं अयं यस्यासौ ॥ २६ ॥

Reference.— See No. 260.

वैद्यजीवनं
सटीकं

Vaidyajīvana
with commentary

No. 270

238 B
A 1883-84.

Size.— $8\frac{4}{8}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 41 leaves, 12 lines to a page, 35-36 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, but the text is slightly corrupt. Along with other works, this codex contains the text of Vaidyajīvana and its commentary by Gosvāmi Harinātha, son of Manohara The other works are—

१) भुवनेश्वरीस्तोत्रभाष्य
२) षट्पञ्चविंशका
३) स्वप्नाध्याय and
४) हस्तपादसामुद्रिकलक्षणानि

our work extends from fol. 24 (written 34 by mistake) till fol. 64 The date of Harinātha is Sam 1730. The name of the scribe is दयानाथ पढेत

Age.— Appears to be modern.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ („ „ comm) — Harinātha

Begins.— (comm) line 8 fol 24[b]

उो अथ वैद्यजीवन लिख्यते ॥ ॐ
यस्याङ्घ्रिकंजमकरंदलिहोलयोमी
ध्यासादयो विविधवामयमांचिकीर्षुं ।
भक्तार्तिदैन्यदलनाय कृतावतारो
विघ्नं स नो नरहरि निखिल निहन्यात् ॥ १ ॥
जम्बूद्वीपप्रथितयशो राशि उद्भासितद्यो
रद्देराकापतिरिव हरेराविरोश द्विजेश ।
लक्ष्मीदासश्शुक्लजगदावधनीयानुभावो
ध्वस्ताज्ञानान्धकारो रगगलदमृतानादिताशेषविश्व ॥ २ ॥ etc.

(text.) folio 25[a]

प्रकृतिसुभगगात्रं प्रीतिपात्र etc.

Ends.—(text) fol. 63^b

आयुर्वेदवचोविचारसमये etc.

(comm.) fol. 64^a

अथवा मतिमतां मतिकवितावतां विशेषणं पुन. भूभृतां राज्ञा सभा भूषयंति नेककविताप्रस्तावचातुर्भि शोभयंतीत्येवंभूत ॥ २१ ॥

इति श्रीमन्मनोहरसद्गुरुगोस्वामिनिहरिनाथकृतायां वैद्यजीवनटीकायां पंचमो विलास ।

श्रीमन्नृपतिविक्रमाङ्कगणिना खंवाह्निसप्तेंदुभि

मासे श्रावणिके सितेष्टमतिथौ वारे हिमांसौरिय ।

टीका वैद्यकजीवनस्य रचिता श्रीनाथगोस्वामिनि

वैतस्थं तटमास्थिते कुशपुरे धार्या भिषग्भि सदा ॥

शुभ इद पुस्तक दयानाथपंडेतपठनाय परस्वारथेन कृत

(N B.—कुशपुर on the river वितस्ता is identical with modern Kasur in the Punjab. See Cunningham's Ancient Geography of India, edited by S. N. Majumdar Calcutta, 1924, pp 228–29)

Reference.— See No 260.

वैद्यजीवनं सटीकं — Vaidyajivana with commentary

No. 271 — 306. / Vis. 1.

Size.— $11\frac{3}{8}$ in. by 5 in.

Extent.— 52 leaves, 5-10 lines to a page, 40 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, the ms is somewhat incorrect, it begins on fol. 1^b and ends on fol. 52^a (4 lines), fol. 52^b is blank.

Age.— Appears to be modern.

Author (of the text).— Lolimbarāja.

„ („ „ comm.).— Rudrabhaṭṭa.

Begins.— (comm) fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नमः ॥

वैद्यजीवनकाव्यस्य विपिकां प्रकरोम्यह ॥

शिष्टाचारपरिपालनाय संवादौ मंगलमाचरति ॥ etc.

(text)

प्रकृतिसुभगगात्रे प्रीतिपात्रं रमाया ॥

विशतु किमपि धाम श्यामलं मंगलं वा ॥ etc

Same as No 260.

Ends.—(text) fol 51ᵃ

आयुर्वेदवचोविचारसमये धन्वंतरि केवल etc

(comm.) fol 52ᵃ

मित्रयां स्वामिनियोगे टीकेयं च मया कृता ।

तेन पुण्येन सकलं जगदस्तु निरामयं ॥ १० ॥

इति श्रीमत्कौणेरिभट्टवैद्यपुत्ररुद्रभट्टाविरचितायां वैद्यजीवनटीकायां पंचम उल्लास ॥

Reference.— See No. 260

वैद्यनाममाला Vaidyanāmamālā

No. 272 $\frac{944}{1884\text{-}87}$

Size.— $12\frac{7}{10}$ in. by 4 in.

Extent.— 156 leaves; 7 lines to a page, 35-40 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold and legible, paper is very old, musty and worn-out, has double red lines on borders, each page is divided into four columns by red lines It is an interesting lexicon of medicinal names. The arrangement is beautiful Names are given according to two orders 1) order of the ending letter e g, कांत, खांत, गांत, etc and 2) order of the beginning letter. So that the कांत words (ending in क) will again be arranged alphabetically. Again, each name has got the figure showing the number of syllables. It is incomplete. Foll. 1-10 and 38 and 39 are missing. It abruptly stops at रांत words beginning with श्री. The name वैद्यनाममाला seems to have been given to it arbitrarily, there being no ms. evidence for it. In fact it has no name.

Age.— Appears to be old.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 11[a]

1st col.

५ कटकिंशुक — पारिभद्रे
५ कंटकारिका — क्षुद्रायां
५ कृमिवाटिका — विडंगे
५ क्षुद्रगुडक — फाणिते काकवी भा०
५ कासमर्दक — कासमर्दे
५ कारवेल्लिका — तुवर्यां

2nd col.

५ कोविदारक — कोविदारे
४ कालशाक — गौडे वेसु भा० कृत्रिम
४ कुंदुरुकी — सल्लकी
४ कोशाम्रक
४ कपोतिका — वालसूले
४ करीरक — केरम.

3rd col.

कसेरुकं — कसेरुभाषा
५ करवीरिका — मन शिलायां सुवर्चलायां
५ किंकिरातक — सैरेयकें
५ काष्टघंटिका — स्थिसंहारे
५ करवीरक — कणेर भा०
५ कपित्थार्जुक — वर्बरीभेदे

4th col.

५ काकपालकं — कंकुडे
५ कृष्णमल्लिकः — वर्बरीभेदे
५ कृष्णमल्लिकाश्च
५ कटुपत्रक — छुहले
५ कामवृक्षको — वंदाके
५ कपोतवंका — सुवर्चया ब्राह्म्यां
५ काकजंतिका — गुंजायां

Ends — fol. 168[b]

col. 4

४ वाजीकरी — अश्वगंधायां
४ वशक्षीरी — तुगाक्षीर्यां
४ वीरतरं — उशीरे
४ वीतिन्विम्र — तिलके
४ वीरतरुः — अर्जुने नम्रं(?)वी

सज्जांख्ये इति यावत् भल्लातके च ।

References.— (1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— ii, 146[a]; (The only ms. noted by Aufrecht).

वैद्यनिघण्टु (द्रव्यावलीसमुच्चय)

Vaidyanighantu (Dravyāvalīsamuccaya)

No. 273

548.
1892-95.

Size.— $9\frac{3}{10}$ in. by $6\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 20 leaves, 14 lines to a page; 34 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing bold and legible till folio 7^{b}, from folio 8^{a} till 20^{b}, it is small and less legible, folio 20 is worn-out. It is a fragment of द्रव्यावली or द्रव्यावलीसमुच्चय, which is its real name. वैद्यनिघण्टु is a misnomer Cf fol 2^{b}, line 3—

अनतपारस्य विगृह्य किंचित्साग चिकित्सागमसागरस्य ।
उक्तो मया सम्रविकल्पयोगात् द्रव्यत्वलीनाम समुच्चयोयं ॥ १५ ॥

Again this very verse is found in the ms. of द्रव्यावली No. 107 on fol. 1^{a}, lines 2-3 In our ms.

गडूच्यादिरयं वर्ग प्रथम' परिकीर्त्तित ।
उर्द्धाघोदोषहरणं सर्वामयविनाशग ॥ इति प्रथमवर्ग

is a verse found on fol 3^{b}, lines 2-4 and fol 19^{b} last line and fol 20^{a}, 1st line As the द्रव्यावली ms No 107 ascribes the work to महेन्द्र, son कृष्ण, shall we ascribe our ms also to महेन्द्र ?

Age.— Appears to be old.

Author.— Mahendra ?

Begins.— fol. 1^{b}

श्रीगणेशाय नम' ॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥
नमामि धन्वंतरिमादिदेवं सुरासुरैर्वंदितपादपद्मं ।
लोके ज्वरारुक्‍ भयमृत्युनाशं धातारमीशं विविधौषधीनां ॥ १ ॥
अनेकदेशान्तरभाषितेषु सर्वेषु तत्प्राकृतसंस्कृतेषु ।
द्रव्येष्वद्रव्येषु च नास्ति संख्या द्रव्याभिधानेषु तथौषधेषु ॥ २ ॥ etc.

Ends.—fol. 20[b]

बिडं कृतिमकं...(lost) क्षारं द्राविडमाहरं ।
इपास्य संडलवणं कृतकं चेतनामत॑ ॥ बिडलवणनाम ।
बिडगंधं...(lost) च वातहंता रुचिप्रदं ।
बिडं च सूतमाघन्नं तीक्ष्णोष्णं वातजित्सरं ॥

References.— See No. 107.

वैद्यनिघण्टु Vaidyanighaṇṭu

No. 274 — 50. / 1898-99.

Size.— 10½ in. by 4¾ in.

Extent.— 129 leaves, 9 lines to a page; 30-32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing very good, borders are decorared with double rows of red lines, all marks of punctuation and topic headings are in red ink. It is an incomplete ms of the निघण्टु according to भावमिश्र and which forms part of भावप्रकाश, fol. 83 is missing. Fol. 130[a] has only 2 lines and fol. 130[b] is blank

Age.— मिति वैशाख शुक्ल २॥ सं १८५० का

Author — Bhāvamiśra.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नम· ॥
बीजं श्रुतीनां इधनं सुनीनां जीवं जडानां महदादिकानां ।
आश्रेयमत्रं भवपातकानां किंचिन्मव श्यामलमाश्रयामि ॥ १ ॥
दक्षं प्रजापतिं स्वस्थमश्विनौ वाक्यसूचतु॑ ॥
कुतो हरीतकी जाता तस्यास्तु कति जातयः ॥ २ ॥ etc.

Ends.— fol. 129[b]

सप्तस्वर्येषु कथित काकशब्दे विचक्षणे· ।
सर्प्पद्विरदमेखे तु सीसके नागकेसरे ॥

—सबल्या नागवंत्या नागशाब्धमनुच्यते ।
मां . ...(illegible) सिद्ध ॥ १ ॥
इति श्रीहरितक्यादद्रव्याणां नामानि समाप्त ॥ निघंटभावप्रकाशमतेन संपूर्ण ॥

References.— (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum·— i, 612[b], ii, 146[a], iii, 128[a]. See Under भावप्रकाश

वैद्यप्रदीप **Vaidyapradīpa**

No. 275 180 / A 1882–83.

Size.— 8⅞ in. by 4⅞ in.

Extent — 95 leaves, 10 lines to a page, 30 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing legible, two or three lines in black ink on each border, verse numbers, topic headings, topic endings and colophons tinged with red pigment, paper is very old, worn out and musty It has neither beginning nor end Foll 1 and 44 are missing, fol. 57[a] is blank, after fol 82[a], verses are not numbered, there are notes on the margin of some pages On fol 15[b], the author calls himself the son of Himakara. The work deals with all the aspects of Vaidyaka-śāstra.

Age.— Appears to be very old

Author — Uddhavamiśra, son of Himakara

Begins.— fol. 1[a]

हो मधुमेहश्च पिडकाश्च प्रमेहजा ॥ ८ ॥
मेदह्रायोदरे शोफो वृद्धिश्च गलगंडका ॥
गडमालापचिग्रंथिरर्बुद श्लीपदं तथा ॥ ९ ॥
विद्रधिर्व्रणशोथश्च द्वो व्रणौ भग्ननारिके ॥
भगंदरोपदंशौ च शूकदोषश्च कुष्टकाः ॥ १० ॥ etc.

Ends.— fol. 97[b]

कूष्मांडशोष मूत्रार्शः कुष्ठपांडुप्रमेहहृत् ॥
बयस्यं शुक्र चक्षुष्यं रसं मेदोमरापहं ॥
आयुःप्रदाता बलवीर्यकर्त्ता रोगस्यहर्त्ता······य· हृकर्त्ता ॥
अयः समान नहि किंचिदस्ति रसायन श्रेष्ठतमं हि जन्तोः ॥
कुष्मांडं तिलतैलं च मा

References.— It is the only ms. noted by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum, 1, 612[b].

वैद्यमनोत्सव Vaidyamanotsava

No. 276 $\frac{440.}{1884\text{-}86.}$

Size.— $9\frac{4}{5}$ in. by $4\frac{1}{10}$ in.

Extent — 11 leaves, 15 lines to a page, 44 letters to a line.

Description.—Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, double borders of two lines and one line in red ink on each side, marginal notes on some pages in very fine and small letters, last folio has got on the right-hand margin a figure of serpent with the following letters in it- सूढायु, पुढम, पूडह, हिस्याधि, हयेह, पूडश्री, घशयू, उरेअ, लठरो. On the left-hand margin there is a diagram of some charm. Paper is old and musty and some corners have worn-out.

Age.— Saṁ. 1810.

Author.— Nayanasukha.

Begins.— fol. 1[a]

श्रीगणेशाय नम
सिवसुतपद प्रनमुसदा रिद्धिसिद्धि नित देह etc.

Same as in No. 277.

Ends.— fol. 11[b]

सो०-कीयो प्रगट दृषिमंथ उपध रोग निदान
कुनि सकल हथी सम ग्रंथ कत्यो सुमा मत आदि अंत ॥ ५१ ॥

इति श्री वैद्यकेसववासनयनसुखविरचिते वैद्यमनोत्सवे स्त्रीरोगबुक-बरोगचिकित्सानां सप्तम देशः । तत्समप्तो समप्तश्चाय ग्रंथ सख्या ५०५ । श्री सवत् १८१० ए वर्षे मिती काती सुदि ९ दिने ॥ श्रीरस्तु कल्याणमस्तु ॥ श्री ॥

सुंठि कुलंजल वजागिरी राई पीपर पांन
आंबा मांजर सम करो कंठ कोकिला समान् १
अहिचर गोषर नर छुंडी सहित सतावर छुंठ
बंधोपी न मौलाह पिष्पन निमै दंश्री ॥ १ ॥

In a different hand follows —

जीवंतु मे शत्रुगणा' सदैव तेषां प्रसादेन विचक्षणोहं ।
यदा यदा मे स्खलति प्रबुद्धि तदा तदा ते प्रतिबोधयंति १

References.— See No 277

वैद्यमनोत्सव — Vaidyamanotsava

No. 277 — 179 A.1882-83

Size.— $10\frac{1}{10}$ in by $4\frac{3}{8}$ in

Extent.— 12 leaves, 15 lines to a page, 45 letters to a line.

Description — Country paper; Devanagarī characters, hand-writing good, topic headings and colophons in red ink, there is a lacuna of 4 lines on fol 2ᵃ It is written in Hindi verses by a jaina monk who was a contemporary of ***Akbar***. This copy was written at Sādarā which is perhaps identical with Shahdara near Delhi.

Age.— Sam. 1749.

Author.— Nayanasukha, son of Keśava.

Begins.— fol. 1ᵃ.

श्री धनवताय नम ॥

शिवसुत प्रणमुं सदा रिद्धिसिद्धि निति देइ ॥
कुमतिविनाशन सुमतिकर मगलसुदति करेइ ॥ १ ॥

अलष असूरति अलष गति किनहिन पायो पार ॥
जोति सकल कविजन कही देही देव मतिसार ॥ २ ॥
वैद्यग्रंथ सब माधि कर्रे रचिउ सुभाषा आनी ॥
अर्थ देषाइं प्रग करी उषध रोगनिदान ॥ ३ ॥
मम मति अल्पहुं कहत हैं कविमती परम अगाध ॥
छुगमाधिकिन्साचितरचित षमहु सबइ अपराध ॥ ४ ॥
वैद्यमनोत्सवनामधरी देषि ग्रंथ प्रगास ॥
केशवराजसुत नयनसुष श्रावककुलहि निवास ॥ ५ ॥
प्रथमनसालक्षणकहु देषि ग्रंथ मति सोइ ॥
पुनि यानी अनुभावहिं ऊइसी मम मति होइ ॥ ६ ॥ etc.

Ends — fol. 12ª

परीमीत ग्रंथ सब्रह सम मम मति षोजति पार ॥
ऊषध रतन हत गेह काए प्रगट ससार ॥ ५ ॥
वैद्यमनोत्सव ग्रंथ महीइं कहियो सकल निज आनि ॥
दुषकदन पुनि दुषकंपन पुनि सुषकण आनंद परमति धानी ॥ ६ ॥
केसवराजसुत नयसूष का यो ग्रंथ अमृतकंद ॥
सुम नगर सिहचंदमें अकबर साह निरंद ॥ ७ ॥
अंकवेदरसमेदनी १६४९ शुद्ध पक्ष चैत्रमास ॥
तिथि द्वितीया भृगुवार पुनि पुष्यचंद्र प्रगास ॥ ८ ॥
मात्रा अंग छछंद पुनि कहा यो अल्प (fol 12ᵇ) मतीह ॥ ९ ॥
कायो प्रगटि दधिमथ ऊषध निरोगनिदान पुनि ॥
सकल सुधासम ग्रंथ कहा यो समाप्ति आदि अंति मइं ॥ १० ॥
इति वैद्यमनोत्सव सप्तम उद्देश संवत् १७४९ पोष सुदी तिथौ दशम्यां
शनिवासरे सावद्धानगरे. ॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याणमंगलमालिका ॥ श्री

References.— It is not mentioned by Aufrecht in his Catalogus Catalogorum.

वैद्यमनोत्सव Vaidyamanotsava

No. 278 $\frac{1524}{1891\text{–}95}$

Size.— 12¼ in. by 6¼ in.

Extent.— 17 leaves; 13 lines to a page; 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing bold and legible, marks of punctuation and three lines on each border are in red ink Topic headings and colophons are tinged with red pigment Paper is old and musty. The name of the town in which our author resided is here named as सीहनंद whereas in the other Ms. of this work the reading is सिहचद.

Age — Sam 1807.

Author.— Nayanasukha, son of Keśava

Begins.— fol 1ᵃ

श्रीरामायनम ॥

दोहा ॥

शिवसुत पय प्रणहुं सदा रिद्धिसिद्धि निधि देय ॥
कुमतिविनाशन सुमतिकर मंगलसुदित करेय ॥ १ ॥ etc

Same as in No. 277

Ends.— fol 17ᵃ

सोरठा ॥

कीयो प्रगट दधि मथि कैं ॥ उपधि रोगनिदांन ॥
सुनि सकल सुधासम ग्रंथ ॥ कह्यो सपूरन आदि अत ॥ ५१ ॥
इंति श्रीपडितराजवैद्यनायककेसवदाससुतश्रीनयनसुखविरचिते श्री वैद्यमनो छवे नाम साके सतम । सम्हुदेश सपूर्णं । समास ॥ संवत् १८०७ मिति भाद्रप वदि एकादशी ११ मंगलवासेर लिखितं पुस्क वैद्यग्रंथ सपूर्णं लिखित मुरलीदास वैष्णवान पठनार्थे पाढे श्री ५ उद्धवदासजी योग्य शुभमस्तु शुभरस्तु शुभ भवति ॥ जाहस्य आहस्यं ताहस्यं लिखतं मया शुद्धं वा अशुधं मम दोष न दियतां ॥ सर्ववैष्णवाभ्यां नम ॥

सख्या ४१० ॥

References.— See No. 277.

वैद्यरत्न | Vaidyaratna

No. 279 | $\frac{1094.}{1886-92.}$

Size — 9 in by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent — 50 + 3 leaves, 10 lines to a page, 32 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good Only the first folio has marks of punctation and they are in red ink It has also got double rows of borders with two lines and one line in red ink For the rest, no punctation, topic headings and colophons tinged with red pigment The work has 7 chapters and after it follows अथैकैकाहारजनिताजीर्णस्यैकैकमौषधं । It has got extra 3 foll which contain list of contents At the end some one has added in a different hand some verses from वृद्धवाग्भट and a prescription of लोकनाथरस. Paper is old and musty.

Age.— Appears to be old

Author — Gosvāmi-Śivānanda-bhatta

Begins.— fol. 1ª

श्री गणेशाय नम ॥
नारदादिमुनिवृन्दसेविता पारदादपि नितांतमुज्ज्वला ॥
शारदामृतमरीचिभानना शारदा बसतु मे हृदंबुजे ॥
ये वैद्या अलसा सति बृहद्ग्रंथावलोकने ॥
तेषा कृतेऽति संक्षिप्त वैद्यरत्न वितन्यते ॥
तत्रनाडीज्ञानेन रोगे भेषजस्य कर्तव्यत्वादादौ नाडीज्ञान निरूप्यते ।
अथ नाडीपरीक्षा ॥
मद्य स्नातस्य भुक्तस्य तथा स्नेहावगाहिन ॥
क्षुत्तृषार्त्तस्य सुप्तस्य सम्यक् नाडी न बुध्यते ॥ etc

Ends — fol 49ᵇ

रसाग्नियुग्मेषु खवेदषट्नागद्विवाह्निप्रमितामणा स्यु ३२८ ६४० ५२ ३६ तस्मिंद्रुसैरै १८ १३ र्दशतोलकैश्च माषैर्मंहीध्रै शरैरक्तिकाभि इत्येकगुंजामितहेमवृद्धि क्षेत्रे कुरूणां दिवसैकिचक्रै सूर्योपरागे ददता नराणां वृद्धिस्तथा निक्षिपता धनस्य यामैश्चतुर्भिद्वाभ्यां च भोज्यभैषज्ययो समे पाकोऽग्नौ युक्त्याशक्ति तीक्ष्णेम (fol 50ª) मंदे पुनश्चिरात् इति श्रीवैद्यरत्न-सपूर्ण ग्रंथसख्या ९७५ शुभं भूयात् ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (1) Mss.—A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum .—
1. 613[a] , ii, 146[a] and 227[b]
B–Descriptive Catalogues —
I O. Catalogue Nos 2692–3

वैद्यरहस्य Vaidyarahasya

No. 280 598. / 1899–1915

Size — 12⅛ in. by 5⅜ in

Extent — 87 leaves , 15–16 lines to a page , 30 letters to a line

Description.— Country paper , Devanāgarī characters , hand-writing legible , paper is old, musty and worm eaten , dampness has made many leaves stuck , adorned with rows of double black lines on the borders The work was composed in 1698 A. D (Sam 1754) as is evident from the end The name of the scribe is **जीवण** There is a leaf in the beginning containing the list of contents.

Age — **वेदवेदगजक्षमितमिते** (= 1844 Sam) **विक्रमार्कसमयादिते सति ॥ फाल्गुनस्य शुभकृष्णपक्षके सप्तमी सुगुरुवासरान्विते ॥ १ ॥ जीवणाभिधद्विजेन चित्रित पुस्तकोयमपि सौख्यमिच्छता ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीरामायनम । लेखकपाठकयो शुभ भूयात ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री ॥**

Autho r— Miśra Vidyāpati, son of Upādhyāya Bamsidhara

Begins.—fol 1[b]

श्री गणेशाय नम ॥

यन्नामस्मरण समस्तदुरितध्वंसावह पुण्यद
भक्तानामभयकर सुखकर सर्वार्थसिद्धिप्रद ॥
त नत्वार्जुनमीश्वर गुरुकृपाऽवाप्तै सुसिद्धैर्वरै-
र्योगैर्वैद्यरहस्यमद्य तनुते विद्यापति कौतुकात ॥ १ ॥
अस्मद्ग्रथाद्याहताम सिद्धियोगानन्यग्रथे स्थापयिष्यति केचित ॥
नाम्न स्थाने ये वदिष्यति तेषां नाश कुर्यादीश्वरोभीष्टसिद्ध ॥ २ ॥
यत समस्तरोगाणां ज्वरो राजेति विश्रुत ॥
अतोज्वराधिकारोत्र प्रथम लिख्यते मया ॥ ३ ॥

Ends.— fol. 87ª

दीर्घदीर्घास्तु बहवो ग्रंथा सति तथापि मे ॥
सांप्रदायिकयोगानां सग्रहार्थमय श्रम ॥ १८ ॥
चतु. पंचाशद्भिर्हीनैर्विधुशतेनाधिसंहिते-
र्गतेब्दे १७५४ भूपार्कार्क्षमसि सितपक्षे फणितिथौ ॥ १९ ॥
शुद्ध सूत टकमेक गधक विषटंकण ॥
त्रिटकं त्र्यूषण ग्राह्य सप्तटंकं जयाग्रजं ॥ २१०० ॥
जवक्षारात्त्रिगुणितं नवसादरसयुत ॥
एतान् विमर्दयेत् खल्वे वृहतीफलपाथसा ॥ १ ॥
गोतक्रानुपानेन यथादृगुञ्जाह्वय भिषक् ॥
संग्रहण्यामतीसारे विशूच्यामुदरामये ॥ २ ॥
अजीर्णे चाथ सदेय रसो हि चक्रवार्त्तिकः ॥ ३ ॥
इति श्रीमदुपाध्यायवंशीधरात्मजमिश्रविद्यापतिनिर्मितो वैद्यरहस्याभिधो योगसमुच्चय समाप्त ॥ श्रीकृष्णाय नम ॥ श्रीरस्तु ॥

References.— (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogornm — 1, 613ª (वैद्यरहस्यपद्धति), ii, 146ª.
B-Descriptive Catalogues—
B. B. R. A S Catalogue, Nos 202 and 203
Mitra Notices, vol IV No. 1480
I O. Catalogue, ms no. 2694.

वैद्यवल्लभ — Vaidyavallabha

No 281 — 599. / 1899–1915.

Size — 11 in. by 4½ in

Extent.— 34 leaves, 4 lines to a page, 38 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing clean, neat and distinct, paper is old and musty, first few leaves are worn out. Foll. 25–28 missing, hence actual number of foll. is 38 − 4 = 34. The text is written with much space between the lines This space is utilised by the Gujarati translation running along the text. The author हस्तिरुचि is a disciple of श्रीहितरुचिगणि and resident of नवानगर. The date of composition of the work is Saṁ. 1726 = 1673 A. D.

Age.— Appears to be old

Author — Hastiruci.

Begins — fol 1^b

॥ ॥ गणेशाय नम ॥

सरस्वतीं हृदि ध्यात्वा नत्वा श्रीगुरुपत्कज ॥
सद्हस्तिरुचिना वैद्यवल्लभोय विधीयते ॥ १ ॥

(Trans --

श्री सारदा प्रते हृदा मे ध्याइने श्रीगुरुनाचरणकमलप्रतेमाने ॥
भला हस्तिरुचिरुचिये वैद्यवल्लभनामे ग्रथ कथ्ये ॥ १ ॥)

पूर्व वैद्येन विधिना विधाय रोगनिर्णय ।
पश्चात्साध्य यथा ज्ञात्वा ततो भेषजमारभेत् ॥ २ ॥

(Trans —

प्रथम वेद्य विधाकरी निश्चेकरे पछे साध्य असाध्य जांणीजे
पिछ औषध आरभे ॥ २ ॥) etc

Ends —fol 37^b

क्षौद्रेण बापासरसेन कार्या ज्वरातिमाराभयनाशिनी गुटी ॥
रूपाग्निबुद्धिर्बलवीर्यवर्द्धनी सुरादिसाहेन विनिर्मिता स्वय ॥ ५४ ॥

इति सुरादिसाहि गोली ॥

इति श्रीमत्तपागच्छे महोपाध्यायश्रीहितरुचिगणिशिष्यकविहस्तिरुचिकृतवैद्यवल्लभे शेषयोगनिरूपणो विलास ॥

श्रीमत्तपागणाभोजनायकेन नभोमणि ।
प्राज्ञोदयरुचिर्नाम बभूव विदुषाग्रणी ॥ ५५ ॥
तस्यानेके महाशिष्या हितादिरुचियो वस ।
जगन्मान्यारुपाध्यायपदस्य धारकाऽभवत् ॥ ५६ ॥
तेषां शिशुना हस्तिरुचिना सद्वैद्यवल्लभो ग्रथ ॥
रसनयनमुनिंदुवर्षे परोपकाराय विहितोय ॥

इति श्रीकविहस्तिरुचिकृतवैद्यवल्लभोग्रथ सपूर्ण ॥ श्री ॥

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 613^a, ii, 146^a, iii, 128^b

B-Descriptive Catalogues —

B B. R A S. Cat No 204.

वैद्यवल्लभ Vaidyavallabha

No. 282 1403 / 1887-91.

Size.— $10\frac{3}{8}$ in by $5\frac{3}{10}$ in

Extent — 8 leaves, 13 lines to a page, 44 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, ms is in very good condition Paper is made of some bluish texture The text agrees with that of No 281, but from 3rd line of fol 8[b] onwards some spurious matter, prescriptions on epilepsy (मृगीरोग), seems to have been added.

Age.— Sam 1881.

Author — Hastiruci.

Begins — fol 1[a]

॥ श्रीगणेशाय नम ॥

सरस्वतीं हृदि ध्यात्वा । नत्वा श्रीगुरुपत्कजा ।
सद्हस्तिरुचिना वैद्य । वल्लुयोय विधीयते ॥ १ ॥ etc

Same as in No 281

Ends — fol. 8[b]

मखे मखभुजागण किल निमन्त्र्य दक्ष्य पुरा
चराचरगुरु हर मद्भरावबाजीगणात् ॥
ततस्तदलिकक्षणादृतिरुषारुणात पिंगल
स्त्रिमौलिरुदधूद्गण· सपदि वीरभद्राभिध ॥ ३१ ॥

इति तपागछे उपाध्यायश्रीहितरुचितत्सिष्यकविहस्तिरुचिविरचिते वैद्यवलभे नाम अष्टमो बिलास ॥ ८ ॥ इती वैद्यवल्लभनाम ग्रथसपूर्णं ॥ सवत १८८१ का पास मासे शुक्लपक्षे ९ बुधवारे लिखत पडित बखनरामस्वपठनार्थं ॥ श्रीरस्तु ॥

References — See No 281

वैद्यवल्लभ Vaidyavallabha

No. 283 1905 / 1886-92.

Size.— $11\frac{1}{8}$ in by $4\frac{3}{8}$ in

Extent.— 19 leaves, 6 lines to a page, 36 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgari characters hand-writing very good, marks of punctuation in red ink, topic-headings and colophons tinged with red pigment There is a double row of red lines on borders, paper is brittle and somewhat in a decaying state There is a Gujarati translation running along the text and written between the lines Its end differs from that of the other two mss of this work, viz Nos 281 and 282

Age — Sam 1879

Author — Hastiruci,

Begins — fol 1^b

ॐ नम परमात्मने न्म ॥

परमात्मने नमस्तुभ्यं । नमस्तेनु मयास्तुत ।
सरस्वती नमस्तुभ्य । स्वाध्यायगुरुभ्ये नम ॥ १ ॥
धन्वंत्राय नमस्तुभ्य । रोगमायाविमर्हनं ।
तवहस्त मह शिर्षे । व्याधिसक्रांग नश्यति ॥ २ ॥
सरस्वती हृदी ध्यात्वा । नत्वा श्रीगुरुपन्कज ।
सवहर्स्ति रुचिनावैद्यवल्लभोय वीधियते ॥ ३ ॥

etc same as in No. 281

Ends — fol. 19^b

प्रश्येकस्वडस्रुच्यामि । प्रातकाल सदाभुजेत् ।
पयपित्वा स्यते तस्मे सर्वांगवलमर्द्धकृत ॥ १६ ॥

इति श्रीहस्तिरुचिनामाकविकृतो वैद्यवल्लभे पचांमृतगोक्षरुपाकसर्वोगयोगपतन वलवृद्धय अष्टमो विलाश सपूर्ण ॥ सवत् १८७९ का मिति माह सुदि ५ सांतिमा

References.— See No. 281

वैद्यविनोद Vaidyavinoda

No. 284 441. / 1884-86.

Size — 9⅛ in. by 4⅞ in.

Extent — 118 leaves, 9-10 lines to a page, 30-32 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing legible but irregular, paper is old and musty single or double line borders in black ink, verse-numbers and colophons coloured with red pigment, it seems to have been written by two scribes whose names have been defaced by हरिताल (yellow pigment) but are still decipherable [पूर्वं लिलेखलु बालमुकुन्दनामा पश्चादिमं कुशलरामसुना] मथेय· (free from हरिताल) Further on one line below one can decipher कुशलरामबालमुकुन्दाभ्या

Age — Bears युग्मर्तुसप्तधरिणीमितहायने (= 1762 Sam) सद्वैशाषकृष्णनवमीभृगुवासरे च (defaced by हरिताल) सं० १७६२ वर्षे वैशाखमासे कृष्णपक्षे नवम्यांभृगुवासरे लिखितोय वैद्यविनोद (defaced by हरिताल स्वपठनार्थं वा परोपकारार्थं । शुभमस्तु

Author — Bhaṭṭa Śaṅkara, son of Anantabhaṭṭa

Begins — fol 1ᵇ

श्रीगणेशाय नम ॥

सकलसुखनिधान भुक्तिमुक्तिप्रद यज्जयतिजगति सिद्धं सर्वदोपास्यमानं ॥

करकमलकराब्जाभीतिसद्वग प्रसन्नं दिशतु फलममीष्टं श्याम धामांबिकाया ॥ १ ॥

अनंतनामा हि विगतकीर्तिं श्रीगौडवंश प्रथितप्रभाव ।

तदात्मजः शंकरनामधेय शास्त्रेषु काव्येषु पर प्रवीण ॥ २ ॥

सर्वाधिराजो जयसिंहवीर ख्यात प्रथिव्या प्रथितप्रभाव ।

प्रतीतभूपालनिवारणेन प्रतापपुंजज्वलदग्निकल्प ॥ ३ ॥ etc.

Ends —fol. 118ᵃ

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाग्रथो मया निर्मितो

यस्मिन् रोगविनिश्चयश्च कथित प्रोक्ता चिकित्सा क्रमात ।

योगो वृष्यतमो रसायनविधि सशोधनादिर्विधि--

र्बस्तिर्धावनधूमपानकवलव्योनादिसंज्ञा तथा ॥ ॥

इति श्रीमदनंतभट्टात्मजभट्टशंकराविरचिते वैद्यविनोदे निदानचिकित्सारसायनचिकित्सित संपूर्ण समाप्तं ॥ श्री ।

References — (1) Mss —A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum — i, 613[a], ii, 146[b], iii, 128[a]

B-Descriptive Catalogues —

B B R A S Cat no 205

Mitra's Notices Vol. VII, no. 2546

(2) Printed Editions —

(1) Published at Bombay (1894) by Śrīdhara Śivalāla

(2) Edited with Marathi Transl by Krishna R Navre, Second Edn , Bombay 1924

वैद्यविनोद — Vaidyavinoda

No 285 — $\frac{549}{1892-95}$

Size — $9\frac{7}{10}$ in by $4\frac{3}{10}$ in

Extent — 73 leaves , 11 lines to a page , 38–40 letters to a line

Description — Country paper , Devanāgari characters , hand-writing good , paper is old upto fol 9[b] , there is a different kind of paper used afterwards , folios 10–20 are missing, hence there are only 73 leaves although the last folio numbers 84 Paper of folios 21–47 seems to be modern. On fol 1[a] somebody has scrawled the name of the owner of ms. cf –पोथी आचारजरुपरामजी वद्यीदबीनोद् A fragment

Age — मिति भाद्रवा सुदि ११ संवत् १८४१

Author — Bhatta Śaṅkara

Begins — fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

सकलसुखनिधानं भुक्तिमुक्तिप्रदं य-

ज्जयति जगति सिद्धं सर्वदोपास्यमानं ॥ etc

Same as in No. 284.

Ends.— fol. 84ᵃ.

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाद्ग्रंथो मया निर्मित. etc.

Same as in No. 284.

The Colophon is— इति श्रीमनंतभट्टात्म शंकरविरचिते वैद्यविनोदे निदानचिकित्साद्रव्यरसायनजलयोगवमनविरेचनानुलोमनादिभेदकाथकल्पनादिलक्षणविलेपीमंडादिघृततै (fol. 84ᵇ) लाविधानबस्तिमस्यधूमगंडूषविधिपरिमाणाख्योषधित्रिफलापंचमूलादिसंज्ञा रसवीर्यविपाकगुणा उक्तेदादिलक्षणयुक्तायुक्तविचारकेशकृष्णीकरणोल्लास ॥ समाप्तोयं ग्रंथः ॥

Références.— See No. 284.

वैद्यविनोद — Vaidyavinoda

No. 286 — 1096. / 1886-92.

Size.— $12\frac{3}{10}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 99 leaves, 8 lines to a page, 37-40 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, numbers of the verses are coloured with red pigment The name of the scribe is नारायणशर्मन् and the ms. is copied for गिरधारीशर्मन्.

Age.— संवत् १८१८ का जेष्ट कृ० १२ बुधे शुभमस्तु-

Author.— Śaṅkarabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1ᵇ.

श्रीगणेशाय नम श्रीगुरवे नम ।

सकलसुखनिधानं भुक्तिमुक्तिप्रदं य—

etc.

Same as in No. 284.

Ends.— fol. 99ᵃ.

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाद्ग्रंथो मया निर्मितो, etc.

Same as in No. 284.

The Colophon— इति श्रीमदनंतभट्टात्मजशंकरविरचिते, etc.
is the Same as in No. 285.

References.—See No. 284.

—

वैद्यविनोद **Vaidyavinoda**

No. 287 914. / 1887-91.

Size — $11\frac{3}{10}$ in. by $4\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 125 leaves, 8 lines to a page, 32-34 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good and beautiful, borders bear thick ornamental red lines; paper is old and the first and the last folios are repaired.

Age.— Appears to be somewhat old.

Autho.— Śaṅkarabhaṭṭa.

Begins.—fol. 1b

श्री गणेशाय नमः ॥

सकलसुखनिधानं मुक्तिमुक्तिप्रदं य —

etc.

Same as in No. 284.

Ends.— fol. 124a

श्रीमद्भूपतिरामसिंहवचनाद्ग्रंथो मया निर्मितो

etc.

same as in No. 284.

The Colophon — इति श्रीमदनंतभट्टात्मजशंकरविरचिते
etc is the Same as in No. 285.

It is followed by — समाप्तोयं ग्रंथ ॥ पाठकलेखकयो. शुभं भूयात् ॥ सर्वेजनास्तु सुखिन सर्वे संतु निरामया ॥ सर्वे भद्राणि पश्यतु मा कश्चिद्दु- दु खभाग्भवेत् ॥ श्रीरस्तु ॥ श्रीभवानीशंकराभ्यां नमः ॥ श्री ॥

References:— See No. 284.

वैद्यविलास Vaidyavilāsa

No. 288 600. / 1899-1915.

Size.— 8⅜ in. by 5⅜ in.

Extent.— 45 leaves, 14 lines to a page; 24-26 letters to a line.

Description — Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible, paper is old, musty and worm-eaten, colophons and topic headings are coloured with red pigment. It is called a महाकाव्य and the author calls himself as कविराघव. In some colophons (see fol 9ᵇ) he is called कविकुलावतंसरघुनाथ पंडित. The owner of the Ms. is mentioned in a line on fol. 45ᵃ अथ ज्योतिषोपनामकदिनकरस्यायं ॥

Age — Bears शके १७३६ भावनामसंवत्सरे ज्येष्ठ कृष्ण ८ शनौ समाप्त

Author.— Raghunāthapaṇḍita

Begins.— fol. 1ᵃ

श्रीगणेशाय नम:

अलिकुलसकुलगडं घृतशशिखंडं कराग्रविधृतदंडं ।
वदे सुंदरशुंडं दानवचंड द्विरदतुडं ॥ १ ॥
पुराविदां वीक्ष्य हि योगसारं सतां स हृ(दे supplied on the margin) द्राग्गदखंडनाय ॥
सद्युक्तिभाजां कविराघवेण वितन्यते वैद्यविलास एषः ॥ २ ॥
ये ये भिषग्भि· शतशोनुभूता मयापि तेषां कृपयाप्युपलब्धा· ॥
तानेव योगान् प्रवक्ष्यामि यत्र पूर्वं प्रयुक्तान्स्वानिभिः प्रयत्नात् ॥ ३ ॥
etc.

Ends.— fol. 45ᵃ

द्रोणीचतुष्टयं खारी मानं ज्ञेयं सदा बुधैः ।
केचित्कुलत्थकणतं भारमाहुर्भ च विंशतिः ॥ १३ ॥
इति वैद्यविलासे महाकाव्ये दशमस्तरंगः समाप्तिमगमत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

References.—(1) Mss.— A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum:— i, 613ᵃ; ii, 146ᵇ;

B-Descriptive Catalogues :—

I O. Cat. no. 2695.

B B R A. S. Cata. No. 206 and 207.

(2) Printed Editions.—

A Bombay lithographed edition of the work has four additional chapters (1830 ?).

वैद्यविलास Vaidyavilāsa

No. 289 — 636 / 1893-1902.

Size.— 12⅜ in. by 4 in.

Extent.— 19 leaves, 9 lines to a page; 45-50 letters to a line.

Description.— Modern foreign paper, Devanāgarī characters, handwriting fair and legible, it seems to be corrupt, it abruptly stops with 2 lines on fol 19ᵃ.

Age.— very modern

Author.— Raghunāthapaṇḍita.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्री गणेशाय नम ॥ श्री सरस्वत्यै नम ॥ श्री गुरुभ्यो नम॰ ॥ श्री मातापितृचरणेभ्यो नम ॥ श्री कुलस्वामीने नम ॥ अथ वैद्यविळासग्रंथ प्रारंभ ॥

अलिकुलसकलगढं घृतशखंड वाराविवोर्दंड ॥
वंदे छंदरशुड दानवचर्डा द्विरदतुंड ॥ १ ॥

etc.

Same is No. 288

Ends.— fol. 19ᵃ

रसकस्वादिरसर्जग्रहातुल्कं ससिक्यं सघृतकापिलसिंदुर च शीर्षस्य तैलं ॥ ग्रणगणशिशिचंद्रासूर्यवशाद्रसाध्वगुणरविमितमेतासिध्विसर्पिन्नजे च ॥ २४ ॥ सिक्थक तथा शसजीरकं शीर्षतैलक सर्जसदिरो ॥

References:— See No. 288

वैद्यसर्वस्व   Vaidyasarvasva

No. 290   949. / 1891-95.

Size.— $13\frac{1}{10}$ in by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 104 leaves, 10 lines to a page; 36 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; handwriting bad, on account of dampness leaves have stuck and so much of the text is lost, first 13 foll are missing; double lines in black ink on borders; topic endings and colophons are tinged with red pigment, paper is old musty and worn out. It is incomplete. The name of the author is known from the colophons. For example, colophon on fol. 22[a] is—इति श्रीकाशीरामविरचिते वैद्यसर्वस्वे बल-देशप्रकृतिवयौषधकथनाध्यायस्तृतीय । The author draws upon the various works of medicine and this work seems to be a compilation.

Age.— Appears to be old

Author.— Kāśīrāma.

Begins.— fol. 14[a]

line 1. जैङ्कोल्वणैस्तथेति षड्वेत्यर्थ ॥ वातपित्तो .. ..
... .(letters lost) ... ... ३ कतोल्वण
line 2. ४ पित्तोल्वण ५ कफोल्वण ६ एवमेभिर्द्वादशै पूर्वोक्तैः......
शद्भिश्चाद्विषष्टि . दोषभेद कथित ॥
line 3. इति द्विषष्टिदोषभेदनिरूपण ॥ अथ दोषादीनां समवृद्धिक्षयानाह
दोषा धातुमला मूलं सदा देहस्य तं चल ।
उत्साहोच्छ्वासानिश्वासचेष्टावेगप्रवर्तने ॥

etc.

Ends.— fol. 117[b]

कफगदकुलकेतु· स्याद्रसो माषमात्र·
समधुरिति निहंति प्रोत्कट श्लेष्मरोगं ।
अनुभवति कषायो निंबज· पेयमस्मि·
ल्लवणमशनमात्रं पथ्यमुष्णांबु सेव्यं ॥ ६३ ॥

इति कफकेतु क्षयकासादौ ॥

हेमभस्मर-भस्म गंधकः शुद्धमौक्तिकयुतश्च टंकणः

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogue Catalogorum :—
i, 613[a] (but the author is मनु), ii, 146[b] (ascribed to Manu); ii, 227[b] (Ulwar 1690, Extract, 439) iii, 128 (by Kāśirāma).

वैद्यामृत **Vaidyāmrta**

No. 291 — 308 / Vis 1.

Size.— 8 in. by $3\frac{9}{10}$ in.

Extent.— 25 leaves; 7-8 lines to a page, 24-25 letters to a line

Description — Country paper. Devanāgarī characters. hand-writing good, the work is divided into 4 chapters calld अलकारs; there are notes on the margins, several of the folios joined together, date of the composition Saṁ 1603 (= A D 1547); the author calls himself as residing at नगर (identical with नगर near Poona?), his father's name is माणिक्यभट्ट, many of the prescriptions given in this book are based upon author's experience, so says the author at the end of his book.

Age.— of composition Sam 1603 (= A. D. 1547). Ms. appears to be modern.

Author.— Moreśvara, son of Mānikyabhaṭṭa.

Begins.— fol. 1[a]

श्रीगणेशाय नमः ॥
नत्वा ब्रह्ममहेशविष्णुगिरिजानागात्म्यधन्वंतरीन्
पूज्यान् सुश्रुतवाग्भटप्रभृतिकान् सर्वांश्च वैद्यान् गुरून् ॥
श्रीमन्माणिकभट्टवैद्यतनयो मोरेश्वराख्यो भिषक्
नानावैद्यमतं विलोक्य कुरुते वैद्यामृतं सुंदरं ॥ १ ॥

आत्रेयपाराशरसुश्रुताद्यैर्वै निर्मिता ग्रंथवराः प्रसिद्धाः ॥
स्वयोग्यकार्यप्रविधानदक्षो ग्रंथोस्तु मे सेवक एव तेषां ॥ २ ॥

etc.

Ends.—fol. 24^b

गुंजाप्रमाणवटिकोष्णजलेन गुल्मपांडुक्षयश्वसनकासबलासमेहान् ॥१८॥
अध्मानशूलग्रहदजोदरवान्हिमांद्यविष्टंभकुष्टकामिरु(fol. 25^a)हृ प्रवृती-
विहंति ॥ १८ ॥

विरेचनप्रतिकार. ॥

इति मोरेश्वरवैद्यकृते चतुर्थोल्लकार. ॥

मोरेश्वरेण भिषजा नगरस्थितेन वैद्यामृतं कृतमिद् बहुधा विचार्य ॥
वैद्यास्त एव कृपया परिपालयन्तु सम्यक्सनातनविचारविशारदाय ॥१९॥
अनुभवात्कातिचित् कतिचिद्गुरो कति च शास्त्रमराखमार्जितान् ॥
इह मया भिषजा हितमिच्छता निगदिता क्षुधिरोगगणा इमे ॥२०॥
प्रमादतस्त्वं गदित यदि स्याद्दोषो न कश्चित मम भावनीयः ॥
भूलोकजन्माखिललोकधर्मान्नांते: परं(fol. 25^b)तृप्यमेतद्वदु ॥२२॥
भो भो वैद्यसुता: शृणुध्वमधुना सौभाग्यद कीर्तितं
पापक्षालनमत्र यत्र च हितं मान्य मदीयं वच. ॥
एयं सन्मनसा चिकित्सनविधौ हित्वा दुराशां दशां
शम्भो विश्वपते त्वदर्पणमिदं भूयादिति ध्यायत· ॥२३॥
हुताशनाकाशरसेंदुयुक्ते संवत्सरे दुर्मतिनामभाजि ॥
वैद्यामृत नाम दधान एष ग्रंथ स्मरारे· कृपया समाप ॥२४॥

इति माणिक्यभट्टात्मजमोरेश्वरभट्टविरचिते वैद्यामृतं समाप्तः ॥

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum ·—
i, 613^b (our Ms); ii, 146^b.

(2) Printed Editions —

(1) With Krishna Śāstrī Bhātavadekar's Marāthi comm 4th edn. Bombay 1862.

(2) With Hindi comm. by Jyotiḥ Svarūpa Benaras 1864.

(3) With Hindi comm. by Rāmanātha Bhatta, Benares, 1867.

(4) Sanskrit Text in Sinhalese Characters, Colombo 1870 ?

वैद्यावतंस **Vaidyāvataṁsa**

No. 292 | 601. / 1869-1915.

Size.— $9\frac{5}{8}$ in by $6\frac{3}{8}$ in.

Extent.— 16 leaves; 11–12 lines to a page; 25–27 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good, paper is old and musty, at places worn eaten. Before folio 1, there is an extra leaf which contains the अनुक्रमणिका of the work The text of वैद्यावतंस comes to an end on fol 15ᵇ, after this follow आम्रामलकप्रयोग and विजयाकल्प The beginning of आम्रामलकप्रयोग (fol. 15ᵇ) is—अथ आम्रामलकप्रयोगालिख्यते ॥ आम्रामलकचूर्णं तु तद्रसेनापि भावयेत । एकविंशतिवार वै योजयेन्मातिमान्भीषक् ॥ १ ॥ etc. The end of विजयकल्प is—fol. 16ᵃ— हन्ति सर्वमतीसार ज्ञानद्राविकरं तथा । स्त्रीणां प्रदरहंता च योनिशूल सुदारुण ॥ सर्वव्याधिहरम्रो (fol. 16ᵇ) कं वीर्यस्तंभकरो मत ॥ इति विजयाकल्प समाप्त ॥

Age.— Bear on fol 15ᵇ शके १७२४ दुंदुभिनामसंवत्सरे फाल्गुनशुक्लद्वादशां-मदवासरे ग्रथसमाप्तिमगमत् ॥ श्रीसांबसदाशिवप्रसन्नोस्तु ॥

Author.— Lolimbarāja

Begins.— fol. 1ᵇ.

श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीगुरुभ्यो नम ॥ श्रीसरस्वत्यै नम· ॥ श्रीदत्ता-त्रयजगद्गुरवे नम ॥ श्रीउमामहश्वेराय नम ॥ अथ वैद्यावतस लिख्यते ॥

अङ्कृतमरकतवर्णा शोभितकर्णा कदंबकुसुमेन ।
नखसुखसुखरितवीणा मध्ये क्षीणा शिवा शिवं कुर्यात् ॥ १ ॥
यत्प्रसिद्धमिह वर्तते फलं शाकमन्यदपित्तान्निरूप्यते ॥
अप्रसिद्धकथन तु निष्फल ग्रथविस्तरभयाच्च लिख्यते ॥ २ ॥

etc.

Ends.— fol. 15ᵃ

वाग्भटस्य मतमस्ति समस्तं

fol 15ᵇ

सुश्रुतस्य चरकस्य च किंचित् ॥
तद्वदाश्रितमस्य विचित्रं

वाग्विलासरचना मम तावत् ॥ १५३ ॥
अवदातविहृतविका जितहरिशिखिका हंसगमनया ॥
गमनाविरलविलया विपुलविता शिवा शिवं कुर्यात् ॥ १५४ ॥
समस्तपृथ्वीपतिपूजनीयो दिगंगनाश्लिष्टयशः शरीर. ॥
सुधिप्रिय प्रथमह्लतस्तान झोल्लिवराजः कविपालशाह ॥ १५५ ॥
इति श्रीझोल्लिवराजविरचिते वैद्यावतंसः समाप्त॰ ॥

References.—(1) Mss.—A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
1, 613ª, ii, 146ᵇ

B-Descriptive Catalogues —

Burnell's Tanjore Catalogue p. 67ª.

(2) Printed Editions —

along with Vaidyajīvana, with Gujarati transl by Kṛṣṇalāla Govindarāma Devāśrayī, Ahmedabad, 1908.

व्याख्याकुसुमावली — Vyākhyākusmāvali

No. 293 — 375 / 1882-83.

Size.— 12 in. by 5 in

Exteut. — 68 leaves, 16-17 lines to a page, 50 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgari characters, hand-writing bad and difficult to decipher, very small letters; paper very old, worn out on sides and moth-eaten, fragment of a commentary on वृन्दमाधव; folios 37, 44-54 and 96 missing; begins with folio 18ª and ends with 98ᵇ, full of lacunae, with folio 49, another numbering starts with 25 which runs upto the last folio where it is missing on account of the breakage of the corner of folio; folio 19ª has the following colophon — इति श्री श्रीकंठदत्तकृतायां व्याख्याकुसुमावल्यां ज्वराधिकार· समाप्तः ॥

Age.— Appears to be very old

Author.— Śrīkaṇṭhadatta.

Begins.— fol. 18ᵃ

ति । द्रव जलं । द्रव्ये (correcred as बे on the top) प्युक्ते जलमत्र देयामिति वचनात । गण एव हि क्वाथस्य कल्कस्य च करणं ॥ पयुक्त ॥ क्वाथकल्कावनिर्देशे गणात्तस्मात्समावपेदिति । गणेऽपि यत्राधिकरण-त्वेन कीर्तनं तत्रैव क्वाथकल्कविधि । तथा च तत्रांतरं । यत्राधिकरणे नोक्ति-र्गणे स्यात्स्नेहसनिधौ । तत्रैककल्कनिर्यूहाविष्यते स्नेहवेविनेति । etc.

Ends.— fol. 98ᵇ

एवं वैतरणेऽपि । अस्याप्येतावन्मानमेवपुर पुटो देय· । वैतरणे अम्ली (का on the margin) तिन्तिडीफल । गोमूत्रस्य कुडवोऽष्टौ पलालि द्रव-द्वैगुण्यात । निरूहेषु रसादीनां प्रमाणं तु यथाश्रुतीति परिभाषां पुनर्द्रवद्वैगुण्य-निषेधिकां नाद्रियते । प्रायेण हि निरूहेषु सुश्रुतेन मापूपादिष्टं प्रसृते च द्वे . ..

References.—(1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 618ᵃ

The only Ms recorded by Aufrecht

(2) Printed Edition —

The Vṛndamādhava or Siddhiyoga of Vṛndamuni with its commentary Kusumāvalī [commenced] by Śrīkaṇṭha-datta [and completed by Nārāyaṇa, son of Bhābhalla] Edited by Pandit Hanumanta Sāstri Pāḍhye, Poona, 1894.

शतश्लोकीचन्द्रकला	Sataśloki-candrakalā
or	or
हृदयप्रबोध	Hṛdayaprabodha
No. 294	468. / 1895-98.

Size — 8⅜ in. by 5 in.

Extent.— 39 leaves, 12-15 lines to a page, 25 letters to a line

Description — Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing bad and difficult to decipher, there are several hand-writings in it, single line in black ink on borders, verses

are marked but no colouring. The work is a commentary by Vopadeva on his own Śataśloki. It deals with six topics चूर्ण, गुटिका, अवलेह, घृत, तैल and क्वाथ The author has devoted 16 verses to each topic. He calls his commentary हृदयप्रबोध or शतश्लोकी in the colophons, cf. fol. 11[b]. इति-बोपदेवविरचितायां शतश्लोकीचंद्रकलाटीकायां हृदयप्रबोध चूर्णाधिकार. । The Ms. does not give the text of शतश्लोकी but gives only the *pratikas* of verses Paper is very old musty and worn out.

Age — Sam. 1805.

Author.—Vopadeva.

Begins — fol. 1[a]

नमो गुरुगणेशाय ॥

आयुर्वेदविदां वे मायुरारोग्यदं रविं ।

नत्वा नजां शतश्लोकीं व्याख्यामि भिषजां मुदे ॥ १ ॥

भैषज्याब्धिजतारकाधिरम्येति क्षिपेश क्षय

क्षीणांग शरण शरण्यगणनाग्रण्यं यमार्त्तिछिदे ॥

त देव तरणिं प्रणम्य सरुजा सौख्याय कुर्म्यं शत-

श्लोकीं षोडशकोक्तचूर्णगुटिकालेहाज्यतैलोदक ॥ २ ॥ etc.

Ends — fol 39[a]

दोषान् (fol 39[b]) दुष्टानलबलवय कालदेशानवस्था

सत्व सात्म्य प्रकृतिमसकृच परिक्ष्य प्रयुक्ते ।

रोगे योग भिषगनलसस्तस्य सिधत्यभीष्ट ॥

तस्माद्दोषाल्लिषितपठिता राधिराधिभिर्नबोंध्या ॥ २ ॥

देशानां वरदातटं चरमत' सार्थाभिधान माहा-

स्थान वेदसदग्रजगणाग्रण्य सहस्रं द्विजा ॥

तन्नामशिधनेशकेशवाविदौ शिष्यौ छतस्तत्क्रमा

चक्रे श्लोकशत भिषक्मदपवि श्रीबोपदेवः कवि ॥ ३ ॥

कैलाशाचलमौलिमंडलनमपूर्णेदुनृत्योत्सवो पञ्चशो

गायत्रींतिदशांगनाकलरणत् गभीरतारस्वरै ॥

चक्रे चन्द्रकलांशगोपि त शतश्लोकीपदाह्लासिनीं

तत्रैलोक्यकविंद्रचक्रतिलक श्रीबोपदेव कवि ॥ ४ ॥

इति श्रीवोपदेवविरचिते हृदयप्रबोधे क्वाथाधिकार: समाप्तः ॥ चूर्णावशेषवद्धाधिकारस्य टिप्पणं समाप्तं ॥ संवत् १८०५ व शके १५७० (?) फ० फाल्गु । पद्माकरकुंदजीना लिखिता नव-(?) १३ भानुवासरे आत्मपठनार्थे । स० परोपकारार्थे

References -- (1) Mss --A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum --
i, 631^{a} and 767^{b}, ii, 150^{a} and 228^{b}, iii, 131.

B-Descriptive Catalogues —

Burnell's Catalogue of Tanjore Mss., No. XV, p. 67^{a}.

I. O. Catalogue, No 2727.

B B R. A S., Cat No. 208.

(2) Printed Editions –

(1) Published by Laxmīśankara N Bhat, at Bhāvanagar, 1912.

(2) With Marāthi transl by Krishnaśāstri Bhatavadekar, Bombay, 1860

शतश्लोकी Śataśloki

No. 295 | 950. / 1891–95.

Size.—9 in. by 4$\frac{1}{5}$ in

Extent.— 13 leaves, 11 lines to a page, 38 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, three or four lines in black ink on each border, benedictory phrase, verse-numbers with marks of punctuation, topic endings and the colophon are tinged with red pigment Paper is old, slightly worn out and musty The Ms. contains only the text and not the author's commentary First folio contains notes on the margin

Age -- Appears to be old

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥

भैषज्याद्रिजतारकाधिपतिरभ्येति क्षिपेशः क्षयं

etc. Same as in No. 295.

Ends.— fol. 13[a]

कैलासाचलमौलिमंडनमणेर्ज्योत्स्नवे यथशो

etc. Same as in No 294.

References.— See No. 294.

शतश्लोकी	Sataśloki
with	with
चन्द्रकला	Candrakalā
No. 296	71. / 1872-73.

Size.— $9\frac{7}{10}$ in by $4\frac{1}{2}$ in

Extent.— 66 laves, 9 lines to a page, 25 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, two lines in black ink on each border, benedictory phrase, marks of punctuation, topic-headings and the colophon are tinged with red pigment; leaves 1 to 72, minus foll 2-6 and 49 lost, paper is very old, musty and worn out on edges. The Ms. contains the text and the commentary.

Age.— Appears to be very old

Author.— Vopadeva

Begins — fol. 1[b]

श्रीसूर्याय नमः ॥

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रविं ।

etc. Same as in No. 294.

Ends — fol. 72ª

केलाशाचलमौलिमंडितमणेर्ज्योत्स्नवे

etc Same as in No 294.

Colophon at the end — इति शतश्लोकीटीकायां चन्द्रकला समाप्ता ॥ श्री ॥ श्री ॥ पत्र ७२

References.— See No. 294

शतश्लोकी * Satasloki

No. 297 1099. / 1886-92

Size.— $10\frac{1}{2}$ in by $4\frac{1}{5}$ in

Extent — 55 leaves, 9 lines to a page, 35 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, two lines in black ink on each border, benedictory phrase, verse-numbers, marks of punctnation, topic-headings, topic endings and colophons are tinged with red pigment Foll 1–44 are very brittle, old, musty and worn out. Many leaves have lost their edges, fol 29 is missing Foll 45–56 appear to have been added afterwards, they are not so brittle, fol 56 is torn and half is missing It bears the date of copying which belongs to the concluding portion of the ms, not the first one which appears to be at least 100 years older. The work contains text as well as commentary.

Age — Sam 1710.

Author.— Vopadeva

Begins — fol 1ᵇ

ओम् श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीधन्वंतरये नम ॥

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यद रविं ।

etc. Same as in No. 294

Ends.— fol. 56^b

1st line— कृतिमिमां श्रीवोपदेव कविः ॥ ११ ॥ कैलासाचलमौलिमंडन

. . . . . . etc.

Same as in No. 294

Date, etc. स्वस्ति श्रीसंवत् १७१० वर्षे चैत्रमासे शुक्लपक्षे पंच . .

Reference — See No

शतश्लोकी Sataśloki

No. 298 | 378. / 1882-83.

Size.— $7\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent — 23 leaves, 7 lines to a page, 22 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing bad, but legible, two lines in black ink on each border, benedictory phrases, verse-numbers, topic headings and colophon tinged with red pigment Paper very old, musty and worn out The Ms contains extracts from the commentary of the author which are given on the margin of foll 1^b and 2^a.

Age.— Sam 1642.

Author — Vopadeva

Begins.— fol 1^b

On the margin at top —

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रविं ।

etc.

In the text.

ओं नम श्रीगणेशाय । श्रीकृष्णाय नमः ।

भेषज्यं द्विजतारकाधिपातिरप्येति क्षपेशः क्षय

etc. Same as in No. 294.

Ends.— fol. 23^a

कैलाशाचलमौलिमहनमणेः कृत्योत्सवे यपशो
etc Same as in No. 294 No Colophon

Date, etc —श्रीकृष्णाय नम । सवत् १६४२ वर्षे कार्त्तिकवदि ८ गुरौ
भ० श्रीपद्मनाभसुतनारायणेनेद पुस्तकमलेषि

References — See No 294

शतश्लोकी	Satasloki with
with	with
चन्द्रकला	Candrakalā
No 299	78 / 1907–15.

Size.— $8\frac{7}{10}$ in by $5\frac{1}{2}$ in.

Extent.— 36 leaves, 12-13 lines to a page, 33 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing very good, text is given in the centre of the page with commentary above and below it, benedictory phrases, verse-numbers, *pratīkas*, topic-headings and the colophon are tinged with red pigment Paper is old and musty On fol 35^b, 95th verse ends and on fol 36^a, we find 100th verse, which really is the 96th verse, the last 4 verses are wanting although the colophon indicates that the work is finished On fol 36^b, we find a list of contents There is no other Ms. which so distinctly separates the text from the commentary.

Age — Appears to be old.

Author.— Vopadeva

Begins — fol. 1^b

(text) श्रीगणेशाय नमः

भैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति अपेक्षा अथ —
etc. Same as in No. 294.

(comm)

श्रीगणेशाय नम श्रीलक्ष्मीनृसिंहाय नम

आयुर्वेदविदं देवमायुरारोग्यद रविं etc.

Ends.— (text) fol. 36ᵃ

पालिंदीक्षुबहाशिरीषरजनी तैलारुणाशिती

निर्गुंडीशेलु विषेमृतौषधद्रुकीतिक्ताब्दगोपींद्रज

दूर्वातिक्तधुर पयस्यविमले हिध्माष्ठभृंगी सही

बदा पुष्करकोलमज्जबृहती युग्या सपथ्याकण १००

इति श्रीमद्बोपदेवपडितविरचिताया शतश्लोकी समाप्तिमगमत्

,, — (comm) Colophon --

इति श्रीमद्बोपदेवपडितविरचिताया शतश्लोकीटीकायां चन्द्रकला-

ख्यायां क्राथाधिकार षष्ट समाप्त

References — See No. 294.

शतश्लोकी	Sataśloki
with	with
चन्द्रकला	Candrakalā
No. 300	551. / 1892-95

Size.— 13 in. by $6\frac{7}{10}$ in

Extent — 29 leaves , 13 lines to a page , 39 letters to a page

Description — Country paper , Devanāgarī characters , hand-writing bad . text given in the centre of the page with commentary above and below it Corrections are made with red pigment There are no marks of punctuation nor any colour on verse-numbers, colophon, etc There is an extra leaf, one side of which bears 5 lines about आग्न्यादिचूर्ण

Age.— Sam. 1891.

Author.— Vopadeva

Begins — (comm) fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम

आयुर्वेदविदां देवमायुरारोग्यदं रविं etc

,, — (text)

श्रीकृष्ण

भैषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षिपेश क्षय·

etc Same as in No 299

Ends.— fol 29[a]

कैलाशाचलमौलिमंडलमणे नृत्योत्सवे यवसे

etc , Same as in No 294

Colophon at the end —इति श्रीवोपदेवपंडितविरचितायां शतश्लोकीटीकायां चन्द्रकला समाप्ता संवत् १८९१ श्रावण कृष्ण त्रयोदश्यां रवौ १३ श्रीरस्तु कल्याणमस्तु शुभ भूयात् श्रीराधाकृष्णौ विजयतां सर्वदैव

References — See No 294

शतश्लोकी Satasloki

No. 301 — 90. / 1869-70.

Size.— $12\frac{3}{8}$ in by 4 in

Extent.— 8 leaves , 11 lines to a page , 48 letters to a line

Description — modern grey paper , Devanāgarī characters , handwriting legible , corrections made with yellow pigment , has some lacunæ on fol 7[a] It contains only the text.

Age.— Appears to be modern

Author.— Vopadeva.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥

भैषज्याह्निजतारकाविपतिरप्येति क्षपेशः क्षय —

etc , Same as in No. 294.

Ends.— fol. 8[b]

कैलासाचलमौलिमंडनमणेर्नृत्योत्सवे यद्यशो

etc , Same as in No 294

असत्कीर्तनकांतारपर्यंतं पथलां ॥

वाच शौरिकथालापगंगयैव पुनीमहे ॥ १०२ ॥

इति श्रीवोपदेवपंडितविरचितायां शतश्लोक्यां क्वाथाधिकार समाप्त ॥

References — See No 294

शतश्लोकी	Satasloki
with	with
चन्द्रकला	Candrakalā
No 302	914 / 1884–87.

Size.— 11 in. by $5\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 10 leaves, 12 lines to a page, 38-40 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand writing good, paper is not very old and general condition good, on borders two rows of double and single lines in red ink, verse numbers and colophons in red ink; verses 6 and 7 are missing and for them a lacuna is left on fol. 1[b] and 2[a].

Age.— Saṁ. 1841.

Author.— Vopadeva.

Begins — fol 1^b

श्रीगणेशाय नम ॥

भेषज्यद्विजतारकाधिपतिरप्येति क्षपेश क्षय -

etc Same as in No. 294

Ends.— fol. 10^a

कैलासाचलमौलिमंडनमणेर्नृत्योत्सवे यद्यशो

etc Same as in No 294

Colophon ar the end —

इति श्रीवोपदेवविरचितायां शतश्लोकीयां चन्द्रकलायां क्वाथाधिकार षष्ट ॥ ६ ॥ लिषत सवत् १८४१ का चैत्रमासे शुक्लपक्षे दशम्या तिथौ बुधवासरे ६ सवाई जयनगरे श्री आदिनाथचैत्यालयमध्ये लिषतं पंडितजी कृष्णदासजी तच्छिष्यपंडितविनयदत्ताजिनदासेन लिपीकृतमेतद् ॥

Reference.— See No 294

शकुनपरीक्षादि

Sakunaparīkṣādi

No 303 $\frac{1083\ (I)}{188\text{-}92}$

Size -- $9\frac{3}{8}$ in by $5\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 2 leaves, 12 lines to a page, 28 letters to a line.

Extent.— Country paper, Devanāgari characters, hand-writing legible It begins with fol 11^b of the Ms described under No $\frac{1083\ (III)}{1886\text{-}92}$ It is written in दोहा and चौपाई verses in Hindi language It deals with the omens at the time of a call, etc from a patient, urine examination, signs of curability and incurability It ends on fol. 12^b.

Age.— Appears to be old

Author.— Anonymous

Begins.— fol. 11^b

स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ शकुनपरिक्षा ॥

चोपई

कन्या अष्टवर्ष परिमाण । वृषभजुग्म हस्ती परधान

विप्रतिलक शुभ बोलें बाणी ॥ एते शाकुन शुभ कह्या परिमाणि ॥१॥

धूमरहत आग्नि राजान । आमिख बेश्या सोह समान ।

भरयो कुंभ पद् मणि कुलमाल । पुत्रसहित कुनि आवें बाल ॥ २ ॥

etc

Ends.— fol. 15^b

जिण तापकु कमसमतेह नीरसम तप उतरे जेंह

ए लक्षण शुभ वैद्य विचारि करि पिछें तिसका उपचारि ॥ २२ ॥

इति साध्यासाध्यलक्षण सपूर्ण ॥

गाहा नगजें बीजन वयं मेहन याच्चे धारा

ते नगरी मे कागा रोला हसा खेलणहारा ॥

कालज्ञान दोहरा ॥

सत्कर्मसंग्रह Satkarmasaṅgraha

No. 304 $\frac{953}{1891-95.}$

Size.— $8\frac{1}{8}$ in by $4\frac{3}{10}$ in.

Extent.— 8 leaves, 11-12 line to a page, 27-28 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, handwriting legible, there are double border-lines in black ink till fol. 4^a, fol. 1^b is blank The work describes the curing of diseases by means of Yogic practices helped by medicines. There is a discrepancy about the authorship of this work. In the 4th verse the author is mentioned to be चिद्घनानन्दनाथ ; but in the last but one verse, the name of the author is रघुवीर. Folio 6^b is slightly worm eaten on top corner.

Age.— Appears to be modern.

Author.— Cidghanānandanātha and Raghuvīra.

Begins.— fol. 1ᵃ

श्रीचिद्घनानंदनाथो जयति ॥
य आदिनाथो भगवान्निजभक्तानुकंपया ।
महाकालजयं शास्त्रं कृतवान्त नमाम्यहं ॥
भगवद्गगनानंदनाथपादांबुजद्वय ॥
यत्प्रसादात्कृतार्थोऽस्मि त स्वगुरुं प्रणमाम्यहं ॥
गोरक्षादिमहासिद्धैर्नाथैर्मुनिवरैरपि ।
स्वे स्वे ग्रंथेषु यत्प्रोक्त तल्लब्ध्वा गुरुतोऽखिलं ॥
चिद्घनानंदनाथोह कुर्वे सत्कर्मसंग्रह ॥ etc.

Ends— fol. 8ᵇ

अथ ध्वजवस्ति ।
त्रिगुलां नलिकां कृत्वा सूक्ष्मां श्लक्ष्णां सछिद्रिका
अजास्तनोत्थभस्त्रायां सम्यक् सूत्रेण बंधयेत
लिंगे प्रवेश्य नालिकां तोयपूर्णां तु भस्त्रिकां
नि'पीड्य पाणिनाहत्य ध्वजवस्तिरय स्मृत
अश्मरीदोषहरणमूत्रकृच्छ्रहर पर प्रणव:
इति सक्षेपत प्रोक्त कर्मणां सग्रह' पर
विदुषा रघुवीरेण श्रीमन्नाथप्रसादत:
कुभकेष्वपि मुद्रासु प्रत्यूहविनिवारक
इति श्रीमत द्विजोदीच्यज्ञातिरा०
देहशुद्धिकरामेतां कर्मणां पद्धतिं परां ॥
श्री ॥

सद्योगचिन्तामणिः Sadyogacintāmaṇi

No. 305 954. / 1891-95.

Size.— $16\frac{5}{8}$ in. by $3\frac{7}{10}$ in.

Extent.— 88 leaves, 6-7 lines to a page, 50-60 letters to a line.

Description.— Country paper, Bengali characters, hand-writing; legible, paper is very old and musty, dampness and weather has made a large part of it undecipherable, it has 88 folios, although the numbering is from 1-97, folios 31, 52, 59, 74, 75, 76, 77, 88, 94 and 95 are missing, folio after the 97th is an extra leaf containing ज्वरचिकित्सा. Folio 1ª begins श्री श्री हरि ॥ दाडिमाम्रकजम्बूनां बीजं बिल्व च मोचकं । रसांजनह्रशीरं च धातक्यातिविषामया ; etc. on ग्रहरोग. The real text of the work begins on fol. 1ᵇ. It is a fragment

Age.— Appears to be very old

Author.— Rāmeśvara.

Begins.— fol. 1ᵇ

श्रीश्रीहरिः ॥ नमो गनेसाय ॥

महदादीनि तत्वानि यस्या प्रादुर्भवन्ति ता ।
सतीं सर्व्वा गुणातीतां भजेह सर्व्वकामदां ॥
श्रीचिन्तामणिसद्गुरुं गुणिवरं विप्रप्रिय तत्कुल
नत्वा तत्कवकमावलोकनपरो रामेश्वराख्यो भिषक् ।
यद्वाधाविमाधितामदं बहुहित सालिक्य संयत्नतः
संक्षिप्तं विदधात्यहो गुणमयं सद्योगचिन्तामणिं ॥

etc

Ends.— fol. 97ᵇ

मधु हिंगुयुत पेयं कासे वातकफात्मके ।
कण्ठरोगे गले शूले श्वासाहिक्काज्वरेषु च ॥
काफकमन्थ

References — (1) Mss —A Aufrecht s Catalogus Catalogorum —
The only entry of this Ms is in 143[b]

सन्निपातकलिका Samnipātakalikā

No 306 $\frac{920}{1887-91}$

Size — $10\frac{1}{10}$ in by $4\frac{3}{10}$ in

Extent — 26 leaves 9 lines to a page 30 letters to a line

Description — Country paper Devanagari characters, hand writing legible topic headings and the colophon in red ink, two rows of double lines in red ink on borders marks of punctuation and verse number in red ink paper is very old worn out and musty it is very brittle and in a decaying state The text is very corrupt

Age — Sam 1763

Author — Dhanvantari

Begins— fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥

वैद्याविन्याश्विना यस्माद् पूज्येते विबुधैरपि ॥
अजरेरमरौ नित्य झखिनैरिष मावले ॥ १ ॥
व्याधिमृत्याजराग्रस्तै दु खप्राये सुखार्थिभि ॥
किं पनर्भिषजै मृत्यै पुजै स्याती स्वशक्तित ॥
रागग्रस्तशरीरशक्रशरणौ विश्वप्रमोदप्रियौ ।
सूक्ते प्रह्वासिरौषसेवितपदौ त्रैलोक्यचेष्टाविदौ ॥
स्फूर्त्तिश्वस्तिविधायिनोस्मृतिरुचा विद्योतितासाह्रसा ॥
स्याता तौ जगत सुखाय सतत वैद्यावधाश्विनौ ॥

etc

Ends - fol 26[a]

येषामाप्तोपदेश यतिकरविक्रमत् कर्मसह्लाघवान् ।
मतमांशुष्यसूत्र|कणमयमङ्गारध्रनरिभ्रनाप्ति ।

बन्धूकज्यूहताये कुमजलदवलतापादवोयं विवेक ।
निपाकल्याणसिद्धिनयनमपि पाठासंपाद्यान्मसूपैति ॥ ७८ ॥

इति धन्वंतरीया संनिपातकलिका विकल्पितः ॥ संनिपातकलिका संपूर्ण· समाप्ता ॥ संमत १७६३ का मीति सावीसर वदि ९ चंद्रवार लिषतं मिश्रकृष्णचंद आत्मज मिश्रकृष्णचंद्र आत्मपठनार्थं शुभं मस्तु कल्याण-मस्तु ॥

References.— (1) Mss.— A–Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
i, 694^a; ii, 165^a; iii, 144^a.

B–Descriptive Catalogues :—

Aufrecht's Oxford Cat. No. 758.

B. B. R. A. S. Cat. No. 210 (It is ascribed to वैद्य मयनसिंह there on the basis of the evidence of· I. O. Cat. Ms. 2712).

संनिपातचिकित्सा **Saṁnipātacikitsā**

No. 307 — 442. / 1884–86.

Size.— 9½ in. by 4⅞ in.

Extent.— 16 leaves; 4 lines to a page; 32–40 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; handwriting good; has got double rows of red lines on borders; verse numbers and marks of punctuation in red ink, paper is old and musty; the right hand top corner is lost on account of dampness, but no written material is lost There is a running commentary in Hindi on tops of verses; the Ms. was copied at सवाई जयपुर. This text resembles the text of संनिपातकलिका. See above No. 306.

Age.— Saṁ. 1803.

Author.— Anonymous.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीपरमगुरुभ्यो नम ॥

रोगग्रस्तशरीरसस्वसरणौ विश्वप्रमोदप्रियौ
भक्तिप्रह्वसुरौघसेवितपदौ त्रैलोक्यचेष्टाविदौ ।
आर्तिस्वस्तिविधायिनौ स्मितरुचा विद्योतिताशामुखौ
स्यातां तौ जगत. सुखाय सतत वैद्याविमावश्विनौ ॥ १ ॥
आम्लस्निग्धोष्णरूक्षै· कटुमधुरसुरातापसेवाकषायै.
स्वाद्वम्लक्षारतिक्तैर्गुरुतरपिसिताहारसौहित्यशीतै. ।
शोकव्यायामचिंताग्रहगणवनितात्यंतशंगप्रभागे
प्रायः कुप्यंति पुसां मधुसमयशरद्वर्षणे सन्निपातां ॥ २ ॥

etc.

Ends.— fol. 16[a]

जिह्वाके षोड १६ साहानि अभिज्ञासे पक्ष १५ संज्ञया ।
परमायुरिदं प्रोक्त म्रियते च क्षणादपि ॥ ७८ ॥

इति श्री अश्विनीसाहितायां कुमा (fol 16[b]) राक्षत्रयोदससन्निपातानां लक्षणं चिकित्सा समाप्त ॥ सवत १८०३ का वर्षे मिति श्रावणवदि ११ दिन बृहस्पतिवारे । लेखकेन इदं पुस्तिका लिषायितं ॥ श्रीसवाईजयपुरमध्ये

References.— (1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — I, 694[a].

B–Descriptive Catalogues ·—

Aufrecht's Oxford Cat No 758 (where the Ms is named as संनिपातकलिका. It agrees with our text).

सर्वज्वर-
समुच्चयदर्पण

Sarvajvara-
samuccayadarpaṇa

No. 308

$\frac{1051.}{1886\text{–}92}$.

Size.— 9½ in. by 4⅝ in

Extent.— 37 leaves; 9 lines to a page, 32 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; handwriting very good, but the text is corrupt, benedictory phrase, topic-headings, topic-endings and verse-numbers are tinged with red pigment. Paper is old and worn out. The verses following the मंगलाचरण are identical with the verses in the beginning of भिषक्चक्रचित्तोत्सव No. 139. The author of the latter is Haṁsarāja but the author of our work is Hamsanātha. Both are the different spellings of one name भिषक्चक्रचित्तोत्सव is a big work dealing with all the diseases, but the present work is a special treatise on different kinds of fevers.

Age — Appears to be old.

Author.— Haṁsanātha.

Begins.— fol. 1b

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ ज्वरसमुच्चयदर्प्पणग्रंथ लिष्यते अथ मंगलाचरणानि काव्यांनि

कपोलतलनिर्गतप्रथमवारिधारालसद्
षडङ्घ्रिकुलकाकलीकलितमंजुकोलाहल ॥
गिरीशतनयो गुरु सकलसिद्धवारांनिधि-
र्भिनत्तु दुरितानि व सततमोदकादः सदा १

हृदयभुजविशालकठमदारमाल
समरभुवि करालरोचिषा शोभनाल
दनुजनिचयकालसर्व्वलोकैकपालः
स जयति मतिशालछद्मगोपालबाल. २

इति मगलाचरणाः
ध्यायेद्बालां प्रभाते विकसितवदनां फुल्लराजीवनेत्रां
मुक्तावैडूर्यगर्भैं रुचिरकनकजैर्भूषणैर्भूषितांगी ।

etc. Same as in No. 139.

Ends.— fol. 37a

अथ संख्याः

निदाने च ज्वरो चाष्ट कुत्रचित् विकल्प्यते
वाग्भटे तु दश द्वौ च संहिता पंचविंशति १

ज्वरतिमिरे ज्वराणां च शतमेकं च पंच च
सर्वज्वरसमुच्चोयं दर्प्पणो नाम ग्रंथकः
तन्मध्ये कथिता श्लोक चत्वारिंश.........
सर्वशास्त्रं समालोक्य मजनस च कृता मया ३
अज्ञानां मंदबुद्धिनां बालानां बोधहेतवे
सर्वज्वरसमुच्चोयं दर्प्पणो ग्रंथ प्रोच्यते ४
अनुष्टुप्छंदगणना द्वात्रिंशदाक्षिपानि च
अस्य ग्रंथस्य गणना त्रीणि शत पंच प्रकीर्तिताः ५ ॥
इति श्री सर्वज्वरसमुच्चयदर्प्पणग्रंथ संपूर्णम् ॥ संख्या श्लो० ७०५

References.—(1) Mss —A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum :—
ii, 44[a]; iii, 46[a].

सर्वज्वरसमुच्चय-
दर्पण

Sarvajvarasamuccaya-
darpana

No. 309

927.
1891–95.

Size.— $8\frac{3}{8}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent — 39 leaves, 9 lines to a page, 32 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible, there is too much correction on the margin, benedictory phrase, topic-headings, topic endings, verse numbers and colophons are tinged with red pigment Paper is old and musty, ink is bad, it has blackened the opposite pages. It is a copy from No. 308.

Age.— Saṁ. 1855.

Author.— Haṁsanātha.

Begins.— fol. 1[b]

श्रीगणेशाय नमः अज्वरसमुच्चयदर्प्पणग्रंथ लिख्यते अथ मंगलाचर-
णानि काव्यानि

कपोलतलनिर्गतप्रथमवारिधारोल्लसद्
षडङ्घ्रिकुलकज्जली तमसि कोकिलाः

etc. Same as in No. 308.

Ends.-- fol. 39^a

अनुष्टुप्छन्दगणना द्वात्रिंश (fol. 39^b) दक्षिराणि च
अस्य ग्रंथस्य गणना त्रीणि शत् पंच प्रकीर्तिताः ॥
इति श्रीसर्वज्वरसमुच्चयदर्पणग्रंथ संपूर्ण संख्या ७०५ संवत् १८५५

References.— See No 308.

सिद्धमन्त्र Siddhamantra

No. 310 . 553. / 1892-95.

Size.— $13\frac{3}{8}$ in. by $5\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 10 leaves; 7 lines to a page; 49 letters to a line.

Description.— Country paper, Devanāgarī characters; hand-writing very good; incorrect; has copious notes on the margins which sometimes supplement the text and at other times explain, text extends upto the middle of folio 9^a; 9^b contains a list of topics dealt with in the book, and is written in red ink; folio 10^a blank; वोपदेव पुत्र केसवकृतसिद्धमंत्रपत्र ९ १८४. Numbering of folios stops on the 9th leaf; curiously the author introduces himself by his son's name.

Age.— Bears Saṁ. 1897, Phālguna-śukla 3, Budhavāsara.

Author.— Keśava Paṇḍita, father of Vopadeva.

Begins.— fol. 1^a.

— श्रीगणेशाय नमः ॥

(on the margin with red ink):—

आयुर्वेदकृताभ्यासोषितारसारार्णवेका चिरः ।
डंक्कासितौपचर्यामा अर्थसंस्कृतजन्मनः ॥ १ ॥

(in the body of the text) :—

आरोग्यवैद्यनाथाभ्यां नम । सत्वाद्विजन्मना । आत्मपितृभ्यां दातृभ्यां आयुः सुखहिताप्तं ॥ १ ॥

ग्रंथं समाश्रित्य तेत्यल्पसिद्धमंत्राह्वयो मया वैद्या ॥

सुखेन तद्रव्यं शक्तितत्वं विदंत्विति ॥ २ ॥

Ends.— fol. 9ᵃ

न सिद्ध' सिद्धमंत्रेण यस्य द्रव्यस्य निर्णयः ।

तस्य त्वन्यत्र कुत्रापीत्यत्र चित्रमचीमतां ॥ ७० ॥

लेभे जन्म महादेवादायुर्वेदं च भास्करात् ।

सम्मानं सिंहराजाख्य केशव' कारकोस्य स ॥

इति श्रीवोपदेवतातकेशवपंडितविरचित । सिद्धमंत्र । समाप्तः ॥ संवत् १८९७ फाल्गुणमासे । शुक्लपक्षे । त्रतीयायां । ३ । बुधवासरे । चिम्बमाधेस्य प्रति । लिखितं । आसाराम कायस्थ भदावरके.

Then follows a complet in Hindi —

रेरे पारे अखंडधारे सर्वकार्य करे हमारे । पारा बांध पारा जारूं पारा ले । के आरीम बारूं उडे पारा तो ईश्वर पार्वती की आग्या फुरो मंत्र ईश्वर पारवती की वाचा । बार । ७ । अग्निमध्ये फुर्वीये । ग्रंथसरया

References — (1) Mss —A-Aufrecht's Catatlogus Catalogorum - i, 717ᵃ, ii, 171ᵇ, iii, 148ᵃ (our Ms).

B-Descriptive Catalogues .-

Madras Oriental Mss. Library, Vol XXIII, p 9006ff Ms No. 13379 (Text with the Commentary प्रकाश).

सिद्धमन्त्र **Siddhamantra**

No. 311 **955. / 1891-95.**

Size.— $9\frac{7}{10}$ in. by $4\frac{8}{10}$ in.

Extent.— 6 leaves ; 13 lines to a page ; 40 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters; hand-writing legible; single line in black ink on each border; benedictory phrase tinged with red pigment; notes on the margin, marks of punctuation added on the top of letters and the list of contents given on fol. 6ᵇ are in red ink. Paper is very old, musty and wearing out.

Age.— Saṁ. 1673.

Author.— Keśava, farther of Vopadeva.

Begins —fol. 1ᵇ

श्री गणेशाय नमः ॥

(on the margin with red ink).—

आयुर्वेदसुधांभोधिसारसारणिका गिरः ।

etc.

(in the body of the text).—

आरोग्यवैधनाथाभ्यां नम सत्पाद्विजन्मना ।

etc.

same as in No. 310

Ends.— fol. 6ᵃ

न सिद्धः सिद्धमत्रेण यस्य द्रव्यस्य निर्णयः ।

Same as in No. 310

Date and Name of the Scribe.— संवत् श्रावण शुक्ल १०

विश्वनाथेन लिखित ब्रह्मपुरे ॥ विश्वनाथस्येद पुस्तकं ॥

This Ms is obsiously used by the copyist of No. 310 who not only mentions विश्वनाथेस्य प्रति । but also repeats the Hindi couplet रे रे प्यारे, etc., given.

References:— See No. 310.

सिद्धमन्त्र.
अरिकाव्याख्या
प्रकाश

No. 312

Siddhamantra
with the Comm
Prakāśa

1101.
1886-92.

Size.— 11⅓ in. by 5⅛ in.

Extent.— 45 leaves; 11 lines to a page; 32 letters to a line.

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing good; the text which is generally in the centre of the page, is tinted with red pigment; the commentary, which is on the top and the bottom of the text and has the *pratīkas*, is also tinted with red pigment; the verses of the text are generally called सूत्र and the commentary, व्याख्या, it seems to have been used by somebody whose pencil marks are found in the body of the Ms., the author's father is महादेव, and his teacher भास्कर, resident of *Vedapura*, a town in Mahārāstra, which was the capital of a king named Simharāja; the commentator was the son of the author of the text.

Age.— Appears to be modern.

Author.— (Text) Keśava, (Comm.) Vopadeva.

Begins.— fol. 1b.

(Commentary)

स्वस्ति श्रीगणेशाय नम ॥

आरोग्यवैधनाथाभ्यां नमः सत्त्वादिसद्मना ।
मातापितृभ्यां भ्रातृभ्यामायु· सुखहितामृतं ॥
येनोच्चारितमात्रेण पुरः स्फुरति भेषज ।
सोयं चिकित्सकप्रीत्यै सिद्धमन्त्र· प्रकाश्यते ॥

ग्रंथारंभे ग्रंथकृदभीष्टसिद्धये स्वेष्टदेवतामभिष्टौति । जयंति सर्वोत्कर्षेण वर्तते ।
etc.

(Text)

आयुर्वेदसुधांभोधिसारसारात्मिका गिरः ।
उल्लासितौषधग्रामा जयंत्यमृतजन्मनः ॥ १ ॥

Ends.— fol. 44[b]

(Text)

लेभे जन्म महादेवादायुर्वेदं च भास्करात् ।

सन्मानं सिंहराजाच्च केशवः कारकोस्य सः ॥ १६९ ॥

folio 45[a] (Commentary)

अथ ग्रंथकृच्छ्रोतृणामादर्थमात्मानं ख्यापयति । अस्य सिद्धमंत्रस्य केशवनामा भिषक्कारकः कर्ता यो महादेवाज्जन्म लेभे लब्धवान् महादेवसदृशवाच्यत्वाच्च महादेवो वेदपदाभिधानं महाराष्ट्रनिवासी विप्र इति शेषः अथवानेकजन्माराधनसंतुष्टान्महादेवादीदृक् परोपकारकं जन्म लेभे यश्च भास्करादायुर्वेदं भेले भास्करशब्दवाच्यत्वात् भास्करशब्दत्वाच्च भास्करो वेदपुराख्यश्रीमद्राजधानीनिवासी विप्र इति शेषः अथवानेकजन्माराधनसंतुष्टाद्भास्करदेवादीदृशं परोपकारक्षममायुर्वेदं लेभे यः सिंहराजात्सन्मानं सम्यक् पूजां लेभे लब्धवान् सिंहराजशब्दवाच्यत्वात् सिंहानां राजा यः सिंहस्तत्सदृशत्वाच्च शत्रूणामिति सिंहराजो दंडकमहाराजाधिपो राजविशेषः अथवानेकजन्माराधनसंतुष्टात् सिंहराजाख्यसिंहमूर्तिदेवात्सर्वत्र सन्मानं लेभे

धनेशाध्यापितो वेदपदाख्या पितृकर्तृकं ।

सिद्धमंत्रं विवृतवान् वोपदेवः सतां मुदे ॥ १ ॥

इति श्रीवोपदेवविरचितः सिद्धमंत्रप्रकाशः समाप्तः

References.— See No 310

सिद्धयोग Siddhayoga

No 313 $\frac{443}{1884\text{-}86.}$

Size.— $13\frac{7}{10}$ in by $4\frac{1}{8}$ in

Extent.— 153 leaves, 11 lines to a page, 40 letters to a line

Description — Country paper, Devanāgarī characters, hand writing bold and legible, on a few leaves are double lines in red ink on both the borders, on the rest of leaves there is a double row of two lines and one line in black ink on the borders, bendictory pheases along with topic headings and marks of punctuation on several folios in the middle,

the rest of the folios have topic-headings, topic **endings** and colophons tinged with red pigment **Paper is old.**
सिद्धयोग is another name for **वृन्दसंग्रह** see No. **241**.

Age.- Sam 1797

Autho — Vṛnda

Begins — fol 1^b.

सिद्धि श्रीगणेशाय नम ॥ श्रीधन्वंतरिभ्यो नम ॥
ध्यात्वा शिव परमतत्त्वविचारवेद्यं
चण्डीमभीष्टफलद सगण गणेश
धन्वंतरिं मुनिवरं मुनिसुश्रुतादी—
नात्रेयसुव्रतपस मनसा प्रणम्य
नानामतप्रथितदृष्टफलप्रयोगे
प्रस्तावबाक्यसहितैरिह सिद्धयोग
वृन्देन मन्दमतिनात्महितार्थिनायं
सलिख्यते गदविनिश्चयतक्रमेण etc

Ends — fol 153^b

सम्यक् प्रयोग सर्वेषां सिद्धिमाख्याति कर्मणां
सिद्धिमाख्याति सर्वैश्च गुणैर्युक्तो भिषग्वर ॥
इति विधु मुनीनां वाक्यमालोक्य यत्नात
स्वमतिपरिमितैर्व्याख्यातिमद्धि प्रयोगै
प्रथित इह सदाय दृश्यते वृंदनाम्ना
सपदि सलिखितश्री सिद्धयोग. समाप्त ॥
इति परिभाषाधिकार ॥ इत्याचार्य शिरोमणि वृंदनाम्नविरचित सिद्धयोग.
समाप्त ॥ शुभ ॥ मीती श्रावणवदि ५ सवत् १७९७

References — See No 241

सिद्धयोगमाला Siddhayogamālā

No. 314 381. / 1882-83.

Size — $8\frac{9}{10}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in

Extent.— 28 leaves ; 11 lines to a page , 28 letters to a line.

Description.— Country paper , Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs, hand-writing legible , benedictory phrase, verse-numbers and colophons are tinged with red pigment , two lines in black ink on each side of the border , paper is very old, musty and worn out on edges , foll 9 and 13 missing. The work is a collection of prescriptions on various diseases In the last colophon it is called सिद्धाऽवैद्ययोगमाला It has got occasional notes on the margins Aufrecht is wrong in assigning this work to Jyotisa The name सिद्धर्षि is found (1) on the margin of fol 1[b] सिद्धां सिद्धर्षिप्रणीतां and (2) on fol 30[b] सिद्धयोगमाला-सिद्धर्षि । But on fol. 1[a] we read योगरत्नावलीपुस्तीका ॥ श्रीभानुनाकर We find श्रीभानुनाकर on the bottom-margin of fol 1[b] and भट श्रीभानु written across fol. 30[b].

Age.— Sam. 1524.

Author.— Siddharsi.

Begins — fol. 1[b].

गुरुभ्योनमः ।

प्रणिपत्य भानुमत पितामहादींश्च वैद्यशास्त्रज्ञान्
वक्ष्यामि योगमालां सिद्धां सजीविनीं नाम ॥ १ ॥
बलकालदेशसात्म्यप्रकृतिवयोवह्निदोषधातुमलान् ।
सत्वमिमित्तातंकौषधस्वरूपाणि च विदित्वा ॥ २ ॥
सुगृहीतशास्त्रदीपैर्निजबुद्धिविलोचनैर्भिषक्श्रेष्ठै ।
योगा प्रयुज्यमाना नून विधिनामृतायते ॥ ३ ॥

etc

Ends. — fol. 30[a].

द्रव्यपले कर्तव्य क्वाथः प्रस्थाद्विको अलप्रस्थे ।
द्विगुण तु वैद्यमार्गे कुडवादि तथा द्रव्यं च द्रव्य ॥ ७१ ॥

शाणाक्षाबिल्वकुडवप्रस्थाढकनल्वणार्मणाबहेश्चैव ।
सति चतुर्गुणवृद्धया द्वादशपल्व स्मृत शाणः ॥ १० ॥
इति सिद्धयोगमाला सग्रथ्य मया यदर्जित पुण्य ।
तेनाखिलमगदं जगदस्तु चिराय सश्रीकं ॥ ११ ॥
इति सिद्धायुर्वेदयोगमाला समाप्ता ॥

श्रीरस्तु । शुभं भवतु ॥ संवत १५२४ वर्षे अश्विन वदि १२ शनौ अद्येह चपकपुरे महाराजकुलश्रीयेसिंगदे विजयराज्ये मेदपाटज्ञातीय पंडित-अनंतात्मज पडित वाछा आत्मपठनार्थं पुस्तका लिखापयित्वा ॥ श्री ॥

References. – Aufrecht mentions only our Ms in his Catalogus Catalogorum 1, 717[a].

सुश्रुत
(शारीरकस्थान)

Suśruta
(Sārīrakasthana)

No. 315

956.
1891–95

Size — $9\frac{3}{8}$ in by $4\frac{1}{2}$ in

Extent — 18 leaves, 11 lines to a page, 30 letters to a line

Description — Country paper, Devanagarī characters, hand-writing legible, but it has become faint on account of dampness and time, paper is very old, musty and worn out, the corners are in a decaying state, there are single line borders on both sides in black ink It is a fragment of the Śārīrakasthāna extending upto a portion of the 5th chapter At places there are explanatory notes given on the margin.

Age -- Appears to be very old

Author -- Suśruta.

Begins -- fol 1[b]

श्रीगणेशाय नम ॥ अथात' सर्वभूतचिंताशारीरं व्याख्यास्याम' ॥ सर्वभूतानां कारणमकारण सत्वरजस्तमोलक्षणमष्टरूपमखिलजगतः संभवहेतुरव्यक्तं नाम । तदेकमनेकेषां क्षेत्रज्ञानामधिष्ठानं समुद्र इवौदकानां भावानां । etc.

Ends.— fol. 18ᵇ.

अष्टावस्थिमर्म्माणि ८ विंशतिः संधेर्मर्म्माणि २० तावत्तत्सप्तोत्तर मर्म्म-
शतं व्याख्यातं । तेषामेकादशैकस्मिन् सक्थिन भवंति । एतेनेतरसक्थिबाहू च
व्याख्यातौ । सक्थिगुल्फजानुविटपानि बाहौ मणिबंधकूर्प्पर । कक्षा च

References.— (1) Mss.-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum .--
i, 729ᵇ, ii, 175ᵃ; iii, 150ᵃ.

B-Descriptive Catalogues —

I O Catalogue, Nos. 2644-45

Aufrecht's Catalogue of Oxford Mss. Nos. 738-40

Burnell's Cat of Tanjore Mss. p. 63ᵃ.

Madsas Oriental Mss Cat. p. 8809, No 13101.

B B. R. A. S. Cat Nos. 212-13

(2) Printed Editions .—

(1) Edited by Madhusūdanagupta, Calcutta (1835-36).

(2) Edited by Jibānanda Vidyāsāgara (1877 ; 3rd edn. 1889)

(3) With Nibandhasaṅgraha Comm. by Śrī Dalhaṇācārya , Edited by Jādavji Tricumji Acārya, Bombay, 1915.

सुश्रुत
(सूत्रस्थान)
No. 316

Suśruta
(Sūtrasthāna)
465 / 1895-98.

Size.-- $10\frac{9}{10}$ in by $4\frac{4}{8}$ in.

Extent.— 122 leaves ; 8-9 lines to a page , 32-35 letters to a line.

Description.— Country paper , Devanāgarī characters ; hand-writing bad, but legible , there are two rows of double lines in black ink on both the borders , an explanatory *ṭippaṇi* runs on the margins All topic headings and marks of punctuations are tinged with red pigment , the hand-writ-

ing is quite uneven and belongs to more than one scribe ; paper is old, musty and worn out. It is incomplete

Age.— Appears to be very old

Author.— Suśruta

Begins — fol 1^b

स्वस्ति श्रीगणेशाय नम. ॥ श्रीधन्वतरये नम ॥ ॐ नमोब्रह्मप्रजाप-
त्यश्विबलाभिर्धन्वतरिप्रभृतिभ्य ॥ अथातो वेदोत्पत्तिमध्याय व्याख्यास्याम ॥
यथोवाच भगवान् धन्वंतरि शुश्रुताय ॥ etc

Ends — fol. 122^b

तिंबातसीकुसुंभश्लेष्मातकजीमूतकवृक्षककृतवेधनार्कंकपिल्लकहास्तिकर्णपृथ्वी-
कापीलुकरंजेंगुदीशिग्रुसर्षपसुवर्चलाविडंगज्योतिष्मतीतैलानि तीक्ष्नानि लघूनि
उष्णवीर्याणि कटूनि कटुविपाकानि सराण्यनिलकफकृमिकुष्ठप्रमेहशिरोरोगा-
पहरनाणीति । वातघ्न मधुर तेषु क्षौम तैल बलापह । कटुपाकमचक्षुष्यं
स्निग्धोष्ण गुरु क्षि पित्त ॥ कृमिघ्न सार्षप तैल कण्डूकुष्ठापह लघु । कफमेदोनि-
लहर.

References — See No. 315

सुश्रुतसार Suśrutasāra

No. 317 $\frac{467}{1895\text{-}98}$

Size.— $11\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{5}{8}$ in

Extent — 45 leaves, 11 lines to a page, 44 letters to a line.

Description. — Country paper, Devanāgari characters, hand-writing good, fol 1^a has got a fine painting of Ganesa with two waiting women, borders are decorated with four lines in black ink on both sides, colophons at the ends of chapters are tinged with red pigment, paper is old, musty and worn out, the work is a synopsis of the *Sūtra* and *Nidānasthānas* of Suśruta's work with an attempt to summarise other parts also The compiler वाला आचार्य perhaps

intended to give a summary of the whole work, but has had to stop for some unforseen reason. Following are the chapters treated. 1 वेदोत्पत्ति, 2 अध्ययनसम्प्रदानीय, 3 अभ्योपहरणीय, 4 विशेषानुप्रवेश, 5 अग्निकर्म्मविधि, 6 जलौकावचारणीय, 7 शोणितवर्णनीय, 8 दोषधातुमलक्षयवृद्धिविज्ञानीय, 9 अतिप्रवृद्धदोषधातुमल, 10 शुश्रूषर्या, 11 पञ्चेन्द्रियार्थविप्रतिपत्ति, 12 छायाविप्रतिपत्ति, 13 स्वभावविप्रतिपत्ति, 14 वारणीय, 15 युक्तसेनीय, 16 वातव्याधिनिदान, 17 अश्मरीनिदान, 18 कुष्ठनिदान, 19 प्रमेहनिदान, 20 ऊर्ध्वपित्तनिमित्त, 21 उदरनिदान, 22 मूढगर्भनिदान, 23 क्षुद्ररोगनिदान, Colophon on fol 43^a — इति निदानस्थान द्वितीय ॥ 24 अथातो व्याधिसमुद्देशीयमध्याय व्याख्यास्याम. , Colophon on fol 44^b अथातोष्टविधशस्त्रकर्मीयमध्याय व्याख्यास्याम ॥ अथाष्टवातगुणान् वक्ष्याम ॥ For the name of the scribe and his patron, see below

Age — Sam 1704

Author — Vālā (Bālā) Acārya

Begins.— fol 1^b.

स्वस्ति श्रीगणेशायनम ॥ सरस्वत्यै नम ॥ ॐ नमो ब्रह्मप्रजापत्यश्विबलिभिर्धन्वतरिसुश्रुतवाग्भटचरटचरकादिभ्यो नम. ॥ १ ॥ अथायुर्वेदोपत्तिं नामाध्याय व्याख्यास्याम ॥ यथोवाच भगवान् धन्वतरि सुश्रुताय ॥

धन्वतरिं धर्म्मभृतां वरिष्टममृतोद्भव ।

पादयोरुपसंगृह्य सुश्रुत परिपृच्छति ॥ १ ॥

अथ खलु भगवतममरवरमृषिगणपरिवृतमाश्रमस्थ कासिराज दिवोदास धन्वंतरिमौपधेनवं वैतरणौरभ्रपौष्कलावतकरवीर्यगोपुररक्षितसुश्रुतप्रभृतय ऊचु'

Ends.— fol 44^b

सव प्राणक्षयकर शोषणस्तु शरीरिणां ।

उत्तरो मारुतस्निग्धो मृदुर्मधुर एव च ॥

कषायानुरस' शीतो वाणाम प्रकोपण' ।

त (fol 45^a) स्मावप्रकृतिस्थानां क्लेदनो बलवर्द्धन ॥

क्षीण क्षयविषार्त्तानां विशेषेण तु पूजित ॥

ईशानकटुरूक्षोष्ण आग्नेयाश्चेव मारुतः ॥

अम्लो विदाही नैरत्यो वायव्यास्तिक्त उच्यते ॥ सव ॥

In a different hand follows.—

इति श्री वाग्भटा आचार्यसंग्रहकृते सुश्रुतसारसमाप्त ॥ संवत् १७०४ वर्षे शाके १५६९ प्रवर्त्तमाने ॥ वैशाष मासे । शुभशुक्लपक्षतृतीयायां तथौ सोमवारे ॥ माहाराजा धीराजमहाराणा श्रीजगत्सिंहजी विजयराजे । महाराव श्रीसब्लसलजी ग्रामे विंद्रावतीमध्ये ॥ अवं पुस्तकं लिषासे आचार्य श्रीजयदेवजी चीरंजीरामजीपठनार्थे ॥ शुभंभवतु॥ लिषजोसी श्रीपति ॥ श्लोकसंख्या १२०५.

Then again in a different hand follows—

आचार्य्य श्रीरामरायजी पठनार्थमिद पुस्तक पुत्रपौत्रपठनोपयोगि-भवतु ॥ भवानीशंकरौ जयत ॥ तत्र केलिकमलं भ्रमयंती लोललोचनयुगं भ्रमयंती ॥ वीरसेनतनयं कमयंती राजमार्गमविशेद्दमयती ॥ १ ॥ अर्कतूलूरि-पुसाराधिहुनोरंतकस्य शिरसि प्रतिभाति । या हर्नीम्रहरसिद्धसेधिता सा करोतु भवतामघनाश ॥ २ ॥

On fol 45^b There is a three-headed figure of ज्वर with charms against it

References — (1) Mss-A-Aufrecht's Catalogus Catalogorum — 1, 730[a] , iii, 150[a].

सुश्रुत | Suśruta
(शारीरस्थान) | **(Sarirasthāna)**

No 318 | **224.** / **A. 882-83.**

Size.— $9\frac{1}{8}$ in. by 5 in.

Extent.— 52 leaves , 7 lines to a page , 26 letters to a line.

Description.—Country paper , Devanāgarī characters with पृष्ठमात्राs ; hand-writing good , topic headings, colophons and marks of punctuation tinged with red pigment , fol. 40[a] is blank; paper very old and musty , it is decaying on edges

Age.— Saṁ 1640.

Author.— Suśruta.

Begins.—fol. 1ª.

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ नमो धन्वंतरये ॥

अथात सर्वभूतचिंताशारीरं व्याख्यास्याम ॥ सर्वभूतानां ॥ कारण-मकारणं सत्वरजस्तमोलक्षणमष्टरूपमाखिलस्यजगत समावहेतुरव्यक्तं नाम ॥ etc.

Ends.—fol. 52ª.

वच्चार्थं मिहता प्राप्ता श्लोकाद्यु चतुष्वपि ।

कुमाराणां वपुर्मेण बलबुद्धिवर्द्धना ॥

गर्भव्याकरण दशमं शारीरं समाप्त ॥ इति सौश्रुते आयुर्वेदशास्त्रे शारीर-स्थान समाप्तमिति ॥

fol. 52ᵇ

करकृतमपराधं क्षतुमर्हति संत ॥ अथा ग्रंथसंख्या ११०० ॥ श्री ॥ सवत् १६४० वर्षे आषाढवदि ११ भृगौ लिखितमस्ति ॥ (After this the following line is disfigured—प्रकाशाबास्तव्य ॥ वाश्रीज्ञातीय पटेल-भूधरसुत्रपौत्रपठित — and in its place is supplied) on the margin— महिषापुरवास्तव्य उदीच्यज्ञाती उपाध्या सीवराम्रपठनार्थं) तथा च परोपकाराय ॥ समस्तकुटुंबसुखीनो भवतु ॥ श्रीरस्तु ॥ (After this the following is disfigured with ink नीर्जरवास्तव...ज्ञातीय पचोलीगोवर्धन लिपीत) भग्नपृष्टीकटीग्रीवाबधद्दृष्टी अधोमुखं । कष्टेन लीपीते शास्त्रं यत्नेन परीपालयेत् ॥ १ ॥ तैलाद्रक्षे जलाद्रक्षे द्रक्षे शथलबधनात् । परहस्तगता ये च एव वदति पुस्तिका ॥ १ ॥

References.—See No. 315

सुश्रुत
(सूत्रस्थान)

Suśruta
(Sūtrasthāna)

No. 319

382
1882-83

Size.— 11 in. by $5\frac{1}{10}$ in.

Extent.— 68 leaves, 11 lines to a page; 36 letters to a line.

Description.— Country paper; Devanāgarī characters, hand-writing good, paper is old and worn out; it is written in uni-

form hand-writing, there are double lines in black ink on borders; it is a fragment having foll 48-88 and 92-118

Age -- Sam 1647.

Author — Suśruta.

Begins -- fol 48^a.

प्रकुपितऽश्लेष्माण कोपयित्वा स्रोतो निरुणद्धिलालास्राव फेनागमनं सज्ञानाश वापादयति तमभ्यज्य सस्वेद्य शिरोविरेचनं तस्मै तीक्ष्ण विदध्या-द्रस च वातघ्न दद्यादिति ॥ etc

Ends -- fol. 118^b

Colophon at the end— इति सौश्रुते आयुर्वेदशास्त्रे सूत्रस्थान समाप्तमिति ॥ सवत् १६४७ वर्षे पौषमासे कृष्णपक्षे षष्ट्याया तिथौ तद्दिने लिखित शुभ भवतु ।

अक्षरमात्रपदस्वरहीन व्यजनसधिविवर्जितरेफ ।
साधुभिरत्र मम क्षतव्यं को न मुह्यति शास्त्रसमुद्रे ॥
मगल लेषकाना च वाचकानां च मगल ।
मगल सर्वलोकाना भूमिभूपतिमगल ॥
श्रीरस्तु ॥ शुभ भवतु ॥

References -- See No 315

सुश्रुत
(शारीरस्थान)

Suśruta
(Sārīrasthāna)

No 320

466 / 1895-98

Size.— $10\frac{1}{2}$ in by $4\frac{1}{8}$ in.

Extent.— 90 leaves, 5-6 lines to a page, 27-28 letters to a line

Description.— Country paper, Devanāgarī characters, hand-writing legible and bold, till folio 3^b, there are 5 lines to a page, paper is very old, brittle and musty; there are double rows of lines in red on borders, first row consists of 3 lines and the second of one line, topic headings and

marks of punctuation in red ink. It is a complete copy of शारीरस्थान.

Age.—Bears १७०४ वर्षे कार्त्तिकमासे शुक्लपक्षे तृतीयायां बुधवासरे.

Author.—Suśruta

Begins —fol. 1ᵇ

ॐ नम शिवाय ॥ श्रीधन्वंतरये नम ॥ अथात. सर्वभूतचिंताशारीर-
व्याख्यास्याम ॥ यथोवाच भगवान् धन्वतरि ॥ सर्वभूतानां कारणमकारणं
सत्वरजस्तमोलक्षणमष्टरूपमखिलस्य जगत संभवहेतुमव्यक्त नाम ॥ etc

Ends.—fol 90ᵃ.

भवंति चात्र ॥

सौवर्णं सुकृत चूर्णं कुष्ट मधु घृत वच ॥
मत्स्याक्षीका शखपुष्पी मधु सर्पिस कांचन ॥
अर्कपुष्पीघृत क्षौद्रं चूर्णित कांचन वचा ।
सुवर्णचूर्णकैडर्य श्वेता दूर्वा घृ (90ᵇ) त मधु ॥
चत्वारो भिहिता प्राशा श्लोकार्द्धेषु चतुर्ष्वपि ।
कुमाराणां वपुर्मेधाबलबुधिर्विवर्द्धन इति ॥

इति सौश्रुते आयुर्वेदशास्त्रे शारीरस्थान समाप्तमिति ॥ संवत् १७०४
वर्षे कार्त्तिकमासे शुक्लपक्षे तृतीयायां बुधवासरे अहिछत्रज्ञातीयभट्टविश्राम-
तत्पुत्रगदाधरो लिखितवान् स्वार्थे परार्थे च ॥ शुभमस्तु ॥ श्री ॥

In a different hand is added—

सवत १९१२ नै पुस्तके मोललीयो बलदेव चांदुवाड

References — See No. 315

ERRATA

Page	*For*	*Read*
53	Kádambakalpa	Kādambakakalpa
69	198 1992-7	198 1902-7
247	1097 1886-92	1079 1886-92
358	1905 1886-92	1095 1886-92
364	636 1893-1902	636 1895-1902
368	601 1869-1915	601 1899-1915

APPENDIX I

INDEX OF AUTHORS

N. B — (1) Anonymous works are not included in this appendix
(2) The numbers denote the Serial Nos. of the works described and not the pages.

Soḍhala.	Gadanigraha	58—59
„	Guṇasaṅgraha	60—61
Somadeva	Rasendracuḍāmaṇi	229
Śrīkaṇṭha	Yogaratnāvalī	179-180
Śrīkaṇṭhadatta	Vyākhyākusumāvali	293
Śrīkaṇṭhapandita	Vaidyakasārasangraha or Hitopadeśa	250-252
Śrīratna	Kāmaratna	44
Suṣeṇa	Āyurvedamahodadhi	21—23
Suśruta	Śārīrakasthāna	315, 318, 320,
„	Sūtrasthāna	316, 319
Tīsata	Cikitsākalikā	69—73
Trimalla	Dravyagunaśataslokī	96-103
Trimallabhaṭṭa	Yogatarangiṇī	162-166
Uddhavamiśra	Vaidyapradipa	275
Vācaspati	a comm on Mādhavanidāna	149-150 155-156
Vā (?) deva Māthura	a comm on Mādhavanidāna	152
Vāgbhaṭa :	Rasaratnasamuccaya	200
„	Sutrasthāna	236
Vallabhabhaṭṭa	a comm on Triśati	93
Vallabhendra	Vaidyacintāmaṇi	259
Vangasena	Cikitsāsārasangraha	76—82
Vatsesvara	Cikitsāsāgara	74
Vedasarmā	Laksmanotsava	234
Veda Vyāsa	Āyurveda	18
Vidyāpati	Cikitsāñjana	84
Vidyāpati Misra	Vaidyarahasya	280
Vijayaraksita	a comm on Mādhavanidāna	144-148
Vīrasimha	Vīrasimhāvaloka	239
Vīreśvara	Rogārogavāda	233
Viṭṭhala	Vaidyakasārasamuccaya	254
Vopadeva	Śatasloki	294-302
„	a comm on Siddhamantra	312
Vṛnda	Vṛndasaṅgraha	24
„	Siddhayoga	313

APPENDIX II

INDEX OF WORKS

N. B — The fingures refer to the Serial Nos of the works described and not to the pages.

APPENDIX III

CORRESPONDENCE TABLE

(Old) Ms No.	New Serial No
Collection of 1866-68	
118	67
Collection of 1868-69	
38	150
Collection of 1869-70	
90	301
Collection of 1872-73	
70	216
71	296
Collection of 1875-76	
555	65
735	117
Collection of 1879-80	
351	15
352	78
353	265
Collection of 1880-81	
349	60
359	213
Collection of 1881-82	
105	190
Collection of A 1881-82	
454	138
Collection of 1882-83	
364	20
365	22
367	183
368	66
369	75
370	96
371	157
372	195
373	226
374	261
375	293
376A	148
376B	146
377	249
378	298
381	314
382	319
763	246
Collection of A 1882-83	
132	143
147	176
153	229
178	268
179	277
180	275
224	318
Collection of 1883-84	
219A	80
219B	81
Collection of A1883-84	
210	10
211	5
213	54
214	73
215	125
216	153
217	165
219	236
220	24
221	184A
238B	270
248	214

(Old) Ms. No.	New Serial No
Collection of Viśrāma (1)	
182	210
284	16
306	271
307	237
308	291
309	23
601	194
618	269
621	147
Collection of 1884-86	
387	38
428	74
429	116
430	232
431	133
435	141
436	161
439	211
440	276
441	284
442	307
443	313
464	172
937	201
Collection of 1884-87	
909	26
910	37
911	45
912	53
913	51
914	302
915	69
916	71
917	84
918	82
919	83
920	88
921	102
922	104
923	111
924	110
925	113
927	61
928	118
930	162
931	167
932	168
933	169
934	184
936	198
938	215
939	230
941	241
942	240
943	247
944	272
945	144
947	95
1378	258
Collection of 1886-92	
1033	1
1034A	2
1034B	8
1035	14
1039	21
1040	31
1041	34
1042	33
1043	47
1044	46
1049	139
1050	86
1051	308

(Old) Ms. No.	New Serial No.	(Old) Ms No	New Serial No.
1052	91	1092	255
1053	93	1093	260
1054	107	1094	279
1055	41	1095	283
1056	114	1096	286
1057	108	1097	98
1058	119	1099	297
1059	124	1101	312
1060	132	1314	170
1061	135	Collection of 1887-91	
1062	136	883	12
1067	145	885	55
1069	142	886	56
1070	151	888	59
1071	163	889	63
1072	177	890	72
1073	185	891	79
1074	186	892	87
1075	191	893	101
1076	192	894	109
1077	193	895	105
1078	197	896	112
1079	199	897	109
1080	205	898	127
1081	217	901	137
1082	219	903	155
1083 (I)	303	905	165
1083 (II)	259	906	187
1083 (III)	222	907	196
1083 (V)	35	908	203
1083 (VIII)	36	9 0	233
1083 (IX)	37	911	234
1084	224	912	251
1086	238	913	264
1088	242	914	287
1089	244	915	99
1090	250		
1091	253		

(Old) Ms No	New Serial No
916	100
920	306
923	120
924	204
925	220
926	231
929	30
945	180
947 (2)	175
983	131
984	140
1066	243
1402	257
1403	282

Collection of 1891–95

(Old) Ms No	New Serial No
922	17
923	32
924	52
925	64
926	76
927	309
928	85
931	126
932	129
933	154
934	152
935	164
937	179
938	181
940	189
941	208
942	209
943	218
944	221
945	223
946	225
947	227
948	267

(Old) Ms. No.	New Serial No.
949	290
950	295
951	97
953	304
954	305
955	311
956	315
957	252
1017	171
1407	158
1501	130
1524	278

Collection of 1892–95

(Old) Ms. No.	New Serial No.
530	3
531	19
533	42
534	68
535	77
536	92
537	4
538	123
539	128
540	134
543	207
544	206
547	256
548	273
549	285
551	300
553	310
554	174

Collection of 1895–1902

(Old) Ms. No.	New Serial No.
414	212
617	9
618	18
619	50
620	62

(Old) Ms. No.	New Serial No.
621	70
622	94
624	156
625	159
627	200
628	202
629	228
630	235
631	25
632	44
633	248
634	254
635	266
636	289
690	173
Collection of 1895–98	
449	6
450	11
451	40
452	29
45[illegible]	43
45[illegible]	48
455	89
457	122
460	149
461	188
462	263
463	262
464	103

(Old) Ms No	New Serial No
465	316
466	320
467	317
468	294
Collection of 1898–99	
50	274
Collection of 1899-1915	
583	7
585	239
586	245
587	28
588	49
589	58
590	90
595	160
596	178
597	182
598	280
599	281
600	288
601	292
Collection of 1902–1907	
198	57
Collection of 1907-1915	
66	115
78	299
85	13
86	27